

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KIRSAL YERLEŞMELERİN ANALİZİNDE KÜLTÜREL
COĞRAFYA YAKLAŞIMI: KOCAELİ, İZMİT ÖRNEĞİ

Esra BALCI

DOKTORA TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Danışman

Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER

Mart, 2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KIRSAL YERLEŞMELERİN ANALİZİNDE KÜLTÜREL
COĞRAFYA YAKLAŞIMI: KOCAELİ, İZMİT ÖRNEĞİ

Esra BALCI tarafından hazırlanan tez çalışması 13 Mart 2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER, Danışman

Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Berna DİKÇİNAR SEL, Üye

Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Doruk ÖZÜGÜL, Üye

Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Dilek ERBEY, Üye

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Prof. Dr. Hürriyet ÖĞDÜL, Üye

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Danışmanım Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER sorumluluğunda tarafımda hazırlanan Kırsal Yerleşmelerin Analizinde Kültürel Coğrafya Yaklaşımı: Kocaeli, İzmit Örneği başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Esra BALCI

İmza

Bu alışma, YK tarafından 100-2000 Doktora Bursu kapsamında desteklenmiştir.

*kırların gerçek sahiplerine,
babama, anneme ve biricik oğlum Levent'e*

TEŞEKKÜR

Bir mimar olarak şehir ve bölge planlama disiplininin yeni ve tartışmalı konularından birinde doktora tezi ortaya koymak, benim için akademik ve kişisel sınırlarımın ufkunu genişleten, öğretici ve bir o kadar da zorlu bir deneyim oldu. Bu yolda her ihtiyaç duyduğum anda ve sabırla bana ışık tutan çok kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. İclal Sema Dinçer'e minnettarım. Onun varlığı ve bana inanması en önemli motivasyon kaynaklarımdan biri oldu. İzleme jürileri sırasında konumu netleştirmek, çerçevemi daha tanımlı hale getirmek ve tezin anlamlı sonuçlara ulaşması üzere verdikleri tavsiyeler için tez izleme komitesi üyelerim Doç. Dr. Berna Dikçınar Sel ve Doç. Dr. Y. Dilek Erbey'e; savunma jürime katılmayı kabul ederek kıymetli önerilerini esirgemeyen Prof. Dr. Hürriyet Ögdül ve Doç. Dr. Mehmet Doruk Özügül'e ve lisans eğitimimden bu yana dersine girdiğim, proje stüdyosuna katıldığım, yolumu açan, akademik anlamda bugünkü halimi inşa etmemde bana yol gösteren bütün hocalarıma gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmasında kullandığım görüşme kayıtları, imar planları ve haritalardan yararlanabilmem için olumlu yaklaşımlarıyla bana destek olan İzmit Belediyesi'nden şehir plancıları İmar Dairesi Şefi Meltem Serdaroğlu ve Başkan Yardımcı Cem Güler'e, Kocaeli Büyükşehir Belediyesinden Coğrafi Bilgi Sistemleri Destek Şefi şehir plancısı Çağlar Oktay'a ve her iki belediyenin ilgili tüm birimlerinin çalışanlarına;

İzmit'in kırsal alanlarına ve tüm kentin kültürel değerlerine sahip çıkmak adına tez çalışmasında yararlandığım görüşme kayıtlarını İzmit'e kazandıran ve kullanmama olanak sağlayan İzmit Belediye Başkanı Fatma Kaplan Hürriyet'e;

Tezimin saha çalışmasını yürüttüğüm Böğürgen Mahallesi ve Dağköy Mahallesi muhtarları İrfan Doğdu ve Özcan Özmüş'e ve bu yerleşmelerde bana görüşme veren, benimle köy peyzajı içinde zaman geçiren yerleşme sakinlerine;

Doğa ve kültürün el ele vererek oluşturduğu ve sonsuz öğrenme imkanları sunan kırsal alanları konu alan tezime beni yalnız bırakmayarak çeşitli şekillerde destek olan Şükran ve Ali Birincioğlu, Cahit ve Hacer Cansız, Merhum Nazmiye Ekşi, Burcu Eyüboğlu, Doç. Dr. Emre Kışalı, Dr. Hande Akarca ve Doç. Dr. Ömer Turan'a; motivasyonumu hep yüksek tutmama yardımcı olan Burçin Özgüner Altınsay, Doç. Dr. Nurdan Kuban, Doç. Dr. Işık Tamdoğan ve Doç. Dr. Alessandra Ricci'ye, savunma jürisi günümün ve ilk anlardaki sevincimin ortağı İlksen Baysaling'e ve ayrıca tezimin teknik yönleriyle ilgili

destekler konusunda her zaman çok cömert davranan Araş. Gör. Elif Kırpık ve genç şehir plancısı Fulya Çubukçuoğlu'na minnettarım.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi doktora çalışmam sırasında da bana maddi ve manevi destek olan, sabır ve anlayış gösteren annem Ayşe Ekşi, babam İsmail Ekşi, kardeşlerim Zehra Ekşi Altay, Zuhal Ekşi, Mehmet Emin Ekşi ve Sühan Altay ile minik yeğenim İlay Bilge Altay iyi ki hayatımdasınız, iyi ki varsınız.

Onunla geçirebileceğim zamanları doktora çalışmalarına ayırdığım için biricik oğlum Levent Balcı'ya da çok özel bir teşekkürüm var. Umarım bu çalışmam kırsal alanların farklı bir bakış açısıyla ele alınmasına katkı sağlamanın yanı sıra onun hayat boyu sahip olacağı değerler ve öğrenme serüveni için de olumlu bir örnek olur.

Esra Ekşi Balcı
Mayıs 2024

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	v
KISALTMA LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	x
TABLO LİSTESİ	xii
HARİTA LİSTESİ	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xvi
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	7
1.2 Tezin Amacı	17
1.3 Hipotez	21
1.4 Yöntem	23
1.5 Özgün Katkı	30
2 KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE	33
2.1 Kültürel Coğrafya Yaklaşımı	34
2.1.1 Çevresel Determinizm, Posibilizm ve Kültürel Coğrafya	35
2.1.2 Geleneksel Kültürel Coğrafya	36
2.1.3 Yeni Kültürel Coğrafya Anlayışı	38
2.1.4 Kültürel Coğrafya ve Temsili Olmayan Kuramlar	41
2.2 Türkiye’de Kültürel Coğrafya Çalışmaları	43
2.3 Bölüm Sonu Değerlendirme: Alan Çalışması İçin Kavramsal ve Kuramsal Çerçeveden Çıkarılan Öneriler	47
3 TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA KIRSAL YERLEŞME PLANLAMA YAKLAŞIMLAR	49
3.1 Türkiye’de Kırsal Alanlara Yaklaşım: Geçmişi, Güncel Durumu ve Yenilikçi Uygulamalar	50
3.2 Dünya’da Kırsal Alanlara Yaklaşımlar	57
3.3 Kırsal Yerleşmelerin Kültür Eksenli Analizine Dair	61
4 BİR KÜLTÜREL COĞRAFYA OKUMASI: KOCAELİ, İZMİT KIRSAL YERLEŞMELERİNİN ANALİZİ	63
4.1 Kocaeli, İzmit Tarihi, Coğrafyası ve İdari Yapısı	65
4.1.1 Kocaeli, İzmit Mevcut Plan Araçları, Kırsal Alanlara Yaklaşım	67
4.2 Kocaeli, İzmit’in Kırsal Yerleşmelerinin Mevcut Durumunu Anlamak	76
4.2.1 Fiziki Yapı	79

4.2.2	Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı	84
4.2.3	Altyapı Proje ve Uygulama Etkileri	89
4.3	Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Dönüşüme Dair Mekanizma ve Olgular	96
4.3.1	Yere Ait Kültürel Kimliğe Dair Olgular-Eski Köylüler Yeni Şehirli. 98	
4.3.2	Üretim Kültürüne Dair Olgular-Köyde Çitçi Kentte İşçiden Kırsalı Tüketen Kuşaklara	101
4.3.3	Değişen Habitus'un Peyzajdaki Karşılığına Dair Olgular – Kerpiç Samanlıklar Beton Evler	104
4.3.4	Toplumsal Uygulamaların Yerle İlişkisine Dair Olgular-Bireyselleşen Toplum Kamusallığını Kaybeden Mekânlar	109
4.4	Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinin Kültürel Coğrafyasını Haritalamak	112
4.5	Karakter Analizi Sonucunda Yerleşme Ölçeğinde Çalışma Yapılacak Alanın Seçimi.....	115
4.6	Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerine Yakından Bakmak.....	116
4.6.1	Böğürgen Ne Anlatıyor?	117
4.6.2	Dağköy Ne Anlatıyor?	122
4.7	Bulgular ve Tartışma.....	126
5	SONUÇ	131
	KAYNAKÇA	143
	A SÖZLÜ TARİH GÖRÜŞMECİ LİSTESİ	157
	B SÖZLÜ TARİH SORU ÇERÇEVESİ	161
	C SÖZLÜ TARİH DEŞİFRE ÖRNEĞİ	163
	D KARAKTER ANALİZİ VERİTABANI	175
	E KARAABDÜLBAKİ MAHALLESİ 1/1000 ÖLÇEKLİ UYGULAMA İMAR PLANI	177
	F KOCAELİ, İZMIT KÜLTÜREL COĞRAFYASI VERİTABANI	203
	G KOCAELİ, İZMIT KÜLTÜREL COĞRAFYA HARİTASI	211
	H KOCAELİ, İZMIT BÖĞÜRGEN MERKEZ KESİMİ REHBERLİ YÜRÜYÜŞ PAFTASI	213
	I KOCAELİ, İZMIT BÖĞÜRGEN SEFERKÖY ŞAHBAZLAR KESİMİ REHBERLİ YÜRÜYÜŞ PAFTASI	215
	J KOCAELİ, İZMIT DAĞKÖY REHBERLİ YÜRÜYÜŞ PAFTASI	217
	TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR	219

KISALTMA LİSTESİ

KOKAP	Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Projesi
KODAKAP	Köylerde Yöresel Özellikler ve İhtiyaçlar Dâhilinde Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi Projesi
ICOMOS	International Council of Monuments and Sites
RURITAGE	Heritage for Rural Regeneration
HERCULES	Sustainable Futures for Europe's Heritage in Cultural Landscapes Project
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
CHMP	Community Based Heritage Management Plan
RHH	Heritage for Rural Regeneration
LEADER	Links Between Actions for the Development of the Rural Economy

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Tez akış şeması.....	27
Şekil 2.1 Tezde esas alınan kültürel coğrafya kavramları ile araştırma aşamaları ilerledikçe genişleyen kavramlar ve birbirleriyle ilişkileri	33
Şekil 3.1 Leader aracı yerle bölge tanımı (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 2023).....	57
Şekil 4.1 Kocaeli, İzmit kırsal mahallelerinde geliştirilen çeşitli konut sitelerine örnekler (Zeray ve Nova özel şirketlerine ait web sayfaları, 2023).....	70
Şekil 4.2 Kocaeli, İzmit, Karaabdülbaki Mahallesi alt-üst ölçek plan karşılaştırması ...	71
Şekil 4.3 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Meskun ve Gelişme Kırsal Konut Alan Yerleşimleri Tasarım Rehberi'nin kapak ve iç sayfaları.....	75
Şekil 4.4 Tez akış şeması içinde mevcut durumu anlamak başlıklı aşamanın yeri	76
Şekil 4.5 Kocaeli, İzmit kırsal, kısmen kırsal mahalleleri için hazırlanan veritabanı ve ArcGIS programında oluşturulan haritalardan örnekler	78
Şekil 4.6 Google Earth programında yapılan yükseklik profil analizine bir örnek	80
Şekil 4.7 Kocaeli, İzmit yerleşmelerinde dönüşüme dair mekanizma ve olgular başlığının yöntem içindeki yeri.....	97
Şekil 4.8 Kocaeli, İzmit, Güvercinlik Mahallesinde yeni kullanıcıların tel örgüyle çevirdikleri araziler ve peyzajdaki değişim (Balcı, 2022)	99
Şekil 4.9 Önde SEKA Fabrikası çıraklık okulu, ortada üretim sahası ve geride SEKA	102
Şekil 4.10 Kocaeli, İzmit Sepetçi ve Sekbanlı mahallelerinde yeni toplu konut alanları ve mevcut kırsal yerleşme dokusu	103
Şekil 4.11 Kocaeli, İzmit, Sepetçi mahallesinde sırasıyla tarım arazileri, köy yerleşik alanı, TOKİ sitesi ve Kuzey Marmara Otoyolu (Balcı, 2023).....	104
Şekil 4.12 Kocaeli, İzmit kırsal mahallerinde günümüzde samanlık olarak kullanılan geçmişin konutları (Balcı, 2022)	105
Şekil 4.13 Kocaeli, İzmit Akmeşe kırsal mahallesinde bulunan değirmenin eski ve yeni hali (Akçakaya, 2019 & Balcı, 2022)	106
Şekil 4.14 Kocaeli, İzmit Balören kırsal mahallesinde su pınarı (Balcı, 2022)	107
Şekil 4.15 Kocaeli, İzmit Emirhan kırsal mahallesinde kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiş konutlar (Balcı, 2022)	108
Şekil 4.16 Kocaeli, İzmit Çağırğan kırsal mahallesinde çubuk örgü sistemine ilişkin detaylar (Balcı, 2022)	108
Şekil 4.17 Kocaeli, İzmit Sapakpınar Mahallesinde geçmişte dallarına salıncak kurulan meşe ağacı (Balcı, 2022).....	110
Şekil 4.18 Kocaeli, İzmit Karaabdülbaki kırsal mahallesinde Yağmur Duası (Hacet bayramı) etkinliği ve etkinliğin gerçekleştirildiği orman içi mekan (Balcı, 2023)	111

Şekil 4.19 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri kültürel coğrafyası haritası ve tablosunun tez akışı içindeki yeri	113
Şekil 4.20 Kocaeli, İzmit kırsal ve kısmen kırsal mahallelerinde karakter analizi ve alt bölgeleme sonucu yakından bakılacak kırsal yerleşmelerin belirlenmesi	116
Şekil 4.21 Analizlerin, yerelde derinleşmek başlıklı son aşamasının tez akış şemasındaki yeri	117
Şekil 4.22 Kocaeli, İzmit Böğürgen mahallesi merkez kesiminde gerçekleştirilen rehberli yürüyüşler değerlendirme paftası.	119
Şekil 4.23 Kocaeli, İzmit Böğürgen mahallesi Seferköy ve Şahbazlar kesiminde gerçekleştirilen rehberli yürüyüşler değerlendirme paftası.	120
Şekil 4.24 Kocaeli, İzmit Dağköy kırsal mahallesi rehberli yürüyüş değerlendirmesi.	125
Şekil 5.1 Kırsal yerleşmelerin analizinde kullanılabilecek kültürel coğrafya yaklaşımında çalışmanın adımları	135

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 Uluslararası kültürel coğrafya yazınından örnekler	8
Tablo 1.2 YÖK Tez Merkezinde Kocaeli ve İzmit anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucu alanla ilgili olarak listelenen yüksek lisans tezleri	14
Tablo 1.3 YÖK Tez merkezinde Kocaeli ve İzmit anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucu alanla ilgili olarak listelenen doktora tezleri	16
Tablo 1.4 Tez çalışmasında kullanılan araştırma sistematığı ve yöntemler özet tablosu	24
Tablo 2.1 Kültürel coğrafya alanında Ulusal Tez Merkezi'nde listelenen yüksek lisans düzeyindeki çalışmalar	44
Tablo 2.2 Kültürel coğrafya alanında Ulusal Tez Merkezi'nde listelenen doktora düzeyindeki çalışmalar	45
Tablo 4.1 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 21.07.2022 tarih ve 385 nolu kararı uyarınca mahalle statüleri	67
Tablo 5.1 Yere ait kültürel kimliğe dair olguların mekanizmalarına karşılık önerilen yeni mekanizmalar	138
Tablo 5.2 Üretim kültürüne dair olguların mekanizmalarına karşılık önerilen yeni mekanizmalar	138
Tablo 5.3 Değişen habitus'un peyzajdaki karşılığına dair olguların mekanizmalarına karşılık önerilen yeni mekanizmalar	139
Tablo 5.4 Toplumsal uygulamaların yerle ilişkisine dair olguların mekanizmalarına karşılık yeni mekanizmalar	140

HARİTA LİSTESİ

Harita 4.1 Kocaeli, İzmit; kırsal, kısmen kırsal ve kentsel mahalleleri.....	69
Harita 4.2 Kocaeli, İzmit, Eseler Mahallesi 1/1000 ölçekli uygulama imar planı (KBB, 2012).....	72
Harita 4.3 Kocaeli, İzmit, Karaabdülbaki Mahallesi 1/1000 ölçekli uygulama imar planı (KBB, 2013).....	74
Harita 4.4 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde konum ve topoğrafya.....	80
Harita 4.5 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde nüfus değişim durumu.....	81
Harita 4.6 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde alt merkez sayısı.....	82
Harita 4.7 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde plan varlığı ve plan yapım yılı	83
Harita 4.8 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde sit alanı durumu.....	84
Harita 4.9 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde kültürel kimlik.....	86
Harita 4.10 Kocaeli, İzmit kırsal ve kısmen kırsal mahallelerinde göçle gelinen yer ...	87
Harita 4.11 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde göçmenlik ve göç tarihi.....	87
Harita 4.12 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde en çok gelir getiren tarımsal faaliyet	88
Harita 4.13 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde merkezi kararla üretilmiş imar faaliyetlerinin etkisi	90
Harita 4.14 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde yerel kararla üretilmiş imar faaliyetlerinin etkisi	91
Harita 4.15 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde Anadolu Otoyolunun etkisi	92
Harita 4.16 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde Kuzey Marmara Otoyolunun etkisi	93
Harita 4.17 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde yeni Kandıra Yolunun etkisi	94
Harita 4.18 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde sanayi varlığının etkisi	95
Harita 4.19 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri kültürel coğrafyası haritası.....	114
Harita 4.20 Kocaeli, İzmit Böğürgen kırsal mahalle sınırları ve komşu mahalleler ...	118
Harita 4.21 Kocaeli, İzmit Böğürgen kırsal mahallesi alt yerleşmeler.....	119
Harita 4.22 Kocaeli, İzmit Böğürgen kırsal mahallesi kültürel coğrafyası	121
Harita 4.23 Kocaeli, İzmit Dağköy kırsal mahalle sınırları ve komşu mahalleler	123
Harita 4.24 Kocaeli, İzmit Dağköy kırsal mahallesi, alt yerleşmeler.....	123
Harita 4.25 Kocaeli, İzmit Dağköy kültürel coğrafyası	126

Kırsal Yerleşmelerin Analizinde Kültürel Coğrafya Yaklaşımı: Kocaeli, İzmit Örneği

Esra BALCI

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER

Kırsal yerleşmeler taşıdıkları yerel değerler ve üzerinde geliştikleri coğrafyaya uyum sağlayarak zamanla ürettikleri bilgiler ile dikkat çekmektedirler. Bu alanların karşı karşıya kaldıkları kentleşme ve dönüşüm baskısı özellikle Covid-19 Pandemisinden sonra daha belirgin hale gelmiştir. Ülkemizde planlama otoriteleri bu dönüşüm baskısını karşılamakta yeterli kalamamaktadır. Öte yandan literatürde 2000’li yılların başından itibaren kırsal alanların kendine özgü özellikleriyle ele alınmasının gerekliliğine ve her birinin biricik yanlarının ortaya konmasına olanak sağlayacak kültür eksenli bir bakış açısının eksik olduğuna dikkat çekilmektedir.

Kırsal yerleşmelerin kültürel bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliğinin kültürel coğrafya perspektifiyle mümkün olabileceği bu tezin temel iddiasıdır. Tez çalışmasında kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarıyla kırsal alanlara dair bir okuma yapmak, bu okumalarla kırsal alanların dönüşümüne dair olgu ve mekanizmaları ortaya koymak ve kırsal alanların kültürel birikimlerini toplamak üzerine bir uygulama yapılmıştır. Uygulama sahası olarak seçilen İzmit önemli tarihsel, kültürel ve yerel değerlere sahip olmakla birlikte Cumhuriyet’in ilanından sonra bir sanayi olarak şekillenmiştir. İzmit’in

kırsal yerleşmelerinde yaygın ve derinlemesine analizlerle neticesinde ortaya çıkarılan olgular ve onlara dair mekanizmalar kültürel coğrafyanın kimlik, peyzaj, temsil ve Bourdie'nun habitus kavramıyla yorumlandığında İzmit'in kırsal yerleşmelerinde dönüşüm baskısı olmasına rağmen halen önemli düzeyde yerel bilginin saklı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bir diğer aşamasında İzmit'in Böğürgen ve Dağköy yerleşmelerinde sözlü tarih ve rehberli yürüyüş yöntemleri kullanılarak kimlik, temsil ve peyzaja dair derinlemesine bir araştırma yürütülmüştür. Her iki yerleşmede de yürütülen araştırmayla derinlemesine bir bakışın ve hikayeyi duymak için dinlemenin yere özgü ve gerçek karakteri yansıtan sonuçlar vereceği ortaya konmuştur.

Elde edilen bulgularla planlama otoritelerinin kırsal alanların dönüşümüne dair süreçlerde yeterince hızlı ve esnek mekanizmalara sahip olmadığı belirlenmiştir. Bir yeri ve o yerde yaşayanların bakış açılarını, küresel eğilimlerle birlikte yerin kendine has özellikleri ve bunu üreten toplumun habitus'u ile birlikte anlamak, önemli bir çaba gerektirmektedir. Yapısal bazı değişiklikleri de içeren bu çaba harcandığında, mekanizmaların farklılaşmasıyla olguların içindeki karşıtlıkların bir buluşmaya dönüşmesine ve kent kültürünün kolaylık sağlayıcı yönlerinin, kırsal kültürün doğayla uyumlu, sürdürülebilir yönleriyle harmanlanmasına önemli bir katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel coğrafya, kültürel peyzaj, habitus, İzmit, kırsal yerleşme

Cultural Geography Approach in the Analysis of Rural Settlements: Kocaeli, Izmit Case

Esra BALCI

Department of City and Regional Planning

Doctor of Philosophy Thesis

Supervisor: Prof. Dr. İclal Sema DİNÇER

Rural settlements are notable for their preservation of local values and the accumulation of knowledge acquired through adaptation to their geographical surroundings over time. However, the pressures of urbanization and transformation, particularly exacerbated by the Covid-19 pandemic, have underscored the need for a more comprehensive approach to addressing these areas. In our country, planning authorities have struggled to adequately respond to this transformation pressure. Since the early 2000s, literature has emphasized the necessity of understanding rural areas in their unique contexts, lamenting the absence of a culture-centric perspective that allows each locality to express its distinctive identity.

This thesis argues that adopting a cultural geography perspective offers a viable means of addressing rural settlements from a cultural standpoint. Through an examination of concepts such as identity, landscape, and representation, the study aims to uncover the underlying processes and dynamics of rural transformation while documenting the cultural richness embedded within these areas. The city of Izmit serves as a case study, possessing significant historical and cultural heritage despite its industrial transformation post-Republic.

Through extensive analysis, the study reveals that despite the pressures of change, rural settlements in Izmit retain a substantial reservoir of local knowledge. Furthermore, in-depth investigations conducted in specific settlements like Böğürgen and Dağköy highlight the importance of oral history and immersive methods in capturing the authentic essence of a place.

The findings underscore the inadequacy of current planning mechanisms in responding swiftly and flexibly to rural transformation. Achieving a nuanced understanding of a locality requires concerted efforts to comprehend its inhabitants' perspectives, contextualize global trends, and recognize the societal habitus that shapes it. Structural adjustments are necessary to reconcile the contradictions inherent in rural-urban dynamics, fostering a synthesis that combines the convenience of urban culture with the sustainable ethos of rural life in harmony with nature.

Keywords: Cultural geography, cultural landscape, habitus, Izmit, rural settlement

YILDIZ TECHNICAL UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SCIENCE AND ENGINEERING

Tezin Zamanda ve Mekanda Konumlandırılması

2020 yılının Nisan ayında kentleşmenin geldiği son noktada, şehirlerin geleceğinin Covid-19 pandemisinden daha da kaotik olacağı öngörülmekteydi. Bunun yanında kırsal yada yarı kırsal alanlar, hiç olmadığı kadar özlenmekte, şehirlerden bu alanlara hareket edebilmek için yasakları delmek üzere farklı yöntemler denenmekteydi. Kırsal alanlar, gerek seyrek nüfus yapıları, gerek bu seyreklik içinde ilişkilerin yakınlığı, gerekse toprakla doğrudan bağı nedeniyle önem kazanmaktaydı. Bu tezin konusunun kültürel coğrafya ve temsili olmayan kuramlar teorik çerçevesiyle, bir örneklem kırsal alan *(başlangıçta Doğu Karadeniz, tezin ilerleyen bölümlerinde ise çeşitli olanaksızlıklar ve yeni olanaklar nedeniyle Kocaeli, İzmit)* üzerinden çalışılması ise Covid-19 pandemisi öncesinde alınmış bir karardı. Tezin başlangıcında Covid-19 pandemisinin kırsal alanlara etkileri henüz verilerle ortaya konmamış olmakla birlikte, kültürel coğrafya okumaları sırasında tarihsel perspektifte olması gereken yere konumlandırılmaları, tezde yapılacak saha çalışmaları sırasında karşılaşılabilecek farklılıklar veya yeni yasal düzenlemelerin örneklem alandaki yansımalarının tez içeriğine dahil edilmesi kararlaştırılmıştır.

Tezin ilerleyen süreçlerinde yapılan saha çalışmaları sırasında Covid19 pandemisinin kırsal alanlarda idari olarak değilse bile, fiziki olarak yerleşik nüfusta kayda değer bir artışa neden olduğu gözlemlenmiştir. Normal koşullarda yaz aylarını köylerinde geçiren emekli-şehirliler ile şehirde işi olmayan genç-orta yaşlıların, 2020-2021 kışını kalıcı olarak bu alanlarda geçirmesi söz konusu olmuştur. Bu, fiziksel çevrede artan ihtiyaçlara paralel olarak, yapılara yeni kat eklenmesi, mevcut kullanılmayan yapıların iç düzenlemelerinin yapılması gibi sonuçlar doğururken, sosyal ortamda miras-sahiplik gibi konularda çatışmalara, fazladan hak taleplerine neden olmuştur. Bazı durumlarda ise maddi yetersizlikler dönüşümün gerçekleşmesini engellemiştir.

Araştırmacı, tezin ilk çalışma sahası olan Trabzon Solaklı Havzasına 2020 yılının yaz aylarından bakarken, çocukluğunda hafızasına yer etmiş anlatıların mekansal karşılığını aramak, bu mekanların anlam katmanlarını çözmek, gündelik yaşam pratiklerinin büyük resim içinde nerede yer aldığını bulmak ve yaşanan değişimleri ortaya koymak üzere yola

çıkıştır. Araştırmacı, 2020 yılının Ağustos ve Aralık aylarında sahada yaptığı incelemelerden sonra “yerellik” “yere ait olma” “yere ait bilgi” konularında hiç bir zaman istediği düzeye gelemeyeceği konusunda ikna olmuş ve kısmen modern planlama anlayışıyla idalize edilmiş klasik analiz yöntemlerine dönmeyi tercih etmiştir. Bir yandan sahayı anlamlı parçalara bölüp, bu anlamlı parçalar içinden örnek alanlar belirlerken diğer taraftan da kültürel coğrafyanın bir yeri anlamaya ilişkin yöntemlerini daha iyi kavramaya çalışmıştır. Bu süreçte; Sayın İlhan Tekeli’nin 2019 yılında yaptığı bir konuşmanın notlarına yine kendi adına kurulmuş olan İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı’nın web sayfasında rastlamıştır. Konuşmanın başlığı Tekeli tarafından “Temsili Olmayan Kuramların Gelişimi Planlama Anlayışımızda ve Kente Bakışımızda Ne Tür Değişmeler Yaratıyor?” biçiminde belirlenmişti. Araştırmacı notları okuduğunda, 2020 yılında yaptığı saha ziyaretlerinden sonra geldiği aşamadan geri dönmeden ilerlemesi gerektiğini anlamıştır. Zira, sosyal teoriler yüzünü post modern toplum yapılarını anlamak, modernizmin baskıladığı çoğulculuk, çok kültürlülük gibi kavramları açıklamak için temsili olandan temsili olmayana doğru çeviriyordu. Tepeden inme planlama anlayışında da eksik halka bu olabilir miydi? Tezin ana sorularının yanıtlarının bulunmasında Tekeli’nin de konuşma notları içinde sıklıkla değindiği kültürel coğrafya ve temsili olmayan teoriler kuramsal çerçeveleri işe yarayabilir miydi? Bu ve benzeri soruların cevaplanması için tezin kuramsal arka planı daha fazla irdelenmiş, başvuru kaynaklar genişletilmiştir.

Haziran 2021’de gerçekleşen ikinci izleme jürisinde, tez çalışmasında mevcut durumu ortaya koymak yerine, kültürel coğrafya teorisini kullanarak planlama araçlarının analiz aşamasına nasıl veri sağlanabilir konusuna yoğunlaşılabilir ve tez sonunda Türkiye’de önemli bir açık olarak görülen, kültür eksenli bir kırsal planlama aracı oluşturabileceği tartışılmıştır. Hem bir model önerip hem de o modeli geniş bir alanda çalışmanın, bir tez çalışmasının sınırlarını zorlayacağından hareketle, örneklem alanının Solaklı Vadisinin tümünden, güney kesimlerindeki dağlık yerleşmelere çekilmesi kararlaştırılmıştır. Buradan hareketle mevzuattaki mevcut kırsal planlama araçları, bu konuda yapılmış tezler, uluslararası düzeyle bağlantılı yürütülen ulusal projeler incelenmeye ve eksik olan kültürel yön ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmacı, Aralık 2021’de gerçekleşen üçüncü izleme jürisinden sonra bir yandan kırsal planlamaya ilişkin ulusal araçları daha iyi kavramaya çalışırken, diğer yandan da örneklem sahasını değiştirmenin yerinde olacağını düşünmeye başlamıştır. Yaşadığı kent

İzmit sanayisi ile ön plana çıkmış olsa da halen tarımsal üretimi devam ettiren çok özel kırsal alanlara sahiptir. Bu alanlarda profesyonel olarak devam ettirdiği somut olmayan kültürel mirasın tespitine ilişkin çalışmalar, bölgeyi daha yakından ve iyi tanınmasına yardımcı olmuştur. Solaklı Vadisinde azımsanamayacak düzeyde saha çalışması yapmış olsa da pandemi döneminin neden olduğu seyahat kısıtlamalarının da etkisiyle pratik olarak örnek sahasına erişme ve tezin sonraki kısımlarında gerçekleştirmesi gereken alan tespitlerini yapmak konusunda zorluklar yaşayacağını değerlendirmiştir. Bu nedenle, Haziran 2021’de gerçekleşen ikinci izleme jürisinde de gündeme geldiği üzere, örneklem sahasının kendisi için daha kolay erişilebilir ve yakın bir yer olması fikrine sıcak bakmaya başlamış ve tez danışmanı Prof. Dr. İclal Dinçer ile görüşerek İzmit’in kırsal alanlarını örnek saha olarak sunmaya karar vermiştir. Örnek sahanın, Solaklı Vadisi değil de İzmit olması fikri, tez izleme komitesi tarafından da kabul görmüştür.

İzmit -idari bölünme ve sınırlardan bağımsız olarak- (İzmit geçmişte büyükşehir olmuş, 2012 büyükşehir yasasından sonra oldukça nüfuzlu beldeleri mahalleye dönüşmüş bir merkez ilçedir) kırsal alanları temel olarak rakım, bakı, tarımsal üretim biçimi, nüfus, kentleşme baskısının düzeyi, göçmenlik-yerlilik gibi kriterlere göre incelendiğinde, önemli düzeyde bir çeşitlilik sunmaktadır. İlk bakışta homojen gibi duran doku, söz konusu temel kriterlere göre incelendiğinde önemli farklılıklar ortaya koymaktadır. Bu farklılıklar tezin ana çerçevesi olan kültürel bakış açısının derinleştirilmesinden önce genel bir altlık oluşturmak açısından önemli görülmüştür. Aralık 2022’de toplanan beşinci tez izleme komitesine, İzmit’in kırsal mahallelerine ilişkin yukarıda sayılan başlıklarda, güncel durumun ortaya konduğu coğrafi bilgi sistemi altyapısı kullanılarak oluşturulmuş haritalar sunulmuştur. Bu şekilde, kültürel coğrafya bakış açısının, tezin sonuca yaklaşan aşamalarında nasıl ve nerelerde derinleştirilebileceği ortaya konmuştur. Öte yandan İzmit Belediyesince, araştırmacının da içinde bulunduğu bir grup tarafından yürütülen somut olmayan kültürel miras öğelerinin tespitine ilişkin çalışmada yapılan sözlü tarih görüşmelerinin analiz edilmesi de araştırmaya dahil edilmiştir. Bu şekilde, İzmit’in kırsal yerleşmelerini fiziksel, sosyo-kültürel ve planlama başlıklarıyla ortaya koyan haritalar ve köylerde yapılan sözlü tarih görüşmeleri yardımıyla, İzmit’in kırsal yerleşmelerinde mevcut planlama anlayışının, kırsal alanların yere özgü kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarını ortaya koymak ve bu kavramlara paralel değerlerini korumak için yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu haritalar yardımıyla, kültürel coğrafya kavramlarıyla

irdelenecek iki köy de seçilmiştir. Bunlar; biri Manav yerleşmesi olan Böğürgen Mahallesi ve diğeri de Muhacir yerleşmesi olan Dağköy Mahallesi olmuştur.

Haziran 2023’de gerçekleşen altıncı izleme jürisinden sonra toplanan verilerle, İzmit kırsal yerleşmelerinde ortaya çıkan dönüşümlerin belli başlı olgulara sahip olduğu ve bu olguların da belli mekanizmalar ile gerçekleştiği anlaşılmıştır. Mekanizmaların kırsal alanlarda yaşayan kişi ve toplulukların güncel yaşam şartları karşısında topraklarına olan bağlılıkları, toplumsal uygulamalara katılımları, üretim biçimlerinde yaşanan değişimler, topraklarına yeni gelenlerle kurdukları ilişkiler gibi nedenlerle, geçmişe göre farklılaştığı ortaya konmuştur. Bu durumun çözümlenmesinde ve yorumlanmasında Bourdieu’nun habitus kavramının faydalı olacağı düşünülmüştür. Bourdieu’nun habitus kavramına dair yapılan okumalar, İzmit kırsal yerleşmelerinde yaşanan dönüşüme dair olguların net bir biçimde anlaşılması ve ortaya konulmasında faydalı olmuştur. Ayrıca tezin temsil, kimlik ve peyzaj temel kavramlarına ek olarak habitus, bellek, bireysel-kamusal dinamikler, miras, inşa edilen kültür kavramlarının da kültürel coğrafya ile planlama disiplininin kesişiminde yer alabileceği ortaya konmuş ve bu kavramlar Böğürgen ve Dağköy yerleşmelerinde kullanılmıştır. Bu yerleşmelerde yapılan rehberli yürüyüşler, söz konusu kavramlar dikkate alınarak çözümlenmiş ve mekansal karşılıkları haritalara işlenmiştir.

Çalışmanın sonunda gelinen noktada, 2000’li yılların başından bu yana planlama ve mimarlık yazınında ortaya konan kırsal alanların kültür eksenli bir bakış açısıyla ele alınması gerektiği sorunsalına belli bir ölçüde katkı sağlanacağı düşünülmektedir. 2015’li yıllardan bu yana farklı coğrafyalarda ve ölçeklerde gerçekleştirilen tez çalışmalarından, kültürel coğrafya yaklaşımını esas almasıyla farklılaşan bu tezin bir diğer biricikliği de ele aldığı coğrafyayla ilgilidir. Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri için, benzer sorunsallarla üretilmiş herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Tez çalışmasında esas alınan kuramsal arka plan ve kullanılan yöntemler, kırsal alan planmasının ilk aşaması olan veri toplama çalışmaları sırasında kültür eksenli bir bakış açısının yansıtılmasını olanaklı kılmıştır. Bu şekilde kırsal yerleşmelerin doğayla uyumlu, yerli, yere özgü, sürdürülebilirlik açısından kendileri kadar bağlı oldukları kent merkezleri için de önem taşıyan yönlerinin kimlik, peyzaj ve temsil kavramları kullanılarak ortaya konulabildiği görülmüştür. Öte yandan, mevcut durumda gerçekleştirilen planlama çalışmalarının, bu özellikleri yansıtacak prensiplere ve bakış açısına sahip olmadığı gösterilmiştir. Tezin sonuç bölümünde, bu karşıtlık ve İzmit kırsal

alanlarının hızlı dönüşümüne dair olgular tartışılmış, kültür eksenli bir bakış açısının, planlamanın analiz aşamasında nasıl ele alınabileceğine dair öneriler sunulmuştur.

Tezin Kurgusuna İlişkin

Yukarıda, tezin düşünsel ve uygulamaya dönük yönleri başlangıcından itibaren kronolojik bir şekilde aktarılmıştır. Sonuca varana kadar yaşanan kavramsal ve kuramsal değişimler, sosyal bilimlerin geldiği noktada sunduğu postmodern bakış açısının bir imkanı olarak değerlendirilmekte ve çalışmanın sınırlarının ve kavramsal arka planının çalışmanın amacına hizmet edecek şekilde evrilmesi, olumlu görülmektedir. Geline son noktada, çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, kırsal alanların planlamasında kültürel bir bakış açısının geliştirilmesine olan ihtiyaç ortaya konmaktadır. Konunun bugüne kadar nasıl ele alındığı Literatür Özeti başlığı altında, kırsal alanlarda yaşanan dönüşümün irdelenmesiyle ortaya çıkan problem tanımı ise Tezin Amacı başlığı altında aktarılmaktadır. Giriş bölümünde aynı zamanda tezin iddiası ve bu iddiayı doğrulamak üzere cevaplanması gereken sorular ortaya konmaktadır. Tezin iddiasını tartışmak için başvuru yöntemleri ve örnek sahadan ise Yöntem ve Materyal başlığı altında bahsedilmektedir. Literatür özeti, tezin amacı ve iddiası kısımları birlikte ele alınarak, çalışmanın özgün katkısı da bu bölümde açıklanmaktadır.

Tezin ikinci ana bölümü Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve başlığı altında oluşturulmuştur. Bu bölümde kültürel coğrafyanın ortaya çıkışından itibaren nasıl bir yol izlediği ve hangi tartışmalarla günümüzdeki durumuna ulaştığı aktarılmaktadır. Tezin ana kurgusunda yer alan kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarının kültürel coğrafya bakış açısıyla irdelendiği bu bölümde, Bourdieu'nun habitus kavramının da çalışmaya hangi yönleriyle katkı koyacağı anlatılarak tartışılmaktadır. Türkiye'de kültürel coğrafya çalışmalarının hangi disiplinlerde nasıl ele alındığı, bu alanda yapılan akademik çalışmalar ve uygulama sahasındaki yansımalar bu bölümde paylaşılmaktadır. Bu bölümünün sonunda, kuramsal ve kavramsal çerçeve bölümünde tartışılan konular ekseninde, planlamanın analiz aşaması için örnek saha çalışması kurgulanırken kullanılabilecek öneriler sunulmaktadır.

Kırsal alanların kültür eksenli bir bakış açısıyla anlaşılmasının gerekliliğini ortaya koymaya çalışan tezin bir diğer bölümü de kırsal alan planlamasının Dünya'da ve Türkiye'de nasıl ele alındığını ortaya koymakla ilgilidir. Bu bölümde kıta Avrupası ve Amerika Birleşik Devletlerinde kırsal alanların planlamasına ilişkin yaklaşımlar ve

uygulaması hayata geçirilen geniş ölçekli projeler incelenmiştir. Türkiye’de kırsal alanların ele alınışında zaman içinde değişen mevzuat ve uygulamaların planlama disiplininin kapsamına giren konuları ve yakın zamanda gerçekleştirilen KOKAP ve KODAKAP gibi yaklaşımlar da bu bölümde aktarılmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde, İzmit kırsal alanlarında gerçekleştirilen saha çalışmalarının detayları ve sonuçları paylaşılmaktadır. Bu bölümde, ilk olarak İzmit’in tarihi, coğrafyası ve idari yapısı hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Alt ölçekte kültür eksenli analiz çalışmasına geçmeden önce, bu çalışmaya yol göstermesi açısından İzmit’in kırsal ve kısmen kırsal mahalle statüsüne sahip yerleşmelerini içeren karakter analizi yapılmıştır. Bu bölümde, kırsal alanlardaki hızlı dönüşüme neden olan olgular ve bu olguların ortaya çıkış mekanizmaları, İzmit kırsal mahallelerinde yapılan görüşmelerle desteklenerek incelenmiş ve belli başlıklar altında gruplanmıştır. Derinlemesine araştırma ile yaygın saha çalışmasını birleştiren bu aşamada, İzmit Kırsal Yerleşmelerinin Kültürel Coğrafyasını Haritalamak başlığı altında söz konusu yerleşmelerde tespit edilmiş yere özgü kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarına dair yansımalar, coğrafi karşılık olarak belirgin hale getirilerek genel bir harita üzerine işlenmiştir.

Kültürel coğrafya ve temsili olmayan kuramların kullanıldığı saha çalışması ve yaygın saha çalışmasının sonuçlarının değerlendirilmesi aşamalarının ardından, bölüm içinde aktarılan kriterler yardımıyla, üzerinde detaylı olarak çalışmak üzere Böğürgen ve Dağköy mahalleleri belirlenmiştir. Biri Manav diğeri Muhacir kültürün baskın olduğu bu iki yerleşme, içinde yaşayanların ve zaman zaman buraları kullananların katıldığı detaylı tespitlerle anlaşılmaya çalışılmış ve bir alana ne kadar detaylı bakılırsa o kadar çok ve yere özgü bilginin toplanabileceği ortaya konmuştur.

Sonuç ve öneriler bölümünde, tez çalışmasının hipotezi ve amacı üzerinden elde edilen veriler yardımıyla, karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu şekilde, kültür eksenli bir bakış açısı ve buna uygun yöntemlerle kırsal alanları analiz etmenin ve bu alanlarda yaşayan kişilerin zihinlerinde o yere dair anlatıyı toplamanın, söz konusu alanlardaki dönüşümü anlamak ve yönetmek açısından önemli veriler sağladığı ortaya konmuştur. Bu analiz biçiminin uzun vadede planlama araçlarıyla nasıl entegre edilebileceğine dair öneriler de, son bölümün diğer tartışma konularından biri olmuştur.

1.1 Literatür Özeti

Kırsal alanlar, çok çeşitli nedenlerle önemli bir dönüşüm baskısı altındadır. Öte yandan, söz konusu alanlarda yerel ve sürdürülebilir kaynaklara dair önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerin bir kısmı o coğrafyada yaşayan ve o yer ile birlikte kültürel bir üretim yapan toplulukların hafızasında, bir kısmı ise peyzajda yer almaktadır. Değişen gündelik koşullar, yaşlanan nüfus, öğrenme biçimlerinin ve gerekliliklerinin değişmesi gibi nedenlerle yok olmakla yüzyüzedir. Planlama disiplini, değişimin kontrollü olması ve yönetilmesi konusunda önemli bir role sahiptir ancak, Türkiye için kırsal alanlarda bu rolünü etkin bir şekilde gerçekleylemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada, temel sorunun kırsal alan planlamasında söz konusu alanları kültürel bir bakış açısıyla analiz etmekten uzak bir anlayıştan kaynaklandığını iddia eden bu tez, kavramsal çerçeve olarak kültürel coğrafya yaklaşımını esas kabul etmekte ve temel kaynaklarını bu ve ek olarak kırsal planlama ve dönüşüm alanlarından seçmektedir.

Uluslararası yazında, kültürel coğrafyanın farklı zamanlarda gelişen farklı teorilerine ilişkin önemli bir külliyat bulunmaktadır ve kolay erişilebilir durumdadır. Tez çalışması sırasında, Pamela Shurmer Smith'in *Doing Cultural Geography* kitabı, kültürel coğrafya alanının bilinen isimlerinin editörlüğü üstlendiği *Cultural Geography: A Critical Dictionary of Key Concepts* kitabı, Peter Jackson'un *Maps of Meaning* kitabı gibi bir çok kaynak incelenmiş ve tartışmanın kronolojik bir sıralamada, değişik ekoller arasındaki farklılıkları ortaya koyacak biçimde şekillendiği anlaşılmıştır. Tez, planlama çerçevesinde kırsal alanlara dair bir sorunsal ve bunun çözümüne dair bir iddiayı ortaya koymakta olduğundan; kültürel coğrafyanın beden, edebiyat, görsel sanatlar, toplumsal cinsiyet gibi çok daha geniş olan tartışma alanlarının içinden mekan, mimarlık, haritalama, peyzaj, kimlik ve temsil alanlarına dair okumalarda derinleşilmiştir. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında bellek, kamusal-bireysel, üretim kültürü, miras gibi kavramlar da okuma konularına dahil edilmiştir. Kültürel coğrafya uluslararası literatürü, tez çalışması sırasında konuya dahil edilen tüm kavramlar ve bunların planlama disiplini açısından yorumlanmasına olanak sağlayacak, geniş ve eleştirel yönü kuvvetli bir yazına sahiptir. Bu geniş literatür içinde tez çalışmasında kaynak olarak kullanılanlarından bir kısmı Tablo 1.1'de sunulmuştur.

Tablo 1.1 Uluslararası kültürel coğrafya yazınından örnekler

Kaynak Adı	Yazarı	Konusu	Tarihi
Human Behavior and Environment- Environment and Culture	Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill	Kültür ve fiziksel çevre arasındaki karmaşık ilişkiler kümesini ele almaktadır. İçerik, teori, metodoloji ve epistemolojik duruş açısından geniş ve zorunlu olarak eklektiktir ve katkıda bulunanlar psikoloji, coğrafya, antropoloji, ekonomi ve çevre bilimi gibi çok çeşitli alanları ve disiplinleri temsil etmektedir.	1980
Routledge Contemporary Human Geography Series- Cultural Geography	Mike Crang	Çağdaş coğrafyada 'kültürel dönüş' olarak adlandırılan süreç, kültürel coğrafyayı yeni mekan ve yer haritaları üretmek için yeni bir alana taşımıştır. Kültürlerin pratikte nasıl işlediğine odaklanmakta ve gerçek yaşam durumlarına gömülü kültürlerle, konumlandırılabilir, belirli fenomenler olarak bakmaktadır. Crang, tüketim ve üretim kültürlerini, yerlerin insanlar için nasıl anlam kazandığını ve bir yere kimin ait olduğunu tanımlama mücadelelerini inceliyor ve günümüz toplumlarındaki değişimleri ve kültürle 'seç ve karıştır' ilişkisinin gelişimini tartışmaktadır.	1998
Cultural Geography: A Critical Dictionary of Key Concepts by David Atkinson	Peter Jackson, David Sibley, Neil Washbourne	Eleştirel bir bakış açısı kültürel coğrafyayı siyasallaştırır. Kültürel coğrafya yapma siyasetinin yanı sıra farklı coğrafi tahayyüllere, anlam sistemlerine ve yaşam biçimlerine karşı çıkan ve bunları sürdüren siyaseti de sorgulamaktadır.	2006
The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach	Amos Rapoport	Rapoport, binaların, içindekilerin ve içinde yaşayanların ifade ettiği anlamlarla ve bu anlamlardan, nihayetinde bu binalarda yaşayacak insanları tatmin edecek mimari tasarım prosedürleri için çıkarılabilecek sonuçlarla ilgilenmektedir.	1990

Tablo 1.1 Uluslararası kültürel coğrafya yazınından örnekler (devamı)

A Companion to Cultural Geography	James S. Duncan, Nuala C. Johnson, Richard H. Schein	Kitap çeşitli tarihsel ve teorik bakış açılarından temel temalara, tartışmalara ve ihtilaflara erişilebilir genel bakışlar sağlamaktadır. Yirminci yüzyılda kültürel coğrafyada meydana gelen önemli değişikliklerin yanı sıra günümüzde bu alandaki çalışmaları canlandıran başlıca yaklaşımların haritasını çıkarmaktadır. Sadece coğrafyacılar için değil, aynı zamanda coğrafyanın disiplinler arası tartışmalara yaptığı katkıyı net bir şekilde ortaya koymaktadır.	2004
Cultural Geography in Practice	Nuala C. Johnson, Richard H. Schein, Jamie Winders	Uygulamada kültürel coğrafyaya odaklanmak, sadece kültürel pratiklerin kendi içlerindeki akademik değerlendirmelerini değil, aynı zamanda akademik coğrafyanın kültürel pratiğini - kültürel coğrafyanın yapılma ve yayılma biçimlerinin yaratıcılığını - da kapsamaktadır.	2013
Doing Cultural Geography	Pamela Shurmer-Smith	Kültürel coğrafya kuramının araştırmalarda kullanımına dair pratik örnekler sunmaktadır. Özellikle, lisans öğrencilerinin kuramsal arka planı çalışmalarına adapte etmelerine dair önerilerde bulunmaktadır.	2001
Cultural Geography: A Critical Introduction	Donald Mitchell	Bu kitap, gündelik yaşam politikalarından peyzajların üretim ve tüketimine, ırk ve milliyet politikalarına kadar farklı coğrafi ortamlardaki kültürel değişimi açıklamaya çalışan kültürel coğrafyanın son yirmi yılda geçirdiği dönüşümün eleştirel bir değerlendirmesini sunmaktadır.	2000

Tablo 1.1 Uluslararası kültürel coğrafya yazınından örnekler (devamı)

Maps of Meaning in Introduction to Cultural Geography	Peter Jackson	Yayın, kültürel coğrafyada yaygın olarak benimsenen kültür tanımından daha geniş bir kültür tanımı kullanmaktadır. Elitlerin egemen, ulusal kültürünün yanı sıra sosyal açıdan marjinal grupların kültürlerine de bakmakta aynı zamanda yerel veya halk tarzlarının yanı sıra popüler kültürle de ilgilenmektedir. Kültürel çalışmalar ve sosyal teori literatüründen yararlanarak, kültürel coğrafyacıların (özellikle Kuzey Amerika'da) hâlâ Carl Sauer ve Weiss'in esareti altında sadık kaldıkları peyzaj yaklaşımının yanı sıra, kültürün coğrafi çalışmasına ilişkin çeşitli yeni bakış açıları sunmaktadır.	2012
Understanding Cultural Geography Places and Traces	Jon Anderson	Yazar, "yerlerin kültür ve bağlamın kesişimleri tarafından alındığına ve yapıldığına" işaret etmektedir. Aynı zamanda yerlerde oluşan izler veya miras kavramının harekete geçirilmesinin, yeni izlerin sürekli olarak eskilerinin üzerini örttüğü ve zaman zaman onlarla karıştığı ölçüde, yerin kimliğinin ve doğasının son derece geçici niteliğini yeniden teyit etmeyi mümkün kıldığını iddia etmektedir.	2021
Handbook of Cultural Geography	Kay Anderson, Mona Domosh, Steve Pile & Nigel Thrift	Yayın, kültürel coğrafyayı bilgilendiren temel soruların en son değerlendirmesini sunmaktadır. Çalışmada karşıt referanslara yer verilmiş ve kültürel coğrafyaya bütüncül bir bakış sunulmuştur. Kültürün mekânsal olarak nasıl oluşturulduğuna ve aynı şekilde coğrafyanın kültürel olarak nasıl inşa edildiğine dair açıklamalar içermektedir.	2002

Tablo 1.1 Uluslararası kültürel coğrafya yazınından örnekler (devamı)

In the Nature of Landscape: Cultural Geography on the Norfolk Broads	David Matless	Yayın doğu İngiliz sulak alanı olan Norfolk Broads çevresine bir bakış sunmaktadır. Bu bölümde bölge tanıtılmakta ve Norfolk Broads'taki kültürel coğrafyanın bir açıklaması yapılmaktadır. kültürel coğrafya Broads'da peyzajı araştırmakta ve bölgesel anlayışı nasıl şekillendirebileceğini bulmaktadır.	2014
The Geography of the Ozark Highland of Missouri	Carl O. Sauer	Sauer'in aynı zamanda doktora tezi olan yayın kültürel coğrafyayı yaklaşımını uyguladığı örneklerden biri olarak görülmektedir. Bölgeye dair bilgiler farklı bir şekilde ve akıcı olarak bir araya getirilmiştir.	1920
The Morphology of Landscape	Carl O. Sauer	Sauer'in klasik coğrafyayı eleştiren ve kültürel coğrafyayı temellendiren yayını olarak bilinmektedir.	1925
The Geography of Rural Change	Brian W. Ilbery	Kitapta gelişmiş piyasa ekonomilerindeki kırsal alanların yakın zamanda deneyimlediği değişimin karmaşık süreçleri ve sonuçları detaylandırılmış ve anlaşılması için çeşitli tartışmalar yürütülmüştür.	2014
Spacing organization: non-representational theory and performing organizational space	Timon Beyes and Chris Steyaert	Kitap beşeri coğrafyada ana hatlarıyla belirtildiği gibi temsili olmayan bir teorileştirme tarzını benimseyerek, örgütsel alan anlayışını maddi, somutlaşmış, duygusal ve minör konfigürasyonlarına yönlendiren 'boşluk' kavramını önermektedir. Mekâna yönelik performatif bir yaklaşımın bilim pratiği açısından sonuçlarını tartışırken, kavramsal açılımın (örgütsel) somutlaştırılmış kavrayışlarına geçmesi gerektirdiğini savunmaktadır.	2011

Tablo 1.1 Uluslararası kültürel coğrafya yazınından örnekler (devamı)

The Cultural Geography of the United States	Wilbur Zelinsky	Kitap Amerikalıların kendilerine ve topraklarına olan tutumlarıyla ilgili kapsamlı ve karşılaştırmalı bir tartışma ortaya koymaktadır.	1973
---	-----------------	--	------

Kültürel coğrafya kurucusu Carl O. Sauer ve yazınının çıkış noktası olan Berkeley Okulu, Amerika Birleşik Devletleri menşei olduğundan olsa gerek, bu ülkede bu alanda çokça akademik çalışmaya ratlamak mümkündür. Çoğu coğrafya yada daha genel olarak sosyal bilimler alanında üretilmiş tez çalışmalarında, bir bölgede yaşayan insanların kültürel üretimleri aktarılmış ve kültürel coğrafyanın farklı ekollerine göre bu üretimler yorumlanmıştır. Benzer tür tezler Türkiye akademik çevresinde de oldukça yaygındır ancak, kuramsal tartışmalarının uluslararası literatürdekine göre daha sınırlı tutulduğu görülmektedir. Türkiye coğrafya biliminin akademik çevresinde, kültürel coğrafya alanının uluslararası kuramsal tartışmalarını ulusal akademik alana taşıma yönünde bazı çabalar olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Alperen Kayserili, Yılmaz Arı, Miyase Okur, Münir Bilgili bu alanda, çoğu Doğu Coğrafya Dergisinde olmak üzere makaleler yayınlamışlardır. Coğrafya her ne kadar planlama disiplini içinde önemli bir paydaş hatta bir anlamda disiplinin var olma nedeni denilebilecek düzeyde önemli olsa da, özellikle Türkiye için planlama ile kültürel coğrafyayı kuramsal arka planda aynı potada eriten çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu noktada, Türkiye’deki coğrafya araştırmalarında kültürel coğrafya perspektifinin yeterince derinlikli bir şekilde ele alınmamasının da önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Kırsal yerleşmelerde planlama veya mimari koruma alanında yapılan akademik çalışmaların bazılarında, kültürel coğrafya konu ve kavramlarının üstü kapalı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmalarda kuramsal olarak kültürel coğrafya yaklaşımının benimsenmediği, bunun yerine çalışmaların çoğunlukla somut olmayan kültürel miras, mirasın değerler sistemi veya kırsal dönüşüm gibi çerçevelerle ele alındıkları dikkat çekmektedir. Bir yere ait olanın keşfedilmesi ve nasıl keşfedileceğinin örneklenmesini, kültürel coğrafya bakış açısıyla yansıtmak üzere hazırlanan bu tez, yukarıda henüz yeterince çalışılmadığı ifade edilen alanlara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Kültürel coğrafya çalışmalarının uluslararası literatürde geldiği son nokta temsili olmayan teoriler ile yeni kültürel coğrafya çalışmalarını harmanlamak şeklindedir. Bu alanda, Nigel Thrift'in *Non-Representational Theory: Space, Politics, Affect* kitabı oldukça önemli bir referans kaynağıdır (Thrift, 2008). Bu kitabın geniş bir yorumunu da içeren *Temsili Olmayan Kuramların Gelişimi Planlama Anlayışımızda ve Kente Bakışımızda Ne Tür Değişiklikler Yapıyor?* başlıklı bir yazı İlhan Tekeli tarafından 2019 yılında yayınlanmıştır. Tekeli yazısında, oluş çerçeveli bir mekan yorumlamasının planlama pratiği açısından sunabileceği olanakları, kentsel alanlar üzerinden ortaya koymuştur. Bu kaynak, temsili olmayan sosyal bilimler kuramlarına planlama disiplini içinde yer vermeye dönük olarak ülkemiz için oldukça önemli bir yayındır. Tekeli'nin yazısında kaynak gösterdiği yayınlardan biri olan ve Hayden Lorimer (2005) tarafından kaleme alınan *Cultural Geography: the busyness of being "more-than-representational"* başlıklı makalede, kültürel coğrafyanın, temsili olmayan teorilerden yaşamın oluş halini ortaya koyacak biçimde nasıl faydalanacağına dair açıklamalar yapılmaktadır. Tüm bu örnekler, yukarıda kültürel coğrafya tartışmaları için yapılan tanımlamaların dinamik ve güncel karşılıklarıdır.

Kırsal yerleşmelerin doğru anlaşılmasını ve bu yerleşmelere planlama disiplininin analiz aşamasındaki yaklaşımına dair sorunsalı genel çerçeve olarak kabul eden tez çalışmasında, önemli bir literatür alanı da kırsal alan yazınıdır. Dünya'da ve Türkiye'de kırsal alanlara dair geleneksel, yenilikçi, modern ve post modern yaklaşımları eleştirel bir bakış açısıyla ele alan kaynaklara başvurulmuştur. Ayrıca İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi kırsal alanlarını iyi koruyabilmiş ülkelerin yasal mevzuatları ve uygulama örnekleri de irdelenmiştir. Türkiye'de KOKAP ve KODAKAP, Avrupa'da RURITAGE projeleri incelenmiş ve bu uygulamaların yaygınlığı, mevzuata uyarlanma imkanları gibi konularda yorumlar yapılmıştır. Araştırmanın bu aşamasında güncel makaleler, proje raporları, projelere dayalı olarak hazırlanmış makale ve tezler incelenmiştir. Bu alanda gerek uygulama projelerini içeren, gerekse eleştirel bir şekilde mevzuatı ve uygulamaları değerlendiren akademik çalışmaları kapsayan oldukça geniş bir yazın bulunmaktadır. Bu yazın aynı zamanda tezin amacının belirlenmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Zira, kırsal alanların planlama çerçevesinden ele alınışında kültürel perspektifin yetersiz olduğu, literatürde özellikle 2000'li yıllardan sonra sıklıkla vurgulanmıştır.

Çalışmanın örnek sahası olan Kocaeli İzmit kırsal yerleşmeleriyle ilgili yasal ve yönetsel mevzuat ile mevcut planlar literatür çalışmasının bir diğer tarafı olarak ele alınmıştır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve İzmit Belediyesinin ilgili birimlerinden elde edilen planlar değerlendirilmiştir. Öte yandan YÖK tez merkezinde de İzmit ve Kocaeli kelimeleri alan sınırlaması yapılmaksızın taratılmış ve doğrudan konuyla ilgisi olan az sayıda yüksek lisans (Tablo 1.2) ve daha az sayıda doktora (Tablo 1.3) çalışmasına erişilmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olan ve doğrudan çalışılan konu ve çalışılan coğrafyaya en yakın bulunan ise Ali Serkan SİMAVLI'nın 2013 yılında hazırladığı “Kırsal Planlamada Köy Tasarım Rehberlerinin Uygulanabilirliği: Kocaeli Örneği” başlıklı yüksek lisans tezidir.

Tablo 1.2 YÖK Tez Merkezinde Kocaeli ve İzmit anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucu alanla ilgili olarak listelenen yüksek lisans tezleri

YAZAR	YIL	BAŞLIK	ALAN
Zafer Yapıcı	1995	Sanayi konut ilişkileri üzerine bir araştırma (İzmit örneği)	Şehircilik ve Bölge Planlama
Mustafa Yılmaz	1997	Kocaeli ve çevresinin iklimi	Coğrafya
Ayhan Kılıç	2000	Manav köylerinde aile yapısı (İzmit örneği)	Sosyoloji
Mine Can	2000	Kocaeli ilinde yapılan iğne oyası ürünler üzerine bir araştırma	El Sanatları
Murat Sağlam	2001	Sosyal yapı açısından Çerkeşli Köyü	Sosyoloji
Elif Kayran	2002	Kocaeli Sancağı mutasarrıfları ve faaliyetleri	Tarih
Mehtap Melahat Uçal	2002	Kocaeli ili Karamürsel ilçesi bitkisel örücülüğü	El Sanatları
Nurdan İpek	2004	Armaş Ermenileri	Tarih
Arzu Meriç	2004	Kandıra Türkmen Köylerinde inanışlar	Halk Bilimi (Folklor)
Fatih Koç	2005	Kırsal kesimdeki ailelerin mobilya satın alma karar süreçleri kentlerdekilere farklı mıdır?	İşletme
Tülin Acer	2008	Balkan muhacirlerinin yaşadığı sorunlar (1912-1914)	Tarih
Fügen Avdan	2009	Cumhuriyet Dönemi kentleşme sürecinde planlama deneyimi: 1930-1980 İzmit planları	Kamu Yönetimi, Şehircilik ve Bölge Planlama
Fatma Sinem Siklon	2010	İzmit'e göç ile gelenlerin İzmit ile etkileşimi	Halkla İlişkiler, Sosyoloji
Erkan Ayan	2010	Yerel yönetimlerde stratejik planlama anlayışı Kocaeli Büyükşehir Belediyesi örneği	İşletme
Candan Kamış	2011	Tören ve ağıtlar: İzmit ve çevresi ağıt analizi	Halk Bilimi (Folklor); Sosyoloji

Tablo 1.2 YÖK Tez Merkezinde Kocaeli ve İzmit anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucu alanla ilgili olarak listelenen yüksek lisans tezleri (devamı)

Kadir Kandemir	2011	Kocaeli ilinde uygulanan toplu konut politikaları ve izmit ilçesine etkilerinin irdelenmesi	Mühendislik Bilimleri; Şehircilik ve Bölge Planlama
Özden Senem Binici	2012	İzmit'te 1936-1966 yılları arasındaki yapı üretiminin kentin gelişimine etkileri	Mimarlık
Figen Ölmez	2012	Kocaeli çeşmeleri	Sanat Tarihi
Ali Serkan Simavlı	2013	Kırsal planlamada köy tasarım rehberlerinin uygulanabilirliği: Kocaeli örneği	Şehircilik ve Bölge Planlama
Nesil Erol	2014	Kandıra'da halk mimarisi	Sanat Tarihi
Mehmet Şerif Erkek	2016	Bir devlet teşebbüsü olarak Osmanlı Demiryolları, İzmit-Ankara demiryolu projesi, 1873-1875	Tarih; Ulaşım
Selin Yıldız	2016	İzmit Şehrinin Mekansal Gelişim Süreci	Coğrafya; Şehircilik ve Bölge Planlama
Hande Yüksel	2016	Cittaslow olma potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir araştırma: Kandıra örneği	Kamu Yönetimi
Ezgi Aslan	2017	Kırsal turizmde yenilik ve kırsal turizm işletmecilerinin bireysel yenilikçilik düzeylerinin çeşitli değişkenler (Katılımcılara ve işletmelere ilişkin) açısından incelenmesi: Kocaeli/Kartepe örneği	Turizm; İşletme
Enise Gökçe	2018	Kocaeli/Gölcük Nüzhetiye (Döşeme) köyü monografisi	Türk Dili ve Edebiyatı
Şeyda Arslan	2018	Kocaeli ili Körfez ilçesi Kuzey Marmara Otoyolu çevresi kırsal yerleşimlerinde geleneksel mimari ve sürdürülebilirlik sorunu	Mimarlık
Şükriye Göksu Hülagü	2019	Atatürk Döneminde Kocaeli'de ekonomik gelişmeler (1923-1938)	Ekonomi; Tarih; Türk İnkılap Tarihi
Fatma Şahin	2020	Adapazarı-İzmit bölgesindeki kırsal mimarinin korunması konusunun göç olgusu üzerinden incelenmesi	Mimarlık
Remziye Karayığit	2021	Yenilebilir otlar ve mutfakta kullanım alanı: İzmit örneği	Gastronomi ve Mutfak Sanatları; Turizm
Sultan Karakurt	2021	Kocaeli/İzmit Balören, Bayraktar ve Mecidiye köylerinin somut olmayan kültürel mirası	Halk Bilimi (Folklor)
Hüseyin Bilal Kuş	2022	Toplumsallaşma pratikleri açısından mekânın etkisi: Kocaeli örneği	Sosyoloji

Tablo 1.2 YÖK Tez Merkezinde Kocaeli ve İzmit anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucu alanla ilgili olarak listelenen yüksek lisans tezleri (devamı)

Aysun Namal	2023	Kocaeli ili Süleymaniye Mahallesi Aktaş Ailesi Evi restorasyon projesi	Mimarlık
Aysun Yılmaz	2023	Kocaeli'de yaşayan Makedonya göçmenlerinin müzik kültürü	Halk Bilimi (Folklor); Müzik
Elif Aydoğan Tatar	2023	Karamürsel ilçesinin (Kocaeli) kültürel coğrafyası	Coğrafya

Tablo 1.3 YÖK Tez merkezinde Kocaeli ve İzmit anahtar sözcükleriyle yapılan tarama sonucu alanla ilgili olarak listelenen doktora tezleri

YAZAR	YIL	BAŞLIK	ALAN
Işıl Altun	2003	Kocaeli-Kandıra türkmenlerinde (manavlar) geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm)	Halk Bilimi, Türk Dili ve Edebiyatı
Şennur Kaya	2008	Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmit kenti	Sanat Tarihi
Didem Boyacıoğlu	2013	Osmanlı fabrika yapılarının kentsel ve mimari analizi	Mimarlık
Oğuz Polatel	2016	19. yüzyılın ikinci yarısında Kocaeli Sancağına göçler ve göçmenlerin iskânı	Tarih
Bahar Aydın Can	2018	Kocaeli-Kandıra gıda ihtisas organize sanayi bölgesinin ortaya çıkarabileceği sosyo-ekonomik etkilerin saptanması üzerine bir araştırma	Ekonomi
Duygu Kanık	2019	Sanayi coğrafyası değişim sürecinde kentler: İzmit örneği	Şehircilik ve Bölge Planlama
Feyza Turgay	2021	Erken Cumhuriyet Döneminde İzmit SEKA fabrikasında emek rejimi	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Berk Koç	2021	Locals and migrants in the Late Ottoman Empire: A study of state-society and intercommunal relations in the İzmit District, 1877-1914	Tarih
Saliha Tanık	2021	Kocaeli ili cami mimarisi	Sanat Tarihi

Yapılan tüm taramaların ardından şehir ve bölge planlama alanında kırsal yerleşmelere bakışın kültürel coğrafya ekseninde tasarlandığı, kurgunun ve yorumlamanın bu alanın kimlik, peyzaj ve temsil kavramları ekseninde ortaya konduğu akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Örnek saha olan Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri için de aynı durum söz konusudur. Bu şekilde çalışma, ulusal ve uluslararası literature, gerek kültürel coğrafya kavramlarıyla bir planlama araştırmasının yürütülmesi, gerekse bu çalışmanın İzmit kırsal yerleşmelerinde olması açısından yeni bir kaynak sunmaktadır.

1.2 Tezin Amacı

Kentler ve kırsal alanlar, barındırdıkları karşıt unsurların dönüşümüyle varlığını sürdüren, insana özgü kültürel üretimin farklı biçimlerini barındırır. Kendi iç dinamikleriyle şekillenen kırsal alanlar, yaşlanan ve seyrekleşen nüfus, azalan kırsal işgücü, miras geçişleri sırasında toprak bölünmesi ve eğitim, sağlık, ticaret ve kültür gibi kamu hizmetlerinin yetersizliği gibi birbiriyle bağlantılı zorluklarla karşı karşıyadır (Erdem Kaya, 2020). Kırdan kente göç; özellikle salgın hastalıklar, deprem, kuraklıklar, seller, bölgesel çatışmalar, savaşlar ve küresel yansımaları gibi krizler sırasında kırsal alanlar üzerindeki baskıları artırmaktadır. Öte yandan McCarthy'nin (2008) de belirttiği gibi çağdaş kırsal alan, farklı yerlerde ama aynı özelliklerde üretilen küresel bir meta haline gelmektedir. Özellikle mimarlar, tasarımcılar, inşaatçılar ve üreticiler çeşitli kırsal ortamlarda bu eğilime katkıda bulunmaktadır. Bu yeni tür kırsal peyzaj, geçmişte bu yerlerle bağı olmayan bir kesimin tüketim odaklı kullanımlarına hitap etmekte ve yerlilerin ve yerleşiklerin kırsal alanlara dair zor, çileli, çetin ifadeleriyle tanımlanan koşullarına karşılık romantik bazı temsiller tarafından yönlendirilmektedir (McCarthy, 2008).

Küresel ölçekte etkileri olan salgın hastalık, deprem, kuraklık, sel, bölgesel çatışmalar, savaşlar ve göçler toplulukları ve yaşadıkları şehirleri birçok anlamda olumsuz yönde etkileyerek, sonraki krizler için kırılganlıklarını artırmaktadır. Söz konusu krizlerle başa çıkmanın önemli araçlarından birinin mevcut tüketim kültürünün yönünü döngüsel, doğayla barışık, yerelliğin ön planda olduğu bir yaşam biçimine çevirmesi gerektiği ve bunun ipuçlarının da kırsal alanlarda saklı olduğu farklı çalışmalarda ortaya konulmaktadır. UCLG (Birleşmiş Şehirler ve Yerel Yönetimler) ağının Eylül 2021'de İzmir'de gerçekleştirdiği Culture Summit 2021'in sonuç bildirgesinde bu alana vurgu yapılarak;

“Zirve, doğayla uyum, geçmişle uyum, birbirimizle uyum ve değişimle uyumdan oluşan yeni bir kavram olarak “döngüsel kültür” aracılığıyla “başka bir kültürün mümkün olduğunu” gösterdi. İklim krizi, insanlığın doğa ile sürekli bir çatışma içinde olduğu varsayımının sonucudur. Gerçekte, doğa yalnızca bir kaynak değildir. Doğa ve tüm türlerle uyum içinde yaşamayı çok hızlı bir biçimde öğrenmeliyiz. Geçmişle uyum vazgeçilmezdir: bizden önce yaşamış kültürleri anlamadan kültürün geleceğini düşünmek mümkün değildir. Birbirimizle uyumumuz hayata geçmelidir: Bu, doğanın haklarına saygımızla güçlenen,

hayatın her anında temel bir ilke olarak demokrasiyi ve eşit vatandaşlığı garanti altına alacak olan içermeyi dikkate almak demektir. Değişimin hakkını vermeyi gerektirir: kültürel evrimin hem genç nesillerin yaratıcılığıyla hem de doğadan aldığımız ilhamla beslendiği kuşkusuzdur.”

denilmiştir (UCLG, 2021, s.6). Kırsal alanlar bir yandan çoğu küresel birçok etki ile dönüşürken diğer taraftan da bu dönüşüm nedeniyle gerçekte korunması beklenen yere özgü kültürel özelliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Problem Tanımı

19. yüzyılın sonuyla başlayan sanayi devrimi, günümüz şehirlerinin oluşumunu başlatmıştır. Bu şehirler ve etraflarındaki üretim bölgeleri, sanayi için gereken iş gücünün toplanma alanları olmuştur. Başlangıçta kalabalık, pis, hastalık ihtimalinin yüksek olduğu kentler, şehir planlama hareketleri ve ardından gelen modernizm anlayışıyla ıslah edilmeye çalışılmış, büyümüş, dönüşümler geçirmiş ve Dünyanın farklı yerlerinde farklı dinamiklerle biçimlenerek günümüze gelmiştir. Bu süreçte değişmeyen şeylerden biri, dünyadaki kırsal alanların nüfuslarının giderek azalmasıdır. Yanısıra kırsal alanlar, şehirlerin bir uzantısı olmaya başlamıştır. Kır-kent ayrımı azalmış, kırlar şehirlerin çeperlerinde eriyerek kentsel alana katılan unsurlara dönüşme eğilimi göstermiştir. Dengesiz gelişme politikaları sonucu dünyanın her yerinde ve sanayileşme sonrası her zaman diliminde kırdan kente göç dalgaları yaşanmıştır. Kırsal alanların insansızlaşması (sahipsiz kalması) bu alanlardaki kontrolsüz değişimin yönetilmesiyle ilgili en temel sorunlardan biridir. İnsanın olmadığı yerde, kullanılmayan alanlar, ekilmeyen tarlalar zamanla özgün niteliğini kaybetmekte; konutlar, depolar, değirmenler harabe haline gelmekte, kültürün devamlılığı konusunda belleklerden çıkıp unutulmakta, doğa yapılı çevreyi sarıp kapatabilmektedir. Kırsal alanların korunamamasının bir diğer nedeni de, tenhaliğin getirdiği yönetim boşluklarının kırdaki kalanların gerek ekim dikim alanlarını gerekse yaşam alanlarını kontrolsüz değiştirmesiyle sonuçlanmasıdır. Bu şekilde kırsal yaşam kültürünün taşıyıcısı başta konut olmak üzere, geleneksel yerleşim dokuları zarar görmektedir. Modern yaşamın gereklilikleri ile geleneksel yaşam tarzının anlayışları mekansal anlamda ortak bir noktada buluşmakta zorlanmaktadır. Parselasyon, sınırlı mülkiyetler gibi nedenlerle genel yerleşim şemaları zarar görmese de, silüet ve dokuda önemli değişiklikler görülmektedir. Kırsal alanın kendine özgü malzeme dokusu ve işçilik biçimleri değişmektedir. Betonarme, tüm dünya coğrafyalarında olduğu gibi kırsal yerleşmelerde de en çok tercih edilen, üretimi kolay bir yöntem olarak uygulanmaktadır.

Bazı durumlarda ise, kırsal alanlar büyük ölçekli merkezi yönetim kararları ile biçim değiştirebilmektedir. Bir baraj, açılacak geniş bir otoban, mera alanlarının imara açılması gibi projeler nedeniyle kırsal yaşamda ve dolayısıyla yerleşme dokularında önemli değişiklikler meydana gelebilmektedir.

İzmit köyleri de, önemli ve kontrol altında tutulamayan bir değişim geçirmektedir. Bölgede kentleşme politikalarının yanısıra, tarım ve hayvancılık, ulaşım ve altyapı konularını kapsayan alanlardaki yasal değişiklikler ile enerji ve teknoloji kullanımındaki gelişmelerin kültürü, habitus'u ve dolayısıyla kişilerin kimlik aidiyetini, temsile verdikleri payeyi ve peyzajdaki mimari ve diğer yerleşme öğelerini nasıl değiştirdiğinin anlaşılması hedeflenmiştir. Tez, temel olarak İzmit köylerinden hareketle ülkemizde, yerel kültüre bağlı kimlik, peyzaj, temsil gibi, aynı coğrafya üzerinde farklı tip yerleşmelerin gelişmesine neden olabilecek, süreçlere dahil edildiğinde yerel ile planlama kurumları arasındaki gerilimleri en aza indirebilecek, doğrudan mekansal olmayan kavramların yer aldığı kırsal alan planlama anlayışının ve bu anlayışa bağlı planlama araçlarının bulunmayışını en temel problem olarak görmektedir. Tezin amacı bir planlama aracı ya da yöntemini tüm yönleriyle ortaya koymak değil, kırsal alanların analizinde kültürel coğrafya kuramını arkasına alan bir yaklaşım ortaya koymak, bunu yaparken kurama uygun yöntemleri denemek ve elde edilen sonuçların kırsal alanlara bakışımızı genişletmeye dair başarısını test etmektir.

Daha önce İzmit için benzer bir perspektif ile yapılmış akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Şehir planlama alanına, kültürel coğrafya yaklaşımı ile bakan çalışmaların sayısı da oldukça sınırlıdır. Anılan bölgenin kültürel coğrafya yöntemleri ile analiz edilecek olması, literatür açısından biriciklik ifade etmektedir. Tezin analiz aşamasında geliştirilecek farklı bakış açısının, tezin tamamını yönlendirmesi ve geliştirilecek önerinin mevcut kırsal alan analiz yaklaşımlarından farklılıklar ve zenginlikler içermesi beklenmektedir.

Tezin problem tanımında kırsal alanların insansızlaşması, yaşam tarzlarındaki değişim baskısı, teknolojik gelişmeler, kamu eliyle yapılan büyük müdahaleler ve bunlara bağlı olarak kırsal alanların fiziki ve sosyal yapılarındaki bozulmaların engellenememesi sorunları öne çıkmaktadır. Araştırmada, bu problemin nedenlerini anlamak ve örnek sahayı analiz etmek üzere, kültürel coğrafya kuramı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu şekilde mekan, geçmişte yaşadıklarıyla beraber geçirdiği dönüşümü fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla anlamak üzere ele alınmıştır.

Kırsal alanlarda değişimin kontrollü olmasına dair planlama yaklaşımları, uluslararası ölçekte 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan merkezi tavrını, yerellik kavramının önem kazanması ve katılımcılık kavramının ortaya çıkmasıyla 1970'lerin sonuna doğru kaybetmiştir. Bu tarihlerden sonra mekansal planlamada, yerel farklılıkları kırsal kültürel peyzajların kendine has özellikleri ve değişim dinamikleri üzerinden ele alan bir planlama süreci gelişmiştir. Böylece planlama, geleneksel arazi kullanımı anlayışının dışına çıkmış, mekanın dönüşümünde etkili olan dinamikleri anlama çabası içine girmiştir. Buna karşılık ülkemizde kırsal planlama konusunda üst ve alt ölçekler arasında geçişlerin, gidiş-gelişlerin önünü açacak, yerellik ve yönetim kavramlarını süreçlere dahil edecek planlama araçlarının henüz gelişmediği görülmektedir. 2012 yılında 6360 sayılı Kanunla, köylerin belediyelerin birer mahallesi haline gelmesi önemli bir kırılma noktasıdır. Bu andan itibaren köyler yerel yönetimlerin merceği altına girmiş, planlama disiplini için temel konulardan biri olmuştur. Bu tarihten önce de 2000'li yılların başında Bayındırlık ve İskan Bakanlığında, planlama sistemi içinde kırsal planlama ve kırsal yerleşmelerde yöresel mimarinin korunması konularını öncelikleyen bir birim kurulmuştur. 2010 yılında ise farklı akademik kurumlarla ortaklık içinde kırsal planlama modeli oluşturmak ve Balıkesir ve Kayseri illerinde yöresel mimariyi korumak için projeler geliştirilmiştir. Bu süreçlerin en somut çıktılarından biri, köy tasarım rehberleridir. Yerel yönetimler tarafından farklı şekillerde yorumlanması, bu planlama araçlarını tezin sorunsallarına cevap verecek nitelikte olmaktan uzaklaştırmıştır.

Kırsal alanlar için uygulama imar planları, belli bir alanı hedef alan alt ölçek planlar olmakla birlikte bölge planı, havza planı, kalkınma planı gibi üst ölçek planlarla bir arada düşünölme zorunluluğuna sahiptir. Üst ölçek planlara nispetle, yerel ve yerinden insan merkezli kaygıların plana yansıtılma ihtimali daha yüksek olsa da, alt ölçek planlar için yapılan analizlerin hiçbirisi mevcut durumu tespit etmekte tam anlamıyla başarı gösterememekte; böylece planlama kararlarının benimsenmesinde, yönetimler düzeyinde olmasa bile yaşayanlar düzeyinde sorunlar oluşmaktadır. Konu kentsel alanlardan kırsal alanlara geldiğinde bu sorun daha da berraklaşmaktadır. Halen çevre düzeni veya nazım imar planlarında köyleri başka hiç bir açıklama yapmaksızın korunacak alan olarak not düşüp geçen, somut harita verileriyle hareket ederken, soyut olanı göremeyen bu planlama yaklaşımı insanın mekanla kurduğu anlam ilişkisini dolayısıyla mekanın değişimine ilişkin tavrını gözden kaçırmaktadır. Aşağıdan kendiliğinden olan süreçler ile yukarıdan yürütölen süreçler arasındaki gerilim gün geçtikçe çoğalmaktadır.

Problem çözümüne katkı

Kırsal alanlarda mekânsal dönüşümün somut karşılıkları, elbette yaşayanlar tarafından ortaya konulmaktadır. İnsan, bu faaliyetleri, içinde bulunduğu kültür ortamının bir sonucu olarak üretmektedir. Kültür ile mekan arasındaki ilişki ise, kültürün temel özellikleri üzerinden kurulabilmektedir. Kimlik, temsiliyet, peyzaj gibi kavramların kültürel alan içinde doğru okunması mekanın değişimine dönük isabetli veriler elde edilmesini sağlayabilir. Bu şekilde kontrollü değişim, değişimin olumsuz etkilerinin azaltılması ve değişim için yol gösterici öneriler sunulması mümkün olabilir. Bu tez çalışması da, kırsal alanlarda belli bir coğrafyaya ait olan kültürel pratikleri kimlik, temsil ve peyzaj kavramlarını incelterek keşfetmek, nasıl keşfedileceğini örneklemek temel amacına sahiptir. Bu keşfi korumak ve sürdürülmesini sağlamak üzere, planlama nasıl yeniden düzenlenmeli sorusuna cevap aramak da bu temel amacı desteklemektedir. Bu şekilde, Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde kimlik, peyzaj ve temsil kavramları üzerinden kültür-mekan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılacak, buradan hareketle kırsal alanlarda planlamanın analiz aşamasına ilişkin yeni bir yaklaşıma ulaşıp ulaşılamayacağı tartışılacaktır. Böylelikle, kırsal alanların planlanmasında kültürel boyutun nasıl ele alınabileceğine dair farklı bir bakış açısının geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.3 Hipotez

Kırsal alanlarda yaşanan hızlı dönüşümün anlaşılması ve bu dönüşümün kırsal değerleri koruyacak biçimde kontrol altında tutularak yönetilmesi, Türkiye planlama mevzuatı ve uygulamasının önünde duran önemli bir problemidir. Gerek mevcut planlama araçlarının, gerekse hakim planlama anlayışının yeniden ele alınması gerektiği literatürde sıklıkla ifade edilmektedir. Kırsal alanların planlanmasında, ülkemiz için kültürel bakış açısının eksikliği de literatürde ortaya konulmaktadır. Kültürel bakış açısı, kırsal alanlar için öne çıkan yerellik bağlamının kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarıyla birlikte ele alınması açısından önemli görülmektedir. Kırsal bir alanda öne çıkan kültürel uygulamaların anlaşılması oranının, peyzajını oluşturan kültürle ve bu kültürün temsil ettiği bağlamla yakından ilgisi olduğu düşünülmektedir. Dönüşümün doğru anlaşılmasının yolunun, bu kavramların orada yaşayanlar açısından ne ifade ettiğinin doğru yorumlanmasıyla önemli düzeyde ilgili olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye’de kırsal yerleşmeler farklı dönemlerde farklı biçimlerde değerlendirilmiş ve bugün geldikleri görünümü birçok yasal, tarihsel, ekonomik ve siyasi faktörlerin etkisinde almışlardır (Eres, 2023). Buna ek olarak habitus kazanımında önemli rolü olduğu düşünülen kırsal kadim bilginin, geleneksel üretim biçimlerinin ve yere özgü biçimlenmiş kültürün Türkiye’nin kırsal alanlara ilişkin planlama çalışmalarının gelecek tasavvurları içinde yeterince yer bulmadığı 2010’lu yıllardan itibaren yazında sıklıkla ortaya konulmuştur (Kayın, 2012; Ögdül, 2019; Güler, 2016; Bilgin Altınöz, 2022). Bu çalışmayla; kırsal yerleşmelerde yaşanan hızlı dönüşümün mekanizmalarını anlamak ve planlama disipliniinde kırsallarda yere özel olarak üretilmiş ve halen saklı olan kadim bilginin daha görünür hale getirilmesi için neler yapılabilir konularına katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Kırsal alanların anlaşılmasıyla ilgili olarak Türkiye’de mevcut kavramsal ve kurumsal sistemde; araştırma yaklaşımı ve analiz aşamaları, kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarını dikkate alacak biçimde gelişmemiştir. Bu nedenle, planlama sürecinin araştırma bakış açısının mekan ve kültür ilişkisini kuran, öznel deneyimleri aktaran bir anlayışla ele alınmasına; analiz aşamalarının keşfedici yöntemlerle gerçek karakterin teşhisine odaklanmasına ve kırsal alanlara bakışın peyzaj, kimlik ve temsil yönlerini de dikkatle ele alan kapsayıcı bir anlayışla genişletilmesine ihtiyaç vardır. Kültürel coğrafya kuramı, kırsal alanlar için yukarıda ortaya konulan analiz yaklaşımının geliştirilmesinde gerekli olanakları taşımaktadır.

Yukarıdaki problemin geçerliliğini tartışmak ve kültürel coğrafya kuramının, planlama disipliniyle birlikte değerlendirilmesi yoluyla kırsal alanlara bakışımızda ve analizimizde ne tür açılımlar getireceğini anlamak üzere tezin ana sorusu, “Planlama sürecinde kırsal alanların analizi için kültürel coğrafya kuramından hareketle kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarını öncelikleyen bir yaklaşım geliştirilebilir mi?” olarak belirlenmiştir.

Ana soruyu destekleyen alt sorular ise;

- 1- Kültürel coğrafya kuramının kimlik, peyzaj ve temsil kavramları çerçevesinde kırsal alanların analizi için bir yaklaşım geliştirilebilir mi?
- 2-Kültürel peyzajlar oluştukları dönemin bellek, kamusalılık, üretim kültürü, miras anlayışı ve habitus’u ile ilgili ne tür bilgiler sağlamaktadır? Bu bilgiler kırsal alanların analizine veri olarak nasıl girebilir?

3-Kültürel coğrafya kuramı ve temsili olmayan teorilerin planlama ve kırsal planlama ile kesişiminde bugüne kadar ne tür projeler/çalışmalar yapılmıştır?

4-Çevre ve Şehircilik Bakanlığı destekli KOKAP, KODAKAP gibi projeler ile elde edilen araçlar uygulamada nerede durmaktadır? Devlet eliyle yürütülen LEADER aracı projeleri ne aşamada? Kırsal alanlarda ne tür katkılar sağlamaktadır? RURITAGE ve HERCULES gibi projeler alan için ne tür yenilikler önermektedir?

5-Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri için mevcut planlama yaklaşımı ve araçları nelerdir? Kırsal alanların analizinde ne tür yaklaşımlar sergilemektedirler? Sonuçları ne olmaktadır?

6-Kültürel coğrafya yaklaşımıyla elde edilen veriler, İzmit köyleri için etkili bir kırsal alan analizi yapılmasına olanak sağlar mı?

olarak sıralanmıştır.

1.4 Yöntem

Tez çalışmasında kültürel coğrafya perspektifinin gerektirdiği yere özgü bilgi üretme sürecine karşılık gelen derinlemesine (intensive) araştırma yaklaşımı kabul edilmekle birlikte, makro ölçekli dinamiklerin değerlendirilmesi ve örneklem seçimi süreçlerinde altlık oluşturulması için yaygın/kapsamlı (extensive) araştırma yaklaşımına başvurulmuştur. Diğer taraftan tezin kapsamı, araştırma sürecinin ağırlıkla nitel araştırma yöntemleriyle sürdürülmesini gerektirmektedir. Ancak, mekanın somut olmayan yönleri ile somut yönlerinin çakıştırılmasının hedeflendiği tezde, yorumlamayı kolaylaştırmak üzere yapılacak olan alan tespitleri, analizler ve sentezler coğrafi bilgi sistemleri teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda tez nitel yöntemlerin nicel verilerle pekiştirildiği bir ekseninde ortaya konmuştur (Tablo 1.4).

Tablo 1.4 Tez çalışmasında kullanılan araştırma sistematığı ve yöntemler özet tablosu
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

	NİCEL YÖNTEMLER	NİTEL YÖNTEMLER
YAYGIN (EXTENSIVE) ARAŞTIRMA	Literatür Taraması (Kamu kurum ve kuruluşlarına ait raporlar, kitapların taranması) Karakter Analizi Veritabanı Oluşturulması (yaygın nitel analizler ve literatür taraması sonuçları birleştirilerek kırsal ve kısmen kırsal yerleşmeleri kapsayacak şekilde hazırlanmıştır - EK.1) Haritalaştırma (İzmit karakter analizi ve alt bölge haritalarının hazırlanan veritabanı yardımıyla ARCGIS'te hazırlanması)	Sözlü Tarih Görüşmeleri (İzmit Belediyesi Somut Olmayan Kültürel Miras Envanter Çalışması 96 adet sözlü tarih görüşmesi) Köy Kitapçıklarının Taranması (İzmit Belediyesi Tarihi ve Tabiatıyla Kırsal Mahalle Kitapçıkları, 52 adet)
DERİNLEMESİNE (INTENSIVE) ARAŞTIRMA	Kimlik, Peyzaj, Temsil Veritabanı Oluşturulması (Yaygın nitel analizle elde edilen verilerin kavramsal olarak ayrıştırılması) Haritalaştırma (İzmit kültürel coğrafyası haritası, Dağköy ve Böğürgen yerleşmeleri kültürel coğrafya haritalarının hazırlanması)	Rehberli Yürüyüşler (Dağköy (3) ve Böğürgen (5) kırsal yerleşmelerinde mahalle sakinleri ile yerleşme peyzajında yapılan 8 adet rehberli yürüyüş) Sözlü Tarih Görüşmeleri (Dağköy ve Böğürgen kırsal yerleşmelerinde yapılan 5 adet sözlü tarih görüşmesi)

Tez planlama disiplininin genelleyici tavrına bir eleştiri olarak, her alanın ele alınışında keşfedici olmak gerekliliğini savunduğundan durum çalışmasının bu yönde sağladığı imkanları da kullanmaktadır. Literatürde vaka çalışması, örnek olay çalışması, olay incelemesi şeklinde de ifade edilen durum çalışmaları; neler olup bittiğine bakmanın, veri toplamanın, bilgileri analiz etmenin ve sonuçları ortaya koymanın sistematik bir yoludur. Ortaya çıkan çalışma, olayın neden bu şekilde gerçekleştiğine ve gelecekteki araştırmalarda nelerin daha kapsamlı olarak incelenmesinin önemli olabileceğine dair veriler sunmaktadır. Araştırmanın sonucu, olayın neden olduğu gibi gerçekleştiğinin ve benzer durumlarda nelerin keşfedilmesinin önemli olabileceğinin bir ifadesidir (Davey, 1990). İngilizce literatürde “case study” olarak tanımlanan bu yaklaşım analitik önermeleri incelemek yerine kuram oluşturmak veya kuramsal önermeler yapmak üzere verileri değerlendirmeyi önermektedir (Aytaçlı, 2012). Tez çalışmasının yöntemi, bu bağlam içinde ele alınmıştır.

Kırsal alanların kültürel coğrafya ve temsili olmayan yaklaşımlar yardımıyla, kültürel açıdan derinlemesine ve planlama disiplinine altlık oluşturacak biçimde irdelendiği tez çalışmasında, literatür taraması da önemli bir yer tutmuştur. Kültürel coğrafya, kırsal planlama, kültürel peyzaj, kırsal dönüşüm, kırsal yerleşme üst başlıklarında tezler,

makaleler ve kitaplar taranmıştır. İkincil kaynaklardan ziyade, imkanlar elverdiği sürece birincil kaynaklara erişilmeye çalışılmıştır. Bu noktada Yıldız Teknik Üniversitesinin uzaktan erişilebilen kütüphanesinin geniş olanaklar sunduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Planlama, kamu eliyle yürütülen bir faaliyet olduğundan mevcut ve projeksiyonu yapılan plan ve projelerin bilgileri Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Valiliği ve İzmit Belediyesi web sayfalarından veya sözü geçen kuruluşların hazırladığı yayınlardan temin edilmiştir. Bu şekilde alana ilişkin tüm güncel planlama bilgilerine ulaşılmıştır. Böylece alana ilişkin yürürlükte olan kararlar olup olmadığı, bu kararların nasıl oluşturulduğu anlaşılmıştır. Bu, özellikle yerel kimlik ve kültür kavramlarının planlama süreçlerine dahil edilip edilmediğinin öğrenilmesi için gerekli görülmüştür. Ayrıca, bazı noktalarda İzmit ve kırsal yerleşmelerinin tarihine dair literatür taraması yapılmıştır. Kırsal yerleşmelerde yaşanan dönüşümün güncel durumu ve yerli halkın tepkisi, yerel ve ulusal medya platformlarındaki haberler ve makalelerin taranmasıyla anlaşılmıştır.

Literatür taramasına araştırmanın her aşamasında başvurulmuştur. Kavramsal ve kuramsal çerçevenin ortaya konduğu ilk zamanlarda daha yoğun olmakla birlikte, saha çalışması aşamasına geçildiğinde karşılaşılan yeni durumlar için de literature dönülmüştür. Literatür taramasının sonuçları, yaygın analizlerde veritabanı oluşturmak için önemli veriler sağlamıştır.

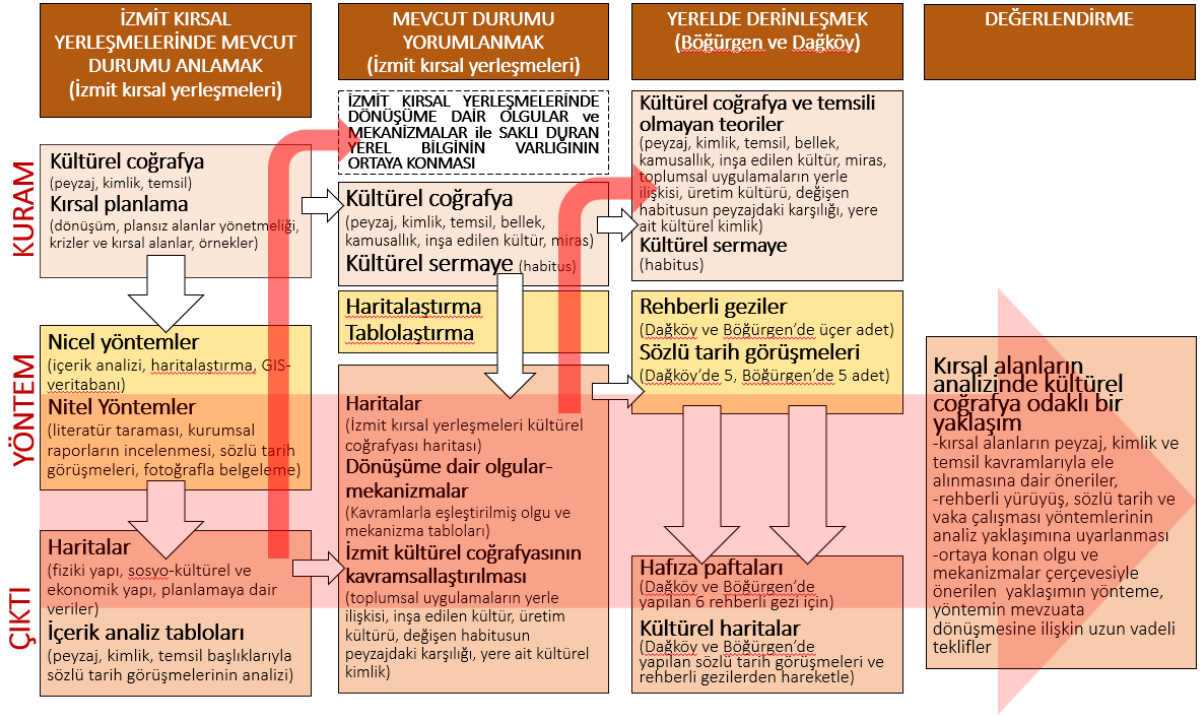
Araştırma dört ana aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar; İzmit kırsal yerleşmelerinde mevcut durumu anlamak, İzmit kırsal yerleşmelerinde mevcut durumu yorumlamak, yerelde derinleşmek ve değerlendirme aşamalarıdır. İlk iki bölümün sonunda elde edilen veriler, bir sonraki bölümün altlığına oluşturmaktadır ve araştırmanın kademeli olarak derinleşmesine olanak sağlamaktadır. Kültürel coğrafyaya ait kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarının ana çerçeveyi oluşturduğu çalışmada, araştırma bu kavramların kırsal yerleşmelerde yaşayanlar açısından karşılığını bulmak ve yorumlamak üzerine kurulmuştur.

Her türlü kaynaktan toplanan bilgilerin veritabanı haline getirilmesi, Excel programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu veritabanları gerek araştırmanın yazıya aktarılmasında, gerekse haritalaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Karakter analizi çalışması; literatür taraması ve yaygın nitel araştırma sonucunda elde edilen verilerin harmanlandığı oldukça kapsamlı bir veritabanına dönüşmüştür (Ek.D). Veritabanı

oluşturulurken başvuru en önemli kaynaklardan biri de İzmit Belediyesi tarafından 2018 yılında hazırlanan Tarihi ve Tabiatıyla İzmit Kırsal Mahalleleri kitapçıkları olmuştur. Bu kitapçıklar, zaman ve kaynak kısıtı ile oluşturulduğu için çeşitli hatalar ve eksiklikler barındırır da, 2018 yılında İzmit'in kırsal yerleşmelerine dair genel bir veri sunması açısından kıymetli bulunmaktadır. Oluşturulan veritabanı, ARCGIS programında Kocaeli Büyükşehir Belediyesinden temin edilen 1/5000 ölçekli halihazır haritalar ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma yapılmadan önce merkez, kırsal ve kısmen kırsal mahallelerin özellikleri ARCGIS programına tanıtılmıştır. Hazırlanan veritabanı ile halihazır haritalar ilişkilendirilerek fiziksel yapı, sosyo-kültürel yapı ve altyapı proje ve uygulamalarının etkileri ana başlıklarında toplam 16 adet yeni harita üretilmiştir. Bu haritalar, çalışmanın İzmit kırsal yerleşmelerinde mevcut durumu anlamak başlıklı birinci aşamasının çıktıları olmuştur. Bu haritalar yardımıyla karakter analizi ve alt bölgelere dair yorumlar geliştirilmiştir.

Çalışmanın birinci aşamasının bir diğer önemli çıktısı da, geniş kapsamlı bir sözlü tarih arşivine dayalı materyalin; kimlik, peyzaj ve temsil başlıkları altında içerik analizine tabi tutulmasıyla elde edilmiştir. İzmit Belediyesinde araştırmacının da içinde bulunduğu bir grup tarafından 2021-2023 yılları arasında, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri çalışması yürütülmüştür. Bu çalışmada, 43 farklı yerleşmede, 96 farklı kişi ya da grup ile sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirilmiştir (Ek.A). Sözlü tarihin kültürel coğrafya çalışmalarına dahil edilmesi, insan deneyiminin farklı bir kültürel ve mekânsal çerçevede yakalanması ve anlaşılması için değerli bir yöntemdir. Bu yaklaşım sadece farklı bakış açıları sunmakla kalmaz, aynı zamanda kişisel anlatıları ortaya çıkararak kırsal yerleşimlerdeki bireylerin yaşadıkları deneyimlerle derin bir bağ kurar. Böylelikle, boşlukları doldurarak ve başka gözden kaçabilecek boyutlarda araştırmayı zenginleştirerek araştırmayı geliştirir (Riley & Harvey, 2007). Bu kapsamda tez çalışmasına halihazırda İzmit Belediyesi arşivlerinde yer alan bu çalışmanın dahil edilmesi uygun bulunmuştur. Sözlü tarih görüşmelerinde, ilk olarak katılımcılar kırsal yerleşmelerin muhtarlarına ulaşılarak belirlenmiştir. Daha sonra görüşülen kişi havuzunu genişletmek için kartopu yöntemi kullanılmıştır. Yaşamlarının önemli bir bölümünü doğdukları kırsal çevrede geçirmiş olan orta yaşlı veya daha yaşlı bireylerle, yaşam anlatıları üzerinden yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılarak sözlü tarih görüşmeleri yapılmıştır (Ek.B). Bu görüşmelerde, sosyal uygulamalar, geleneksel tarım yöntemleri, geleneksel el sanatları ve topluluğun peyzajla olan bağına araştıran sorular

aracılığıyla yerleşim yeri ve burada yaşayan toplulukla ilgili ayrıntılar toplanmıştır. İzmit Belediyesi tarafından gerçekleştirilen bu görüşmelerde gerek KVKK gerekse sözlü tarih etiği kurallarına uyulmuş ve gerekli dokümanlar oluşturulmuştur. Kimlik, temsil ve peyzaj başlıkları altında incelenen sözlü tarih görüşme transkriptlerinin (örnek bir transkript için bkz Ek.C) içerik analizi yapılarak sonraki aşamalarda kullanılmak üzere, Ek.D’de sunulan bir veritabanı (karakter analiz tablosu) üzerine işlenmiştir.

Şekil 1.1 Tez akış şeması
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

İkinci olan mevcut durumun yorumlanması aşamasında, İzmit kırsal yerleşmelerinde dönüşüme dair olgu ve mekanizmaların ortaya konulmasına geçilmiştir. Burada ilk aşamada elde edilen karakter analizi ve alt bölge haritaları ve yaygın nitel araştırma olan sözlü tarih görüşmeleri yorumlanmıştır (Şekil 1.1). Çalışmanın kuramsal ve kavramsal arka planı ile desteklenen bu yorumlarda, dört temel olgunun İzmit kırsal yerleşmelerindeki dönüşüm üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Olgular açıklanırken kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarının yanına Bourdieu’nun habitus kavramı da eklenmiş ve yaygın analiz aşamasında değerlendirilen sözlü tarih görüşmelerinden anlatılar, olguları gerçekleyecek örnekler olarak sunulmuştur. Bu olguların hemen tümünün kırsal peyzajlar üzerindeki etkileri de ortaya konmuştur. Peyzaj kavramı, planlama ile kültürel coğrafya yaklaşımının en önemli kesişim noktası olarak

görülmektedir. Bu nedenle, incelenen alanlarda peyzajın değerlendirilmesi ve peyzaj üzerinden dönüşümün yorumlanması için Tarihi Peyzaj Değerlendirmesi yöntemi kullanılmıştır.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin 2000 yılında imzalanması ile birlikte, Avrupa ülkeleri kendi peyzaj değerlerini ortaya koymak ve sonrasında korumak üzerine bir çaba içine girmişlerdir. “Tarihi Peyzaj Değerlendirmesi” de bu süreç içerisinde popülerlik kazanmış bir kavramdır. Sürekli değişen peyzajların okunmasına dönük olan bu kavramda, peyzajın tarihsel derinliğinin anlaşılması önem kazanmıştır. Her ne kadar “Peyzaj Karakter Değerlendirmesi”ne yakın olsa da, bu yaklaşımla eksik olan tarihsel anlatı tamamlanmaktadır. Değişimin harita üzerindeki karşılıkları, Peyzaj Karakter Değerlendirmesinin sınıflandırmaları kullanılarak gösterilmekte, kültürel anlam boyutu ise rehberli peyzaj gezileri ile anlaşılmaya çalışılmaktadır. Böylece coğrafya ve tarih bilgisinin yanı sıra, geleneksel değerler de peyzajlara etkisi açısından ele alınmaktadır. Neticede, anıt veya sit gibi çevresinden izole ve seçkinci koruma tanımlarının aksine, peyzajın tüm etkilerle birlikte bütüncül değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu yönüyle, tarihi peyzajın planlama, koruma ve yönetim gibi aşamalarına geçilmeden, çok yönlü anlaşılması için olanak sağlamaktadır (Kap & Salt, 2018; Aksümer, 2019). Tez kapsamında da araştırma sahasına ait kültürel peyzaj karakterinin ortaya konması, tarihsel değişiminin saptanması ve bu değişimin kültürel yanlarının tespit edilmesi için Tarihi Peyzaj Değerlendirmesi yaklaşımının rehberli yürüyüş yöntemi kullanılmıştır. İzmit kırsal yerleşmelerinde dönüşüme dair olguların yorumlanmasında gerek eski ve yeni tarihli hava fotoğraflarının karşılaştırılması, gerekse hava fotoğrafı karşılaştırması yapılan peyzajlara dair anlatının olguları destekleyecek şekilde tezde yer alması sağlanmıştır. Söz konusu olgu ve mekanizmaların o yere ait kültürün bir sonucu olarak irdelenmesi fikri Andrew Sayer’in Method in Social Science kitabının Narrative versus Analysis başlığı altında yaptığı tartışmadan destek alınarak ortaya konulmuştur. Bu başlık altında olguların genel geçer ve önceden elde edilmiş analizlerin ortaya koyduğu mekanizmalarla açıklanmasının her durum için işe yarar olmadığı aktarılmaktadır (Sayer, 2010, s.174-177).

Tezin ikinci aşamasında kimlik, temsil ve peyzaj başlıkları altında incelenen sözlü tarih transkriptlerinin yardımıyla oluşturulan veritabanı kullanılarak, İzmit kırsal yerleşmelerine dair kültürel coğrafya haritası hazırlanmıştır. Bu harita ile İzmit’in kırsal yerleşmelerinde önemli bir dönüşüm yaşanmasına rağmen, halen daha yere ait bir çok

kültürel bilgi ve deneyim olduğunun gösterilmesi hedeflenmiştir. Harita hazırlanırken Kocaeli Büyükşehir Belediyesinden temin edilen mahalle düzeyli ilçe haritası üzerine kimlik, peyzaj ve temsil konularının zenginleştirilmiş kavramlarını ifade eden simgeler, coğrafi olarak doğru konumlarında yerleştirilmiştir.

Tez çalışmasının yerelde derinleşmek ana çerçeveli üçüncü aşamasında, ilk iki aşamada varlığı ortaya konan kırsal kadim bilginin derinlemesine anlaşılması ve tespit edilmesi için bir yöntem uygulanmıştır. Öncelikle, derinlemesine çalışma yürütülecek iki yerleşme seçilmiştir. Bu yerleşmeler seçilirken ilk iki aşamanın sonuçları değerlendirilmiş ve baskın kültürel kimlik ve altyapı proje ve uygulamalarının etkilerinden en az etkilenen iki yerleşim yeri seçilmiştir. Bu yerleşim yerlerinde kimlik, peyzaj ve temsil kavramları; bellek, kamusalılık, inşa edilen kültür, miras ve habitus kavramlarıyla yorumlanarak inceltilmiş ve toplumsal uygulamaların yerle ilişkisi, üretim kültürü, değişen habitusun peyzajdaki karşılığı, yere ait kültürel kimlik kavramlarıyla zenginleştirilmiş bir saha çalışması yürütülmüştür.

Kültürel coğrafya, bir coğrafyaya ilişkin olarak, kültürel peyzaj içinde farklı kültürel ifade biçimlerinin irdelenmesi, odak noktaları ve yayılma alanlarının tespit edilmesi ve kültür bölgelerinin saptanması aşamalarını içeren bir yaklaşım sergilemektedir. Bu kapsamda, kültürel coğrafyanın başka araçları olmasına rağmen aşağıda sıralanan alanlarında yoğunlaşmıştır. Mimari ve yerleşim kültürel coğrafyasından hareketle bir yapının ya da peyzaj alanının sosyo-ekonomik ve estetik yanları ile aktörler arasındaki bağları çözümlenebilir. Bu çözümleme bize, bina ya da alanın politik duruşunu aktarmanın yanısıra, alana ilişkin tarihsel bir anlayış geliştirmemizi sağlar. Yapının aldığı ekler tarihsel bağların genişlemesini gerektirir. En büyük farklı yorumlama da kültürel anlam katmanlarının ortaya konmasıdır. Mekanın azımsanamayacak bir bölümü tarım ve hayvancılık işlerinin görüldüğü yerler olduğundan, buradaki ihtiyaçların ve ilişkilerin farklılaşmasını daha iyi anlamak için yerel üretim verileri üzerinden bir okuma yapılmıştır. Tarihi peyzaj değerlendirmesi yaklaşımının rehberli yürüyüş yöntemi de örnek alanların kültürel peyzajının özelliklerinin, yaşayanların duygu ve düşünceleriyle anlaşılması için kullanılmıştır. Rehberli yürüyüşlerin her biri 50-75 dakika sürmüştür. Böğürgen kırsal yerleşmesinde 11 Haziran 2023, 08 Ekim 2023 ve 15 Ekim 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen rehberli gezilerde, beş farklı kişi ile yerleşmenin farklı yerlerinde yürüyüşler yapılmıştır. Dağköy kırsal yerleşmesinde ise 10 Aralık 2023 tarihinde üç farklı kişi ile rehberli yürüyüşler yapılmıştır. Rehberli yürüyüşlerde elde

edilen bilgiler fotoğraf ve yazı anlatımlı paftalara aktarılmıştır. Ayrıca her iki köy için de haritalar üzerine kültürel bağlama ilişkin veriler işlenmiştir.

Üçüncü aşamada, yeniden sözlü tarih görüşmesi yöntemine başvurulmuştur. Hem konut, hem diğer yapılar hem de yerleşmenin kullanımına ilişkin yaşlı ve genç kuşaktan kadın ve erkek, eğitilmiş ve eğitimsiz ve farklı meslek gruplarından kişiler ile sözlü tarih yöntemine uygun görüşmeler yapılmıştır. Bu şekilde insan hayatı kadar geniş olan günlük yaşamın canlı ve çekici ifadeleri ve deneyimleri teze katkı sağlayabilmiştir. Sözlü tarih görüşmelerinin çözümlemeleri kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarına karşılık gelecek şekilde değerlendirilmiş ve yerleşmelerde yere özgü üretilmiş bilgilerin, peyzajda yaşanan değişimin, mevcut kültürel dokunun, habitusta meydana gelen değişimin anlaşılması için rehberli yürüyüşlerde elde edilen verilerle birlikte yorumlanmıştır.

Tezin son aşamasında, saha çalışmasında elde edilen sonuçlar kültürel coğrafya ve kırsal alanların analizine dair yaklaşım arka planlarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Tezin ana ve alt sorularının karşılıklarının bulunup bulunmadığı ortaya konacak şekilde, tezde gerçekleştirilen çalışmalar özetlenmiştir. Öte yandan İzmit kırsal yerleşmelerinde yaşanan dönüşüme dair olguların mekanizmaları üzerinden, dönüşümü kontrol altında tutabilecek yeni mekanizmaların neler olabileceği tartışılmıştır.

1.5 Özgün Katkı

Planlama disiplini içinde devam eden temsil tartışması sosyal bilimlerde yaşanan paradigma değişiminden güç alarak derinleşmektedir. Uluslararası ölçekte modernist bakış açısıyla yürütülen planlama çalışmaları giderek azalmaktadır. Bireyin mekanla ve/veya peyzajla kurduğu bağ, kimliği ve kendini içinde gördüğü kültürel grubun pratikleriyle ilişkisi üzerinden anlaşılmaya çalışılmaktadır. Kırsal alanlar ise, bu bağlam içinde özel bir yere sahiptir. Yerelliğin ön planda olduğu, kimlik ve kültüre dair pratiklerin coğrafyaya özel karşılıklarının geliştiği bu alanların barındırdıkları bilginin planlama disiplini içinde kullanılması, uluslararası uygulama alanında giderek daha fazla karşılık bulmaktadır. Ülkemizde ise bu tür uygulamaların belli pilot projeler dışında yaygınlaşmadığı, kırsal alanların kentsel alanlarda kullanılan araçlarla planlanmaya devam edildiği görülmektedir. Planlamanın ilk aşaması olan analiz çalışmalarının kırsal alanlarda bulundukları coğrafyaya dair kültürel birikimi keşfedici bir şekilde yürütülmesi, planlamanın sonraki aşamalarında ortaya çıkan tektipleştirici, merkezi ve sosyo-kültürel dinamikleri yeterince değerlendirmeyen sonuçlarının değişmesi için önemli

görülmektedir. Bu çalışma, kırsal alanların analizinde söz konusu hassasiyetlere sahip bir yaklaşımı kültürel coğrafya kuramından destek alarak geliştirmesi yönüyle, literature özgün bir katkı verme iddiası taşımaktadır.

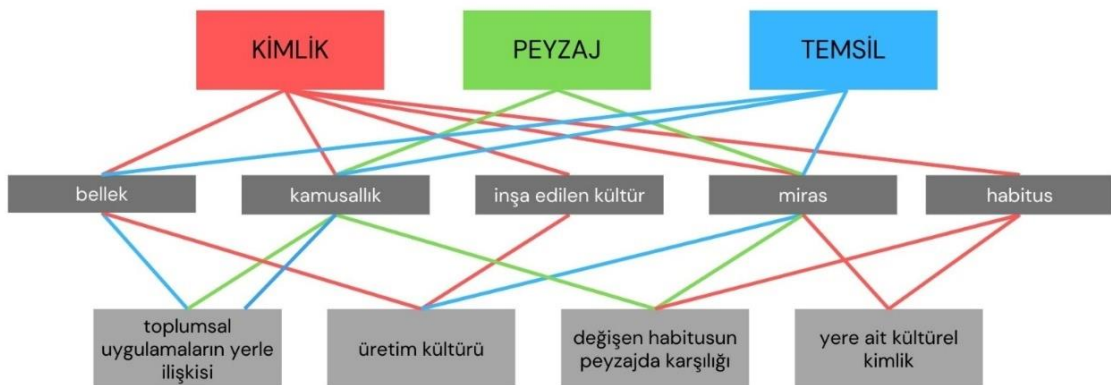
Literatürde benzer çalışmalar görülmekle birlikte, bunların konuyu çoğunlukla kültürel peyzajların korunması çerçevesinden hareketle el aldıkları ve somut ve somut olmayan mirasın değerler sistemi üzerinden çeşitli öneriler geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bu alanda kültürel coğrafya kuramını arka planına alan başka bir çalışmanın bulunmaması, bu tezin özgün katkılarından biri olarak görülmektedir. Diğer bir özgün katkı ise, örnek alan olarak ele alınan Kocaeli İli, İzmit İlçesinin kırsal alanları için analiz ve kültür eksenlerini birleştiren bir çalışmanın daha önce yapılmamış olmasıdır.

2000’li yıllardan bu yana yazında eksikliği vurgulanan, kırsal alanların analizinde kültür eksenli bir bakış açısının gerekliliği konusuna, bu tez çalışmasının katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kuramsal çerçevede, kültürel coğrafya yaklaşımı ile planlama disiplininin analiz aşamasını birlikte düşünen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu tezin, bu bağlamda, İlhan Tekeli’nin (2019) Temsili Olmayan Yaklaşımlar Planlama Anlayışımızda ve Kente Bakışımızda Ne Tür Değişiklikler Yapıyor? başlıklı konuşmasında değindiği mekan-birey ilişkisinin özneliği açılımını da göz önünde tutarak, alan açısından öncü çalışmalardan biri olacağı değerlendirilmektedir. İzmit, 1923 yılının Şubat ayında İzmir İktisat Kongresinde temelleri atılan “mili iktisat” anlayışının uygulanması noktasında bir sanayi şehri olarak gelişmiş ve araştırmalara çoğunlukla bu açıdan konu olmuştur. Oldukça verimli topraklara sahip İzmit, geçmişte kırsal alanlarda üretilen ürünlerle İstanbul’un iaşesine katkı sağlamaktaydı. Söz konusu sanayi atılımı zaman içerisinde bu durumu olumsuz etkilemiş ve kırsal alanların belli şekillerde dönüşümüne neden olmuştur. Bu dönüşümler zaman içinde farklı krizlerin etkisiyle biçim ve ölçek değiştirmeye başlamıştır. Tez çalışmasının, İzmit’in kırsal yerleşmelerini irdelerken, bir sanayi şehrinin kırsal alanlarında yaşanan dönüşüme, kültürel coğrafya yaklaşımıyla bakması açısından da özgünlük taşıdığı düşünülmektedir.

KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu tez, kültürel coğrafya ve temsili olmayan yaklaşımlar kuramsal çerçevelerini temel alarak, kırsal alanlarda yürütülecek analiz çalışmalarında yere özgü kültür üretimi bilgiyi toplamak ve yorumlamaya ilişkin bir öneri geliştirmek üzere hazırlanmıştır. Tezin tüm aşamalarında kültürel coğrafyanın kimlik, peyzaj ve temsil kavramları esas alınmış, yer yer temsili olmayan kuramların esaslarına göre yorumlanmış, bölümler ilerledikçe ilgili başka kavramlarla inceltilerek sahadan elde edilen verilerle örtüştürülmüştür (Şekil 2.1). Bourdieu'nun "habitus"u ise kimlik kavramının yüzeysel bir anlayıştan kurtularak derinleşmesini sağlamak üzere, çalışmanın kavramsal çerçevesine dahil edilmiştir. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve başlıklı bu bölümde ilk olarak, kültürel coğrafyanın doğuşundan yeni kültürel coğrafya kırılımının oluşumuna kadar ortaya çıkan gelişmeler ve yeni kültürel coğrafya anlayışının uygulamaya dönük çalışmaları ele alınmıştır. Bu ilk kısımda çevresel determinizm ve posibilizme dayalı kültürel coğrafya alanının anlatımı yeni kültürel coğrafya yaklaşımının arka planına katkı sunacak düzeyde sınırlı tutulmuştur. Yeni kültürel coğrafya kuramı ise, özellikle planlama disiplinine katkı sunacak yönleri de irdelenerek daha geniş bir biçimde bir sonraki kısımda ele alınmıştır. Söz konusu tartışmanın ardından üçüncü kısımda sosyal bilimlere ait temsili olmayan yaklaşımların kültürel coğrafya alanına etkileri aktarılmıştır. Yine bu kısmın içinde Bourdieu'nun "habitus" kavramının kültürel coğrafya ile nasıl birlikte ele alınabileceğine dair saptamalar aktarılmıştır.

Şekil 2.1 Tezde esas alınan kültürel coğrafya kavramları ile araştırma aşamaları ilerledikçe genişleyen kavramlar ve birbirleriyle ilişkileri
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

2.1 Kültürel Coğrafya Yaklaşımı

Doğal bilimler ve sosyal bilimler bilim tarihinin iki farklı alanını oluşturmaktadır. Bir yandan pozitivist bakış açısının yarattığı derin karşıtlıklar (doğa-kültür, özne-nesne) bir yandan devam etse de, zamanla bu fark kapanmış ve alanlar birbirine yaklaşır hale gelmiştir. Coğrafya bilimi de fiziki ve beşeri coğrafya olarak ayrılmıştır ancak her iki alana dair konuların mekan içinde sürekli etkileşim halinde oldukları ortaya konmuştur. Kültürel coğrafya alanı da mekanı salt bir topoğrafya ögesi olarak görmeyen, sosyal süreçleri şekillendiren ve sosyal süreçlerin şekillendirdiği bir ikili yapı içerisinde bilim alını ele alan tavrıyla bu etkileşime katkı sağlamaktadır (Graham, 1998).

Kültürel coğrafya alanında varlık gösteren coğrafyacılar, mekanın anlam katmanlarını anlamak, bir coğrafyanın kültür ile yoğruluşunda etkin olan mekanizmaları ortaya koymak üzerine çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Sosyal bilimlerdeki paradigma ve yaklaşım değişimlerine uygun olarak kültürel coğrafya çalışmaları da modern ve keskin bakış açısını zamanla kaybetmiş, insanın üretimleriyle doğaya hükmedeceği fikri, yerini insanın doğanın oluş halindeki bir parçası olduğu fikrine terk etmiştir. Kültürün ve buna dair kimlik, peyzaj ve temsil gibi kavramların yorumlanmasında, kaba ve genel bakış açıları yerine, bireye indirgenmiş bir temsil ve anlama ihtiyacı tercih edilmeye başlanmıştır.

Coğrafya bilimi henüz farklı ekollere ayrılmadan önce, çevresel determinizm ve posibilizmin katı kuralları etkisinde olan kültürel coğrafya yorumlaması, zamanla bu anlayıştan ayrılarak kendi içinden geleneksel kültürel coğrafya yaklaşımını doğurmuştur. Carl O. Sauer'in liderlik ettiği bu yaklaşım aslında kültürel coğrafyanın doğuşuna da işaret etmektedir. Doğanın orada yaşayan insan toplulukları tarafından ve sahip oldukları kültür eşliğinde değiştirilmesi sonucu ortaya çıkan kültürel peyzaj kavramını ilk olarak Sauer ortaya atmıştır. Peyzaj, kültürel coğrafyada en önemli unsurlardan biridir ve doğru yorumlanması için kültüre ve topluluğa dair bir çok çalışma yapılması gerektiği savunulmaktadır. Sauer'in kültürü tek başına, bireylerden ve onların peyzaja veya coğrafyaya dair deneyimlerinden bağımsız olarak, en güçlü belirleyici olarak kabul etmesi bir sonraki yaklaşımı doğuracak olan coğrafyacılar tarafından önemli eleştiriler almıştır. Yine de geleneksel kültürel coğrafya yaklaşımı, altmış yıl kadar etkin olmuştur. Hümanistik coğrafyacıların başı çektiği geleneksel coğrafyayı eleştiren grup ise, 1980'lerde yaşanan kültürel dönüş rüzgarını da arkalarına alarak peyzajları okumada insanın genelleştirilmemiş, öznel bakışının önemini ortaya koymaya başlamışlardır. Bu

şekilde kültürel coğrafyaya; perspektifi genişlemiş ve peyzajın anlaşılmasını ve yorumlanmasını temel alan yaklaşımda kültüre dair kimlik, bellek, temsil, mülkiyet, miras, toplumsal cinsiyet gibi kavramlar dahil edilmiştir. Sosyal bilimlerin dinamik yapısından, kültürel coğrafya çalışmaları da etkilenmektedir. Bu bağlamda günümüzde temsili olmayan teorileri esas alan ve oluş, akış, duygulanımsal kavramlarıyla birlikte beden çalışmalarına yoğunlaşan bir kültürel coğrafya anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Bu yaklaşımın peyzajı yorumlamasında da esas olan donmuş bir manzarayı anlamaya çalışmak değil, bir akış içindeki coğrafyayı yine hareket halinde olan bireyin gözünden yorumlamaktır.

Aşağıdaki alt bölümlerde kültürel coğrafya yaklaşımının gelişimi kronolojik olarak ele alınarak, savunucularının alana katkıları, yaklaşımlar arasındaki tartışmalar ve farklı disiplinler ile etkileşimleri aktarılmıştır.

2.1.1 Çevresel Determinizm, Posibilizm ve Kültürel Coğrafya

Ondokuzuncu yüzyılın sonu, yirminci yüzyılın başında coğrafya biliminin insan ve çevre etkileşimini anlamak için çevreci determinizm ve posibilizm üzerinde odaklandığı görülmektedir. İnsanın mı çevre üzerinde etkili olduğu yada çevrenin mi insan üzerinde etkili olduğu fikri gerçekte var olan etkileşimin bilimsel ortamlarda uzun süre tartışılmasına neden olmuştur. Çevreci deterministler insanın tamamen doğanın bir ürünü olduğu, fiziksel çevrenin, iklim ve yerşekillerinin kültürün biçimlenmesinde etkin bir güç olduğunu savunuyorlardı. (Gümüşçü, 2006). Posibilistlere göre insanın çevre üzerindeki etki gücü, çevrenin insan üzerinde olduğundan fazladır (Arı, 2005). Çevresel determinizm, coğrafi koşulların insanların davranışlarını, kültürlerini ve toplumsal yapılarını doğrudan etkilediğini savunur. Bu teori, iklim, topoğrafya, bitki örtüsü gibi çevresel faktörlerin, bir toplumun gelişiminde ve kültürel özelliklerinde belirleyici olduğunu öne sürer. Örneğin, sıcak iklimlerde yaşayan toplumların daha rahat ve gevşek bir yaşam tarzına sahip olduğu, soğuk iklimlerde yaşayan toplumların ise daha katı ve disiplinli bir yaşam tarzını benimsediği gibi genellemeler çevresel determinizm tarafından desteklenmektedir (Özgüç & Tümertekin, 2000).

Amerikalı coğrafyacı Ellen Semple, *Influences of Geographical Environment* (Coğrafi Çevrenin Etkisi) adlı eserinde insanı tamamen doğanın ortaya koyduğu bir ürün olarak değerlendirmektedir (Arı, 2005:2). İnsanoğlunun sosyal kültürel, bilimsel ve teknolojik manada kat ettiği yolu görmezden gelen, bunları sadece çevrenin kendine verdiği

imkanlar doğrultusunda gerçekleştirdiğini savunan çevreci determinist görüş 1920'li yılların sonunda eleştirilmeye başlanmıştır (Arı, 2005:1).

2.1.2 Geleneksel Kültürel Coğrafya

Friedrich Ratzel'in (1844-1904) *Anthropogeographie*'sı, geleneksel kültürel coğrafyanın ilk tohumlarının atıldığı kaynak olarak gösterilmektedir. Bu kaynağın aynı zamanda Ellen Simple Churchill'in (1863-1932) çevresel determinizm yaklaşımına da kaynaklık ettiği bilinmektedir. Ancak Carl Sauer (1889-1975), Ratzel'in *Anthropogeographie*'sine farklı bir bakış açısı getirerek Amerikan kültürel coğrafyasının kurucusu olmuştur. Bu bakış açısında Sauer çevreyi değil kültürü tanımlayıcı öge olarak öne sürmüştür. Sonraları Berkeley Okulu diye ünlenecek bir akımın mimarı olmuş ve birçok öğrenci yetiştirmiştir (Schein, 2004). Sauer'in *Peyzajın Morfolojisi (The Morphology of Landscape)* adlı eseri, disiplin içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu eserde Sauer'in temel vurgusu, kültürün çevreyi biçimlendirmesindeki rolüdür (Whatmore, 2003).

Geleneksel kültürel coğrafya ekolünün kurucusu Carl Sauer çevreyi değil kültürü tanımlayıcı öge olarak öne sürmüştür. Coğrafya biliminin mekânı bir fiziki varlık olarak kaydeden değil ona eleştirel bir bakış ile bakarak, mekândaki peyzaj öğelerini derinlemesine inceleyen ve bu peyzaj üzerindeki insan etkisini ortaya koyan yaklaşımı Sauer'in temel prensibi olmuştur. Yaptığı araştırmalarda mekânsal ilişkilerin olguları açıklayıcı yanına büyük önem vermiş ve asıl bakılması ve anlaşılması gerekenin kültür olduğunu savunmuştur (Mathewson, 2009, s.15). Bu yaklaşımda bir bölge hakkında bilgiler toplayarak, zaman içerisinde peyzajda meydana gelen değişimleri ortaya koymak esas olmuştur. Harita oluştururken sadece coğrafyanı topografik unsurlarını değil insan yapımı kısımlarını da göstermiştir. Sauer'e göre ortaya attığı kültürel peyzaj kavramının baş aktörü kültürdür. Sauer'e göre kültürel peyzaj doğal peyzajın kültürel bir grup tarafından değiştirilmesi ile ortaya çıkar. Üstelik peyzajlar üzerinde ortaklaşmış, tarihsel olarak çok katmanlı yerlerdir ve bu nedenle de nesiller arasında aktarılan değerleri de üzerinde taşır (Kayserili, 2010). Sauer'in ilgisi kültürel coğrafya alanında kültür tarihi ve maddi kültür öğeleri ile ilgilidir. Ona göre insan ve mekân etkileşimini açıklayıcı iki araç vardır. Bunlardan birisi fiziki coğrafya diğeri ise fiziki coğrafya üzerinde kendi kültürel özelliklerini yansıtan toplumsal kültürdür (Kenzer, 1985).

Kültürü merkeze alan yaklaşımı ile Sauer, coğrafya bilimi içinde 60 yıl süren önemli bir etki yaratmıştır. Bunun sebebi, onun geleneksel kültürel coğrafya yaklaşımının, coğrafya

disiplinini domine edecek derinlikte olmasıydı. Günümüzde hala önemli izler taşıyan kültürel coğrafya, kültürel ekoloji, politik ekoloji ve tarihsel ekoloji gibi birçok uzmanlık alanının doğmasına kaynaklık etmiştir. Ancak 1980'ler ile birlikte, Sauer'in düşüncelerine hümanistik coğrafyacılar, İngiliz kültür araştırmacılarından ve feminizm, postyapısalcılık gibi kuramlardan beslenen İngiliz coğrafyacılar önemli eleştiriler gelmiştir (Kaya, 2015).

John Brinck Jackson, kültürel coğrafya alanında yer bulan coğrafyacılar biridir. Çıkardığı Landscape dergisinde, insan dünyasına bakmaya ve peyzajın oluşturulmasının arkasındaki asıl gücün, insan tasavvuru ve adaptasyonu olduğu yargısına yoğunlaşmıştır. O, özellikle vernaküler ya da sıradan denebilecek Amerikan peyzajı ile ilgilenmiştir. Bunun yansıması Avrupa hatta İstanbul peyzajını yorumlayan yazıları da bulunmaktadır. Landscape'in Bahar 1958 sayısını tamamen Türkiye'ye adanmıştır ve mimari, tarımsal ve törensel gelenekleri konu almıştır. Bu sayıda İstanbul'dan da örnekler vererek planlamanın modern bir anlayışla ve tepeden inme kararlarla ürettiği mekanları eleştirmiş ve "yine de ne muhteşem bir renk ve çeşitlilik, ne büyük bir yaşam bolluğu! ...Çıkmaz ayın sonuna kadar şehrin anatomisini, fiziksel yapısını inceleyebiliriz; kağıt üzerinde verimlilik, konfor, hijyen, hatta bir tür güzellik modeli olan şehirler tasarlayabiliriz; ancak fizyolojisini incelemeyi, kalp atışlarını dinlemeyi, düzenli nefes alışı izlemeyi öğrenene kadar, bu tür her proje doğarken ölü olacaktır. İstanbul, tüm çirkinliğine rağmen, kentsel yaşamın kendi biçimlerini yarattığı bir şehirdir, tersi değil." demiştir (Horowitz, 1998, s.472). Jackson, planlama konusundaki diğer endişelere de değinerek, uygulayıcıların hem merkezi bir planlama otoritesine olan inançlarını hem de doğaya tamamen hakim olunabileceğine dair inançlarını sorgulamıştır. O, peyzaja kırsal ya da şehrsel, eski ya da yeni, elit ya da sıradan, dizayn edilmiş ya da edilmemiş olmasına göre öncelik vermez. İnsanın oluşturduğu peyzaj ve onun üzerindeki şeyler, kalıplar ya da semboller onun farkında olmadan yazdığı geçmişi, ya da günümüz hakkında ipucu verir. Ona göre gözlerini ve beynini açık tutan birisi için her yerde entelektüel bir anlama çabası olabilir ve güzellik vardır demektir. John Brinck Jackson'un herhangi bir peyzaj hakkında çirkin ya da güzel diye karar vermeden önce, o peyzajın nasıl oluştuğu ve yaratıcısı hakkında ne ipuçları verebileceğinin anlaşılmasına çalışılmasına dair yaklaşımı dikkat çekicidir. Jackson peyzajı; çevrenin doğal bir özelliği değil, yapay bir alan, arazinin yüzüne yerleştirilmiş, doğal yasalara göre değil, bir topluluğa hizmet etmek için işleyen ve gelişen insan yapımı bir alanlar sistemi olarak görür ve peyzajın kolektif karakterini,

tüm nesillerin ve tüm bakış açılarının üzerinde anlaştığı bir şey olarak tanımlar (Jackson, 1984).

1980’lerde geleneksel kültürel coğrafya anlayışına gelen eleştiriler ve dönemin sosyal bilim paradigmasının etkisi nedeniyle, sosyal ve kültürel teoriler yardımıyla peyzaj yorumlamasını ön plana çıkaran yeni kültürel coğrafya ekolü doğmuştur. Bu ekolde özellikle, Peter Jackson, James Duncan ve Denis Cosgrove gibi coğrafyacılar, Sauerci kültürel coğrafyanın; karmaşık kent yaşamını, kültürü, kültürün siyaset, iktidar ve ekonomi ile girift ilişkilerini anlamaktan uzak olduğunu dile getirmişlerdir (Kayserili, Altaş 2010).

2.1.3 Yeni Kültürel Coğrafya Anlayışı

Yeni kültürel coğrafya yaklaşımında, özellikle sosyal ve kültürel teoriler yardımı ile peyzaj yorumlaması ön plana çıkmaktadır. Samuels, Harvey ve Ley’in coğrafyaya uygulamaya çalıştığı modern teoriler ve bu metodolojilerin etkisi ile yeni kültürel coğrafyacılar pozitif bilimin yaygın olarak kabul ettiği gerçekleri sorgulamaktan çekinmemiştir. Bu coğrafyacıardan birçoğu, bilimsel doğrunun birden çok olabileceğini ve neyin doğru olduğunu, karar verenin pozisyonuna bağlı olacağını dolayısı ile peyzajı okuma ve yorumlamanın da bunlara bağlı olarak çeşitli ve farklı olabileceğini savunurlar (Hubbard & Kitchin, 2018).

Hümanistik coğrafyacılar, Sauer’in kültürü “süperorganik” bir varlığa dönüştürdüğünü ve adeta çevresel determinizmin yerine kültürü koyduğunu savunmuşlardır. Bu yaklaşımın bireyi, bireyin kişisel deneyimlerini ve yerle olan ilişkisini adeta yok saydığını ifade etmişlerdir. Onlara göre insan davranışlarını kontrol eden çevre gitmiş, yerine aynı işi görmek üzere kültür gelmiştir. Bu bağlamda Yi-Fu Tuan hümanistik coğrafya kelimesini ilk kullanan coğrafyacı olmuştur. O, coğrafya kavramlarını fiziksel alanın ötesine, metafizik, etik ve estetik alana doğru genişletmeyi amaçlamıştır. 1980’lerde hümanistik coğrafya yaklaşımı ile birlikte Tuan da postmodern söylemlerce özellikle, tekil otoriter sesi, kültürler arası özellikleri evrenselleştirme eğilimi, özcü varsayımları ve siyasi saflığı yönlerinden eleştirilmiştir. Hümanistik coğrafyacılar bu eleştirileri kabul etmiş ancak yeni kültürel coğrafyanın insanı merkeze alan yaklaşımı içinde kendilerine daha güçlü bir yer bulmuşlardır (Hubbard & Kitchin, 2018).

İngiltere’de ise farklı teorik tartışmalardan ve felsefi geleneklerden beslenen eleştiriler ortaya çıkmıştır. Buradan gelen eleştirilerin temelinde kültür tanımlaması ve kültürel

yaklaşım biçimi vardır (Schein, 2004). Sauer'in süpergranik kültür kavramlaştırmasını deterministik bulan Peter Jackson, James Duncan ve Denis Cosgrove gibi coğrafyacılar, Sauerci kültürel coğrafyanın karmaşık kent yaşamını, kültürü, kültürün siyaset, iktidar ve ekonomi ile karmaşık ilişkilerini anlamaktan uzak olduğunu dile getirmişlerdir.

II. Dünya Savaşından sonra değişen toplum yapısı ve yeni toplumsal bağlamlar, toplumu inceleyen bilim alanlarında da hızlı bir değişime neden olmuştur. Çok paradigmatlı bir döneme geçilmiş, pozitivist ve ampirik yaklaşımların etkinliği geri planda kalmıştır. Özellikle, 1980'lerle birlikte bir yandan eleştirel geleneklerin coğrafya içinde önemli bir yer edinmesi, diğer yandan kentleşme ve küreselleşme, yeni araştırma odaklarının belirlenmesi, yeni teorik çerçevelerin inşasını, yeni disiplin alanlarının doğmasını ve yeni yaklaşımların üretilmesini beraberinde getirmiştir. Bu yaklaşımların temelinde ise eleştirel bakış, mekân, kent, kültür ve iktidar ilişkileri vardır. Bu anlamda, eleştirel bir yaklaşım olan "kültürel dönüş" ün / kültürel dönemeç (cultural turn) odağında ise mekân ve kültür vardır (Kaya, 2015).

Coğrafyacılar, hem sosyal teoriye hem de toplumsal sorunların çözümüne önemli katkılar sunmaya başlamışlardır. Kimlik (identity), temsil (representation), sembolleştirme (symbolism), anlamsallaştırma (meaning) ve tasavvur etme (imagination) gibi kavramlar yeni kültürel coğrafyanın ana eksenini oluşturmuştur (Akpınar, 2012). Yeni kültürel coğrafya tartışmaları kapsamında mekânsal dönüş birçok bakımdan kültürel dönüşle çakışmaktadır. Paul Cloke (1997) tarafından kültürel dönüş sonrasında kırsal alanların ele alınışındaki farklılıklar; saklı olana dikkat kesilmek, peyzaja dikkat kesilmek ve doğanın mekansallığına dikkat kesilmek başlıklarıyla özetlenmiştir. Kültürel dönüşün kırsal çalışmaları üzerinde yarattığı yeniliğin; doğa-toplum ilişkileri, kırsal deneyim ve imgeleştirme söylemleri, kırsal kültürlerin sembolik metinleri ve hareketlilik gibi çalışma alanları açacağı öngörülmüştür (Cloke, 1997).

Kültürel dönüşün coğrafya disiplini içerisindeki yansıması iki şekilde olmuştur: yeni kültürel coğrafyanın doğuşu ve coğrafyanın diğer alt disiplin alanlarında kültürel bakış açısının önem kazanması. Bunlar, aslında birbirinden bağımsız olmayan iki farklı dönüşümü ifade etmektedir (Schein, 2004). Bu gündem, yeni bilimsel yaklaşımları ve teorik çerçeveleri zorunlu kılmıştır. Bu anlamda, çok paradigmatlı bilimsel yaklaşım, sosyal bilimlerde ve özellikle de kültür çalışmalarında giderek egemen olmuştur. Kültürün tüm karmaşık anlamları ile yeniden kuramsallaştırılması, tanımlanması ve kültürel bakış açısının bir yaklaşım çeşidi olarak ortaya çıkması, aslında toplumsal

değişim ve onunla gelen taleplere cevap niteliğinde ortaya çıkmıştır. Kent ve kimlik politikaları adeta tüm sosyal bilimlerin anlamaya ve araştırmaya çalıştığı bir alan olmuştur (Kaya, 2015).

Bu alanın teorsiyenlerinden olan Cosgrove özellikle şimdiki ve eski peyzajların sembolik kullanımı üzerinde durmaktadır. Kültürel coğrafyacının görevi, bu peyzajları üreten ve yeniden üreten insan algılamasının ve duygularının karmaşıklığını, basite indirgmeden okumaktır. İnşa edilmiş bir peyzajı anlamak o peyzajın genellikle kendisinden bağımsız olmayan ve onun anlam ya da anlamalarının birer parçası olan yazılı ya da görsel temsillerini anlamayı da gerektirir. Tam ve ince farklılıkları anlamayı hedefleyen bir çalışma, çalışılan sahada görünür elemanların yanı sıra, başkalarının da o yer hakkında yazdıklarını ve çizdiklerini dikkate almak zorundadır (Cosgrove, 2003). Böylece yeni kültürel coğrafya kuramı anlamın derinlemesine ortaya konması için araştırılan coğrafya hakkında farklı medyalarda üretilmiş tüm kültür alanlarına bakmayı önerir.

Kültürel dönüş birçok bakımdan coğrafyadaki mekânsal dönüş ve disiplinlerarası yaklaşımlarla beraber etkin olmuştur. Bu süreçte hem mekânın sosyal analizlerdeki yeri artmış, hem de mekânsal bakış açısı önemli bir yaklaşım olarak sosyal ve beşeri bilimlerde etkili olmaya başlamıştır. Hem mekânsal dönüş hem de kültürel dönüş, disiplinler arasındaki sınırları kıran ve verimli etkileşimleri sağlayan süreçler olarak coğrafya disipliniinde etkili olmuştur. Bu anlamda, bir yandan kültürel dönüş ve mekânsal dönüş, diğer yanda ise disiplinlerarası yaklaşım, yeni kültürel coğrafyanın araştırma konularını çeşitlendirmiş ve oldukça farklı eğilimlerin disiplin içinde yer bulmasını sağlamıştır (Schein, 2004). Bu kapsamda tezde yeni kültürel coğrafya kuramı çok disiplinli özelliklerine uygun olarak, Kocaeli, İzmit İlçesinin kültürel yapısının, kültür-mekan ilişkisinin ve yerel ihtiyaçlarının anlaşılması için kullanılmıştır. Kimlik, temsil ve peyzaj kavramları bu anlamanın temel dayanak noktaları olmuştur.

Yeni kültürel coğrafya kuramının mekan ve kültür ilişkisini sorgulayan bakış açısı içerisinde kültürel peyzajlar odak noktasını oluşturmaktadır. Kültürel peyzaj kavramı insanın doğa ile etkileşiminin başladığı ilk zamanlardan beri varlığını ortaya koymakla birlikte kavramsallaştırılması ancak 20.yy'da gerçekleşmiştir. Önceki bölümde anlatılan geleneksel kültürel coğrafya kuramını ortaya koyan Carl Sauer, kültürel peyzaj çalışmalarının da öncüsü olarak görülmektedir. Kültürel coğrafyacıların peyzajı ele alış biçimi, plancıların peyzajı ele alış biçiminden farklıdır ve öznel deneyimin izini sürmeyi

önceliklemektedir. Çalışmada da bu yaklaşımı gerçekleyecek yöntemler kullanılarak, çalışmaya konu peyzajlar incelenmiş ve yorumlanmıştır.

2.1.4 Kültürel Coğrafya ve Temsili Olmayan Kuramlar

Yeni kültürel coğrafya alanında çalışmalar ve tartışmalar dinamik bir biçimde sürmektedir. Temsili olmayan teorilerin gelişimi ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmaya başlanması, kültürel coğrafya tartışmalarını da etkilemiş ve mekânın bir akış içinde, oluşlar bütünü şeklinde ele alınmasına neden olmuştur. Bu oluş içerisinde beden ve bedene ait duyguların da anlaşılmasının, coğrafyanın (yer ve mekân) doğru yorumlanması için bir gereklilik olduğu, tartışmaların geldiği son nokta olarak incelenmiştir. Hayden Lorimer'in *Progress in Human Geography* dergisinde 2005, 2007 ve 2008 yıllarında kaleme aldığı üç makale hem tartışmanın taraflarını hem de tartışmada geline aşamayı anlatması açısından inceleyebilir. Bu makalelerde aynı zamanda coğrafya biliminin Bourdieu, Thrift, Tuan gibi öncü düşünürlerinin kültürel coğrafya alanına katkılarına dair ipuçlarını da bulmak mümkündür. (Lorimer 2005, 2007, 2008).

Tim Cresswell temsili olmayan teorilerin kültürel coğrafya alanında kullanılmasına dair düşüncelerini 2011 yılında yayınlanan *Taking-Place: Non-Representational Theories and Geography* adlı kitap için yazdığı bir değerlendirme yazısında ortaya koymuştur. Kendini bir zamanların “yeni” kültürel coğrafyacısı olarak ifade eden Cresswell söz konusu kitabın yazarları üzerinden temsili olmayan teorilerle çalışan kültürel coğrafyacıları maskülen ve belli bir akademik çevreye sıkışmış olarak tanımlamaktadır (Cresswell, 2012). Buna karşılık Katrinka Somdahl-Sands, *Antipode* dergisinde kitaba dair kaleme aldığı inceleme yazısında, temsili olmayan teorilerin kültürel coğrafya alanında kullanımının mevcut sistemin anlaşılmasına ve bugünün doğru okunmasına dair önemli fırsatlar barındırdığını ifade etmektedir. Somdahl-Sands, kitabın; temsili olmayan teorinin fazla bireysel olmasına kendi içinden bir eleştiri üretmesini ve sistematik zarar süreçlerinin nasıl sistematik hale geldiği üzerine düşünmenin siyasi açıdan değerli bir faaliyet olduğunu iddia etmesini olumlu bulmuştur. Kitapta temsili olmayan teorilerin sürecin önceliği ile başladığı, değişim, bu dayanıklı düzenlerin nasıl bozulabileceği ve yeni düzenlerin nasıl ortaya çıktığı sorularını açarak devam ettiği aktarılmaktadır (Somdahl-Sands, 2018).

Kültürel coğrafya perspektifinden bakıldığında, yerler kültür ve bağlamın karmaşık etkileşimi yoluyla oluşurken, kültürel faaliyetlerin bıraktığı izler ise kalıntılar veya

kalıntılardan oluşan karmaşık bir sistem tarafından oluşturulur. Hem binalar gibi maddi unsurları hem de duygular ve performanslar gibi maddi olmayan unsurları kapsayan izler, yerlerin anlamlarını ve kimliklerini şekillendirmede etkilidir. Kültürel coğrafya, bu izleri incelerken, etkileşimlerini, motivasyonlarını ve sonuçlarını inceleyerek, yerlerin dinamik yapısına katkıda bulunan kültürel fikirlerin ve tercihlerin eleştirel bir değerlendirmesini sağlar (Anderson, 2021). Temsili olmayan teorileri yanına alan kültürel coğrafya çalışmaları peyzajı derinlemesine anlamak ve yorumlamak üzere gelişmiştir. Bu kapsamda peyzaj; yığılma, değişim ve kalıcı formların sürekli dönüştüğü, toprak ile sakinleri arasındaki karşılıklı ilişkiyi yansıtan kültürel bir hafıza işlevi görür. Katmanlardan oluşan ve/veya zamansal bir süreç olarak görülen bu kavram, hem fiziksel çevreyi hem de kültürel uygulamaları şekillendiren dinamik süreçleri aydınlatmakta kullanılır (Crang, 2003).

Bourdieu, kültürel sermaye ve habitus

Tez çalışmasında kimlik kavramı üzerinde çalışırken salt bir hemşehricilik ve/veya etnik kökene dayalı bir ayrıştırma anlaşılmaması için yerin ve içine doğulan kültürel toplumun kişiye kazandırdığı kimlik olgusunu desteklemek üzere Bourdieu'nun habitus kavramından yararlanmanın yerinde olacağı düşünülmüştür.

Planlama disiplininin “yer”i mekâna çevirmedeki işlevi ve bu mekânlarda gerçekleşecek faaliyetleri, ortaya konulacak insan üretimini ve dolayısıyla şekillenecek kültürü belirlemedeki rolü yadsınamaz bir gerçektir (Ersoy, 2016, s.21-23). Bourdieu'nun kültürel sermaye tartışmasından hareketle, planlamanın ilk adımı olan mevcut kültürel yapının anlaşılmasının her durumda kolay olmadığını söylemek mümkündür. Kültürel sermayenin toplumun fertlerine fark ettirmeden kazandırdığı habitus, ekonomik sermaye ile birleşip bir alanda hayat bulduğunda bir pratik gerçekleşmektedir (Bourdieu, 1986). Pratiği -bu çalışmada İzmit'in kırsal alanlarında yaşanan değişim- geriye doğru okumada habitus'un nasıl şekillendiğini anlamak, dolayısıyla kültürel sermayeyi doğru yorumlamak gerekmektedir. Bourdieu “habitus” terimini “toplumsal olanın biyolojik bireyin bedenine yazılmış hali” olarak tanımlamaktadır (Cresswell, 2002). Bourdieu, kültürel sermayeyi somutlaşmış (bedenlenmiş), nesnelleştirilmiş ve kurumsallaşmış başlıkları altında analiz etmektedir. Somutlaşmış kültürel sermaye; döneme, topluma ve sosyal sınıfa bağlı olarak değişen ölçülerde farkında olmadan edinilir ancak bunu edinen kişinin bireysel sahiplenme kapasitesinin ötesinde biriktirilemez, taşıyıcısıyla birlikte azalıp yok olabilir (Bourdieu, 1986). Bu nedenle planlama eylemi farkında olmadan

edinilen, biriktirilemeyen kültürel sermayeleri iyi okumak ve ileriye taşımak gibi çok zor ve ağır bir işlevle yükümlüdür.

Kırsal yerleşmelerin günümüzde içinde bulundukları durumu, çeşitli nedenlerle geçirdikleri hızlı dönüşümü, tüm bunların baş aktörü olan yaşayanlar üzerinden anlamının kayda değer bir başlangıç olduğu düşünülmektedir. Bourdieu'nun;

“Sadece nesnel yapıları inşa ederek ... bu ‘düşünce nesnelerini’ ‘nedenler’ ya da ‘güdüler’ olarak ele almak ve onları pratiklerin belirleyici nedeni haline getirmek yerine, yapılar ile pratikler ya da onlara eşlik eden temsiller arasındaki ilişkinin hangi mekanizmalar aracılığıyla kurulduğu sorusunu ortaya atabiliriz”

(Bourdieu, 1977, s. 21) sözlerinden hareketle kırsal alanlarda değişim pratiklerini izlemek için belli başlı olguları ve bu olguların işleyiş mekanizmalarını ortaya koymak, yukarıdaki soruların cevaplarını aramak için uygun bulunmuştur. Olgu ve mekanizma sistemi içerisinde, yani temsili olmayan kuramın oluş diye tanımladığı sistemde, kırsal yerleşme sakinlerinin habitus'unun anlaşılması, incelenen peyzajlardaki dönüşümlerin doğru yorumlaması için önemli bir katkı sağlamıştır.

2.2 Türkiye’de Kültürel Coğrafya Çalışmaları

Kültürel coğrafya Türkiye’de akademik düzeyde yüksek lisans (Tablo 2.1) ve doktora tezleriyle çalışılmaktadır. Bu tezler çoğunlukla bir coğrafyaya ait bir zanaat yada mimari biçimini detaylı bir şekilde ele alan çalışmalar biçiminde ortaya konmuştur. “Kültürel coğrafya” kavramının tez başlığında yer aldığı doktora çalışmalarının büyük çoğunluğu coğrafya bölümlerinde hazırlanmıştır (Tablo 2.2). Yüksek lisans düzeyinde yapılan araştırmalar ise, coğrafya ve halk bilimi bölümlerinde üretilmiştir. Ulusal Tez Merkezi’nde aranacak alan tez adı, konu, dizin ve özet şeklinde genişletildiğinde ise, sonuç çok değişmemekle birlikte Nevin Esin Tekin Bellibaş’ın mimarlık alanında hazırladığı “Likya arkeolojik peyzajı: Korumaya bölge ölçeğinde yaklaşmak” (2022), Ayhan Bekleyen’in mimarlık alanında hazırladığı “Eski Diyarbakır evlerinin sosyal ve kültürel açıdan incelenmesi: Fiziksel ve davranışsal konumlar” (1999), Mehmet Erdem Eryazıcıoğlu’nun şehir ve bölge planlama alanında hazırladığı “Kültürel peyzaj alanlarının korunmasına yönelik ilkeler: İstanbul Boğaziçi örneği” (2012), Bengi Korgavuş’un peyzaj mimarlığı alanında hazırladığı “Sosyo-ekonomik ve doğal çevre faktörlerinin kültürel peyzaja etkileri: Rize Merkez ilçesi örneği” (2012) farklı uzmanlık dallarında kültürel coğrafya konusunu ele almış tezler olarak dikkat çekmektedir. Bu

tezlerden koruma yönetimi alanına en yakın ve aynı zamanda en güncel olanı Nevin Esin Tekin Bellibaş tarafından çalışılmış olan “Likya arkeolojik peyzajı: Korumaya bölge ölçeğinde yaklaşmak” başlıklı doktora tezidir. Tez incelendiğinde, Likya Bölgesi arkeolojik mirasının yönetilmesine ilişkin bir öneri sunmadan önce bölgenin miras değerlerinin çok boyutlu bir biçimde ortaya konduğu anlaşılmaktadır. Mimarlık alanında yapılmış olmasına rağmen tez; kapsadığı bölge, analiz yöntemi ve önerilerinin ölçeğiyle planlama alanına oldukça yakın durmaktadır. Ancak, bu tez hem coğrafya hem de ek olarak kullandığı sözlü tarih, rehberli geziler gibi konularla planlama alanı çalışmalarından farklılaşmaktadır.

Tablo 2.1 Kültürel coğrafya alanında Ulusal Tez Merkezi’nde listelenen yüksek lisans düzeyindeki çalışmalar
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Tez Yılı	Tez Sahibi	Tez Başlığı
2007	Süleyman Hilmi Şahin	Ulukışla ilçesi (Niğde) doğal kültürel coğrafya araştırmaları ve ekoturizm potansiyeli
2014	Erkan Torun	Tarsus'un tarihi-kültürel coğrafya araştırmaları ve turizm potansiyeli
2015	İlknur Çavuşoğlu	Kültürel coğrafya açısından bir inceleme: Çanakkale ilinde geleneksel köy hayırları
2017	Rahime Şen	Karşılaştırmalı bir kültürel coğrafya araştırması: Samandağ, Yayladağı ve Kumlu (Hatay) kırsalında tandır fırını üretimi ve kültürü
2018	Emine Yılmaz Akçaözoğlu	Osmaniye İli'nin kültürel coğrafyası
2019	Kiraz Sargın	Kültürel coğrafya açısından Karahacılı yörükleri: Serik örneği
2019	Şeyda Dikme	Elazığ İli'nin kültürel coğrafyası (maddi kültür öğelerine göre)
2019	Musa Yüksel	Siirt şehrinin kültürel coğrafyası (maddi kültür öğelerine göre)
2019	Selim Güneş	Bergama halılarının kültürel coğrafyası
2020	Cebrail Kılınç	Malatya Yeşilyurt ilçesi'nin kültürel coğrafyası (Maddi kültür unsurlarına göre)
2020	Elif Coşkun	Iğdır'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin yaşam tarzının kültürel coğrafya açısından incelenmesi
2020	Oğuz Han Yel	Eynesil ilçesinin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)
2021	Büşra Dibsizgöl	Azdavay İlçesi'nin (Kastamonu) kültürel coğrafyası
2021	Nesibe Göresi	Adıyaman ili Gölbaşı ilçesi'nin kültürel coğrafyası
2021	Duygu Minaz	Zile ilçe merkezinde ve yakın çevresindeki bazı köylerde kültürel mirasın kültürel coğrafya açısından önemi
2021	Mesut Gürler	Tufanbeyli'nin (Adana) kültürel coğrafya özelliklerinin incelenmesi
2022	Nafiye Söylemez	Kültürel coğrafya açısından Ağrı ilinde yerleşme adlarının analizi

Tablo 2.1 Kültürel coğrafya alanında Ulusal Tez Merkezi’nde listelenen yüksek lisans düzeyindeki çalışmalar (devamı)

2022	Gamze Aydeniz Ergin	Diyarbakır şehrinin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)
2023	Ummahan Özer	Altınyayla'nın (Burdur) kültürel ekolojisi
2023	Osman Yıldırım	Malazgirt ilçesi'nin kültürel coğrafyası(maddi kültür öğelerine göre)
2023	Ömer Erkmen	Kars şehrinin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)
2023	Elif Aydoğan Tatar	Karamürsel ilçesinin (Kocaeli) kültürel coğrafyası

Tablo 2.2 Kültürel coğrafya alanında Ulusal Tez Merkezi’nde listelenen doktora düzeyindeki çalışmalar
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Tez Yılı	Tez Sahibi	Tez Başlığı
2011	Alperen Kayserili	Erzurum şehrinin kültürel coğrafyası: Maddi kültür öğelerine göre
2016	Ayça Elalmış	Bizans Anaia'sı (Asia) ve çerçevesinin tarihsel ve kültürel coğrafyası
2020	Pinar Boztepe Mutlu	Kavramsal fotoğrafta yüzey araştırmaları ve kültürel coğrafyalar
2021	Fariba Babaei	Doğu Azerbaycan eyaleti'nin (İran) kültürel coğrafyası
2022	Miyase Okur	Kültürel dönüş ve kültürel coğrafya öğretimi: Yapılandırılmış gömülü teori yaklaşımı
2022	Evren Ekiz	Kültürel coğrafya açısından bir araştırma: Burdur ili Yörükleri
2023	Elif Kahya	Nevşehir ve çevresinin kültürel coğrafyası
2023	Merve Avcı	Kültürel coğrafyanın sosyal bilgiler dersindeki yeri ve önemi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi

Google scholar’da Türkçe dilinde yapılan “kültürel coğrafya” taramasında elde edilen yazın da benzer niteliktedir. Bu taramada dikkati çeken en önemli yayın Kültürel Coğrafya adını taşıyan ve Ramazan Öney tarafından kaleme alınan kitaptır. Kitap 16 bölümden oluşmaktadır ve daha ziyade kültür, kültürel ocaklar, kültürel coğrafyanın elemanları, kültürel çeşitlilik, değişim ve bölünme, halk kültürü, popüler kültür, diller ve dinler gibi başlıklarda geniş tanımlamalar içermektedir. Kültürel coğrafyanın uluslararası literatürde yer alan kaynaklarının aksine sınırlı bir eleştirel bakış açısı ve kuramsal arka plan sunarken, Dünya coğrafyasının tümü ve halklarının büyük bir bölümü için bilgiye dayalı bir sunum yapmaktadır (Özey, 2014).

Cemal Kafadar’ın Kendine Ait Bir Roma: Diyar-ı Rum’da Kültürel Coğrafya ve Kimlik Üzerine kitabı; her ne kadar geçmişte vatan, ülke, kimlik, aidiyet gibi kavramlarına dair

anlamayı derinleştirmekle ilgili tarih alanından bir yazın gibi görünse de konuya yaklaşımı tez çalışması bağlamında alakalı bulunmuştur. Kafadar'ın "Zaten etnik kimlik kavramı ve ilgili sözcükleri sınıfsal, kültürel, ahlaki boyutlarından bağımsız bir biyolojik-genetik yapıdan söz ediyormuşuz gibi kullanabileceğimiz kanaati, çağdaş bir yanılığa bana kalırsa. DNA ile her şey bilimselleşiverdi sanki." sözleri bu tez çalışmasında kimlik kavramının indirgenmiş bir şekilde kullanılmamasına dair gösterilen hassasiyetle örtüşmektedir (Kafadar, 2017. s.34). Bourdieu'nun habitus kavramının tezin kavramsal çerçevesine dahil edilmesi de bu bakış açısıyla ilgilidir.

Türkiye kültürel coğrafya literatüründe, genellikle bir coğrafyada yaşayan veya yok olmaya yüz tutmuş bir kültür ögesinin halk bilimi veya coğrafya bağlamında ele alındığı makaleler ile karşılaşmaktadır. Planlama disiplini çerçevesinden, kültürel coğrafya bakış açısıyla mekânı anlamaya dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye'de de sınırlı olmakla birlikte kültürel coğrafya ve temsili olmayan teorinin bu alanda kullanımına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Konunun kuramsal tartışma ortamına girişi 1960'lı yıllara dayanmakla birlikte, gerek yaygınlaşmaması gerekse uygulama sahasında kendine geniş bir alan bulamaması nedenleriyle alana dair tartışmaların uluslararası akademik ortamdaki düzeyi henüz yakalayamadığı bazı yazarlar tarafından ortaya konulmaktadır (Arı, 2017; Okur ve Bilgili, 2021). Bu yaklaşımın önermesiyle çalışma kapsamında mekân, tek yapı ya da yerleşmeler ölçeğinde, insanın içinde bulunduğu kültürel ortamın bir ürünü olarak kabul edilmekte ve peyzajlar bu bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Türkiye'de planlama alanında temsili olmayan teorilerin kullanılmasına dair önerilerin en önemlisi Prof. Dr. İlhan Tekeli'den gelmiştir. Tekeli 2019 yılında yaptığı "Temsili Olmayan Kuramların Gelişimi Planlama Anlayışımızda ve Kente Bakışımızda Ne Tür Değişiklikler Yapıyor" konuşmasında;

"Temsili olmayan kuramlar kavramı bir tür şemsiye işlevi görmektedir. Bunlar varlık temelli değildir, oluşan/olan temellidirler. Bu kuramlar yaşamın nasıl biçimleneceği üzerinde yoğunlaşarak, birlikte yaşanan deneyim içinde bir ifade kazanmaktadır"

demektedir. Ayrıca temsili olmayan teorilerin bir yere, bedene, sanat eserine bakarken öznelliğe verdiği öneme vurgu yapmaktadır (Tekeli, 2019, s.10). Nigel Thift'in (2008) görüşleriyle desteklenen Tekeli'nin yaklaşımı, mekânın yorumlanmasında farklı bir bakış açısının ipuçlarını barındırmaktadır. Yeni mekân ve zaman algılarına ilişkin son tartışmalar, birbiriyle bağlantılı üç nitelemenin öne çıktığını göstermektedir. Göreli mekân kavramı, mekân ve zamanın daha esnek bir şekilde anlaşılmasını vurgulamakta,

onları sürekli hareket halinde olan bir nehre benzer şekilde dinamik ve hareketli olarak tasvir etmekte ve geleneksel haritacıların haritalar üzerindeki statik tasvirlerine meydan okumaktadır. Bu bakış açısı, mekânı sürekli evrilen, kıvrak hareketler ve girdap örüntüleriyle çerçevelenmiş olarak görür (Thrift, 2008). Tekeli'nin bu yaklaşımı belli yanlarıyla temsili olmayan teorilerle harmanlanmış kültürel coğrafya kuramı ile örtüşmekle birlikte hem planlama hem de coğrafya alanında Türkiye için oldukça yenilikçi söylemler olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye'de disiplinlerarası çalışmalar için kültürel coğrafyanın verdiği imkânların yeterince kullanılmadığı düşünülmektedir. Sadece coğrafya değil, ilintili olan planlama, mimarlık, peyzaj tasarımı, ziraat gibi disiplinler için de heyecan verici bir bakış açısı ve farklı yorumlama gücüne sahip olduğu düşünülen bu alanın gelişmesinin coğrafyayı, dolayısıyla mekânı anlamamızda önemli farklılıklar yaratacağı kanaatine varılmıştır.

2.3 Bölüm Sonu Değerlendirme: Alan Çalışması İçin Kavramsal ve Kuramsal Çerçeveden Çıkarılan Öneriler

Kültürel coğrafya literatüründe yapılan derinlemesine okumalar ve araştırmalar, kimlik, temsil ve peyzaj kavramlarının planlama ve kırsal alanlar üzerine nasıl yorumlar oluşturulabileceğiyle ilgili bir görüşün doğmasına yardımcı olmuştur. Planlamanın yere özgü olanı keşfetmek, bunu yorumlamak ve bu keşfi sürekli ve dinamik tutmakla ilgili aksayan yönleri bulunmaktadır. Kültürel coğrafyanı, aksayan bu yönlerin aşılmasıyla ilgili çeşitli imkanlar sunduğu düşünülmektedir. Buna göre, araştırmanın ilerleyen aşamalarında kullanılmak üzere aşağıdaki çıkarımlar yapılmıştır.

-Kültürel coğrafya yaklaşımı ilk zamanlarında sadece peyzaj değerleri üzerinde yorumlar yaparken, zaman içerisinde bu peyzajı ortaya koyan kültürel yapı ve kültürel yapının birleşenleri olan bireyleri anlamaya doğru evrilmiştir. Günümüzde geldiği noktada peyzaj yorumlamasında bireyin deneyiminin anlaşılması için kültürel coğrafya önemli imkanlar sunmaktadır.

-Kültürel coğrafya yaklaşımı, kırsal alanların ve bu yerlerde bulunan kültürel peyzajların anlaşılması ve değerlendirilmesi için koruma alanının dışına çıkmak ve bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesine katkı vermek konusunda önemli bir potansiyele sahiptir.

-Değişen zamana ve toplumsal normlara bağlı olarak, kültürün dinamik yapısının, statik gibi görünen kırsal peyzajın korunması kavramıyla yan yana olabilmesi; planlamanın, değişimin (dönüşümün) kontrol edilebilir olması iddiası ile sağlanabilecektir. Kırsal

peyzajın değişim (dönüşüm) hızı ve niteliği, geçmişte o yeri biçimlendiren değerler sisteminin (kültürün) iyi anlaşılması ile ilgilidir.

-Bir yerin derinlemesine anlaşılması için o yerin yerli, yerleşik ve yeni gelen sakinlerinin o yerle ilgili kimlik, temsil, peyzaj konularında neler düşündüğünün ve hissettiğinin

-Dünyanın geldiği noktada sürdürülebilirlik, döngüsel ekonomi, yerellik gibi öne çıkan kavramların pozitif tarafta gelişmesi için, kırsal alanların-peyzajların mevcut nitelikleriyle korunması (ve hatta iyileştirilmesi) önem taşımaktadır.

-Sürdürülebilirlik ve döngüsellik bir yerin sunduğu doğal imkanların, ihtiyaçlar doğrultusunda değerlendirilmesiyle doğrudan ilgilidir. Beslenme, barınma ve ısınmanın yerel kaynaklarla nasıl sağlandığının öğrenilmesi önemlidir. Bu, spesifik bir kırsal alan için çok çeşitli üretim biçimlerine ait bilginin toplanması demektir.

-Yerellik ve yere özgünlük önemli olduğu için toplanan bilgilerin coğrafya ile ilişkisinin kurulması ve haritalandırılması önem taşımaktadır. Eski ve yeni haritalar yere özgü ham madde (kerpiç için toprak, sıvası için beyaz toprak, ahşap taşıyıcı için ağaç, yemek için mantar ve ot, pekmez için toprak, su, dere kenarı sebzelikler), üretim alanlarının (tarla, değirmen, harman yeri, ahır, çamur dökme yeri, tuğla-kiremit ocağı, dokuma tezgahı, bezirhane) ve toplumsal uygulamalara ait alanların (salıncak kurulan meşe ağacı, güreş yapılan düzlük, düğün yapılan alan vb) işlenmesi için kullanılabilir. Bu haritalar ve veriler dijital ortama aktarılmalıdır.

-Kırsal alanlarda ekonomik ve fiziki yapı kadar, demografik ve sosyo-kültürel yapı da değişmektedir. Halihazırda bir kırsal alanda yaşayanların bu alandan gelecekte beklentilerinin ve öngörülerinin toplanması da yerinde olacaktır.

-Bilgilerin tümü toplanırken, öznel deneyimlerin kayıt altına alınması ve derlenmesi önemlidir.

-Kırsal peyzajların sürdürülebilirlik, döngüsel ekonomi ve yerellik konularına hizmet edecek taraflarının hatırlanması, ortaya çıkarılması ancak o yerde yaşayan ve geçmişte zorluklar içinde de olsa bu kavramlarla birlikte kırsal alanda varlık göstermiş kişilerin zihinlerine başvurmakla mümkündür. Bu bilgilerin derlenip toplanması ve yeniden kullanılacak şekilde sınıflandırılarak kayıt altına alınması önemlidir.

TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA KIRSAL YERLEŞME PLANLAMA YAKLAŞIMLAR

Kırsal alanlar Türkiye’de ve Dünya’da farklı zamanlarda farklı biçimlerde ele alınmışlardır. Yerel veya küresel ölçekte yaşanan krizlerin etkileri birçok anlamda kentlerin yaşam kaynağı ve direnç noktaları olan kırsal alanları etkilemekte, günümüzde ise bu etkiler hiç olmadığı kadar çeşitli ve ani olabilmektedir. Kırsal alanların bu tür etkileri nispeten hasarsız yada en az hasarla atlatabilmeleri onların bu durumlara ne kadar hazırlıklı olduklarıyla ilgilidir. Planlamanın yönetmesi beklenen çeşitli riskler karşısında kırsal alanların gerçek karakterlerinin, mevcut durumlarına dair mekanizmaların doğru tespit edilmesi önemli görülmektedir.

Yerel taleplerin aktarılması ve katılıma dair mekanizmaların az geliştiği ülkelerde gerek yerel karakterin teşhisine gerekse bu teşhise uygun olarak gerçekleştirilen planlama faaliyetleri kır ve kent arasında adaletli ve sürdürülebilir bir ilişki kurulmasına olanak sağlamaktan uzak görülmektedir. Bu tür ülkelerde kırsal yerleşmelerin insan kültürünün doğayla ilk karşılaşma alanları oldukları ve bu nedenle taşıdıkları yerel bilgi göz ardı edilmektedir. Bu kapsamda bakıldığında Türkiye’de de planlama 2000’li yılların başında aksi istikamete doğru kısa bir yol aldıktan sonra katılımcı planlamaya dair yasal gerekliliklerin kaldırılmasıyla yeniden merkezileşmektedir. Kırsal alan planlamasında ise Köy Planları evresinden sonra ortaya çıkmış olan muğlaklık, Büyükşehir Yasası’nın kabulünden sonra düşünülenin aksine daha da artmıştır. 2020-2022 yılları arasında yaşanan Covid-19 pandemisi kırsal alanların şehrin aksine sahip oldukları hijyenik, sağlıklı ve seyrek görünüşleri nedeniyle yoğun bir yapılaşma baskısı altında kalmasına neden olmuştur. Bu baskı torba yasalarla nitelikli tarım arazilerinin el değiştirmesine, imara açılmasa bile geçici nitelikte yapılarla dolmasına neden olmaktadır. Kır ve kenti ani ve geri dönülmez biçimde karşı karşıya getiren bu uygulamalar yerin öz niteliklerini (coğrafya, kültür, yerel halk, kimlik, temsil, peyzaj) öncelikleyen bir kırsal planlama anlayışının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öte yandan kırsal planlama araçları ve kırsal yerleşmeler için hazırlanan planlar incelendiğinde kültürel boyutun eksik olduğu bu nedenle bir yere ait özgün değerlerin planlama çerçevesi içinde yeterince

yer bulamadığı anlaşılmaktadır. Ülkemizde planlamanın üstten ve emredici tavrı gerçek yerel karakter ve dolayısıyla kültürle buluşmaya engel olmaktadır.

Bu başlık altında ulusal ve uluslararası düzeyde akademi ve kamu sektörlerinde kırsal alanlara farklı yaklaşımlar irdelenerek ve tezin önerdiği kültürel coğrafya yaklaşımıyla karşılaştırılmıştır. Ulusal düzeyde köy yasasından bugüne kadar mevzuatta ve uygulamada yapılan değişiklikler ele alınarak, bunların kırsal alanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilmiştir. Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği ile Plansız Alanlar Yönetmeliğinde köy yerleşmeleri ve kırsal alanlara ilişkin kuralların neler olduğu irdelenmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yürüttüğü KOKAP ve KODAKAP projelerinin kırsal yerleşim alanlarına ilişkin planlama önerileri detaylı bir şekilde incelenerek eksik kaldığı düşünülen yanları tartışılmıştır. Uluslararası düzeyde yürütülmekte olan LEADER ve RURITAGE projeleri ve bu projelerde gerçekleşen Türkiye uygulamaları değerlendirilmiş, olumlu ve olumsuz yanları ortaya konmuştur. Uluslararası düzeyde ise İngiltere, Fransa, Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri ülkelerinde kırsal alanların hangi bakış açısıyla daha verimli hale getirildikleri, nüfus kayıplarının azaltılması ve tarım yapma miktarının düşmesinin engellemesi konularında ne tür tedbirler alındığı incelenmiştir. Kültür eksenli yaklaşımların üzerinde daha detaylı durulmuştur. Bölüm sonunda ise kırsal alanlar için kültür eksenli bir yaklaşımla anlaşılmasına ilişkin güncel, yeni ve ufuk açıcı olacağı düşünülen tartışmalara yer verilmiştir.

3.1 Türkiye’de Kırsal Alanlara Yaklaşım: Geçmişi, Güncel Durumu ve Yenilikçi Uygulamalar

Türkiye’de kırsal alanlar değişen yönetim anlayışı, ekonomik sistem ve ortaya çıkan ihtiyaçlara bağlı olarak farklı zamanlarda farklı biçimlerde ele alınmıştır. Eres’in çalışması Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze uzanan 100 yıllık süre içinde kırsal yerleşmelere dair üretilmiş farklı yaklaşımları ortaya koymaktadır. İlk yıllarda kalkınma hamlesinin kırsal alanlardan başlayacağı tasarısının ekonominin elvermemesi nedeniyle gerçekleşmemesi, köyler için mimarların -kerpiç ve ahşap gibi geleneksel malzemeler önermiş olsalar da- tasarladıkları konutların kullanıcılar tarafından benimsenmemesi, merkez köy, köy-kent gibi yaklaşımların ihtiyaçlara cevap vermemesi, günümüze doğru gelindiğinde neoliberal politikalarla kırsal alanların büyük ölçüde çözülmesi ve kentleşme sorunları kadar büyük bir “insansız köy sorunu”nun ortaya çıkması bu 100

yılın kısa bir özetidir (Eres, 2023). Geçmişte kırsal yerleşmelerin ele alınmasında sahip olunan kararlı tavır günümüze yaklaştıkça esnekleşmiş ve 2012 yılında çıkan Büyükşehir Yasası, başta kırsal yerleşim tanımı olmak üzere yasal ve idari düzenlemede birçok değişikliğin başlangıcı olmuş, önemli bir kırılma yaratmıştır (Gürel Üçer vd., 2014).

Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra 1926 yılında yapılan toprak reformu kırsal alanlarda üretimin ve yerleşmenin ilerleyen yıllarda etkileneceği en önemli gelişmelerden biridir. Bu şekilde kırsal yerleşmelerde sahip olunan toprak miktarı günümüze geldikçe gittikçe azalmış, miras geçişlerinde aile başına düşen toprak geçim sağlayacak büyüklükten giderek uzaklaşmaya başlamış, bu da kırdan kente göçü tetikleyen bir etken olmuştur. 1946'ya kadar olan dönemde her ne kadar tarımsal üretim ve dolayısıyla kırsal alanlar önemli görülse de sanayi atılımı için daha fazla kaynak ayrılmıştır (Eres, 2023). Çıktılan savaşlar neticesinde insansızlaşan ve tarımdaki işgücü azalan kırsal yerleşmelerde makineleşme bir gereklilik olmasına rağmen ilgili politikanın doğru yönetilememesi sonucunda istenilen düzeyde sağlanamamıştır. Kırsal alanlarda daha düzenli ve takip edilebilir bir gelişme için Köy Büroları kurulmuştur. 1946 yılında çok partili döneme geçilmesiyle ilk döneme ait bazı politikalardan vazgeçilmiştir. Bu dönemde Marshall Yardımları üretimde artışa neden olmuştur. Bu defa da tarımda insan emeğine ihtiyacın azalması kırdan kente göçün tetikleyicisi olmuştur. Demokrat partinin liberal politikalara yeşil ışık yakan tavrıyla yabancı sermaye tarımsal üretimin şekillenmesinde etkili olmaya başlamıştır (Güler, 2020). 1960'lardan sonra kırsal alanlar için planlı dönem başlamıştır. Zamanın paradigması her durumu etkilediği gibi kırsal alanlara yaklaşımı da farklı şekillerde etkilemiştir. Planlı dönemde de genellikle bir kalkınma söylemi ve ekonomik değer üretmeye dönük politika ve stratejiler ile hareket edilmiştir.

1970'te İskân Kanunu'na eklemeler yapılarak kırsal mekâna yönelik çözümler getirilmeye çalışılmıştır. Yerleşim yeri elverişsiz olan, yol, su, elektrik gibi hizmetlerden faydalanamayan köylerin, yeni yerleşim alanlarına taşınması, dağınık yerleşmelerin toplulaştırılması, plan ve proje işleri tamamlandıktan sonra isteyen ailelere konut, tarımsal yapı ve tesislerin inşaatı için kredi açılması gibi hedefler belirlenmiştir. Bunlar dışında kalan köylere teknik destek amacıyla tip projeler verilmesi öngörülmüştür. Bütçe ve teknik eleman yetersizliğinden dolayı bu uygulamalar yaygınlaştırılamamıştır (Doğanay, 2002).

Kırsal yerleşmelerin planlanmasını ulusal ölçekte ele alan birincil üst ölçekli araç, kalkınma planlarıdır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planından (1963-1967) On İkinci

Kalkınma Planına evrilen süreçte Dünya gündeminin politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik iklimine bağlı olarak, kırsal alanlar için geliştirilen yaklaşımlar da farklılaşmıştır. Günümüze yaklaştıkça kırsal alanların tekil değil bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı ve bölgesel eşitsizliklerin giderilmesinde kırsal kalkınmanın önemli bir seçenek olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Çörek Öztaş & Karaaslan, 2017).

Cumhuriyet'in ilanından itibaren günümüze kadar kırsal alanlar için çok farklı türde projeler geliştirilmiş, bazıları kısmen uygulanmış ancak hemen hiçbirisi bir süreklilik göstermemiştir. Kültürel boyut herhangi birinde öncelikli konu olarak ele alınmamış, peyzaj değerlerine dönük herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Kalkınma planları ve stratejik planlar gibi üst ölçekli araçların ötesinde, kırsala yönelik planlama, mekânsal planlama sistemi içerisinde kendisine çok az yer edinebilmiştir.

2014 yılında yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, mekânsal planlar kapsam ve amaçları açısından üst kademeden alt kademeye doğru sırasıyla: mekânsal strateji planı, çevre düzeni planı ve imar planı olarak sıralanmaktadır. (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, Md.4, 2014). İmar planları da nazım imar planları ve uygulama imar planları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (3194 Sayılı Kanun, Md.6, 1985). Sıralanan bu mekansal planlarda kırsal yerleşme ve sınırları: Kırsal Gelişim Odakları, yerleşmeler sistemi içerisindeki kademelenmeleri bağlamında Kırsal Yerleşik Alan ve Köy Sınırı şeklindeki gösterimlerle ifadelendirilmiştir.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde yer bulmamakla birlikte, köylerin bir takım özelliklerini korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla Köy Tasarım Rehberi kavramı da 2013 yılında 3194 sayılı İmar Kanununun 8. maddesine ek fıkra olarak eklenmiştir (3194 Sayılı Kanun, Md.8, 1985).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun yayınlandığı ve değişiklik yapıldığı tarihler itibariyle köy iken mahalle statüsüne alınan, daha sonra 2020 yılında yapılan yeni bir değişiklikle, çeşitli hususlar dikkate alınarak kırsal yerleşim özelliği taşıdığı tespit edilen kırsal yerleşim birimlerinin, belediyelerin teklifi ve kararı üzerine Kırsal Mahalle kabul edileceği, ancak tamamı kırsal mahalle olarak tespit edilmeyen diğer mahallelerde de on bin metrekareden az olmamak kaydıyla Kırsal Yerleşik Alan belirlenebileceği hüküm altına alınmıştır (5216 Sayılı Kanun, Ek Md.3, 2004). Dolayısıyla, idari olarak tanımlanması giderek güçleşen kırsal yerleşimlerin planlama süreçleri, gerçek karakterin

teşhisinden ve buna bağlı olarak yerel halkın üretilen kararlara sahip çıkması gibi bir sonuçtan oldukça uzaktır.

Planlama eylemi; ekonomi, siyaset veya afetlerden kaynaklanan krizlere karşı giderek dirençsiz hale gelen kırsal yerleşmelerdeki dönüşümü dengeli bir şekilde yönetmekten uzaktır, hatta bu kontrolsüz dönüşüm içinde teknik bir araç haline gelmiştir. Örneğin 2020-2022 yılları arasında süren Covid 19 Pandemisi döneminde kırsal alanlara olan yoğun talebin karşılanması için yeni yasal düzenlemeler yapıldığı izlenmiştir. Temmuz 2021’de çıkarılan torba yasa içinde yer bulan “Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in bu baskıyı karşılamak ve kırsal alanlarda imar faaliyetlerini rahatlatmak üzere hazırlandığı anlaşılmaktadır. Köy yerleşik alanı ve civarını genişleten, köylerde ruhsatsız yapı inşa etmek için köyde sürekli ikamet etme şartını kaldıran, toplam inşaat alanını arttıran bu yasa ile kırsal alanlarda yapı yapma koşulları geçmişe nazaran kolaylaştırılmıştır (Resmi Gazete, 2021).

Uluslararası gündemde ise durum aksi yönde ilerlemektedir. Çevre-doğa koruma konularının ön plana çıkması, yerellik kavramının önem kazanması, yönetim ve katılım kavramlarının planlama paradigmasına nüfus etmesi bu ilerlemenin önemli nedenleri olmuştur. Mekânsal planlama geleneksel arazi kullanım anlayışının dışına çıkmakta; yerel farklılıkları kırsal peyzaj değerleri ve peyzaj karakter alanları üzerinden ele alan bir planlama süreci gelişmektedir (Öğdül, 2019). Ülkemizde kırsal alanların planlamasında uluslararası gündeme dair güncel araçların yeterince karşılık bulmaması durumu, farklı dönemlerde literatürde de sorunsallaştırılmıştır. Kayın (2012)

“Kırsal yerleşimlerin karakteristiklerini kavrama, doğayla kurdukları ilişkileri çözümleme ve bu yerleşimlerin çevresel, yaşamsal, mekânsal değerlerini koruma meselesi, uluslararası gündemde giderek daha fazla yer bulurken, ülkemizde bu gündeme gereğince eklemelenilememiştir.”

şeklindeki saptamasıyla ülkemizde kırsal alanlarda yaşanan durumun uluslararası düzlemde farklı olduğunu ortaya koymuştur (Kayın, 2012). Öğdül’ün (2019) “*Plancının sadece fiziksel yapılanma ile değil, dönüştürücü öge olarak yerel kültürel süreçler ve yerel kimlikle de ilgilenmesi gerekmektedir.*” ifadesinde yaptığı öneri, kırsal alanların anlaşılmasında yeni bakış açılarının geliştirilmesi gerektiği düşüncesini yansıtmıştır. Özügül 2006 yılında yaptığı ekolojik planlama önerisinde; hem doğal hem de kültürel değerlere ilişkin kapsamlı bir envanterin oluşturulması, bu bilginin sürekli ve sistemli

olarak güncellenmesi, bu değerlerde yaşanan değişimin şeffaf bir anlayışla geniş kitlelerle paylaşılması konularına dikkat çekmiştir (Özügül, 2006).

Değişimi yönetmeyi amaçlayan planlamanın kırsal alanların farklı yanlarının ortaya konulmasında kültürel peyzaj, hafıza, tarihi peyzaj değerlendirmesi gibi kavramlara dayanan yeni yaklaşımların akademik ortamda üretilmesi bu kapsamda önem taşımaktadır. Özlem Kevseroğlu'nun 2022 yılında hazırladığı Kültürel Peyzaj Alanlarının Kolektif Hafızadaki Sürekliliğini Değerlendiren Bir Yöntem Önerisi: Kayseri Derevenk, Gesi ve Koramaz Vadi Yerleşimleri başlıklı doktora çalışması (Kevseroğlu, 2022); Koray Güler'in 2016 yılında hazırladığı, Türkiye'de Nüfusunu Yitiren Kırsal Yerleşimlerin Korunması için bir Yöntem Önerisi: Ödemiş - Lübbey Köyü Örneği başlıklı doktora çalışması (Güler, 2016); Elif Acar Bilgin'in 2023 yılında hazırladığı Kırsal Mirasın Kültürel Peyzaj Yaklaşımı ile Korunması İçin Bir Model Önerisi: İznik Gölü Havzası Örneği başlıklı doktora çalışması (Acar Bilgin, 2023) akademik alanda kırsal alanların farklı yaklaşımlarla değerlendirilmesi konusunda son dönem yenilikçi örnekler olarak sıralanabilir. Peyzaj değerlendirmesi akademik ortamda hem nicel hem de nitel çalışmalarla kapsamlı şekilde ortaya konmaktadır. Kentsel alanların kırsal alanlara doğru büyümesini farklı yıllarda kırsal ve kentsel doku haritaları üzerinden karşılaştıran çalışmalar, kırsal alanlar üzerinde mekânsal ve zamansal baskıların sayısal karşılıkları olarak önemli görülmektedir. Örneğin Ordu ile için yapılan bir çalışmayla peyzajdaki dönüşüm, büyüklükleri, oranları, dönemleri ve yoğunluklarıyla ortaya konmuş böylece ileriye dönük tahminlerin yapılması ve önlemler geliştirilmesi için önemli bir araç sağlanmıştır (Dikçınar Sel, 2021). Bu tezin saha çalışmasının ilk aşamasında da ilçe ölçeğinde bölgesel bir kırsal alan karakter analizi yapılmıştır. Farklı yöntemlerle kırsal alanların gelecek projeksiyonlarının yapılması ve yerleşme ölçeğinde derinlemesine analizlerin sonuçlarıyla birleştirilerek planlama aşamasına altlık sağlaması önemli görülmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının KOKAP (Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması-Bir Model Önerisi Projesi) ve KODAKAP (Köylerde Yöresel Özellikler ve İhtiyaçlar Dâhilinde Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi Projesi) projelerini yürütmüş olması, kamu tarafında konunun farklı biçimlerde çalışılması gerektiğine dair bir anlayışın yerleşmekte olduğunun olumlu bir işareti olarak görülebilir. Ancak uygulama sahasının Balıkesir ve Kayseri örnek alanlarıyla sınırlı kalması nedeniyle etkinliğinin zayıf kaldığı izlenmektedir. Büyükşehir yasasıyla muğlaklaşan kır-kent ayrımının

yeniden tanımlanması gerekliliği üzerine ortaya çıktığı ifade edilen KOKAP projesi “Kırsal yerleşmeler geleneksel yapı sistemleri ve yerel malzemeler kullanılarak topoğrafyaya ve iklime bağılı olarak şekillenmiş yerleşmelerdir. Bu sebeple planlamada ve yapılaşmada kırsal yerleşmelerin, kentsel yerleşmelerden farklı bir şekilde ele alınması ve sorunların çözümünde kırsal alana özel çözümlerin geliştirilmesi gerekmektedir” şeklinde tanımlanmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2023). KODAKAP projesi KOKAP projesinin sonuçları üzerine inşa edilmiştir. Proje sonunda, kırsal yerleşme tipolojilerini belirleme kılavuzu, Kırsal alan planlama kılavuzu, Yapılaşma koşulları kılavuzu, Köy tasarım rehberi hazırlama kılavuzları hazırlanmıştır. Köy tasarım rehberleri KOKAP projesinin önemli bir çıktısı olarak görülmekle birlikte oluşturulmaları sırasında yerel yönetimlerin konuya bakış açısının sonucu önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Yerleşim ve mimari kültürün tam anlamıyla etüt edilmediği, yerel malzeme kaynaklarının ve işçiliklerinin tam anlaşılma belgelenmediği durumlarda köy tasarım rehberleri kırsal alanlarda yeni inşa edilecek yapıların eskiden var olan yapılarla şekilsel benzerliğini yakalamak dışında bir işleve sahip olamamaktadırlar. Bölüm 4.1.1’de İzmit örneği de benzer bir durumu yansıtmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2023).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı KOKAP ve KODAKAP projelerinden önce farklı iller için yerleşme ölçeğinde projeler yaptırmıştır. Bunlardan bir tanesi de “Balıkesir -Kırsal Alanlarda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Uygun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması” projesidir. Yerel doku ve kültürel önceliklerin planlama için önemli bir girdi olduğunu kabul eden bu çalışma kırsal yerleşmelerin sürdürülmesi için odağa kırsal mekan kullanıcılarını koymakta ve bu kullanıcıların içinde bulunacağı karar alma süreçlerine dair öneriler sunmaktadır (Erbey vd., 2012).

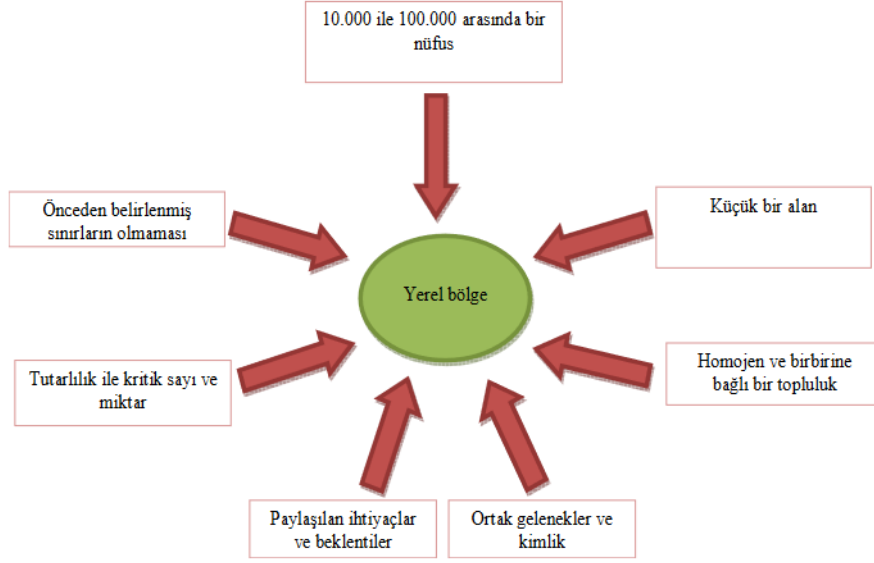
Avrupa Birliği çıkışı olan RURITAGE Projesi kırsal alanların yenilenmesinde miras tabanlı bir yaklaşım önermektedir. Burada kast edilen bir yere özgü kültürel değerlerin, geleneksel üretim yöntemlerinin, arazi kullanım biçimlerinin, uygulanan ritüellerin önce anlaşılması ve daha sonra bir kırsal alanın planlama çerçevesi içine alınmasıdır.

Proje kapsamında, Avrupa'daki kırsal alanlar toplam nüfusun %55'inden fazlasına ev sahipliği yapan ve benzersiz ve kendine özgü bir kültürel ve doğal mirası barındıran yerler olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, bu bölgeler kopuş, nüfus azalması ve ekonomik ve sosyal krizler gibi ortak sorunlarla karşı karşıyadır denmektedir. Projeye göre kırsal topluluklar, kapsayıcı ve katılımcı yenileme süreçleri oluşturmaya giderek

daha fazla ilgi duymaktadır, ancak kırsal alanlarda katılımcı planlama deneyimleri hala sınırlıdır. RURITAGE projesi kapsamında geliştirilen Toplum Temelli Miras Yönetimi ve Planlama metodolojisi (CHMP), yerel paydaşlar topluluğu ve birlikte oluşturma faaliyetlerini yürütmek için fiziksel bir yer olarak tasarlanan Kırsal Miras Merkezlerinin (RHH) kurulmasına dayanmaktadır. Proje sırasında katılımcılarıyla yapılan bir araştırmanın bulguları, bir kırsal miras merkezi ve bu yerle aktif bir şekilde bağlantı kuran yerel grupların varlığının yerel yenileme planlarının geliştirilmesi ve uygulanmasını, miras sahipliğini ve kapsayıcılığı teşvik edeceğini göstermiştir (de Luca, 2021).

Proje Türkiye’de Bergama ilçesinde uygulanmıştır. Bergama’nın sepetçilik ve fıstık çamı üretimi ele alınmış ve canlandırılması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Uluslararası bağlantıları olan projede “inanç turizmi”, “kırsalda gıda”, “göç”, “sanat-festivaller”, “dirençlilik” ve “peyzaj” olmak üzere altı yenilikçi alan tanımlanmıştır (Ruritage, 2021). Projenin, kırsal alanlardaki güncel dinamikleri de kültürel miras çerçevesini içine alan, gerçekte kırsal alanların yorumlanmasına ve korunmasına ilişkin konuları koruma çerçevesiyle sınırlı tutmayan yaklaşımı olumlu bulunmuştur. Tez çalışmasında da kırsal yerleşmelerin özellikle Türkiye’de koruma ve kalkınma çerçevelerine sıkışmış hali eleştirilmekte ve bu iki bağlam dışında kalan kırsal yerleşmelerin nerdeyse kendi halinde bırakılmışlıklarına dikkat çekilmektedir.

Uzun yıllardır devam eden bir başka yaklaşım da LEADER aracıdır. Avrupa Birliği kırsal kalkınma stratejileri kapsamında Türkiye’de de devam eden bu uygulamada yerel eylem gruplarına özel bir önem verilmektedir ve statik değil dinamik bir yapıları vardır (Şekil 3.1). Ülkemizde Amasya, Ankara, Çanakkale, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, Kastamonu, Manisa, Ordu, Samsun ve Şanlıurfa’da toplam 45 tane yerel eylem grubu yer almaktadır. LEADER aracında bazı projeler kültür odaklı olarak çağrıya çıkmaktadır ve bu kapsamda üretim kültürü, toplumsal uygulamalar, yerleşme kültürü başlıkları altında değerlendirilebilecek projeler gerçekleştirilmektedir (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 2023). LEADER aracı proje bazlı bir imkan sağladığı için sürdürülebilirlik riskleri taşıdığı düşünülmektedir.

Şekil 3.1 Leader aracı yerle bölge tanımı (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, 2023)

Tüm bu değerlendirmeler ve sorunsallar; ülkemizde kırsal alanların planlanmasındaki anlayışın ve yaklaşımın oluşumunda, analiz yöntemlerinde kültürel peyzajları ve bu peyzajları şekillendiren yerel kültürel değerlerin ve özelliklerinin yeterince tespit edilemediğini ortaya koymaktadır. Yapılan yenilikçi çalışmalar sınırlı düzeyde ve coğrafyalarda kalmakta, mevzuatta kırsal alanların karşı karşıya kaldığı ve kalacağı riskler karşısında dayanıklı kalabilecekleri çözümler sunacak değişiklikler yapılmamaktadır.

3.2 Dünya’da Kırsal Alanlara Yaklaşımlar

Kırsal alanlar her ülke için ulusal düzeyde bir takım yasa, program ve planlarla yürütülse de günümüzün küresel dünyasında benzer sorun ve baskılarla karşı karşıyadır. Bu sorunlarla başa çıkma becerisi ise yine ulusal ölçekte gerçekleşen uygulamalarla ölçülmektedir. Ülkelerin kırsal alanlara yaklaşımları değiştikçe; kır kent muğlaklığına karşı kırsal alanları korumak için verilen çabanın düzeyi ve bu çaba karşılığında elde edilen başarı oranı da değişmektedir. Bunun yanı sıra toplum yapısı ve kırsal yerleşmelerde yaşayan sakinlerin topraklarıyla, sistemi yöneten kamu otoritesiyle ve birbirleriyle olan ilişkisi de belirleyici olmaktadır. İncelenen örneklerle Türkiye’deki mevcut durum karşılaştırıldığında demokrasi ve katılım kültürünün gelişkin olduğu topluluklarda kırsal alanlara dair sorunların tespiti daha hızlı ve isabetli, çözüm önerilerinin ise daha uzun vadeli ve etkili olduğu görülmüştür.

İngiltere uluslararası düzlemde kırsal alanların planlamasına dönük uygulamaları kültür eksenini de dikkate alarak yürüten öncü ülkelerden biridir. Ulusal Planlama Politikası Çerçevesi (NPPF), İngiltere genelinde arazi kullanımı ve kalkınma kararlarına rehberlik eden temel bir belge olarak hizmet vermektedir. Yerel planlama birimlerinin kendi planlama stratejilerini formüle ederken ve kullanıcılar uzun vadeli planlar yaparken uymaları gereken kapsamlı bir dizi politika ve ilke sunmaktadır. Kırsal alanların kendine has özelliklerini ve zorluklarını göz önünde tutarak, doğal güzelliklerini, biyolojik çeşitliliklerini ve kültürel miraslarını koruma ihtiyacını değerlendirip aynı zamanda ekonomik canlılıklarını ve sosyal refahlarını da desteklemektedir (Gallent vd., 2008). NPPF, genellikle kırsal peyzajları kapsayan yeşil kuşak arazilerinin ve doğal değerlerin korunmasına büyük önem vermektedir. Bu şekilde kentlerin kontrolsüz bir şekilde kırsal alanların karakterine etki etmesi önlenmektedir. Yeşil kuşak aracının etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlayacak Yerelleşme Kanunu 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun aynı zamanda, yerlilerin kendi kalkınma stratejilerini oluşturmalarına imkan veren mahalle planları aracının da önünü açmıştır. Yine köy tasarım rehberleri de özgün değerlerini koruyabilmiş köylerde bu değerlere uygun yapılaşmanın sağlanması için kullanılmaktadır. İngiltere'de kültürel boyut kırsal planlamanın ayrılmaz bir parçasıdır ve kırsal toplulukların özgün kimlik ve peyzaj değerlerinin korunmasındaki önemi tartışmasıdır (Tuna, 2021).

Kırsal planlama, tarihi tarım arazileri, geleneksel meyve bahçeleri ve yerel mimari gibi kültürel peyzajların kültürel önemlerini ve ekolojik bütünlüklerini korumak için birincil yönetim aracı olarak kabul görmektedir. İngiltere'de kırsal alanlarda geliştirilecek projelerden önce, bu projelerin önemli peyzaj öğeleri üzerindeki etkilerini belirlemek için değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu değerlendirmeler planlama kararlarını yönlendirebilme potansiyeline sahiptir. Kırsal planlama stratejileri, ziyaretçileri tarihi yerleri, müzeleri, geleneksel el sanatlarını ve yerel festivalleri keşfetmeye teşvik ederek kültür turizmini desteklemeye ve eski yolları keşfetmeye yönelik girişimleri içerebilir. Kültür turizmi, kırsal alanlarda ekonomik büyümeyi teşvik ederken kültürel değerler konusunda farkındalık yaratabilir. Bu çabalar arasında mirası koruma projeleri, sözlü tarih programları ve yerel gelenekleri ve eski hikayeleri hatırlayan programlar yer alabilir. Kırsal planlama, kırsal yerleşimlerin kültürel canlılığını artırmak için yaratıcı mekansal yaklaşımları benimser. Bu, toplum prestiji ve sosyal uyumu teşvik etmek için kamusal sanatın, kültürel etkinliklerin ve yaratıcı endüstrilerin yapıları çevreye entegre edilmesini

içerir (Curry ve Owen, 2009). İngiltere’de 2011 yılında kabul edilen Yerelleşme Yasası sonuçlarını olumlu bir biçimde vermektedir. Yere ait gerçek karakterin teşhisine odaklanan bu tez çalışması için de yerellik odaklı bir kırsal planlama anlayışının ekonomik değer üretme, kır-kent dengesinin sağlanması gibi konularda sonuçları dikkat çekici olmuştur.

Amerika Birleşik Devletlerinde kırsal alanlarda en önemli belirleyici mülkiyet yapısıdır. Bütüncül ve bölgesel bir yaklaşımdan ziyade planlama genel olarak yerel düzeyde karşılığı olan bir yaklaşıma sahiptir ve yerel yönetimler kararların alınmasında söz sahibi birincil kademedir. Yerel yönetimlerden kırsal alanların gelişiminde etkin bir rol oynaması beklenmektedir. Kentlerden kırsal alanlara yönelen baskıların azaltılması için tarım geçiş bölgesi uygulaması yürütülmektedir. Kamu arazilerinde kurgulanan bu uygulamayla kırsal yerleşmelere sonradan yerleşen kentliler ile o coğrafyadan geçinmek zorunda olan yerliler arasındaki çatışmaların en aza indirgenmesi amaçlanmaktadır. Amerika’da kullanılan bir başka planlama aracı da Planlı Birim Geliştirme’dir (Planned Unit Development-PUDS). Bu araç kırsal alanlarda yere özgü kültürel karakteri korumak, çevreyle ilgili duyarlılıkları karşılamak ve üst ölçek planlara uyum sağlamak için kullanışlı bulunmaktadır (Arendt vd., 1994). Amerika Birleşik devletlerinde kırsal alanlara yaklaşımda çıkabilecek risklerin azaltımına ve çatışmaların buluşmalara dönüşmesine dair dengeleyici ve yumuşatıcı etkiler yaratmak üzere bir bakış açısı geliştirildiği görülmektedir.

Üniter yapıda bir devlet olan Fransa’da bölgeler, illere, illerse ilçe ve komün olarak nitelendirilmekte olan köylere ayrılmıştır. Bölgeler, iller ve komünler yerel meclise sahiptirler ve bir yönetici tarafından yönetilmektedirler (De Montfort University, 2009: 21-27).

Yönetim kademelenmesine benzerlik gösteren planlama kademelenmesi de; ulusal, bölgesel ve yerel olarak üçe ayrılmaktadır. Ülke ve bölge düzeyinde en önemli planlama aracı, üst ölçekli uyum şeması olarak nitelendirilebilecek, orta ve uzun vadeli mekânsal gelişme stratejilerinin belirlendiği SCOT (Schémas de cohérence territoriale) planlarıdır. Bu plan kademesi, Birleşik Krallık’ın yapısal planları (Structure Plan) ile benzerlik göstermekte; planlama sürecinde, yönetimin her düzeyinde iletişim, işbirliği ve uyum öncelikli tutulmaktadır. (De Montfort University, 2009: 21-27).

Fransa’da da planlama sisteminde kesinlik ve güvenilirlik, Kıta Avrupası’ndaki diğer pek çok ülkede olduğu gibi, ön plandadır. Kent planları, yapılaşmayı yasal olarak bağlar öte yandan herkesin özel mülkiyet hakkını gözeten bir sistem mevcuttur. Buna göre denetim mekanizmaları geliştirilmiş olup, planlar aracılığıyla yapılaşma ayrıntılı bir şekilde denetlenmektedir. Bu anlamda, örneğin İngiltere ve Amerika ile karşılaştırıldığında, Fransa planlama sisteminin, Türkiye’deki sisteme oldukça benzer nitelikler taşıdığı görülmektedir. Ulusal, bölgesel ve yerel katmanları olan yaklaşımda kır ve kent arasında sürekli bağlar kurmak temel esaslardan bir diğeridir. Fransa toplum yapısı gereği demokratik katılımın yüksek düzeyde görüldüğü bir ülkedir. Bu bağlamda kırsal alanlar için üretilecek kararlara yerleşme sakinlerinin katılımına dair mekanizmaların kurulmasında GIS tabanlı bilgi sistemleri basitleştirilerek erişimin kolaylaştırılmasına dair önlenmlerle sunulmaktadır (Kohler vd., 2015).

Hollanda oldukça küçük yüzölçümüyle kırsal alanların mevcut durumu ve buralara yaklaşımla ilgili farklılıklar göstermektedir. Çoğu kentsel alanlara çok yakın kırsal yerleşmelerde tarım öncelikli faaliyet da azalma eğilimi göstermektedir. Bu da kırsal alanların sahip olduğu karakteristiğin ve üretim kültürüne bağlı dinamiklerin ve dolayısıyla peyzaj üzerindeki yansımalarının değişmesine neden olmaktadır. Hollanda’da Türkiye ile benzer bir şekilde kırsal alanlar kentleşme baskısıyla karşı karşıyadır. Tarım topraklarını kaybedilmemesi için bazı mekanizmalar geliştirilmektedir. Bunlardan biri de “çiftçileri doğayı korumanın ve yaşatmanın bir aracı kabul eden” tarım-çevre uygulamaları vasıtasıyla destekleme mekanizmalarının kurulması olmuştur. Tarım topraklarının bu derece ticarileşmesi kamusalılıklarını da kaybetmeleriyle neticelenmektedir. Dolayısıyla Hollanda’da da özel şirketlerin kırsal alanların gelecek projeksiyonları üzerinde daha fazla söz sahibi olduğu görülmektedir (Çörek Öztaş ve Karaaslan, 2017).

Her ülkenin kendi yerel dinamikleri, sahip olduğu toplum yapısı, katılım düzeyi, ekonomik ihtiyaçları ve kültürel yapısı mekanı anlama, yorumlama ve üretme pratiklerini farklılaştırmaktadır. Türkiye ile karşılaştırıldığında incelenen ülkelerin kırsal yerleşmeleri analiz ederken özellikle peyzaj ve kimlik değerleri üzerinden yaklaşımlar geliştirdiği görülmektedir. Kırsal alanların karşı karşıya oldukları risklerin azaltılmasında ilk koşul olarak kırsal alanlardaki gerçek karakterin ve güncel duruma dair mekanizmaların anlaşılması da incelenen örneklerde dikkati çekmiştir. Gerek çatışma ve çelişkilerin (yerliler ve yeni gelenler arasında olması muhtemel), gerek arazi kullanımına

dair ani dönüşümlerin gerekse kentleşme baskılarının önüne geçmekte çeşitli ve işe yarayan yöntemler geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Bunlarla karşılaştırıldığında ülkemizde kırsal alanlara planlama perspektifiyle yaklaşımda derinliği olmayan, gerçek karakteri tespit etmekten uzak bir yaklaşımın sergilendiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Literatürde sıklıkla dikkat çekildiği üzere Türkiye’de kırsal alanlar analizinde, anlaşılmasında ve yorumlanmasında yerel kimlik ve karakterin teşhisine odaklanacak yaklaşımların geliştirilmesinin kırsal alanların geleceği için büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

3.3 Kırsal Yerleşmelerin Kültür Eksenli Analizine Dair

Uluslararası planlama ortamında kırsal alanları gerçek karakteriyle ortaya koymaya ve bu veriler üzerinden gelecek öngörülerini yapmaya dönük yaygın bir uygulama alanı vardır. Yine peyzaj, kimlik ve temsil bağlamlarıyla kırsal alanları anlamaya çalışan henüz yasal mevzuatlara geçmemiş çalışmalar da bulunmaktadır. Writing Rural: Five Cultural Geographies kitabı 1994 yılında yayınlandığında 5 yazarın 5 farklı yaklaşımla kırsal alanları ele alması neticesinde kültürel coğrafya ile kırsal alanlara bakmanın tam da bu çeşitlilikle ilgil olduğunu ortaya koyarak alanda verimli bir tartışmanın başlamasına neden olmuştur (Cloke vd., 1994).

Kültürel coğrafyanın kimlik, temsil ve peyzaj kavramları bu çalışmalarda farklı biçimlerde öne çıkmaktadır. Kimlik konusunun irdelendiği bir çalışmada bölgesel planlama ve kültürel işaretler arasındaki ilişki ortaya konurken, bölgesel kimlik, bölgesel düzeyde bir yer kimliği biçimidir. Bölgeler insanlar için, örneğin onlarla ilgili anılar veya onlara verilen ve onlardan türetilen sembolik anlamlar nedeniyle önemli hale gelir. Herhangi bir kişisel değeri olmayan soyut alanların aksine, bu tür anlamlar yüklenmiş bölgelere yer denir. İnsanlar bunları inşa eder ve bunlarla farklı şekillerde ilişki kurar, denilmektedir. Çalışmanın “Kırsal Planlamada Bölgesel Kimliği Tanımlamak için Kültürel İşaretlerin Analizi” adlı başlığı da ilgi çekicidir (Knaps vd., 2018).

İtalya-Sardunya’da yürütülen bir çalışmada peyzajın, binalar ve yerleşimler arasında nadiren araştırılan ilişkinin ortaya konması için nitel ve nicel verileri birleştiren öncü bir yöntem denenmiştir. Peyzajı odağına alan Avrupa Peyzaj Sözleşmesine sık sık göndermeler yapan çalışmada; bina analizleri, dinamik analizler, peyzaj ekolojisi, sosyo-politik analizler ve görsel analizler önerilmektedir (de Montis vd., 2017)

Bir başka çalışmada da peyzaj analizlerinin anlatı ve görselleştirilmelerle ilişkisi kurulmuş ve peyzaj kimliğinin ortaya konmasında öznel verilerin etkili oluşuyla ilgili kuramsal bir yaklaşım sergilenmiştir. 1970'lerde okunaklı peyzaj kavramı peyzaj kimliği kavramı ile detaylandırılmıştır. Lynch'in okunabilirlik kavramının da bileşenlerinden biri olan peyzaj kimliği, peyzaj analizinin temel kavramlarından biri olan 'yer duygusu' ya da 'genius loci'ye benzetilmiştir (Brinkhuijsen, 2007).

3.1 ve 3.2'de anlatılan kamu eliyle yapılan idari ve teknik uygulamaların ötesinde kırsal alanların kültürel karakter ve yerel kimlik çerçevesiyle ele alınmasında yukarıda sayılan örneklerden de anlaşılacağı üzere çok daha geniş olasılıklar bulunmaktadır. Kırsal yerleşmelerin kültürel bir çerçeveye analizi, söz konusu yerleşmelerin peyzaj, kimlik ve temsil kavramlarına dair temalarını kolaylıkla ortaya çıkarabilecek bir potansiyele sahiptir. Tezin sonraki bölümünde İzmit kırsal yerleşmeleri için bölge-yerleşme ölçekleri arasında geçişli ve kültürel coğrafya yaklaşımıyla geliştirilen analiz uygulaması, durum çalışması esasları ve eleştirel gerçekliğin yapı-mekanizma-olgu sistemiği içerisinde sunulmaktadır.

BİR KÜLTÜREL COĞRAFYA OKUMASI: KOCAELİ, İZMİT KIRSAL YERLEŞMELERİNİN ANALİZİ

Tezin bu bölümünde 1.4 Yöntem kısmında tartışılan örnek saha çalışmasının detayları paylaşılmaktadır. Tez çalışması İzmit yerleşmeleri üzerinden kırsal alanların analizi için kültürel coğrafya odaklı bir yaklaşım geliştirilip geliştirilemeyeceği, bu tür bir yaklaşımın nasıl sonuçlar vereceği ve ne tür verileri ortaya çıkaracağı genel çerçevesine sahiptir. Süreç, hem bir durum çalışması (case study) hem de buna bağlı olarak yapı-olgu-mekanizma bağlamlarının ortaya çıkarılmasını içermektedir. Bu bölümde kimlik, temsil ve peyzaj kavramları üzerine temellendirilerek oluşturulan kuramsal arka plan ile gündelik yaşamın gerçekleştiği, zamanın üzerinden aktığı, dönüştürdüğü İzmit kırsal yerleşmeleri birlikte ele alınmıştır. Tez akış şemasında (Şekil 1.1) ifade edilen sırada ve yöntemlerle birbirini besleyen ve giderek yerelde derinleşen bir anlayışla bu birliktelik ele alınmıştır.

Kocaeli İli, İzmit İlçesinin örnek saha olarak belirlenmesinde pratik nedenlerin yanı sıra Anadolu coğrafyasının tümünde kırsal alanlara dair görülebilecek dinamikleri büyük ölçüde barındırması önemli bir etken olmuştur. İzmit, hem barındırdığı büyük sanayi yatırımları hem de İstanbul ve Bursa gibi büyükşehirlere yakınlığı nedeniyle kentleşme baskısını çok derinden yaşamaktadır. İstanbul'un hemen çeperinde olması, 2020-2022 yılları arasında yaşanan Covid-19 Pandemisi ve 2023 Şubat ayında yaşanan Kahramanmaraş Depremleri sonrasında bu baskının düzeyini arttırmıştır. Kuzey Marmara Otoyolu, Köseköy Lojistik Merkezi, Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi gibi ulaşım ve erişim, istihdam olanaklarını arttıran altyapı projelerinin varlığının tartışmayı zenginleştireceği düşünülmüştür. Bir yandan kırsal alanları etkileyen ve hızlı bir şekilde dönüşmelerine neden olan bu süreç devam ederken, diğer taraftan İzmit halen kırsal karakterini koruyan ve yine Covid-19 Pandemisinin etkisiyle kırsal tarımsal üretimin yeniden gündeme gelmesine olanak sağlayabilmiş bir kenttir. Karşıtlık yaratan (karşıtlık içinde çeşitli imkanlar da sunan) bu özellikleriyle, tartışmanın farklı yönlerini ortaya koymak için İzmit zengin bir arka plan sunmaktadır.

Bu bölüm Kocaeli İli, İzmit İlçesinin tarihi, coğrafyası ve idari yapısına dair kısa bir bilgilendirme ile başlamaktadır. Kocaeli'nin merkez ilçesi olan İzmit'in ve kırsal yerleşmelerin üst ve alt ölçek planları ve bu planların İzmit kırsal alanları için etkileri de bu kısımda aktarılmıştır. Ardından kuramsal arka plan, mevcut coğrafya ve planlama verileri, Türkiye'de kırsal alanların güncel durumlarına dair arka plan bilgileri dikkate alınarak, İzmit İlçesinin kırsal mahalle statüsü taşıyan yerleşmeleri için gerçekleştirilen saha çalışmasının sunumu ile bölüm devam etmektedir. Saha çalışması;

1. İzmit Kırsal Yerleşmelerinin Mevcut Durumunu Anlamak (4.2)
2. Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Dönüşüme Dair Mekanizmalar ve Olgular (4.3)
3. Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerine Yakından Bakmak (4.6)

başlıklarında takip edilebilecek aşamalarda gerçekleştirilmiştir. 4.4 Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinin Kültürel Coğrafyasını Haritalamak, 4.5 Karakter Analizi Sonucu Yerleşme Ölçeğinde Çalışma Yapılacak Alanın Seçimi, 4.7 Bulgular ve Tartışma alt bölümlerinde, tezin yöntemsel sistematığı içinde elde edilen veriler değerlendirilmiş ve bir sonraki alt bölüme girdi olacak biçimde yorumlanmıştır.

İlk aşamada kuramsal çerçevenin kimlik, peyzaj ve temsil başlıkları kullanılırken, ikinci aşamada bu başlıklara bellek, kamusalılık, inşa edilen kültür, miras ve Bourdieu'nun habitus'u kavramları eklenmiştir. Belli kriterlere göre seçilerek daha detaylı bakılan Böğürgen ve Dağköy yerleşmelerinde ise araştırmanın incelmeye uygun olarak toplumsal uygulamaların yerler ilişkisi, üretim kültürü, değişen habitus'un peyzajdaki karşılığı, yere ait kültürel kimlik kavramları da saha çalışmasına eşlik etmiştir.

İlk aşamada fiziki yapı, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı ve altyapı proje ve uygulamalarının etkileri başlıkları altında gruplanmak üzere yaygın bir analiz yardımıyla, İzmit kırsal yerleşmelerinin mevcut durumunu ortaya koyan haritalar oluşturulmuştur. İkinci aşamada, sözlü anlatı ve birinci aşamanın haritaları birlikte yorumlanarak mevcut durumun ve dönüşümün mekanizmaları ve olguları ortaya konmuştur. Üçüncü aşamaya geçmeden önce, İzmit'in kırsal yerleşmelerine dair bir kültürel coğrafya haritası denemesi aktarılmıştır. Bu harita ile bir sanayi kenti görünümü taşıyor olsa da, İzmit'in kırsal yerleşmelerinde bulunan ve kimlik, peyzaj ve temsil üst kavramları ve ilgili alt kavramlara karşılık gelen mekanlar coğrafya ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu yolla, ilk aşamada yaygın bir şekilde ortaya konan sonuçlardan biri olan, İzmit'in kırsal

alanlarının taşıdığı coğrafyaya özgü, yerel değerleri yüksek ölçüde ortaya konan bilginin, görselleştirilmesi üzerine bir deneme yapılmıştır.

Böğürgen ve Dağköy yerleşmelerinde rehberli geziler, sözlü tarih çalışmaları ve yerinde yapılan gözlemlerle elde edilen veriler aktarılmıştır. Araştırmanın kademeli yapısı, yaklaştıkça ve yakından baktıkça daha fazla detay ve bilgi görülebileceği ön kabulünü test edecek şekilde kurgulanmıştır. Bu şekilde planlama disiplini için kırsal alanlarda saklı bilginin açığa çıkarılmasında analiz aşamasının yereli, yerin kültürel coğrafyasını, yerleşik halkın bu mekanlarla kurduğu ilişkileri ve yaşam alanlarına dair ihtiyaçlarını anlamak bağlamında ne derece önemli olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Her iki yerleşim alanı için yapılan rehberli yürüyüşler ve ortaya çıkan kültürel coğrafya unsurları haritalandırılmıştır.

Bölümün sonunda, bölüm boyunca yapılan yaygın ve derinlemesine araştırmada elde edilen bulgular tartışılmış ve İzmit'in kırsal coğrafyasının hem kendine özgü ve hem daha genel yanlarıyla sorunsalları ortaya konmuştur. Bu aşamada Türkiye'de planlama disiplininin kırsal alanlar açısından yasal çerçevesi, İzmit'in sanayi dokusu, kırsal alanların tüm dünyada karşı karşıya olduğu tehditler de göz önüne alınmıştır.

4.1 Kocaeli, İzmit Tarihi, Coğrafyası ve İdari Yapısı

İzmit, 1923 yılının Şubat ayında İzmir İktisat Kongresinde temelleri atılan “mili iktisat” anlayışının uygulanması noktasında bir sanayi şehri olarak gelişmiştir (Boratav, 2016). 1936 yılında açılan SEKA Fabrikası kentin görünümü, nüfusu, kırsal yerleşmelerinde yaşayanların gündelik hayatları ve benzeri bir çok konuyu bölge ölçeğine varacak düzeyde etkilemiştir. Bu etki, 1950 sonrasında sanayi hamlesinin İzmit Körfezinin kıyısında ve bugün Kocaeli'nin Kartepe, Başiskele ve Gölcük ilçelerinde devreye alınan sanayi işletmelerinin kurulmasıyla zaman içerisinde artmış ve kentin genel karakterinin sanayi ağırlıklı olarak değişmesine neden olmuştur (Dinçer, 2007). Sanayi tesisleriyle ona işgücü sağlama potansiyeli olan kırsal alanların günlük gidiş gelişlere olanak verecek düzeyde yakın olması, Kocaeli ve özelde İzmit kırsal yerleşmelerinin dönüşümüyle ilgili farklı belli olguların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kocaeli, İzmit'in bu özel durumu bir yana, kırsal alanların idari yapılanma içerisinde ele alınışının değişmesi ve geçmişte köy olarak bilinen yerleşmelerin metropolitan alan içinde bir mahalle olarak tanımlanması da önemli bir kırılmaya sebep olmuştur. İzmit, İstanbul'a yakınlığı nedeniyle gerek Covid-19 Pandemisi gerekse Şubat 2023 Depremlerinden sonra güvenli

bir yaşam alanı arayan şehirlilerin ilk etapta başvurdukları yerlerin başında gelmektedir. Yoğun talebin ortaya çıkmasında, merkezi kararlarla hayata geçirilen ulaşım altyapı projelerinin de önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Kocaeli, İzmit'in kırsal alanlarının önemli bir dönüşüm geçirdiği, bunu yönetmekle mesul planlama disiplininin ise bu sürecin aşağıda detaylarıyla aktarılacak bir çok olgu nedeniyle gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır.

İzmit, günümüzde Kocaeli olarak anılsa da çok yakın bir geçmişe kadar İznikmid, İzmid ve İsmiid isimleriyle bilenen ve tarih içinde farklı coğrafi sınırlara karşılık gelen bir yerleşmedir. Kocaeli, Marmara Bölgesinde yer alan ve doğusunda Sakarya, batısında İstanbul, güneyinde Yalova ve İzmit Körfezi ve kuzeyinde Karadeniz ile çevrelenmiş bir şehirdir.

İzmit, bugün aynı adı taşıyan körfezin güney tarafında bulunan Başiskele İlçesi'nde Astakoz olarak bilinen ilk yerleşimin ardından, M.Ö. III. yüzyılda günümüzde bulunduğu yerde kurulmuştur. M.S. 284 – M.S. 330 yılları arasında Roma İmparatorluğu'na başkent olan İzmit, Bizans döneminde doğudan ve batıdan birçok istilaya uğramış, 1333 yılında ise tamamen Osmanlı idaresi altına girmişti (Çalık Ross, 2007). 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kocaeli, İstanbul'a mal sevkiyat rotası üzerindeki korunaklı limanı ile Anadolu'dan gelen ticari ürünler için önemli bir merkez haline gelmiştir. 1776 yılındaki büyük depremin ardından kent bir süre tenhalaşmış ancak 19. yüzyılda kurulan çuha, fes ve basma fabrikaları ile yeniden canlanmıştır. 1888 yılında bağımsız bir sancak olan İzmit'te önemli imar hareketleri başlatılmıştır (Ulugün, 2002).

Cumhuriyet'in ilanından önce, her dönem olduğu gibi Milli Mücadele döneminde de yolların kavşak noktası, Balkanlar ve İstanbul'dan Anadolu'ya açılan kapı olması özellikleriyle önemli bir rol oynamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının ardından, 1924 yılında İzmit Kocaeli ilinin merkez ilçesi olmuştur. Karamürsel, Gölcük, Başiskele, Kartepe, Derince, Körfez, Dilovası, Gebze, Çayırova, Darıca, Kandıra ve İzmit olmak üzere toplam 12 ilçesi bulunmaktadır. Kocaeli, çeşitli gelişmişlik endekslerine göre bir sanayi ve ticaret kenti olarak İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra dördüncü sırada gelmektedir (Acar vd., 2017, s.35). İzmit, Kandıra'dan sonra yüzölçümü en büyük olan ilçedir. Günümüzdeki idari yapı oluşana kadar birçok defa dönüşüm yaşanmış, ilk olarak 1993 yılında İzmit Büyükşehir Belediyesi ilan edilmiştir. 2005 yılında İzmit Büyükşehir Belediyesinin adı Kocaeli

Büyükşehir Belediyesi, Saraybahçe Belediyesinin adı da İzmit Belediyesi olarak değiştirilmiştir. 2008’de Kocaeli il sınırlarındaki bütün belde belediyeleri kapatılmış ve Kocaeli il sınırlarındaki bütün ilçe ve köyler, Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin görev alanına dâhil edilmiştir. 2012 yılında ise köyler mahalle ismini alarak İlçe belediyelerine aktarılmıştır (Güney vd., 2020). İzmit İlçesinde kırsal yerleşmelerle ilgili son düzenleme 2022 yılında yapılmıştır. Buna göre merkezi mahalle, kırsal mahalle, kısmen kırsal mahalle gibi statüler bazı yerleşmeler için yeniden belirlenmiş, bazılarında ise eskisi gibi devam etmiştir.

4.1.1 Kocaeli, İzmit Mevcut Plan Araçları, Kırsal Alanlara Yaklaşım

2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Büyükşehir Yasasının devreye girmesi neticesinde İzmit’te 50 adet merkez mahalle ve 52 adet kırsal mahalle tanımlanmıştır. 2022 yılında kabul edilen Kocaeli Büyükşehir Belediye Meclisi kararında bu 52 mahallelerden 1 tanesi tamamen merkez mahalle statüsüne, 10 tanesi de kısmen kırsal mahalle statüsüne geçirilmiştir (Tablo 4.1, Harita 4.1). Eski bir belde merkezi olan Akmeşe’nin iki mahallesi Akmeşe Cumhuriyet ve Akmeşe Atatürk Mahalleleri ise geçmişte merkez mahalle statüsünde iken, planlı kısımları dışında kırsal üretim devam ettiği için kısmen kırsal statüsüne alınmıştır. Son durumda 51 merkez mahalle, 41 kırsal mahalle ve 10 tane de kısmen kırsal mahalle bulunmaktadır. Araştırmanın yaygın analizinde Tablo 4.1’de yeni statüleri kırsal ve kısmen kırsal olan mahalleler ele alınmıştır ve değerlendirme haritaları bu yerleşmeler için üretilmiştir.

Tablo 4.1 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 21.07.2022 tarih ve 385 nolu kararı uyarınca mahalle statüleri
(Tez kapsamında yukarı anılan meclis kararı uyarınca hazırlanmıştır)

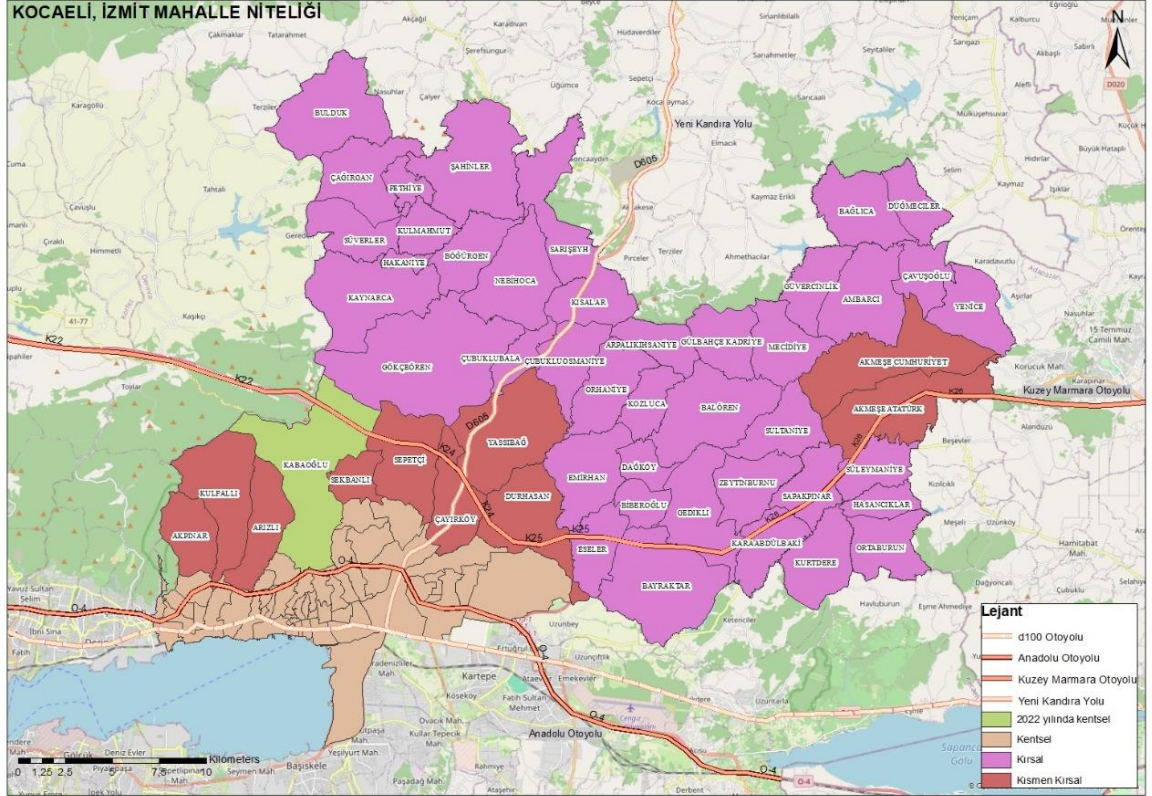
Yerleşme yeri	Geçmiş statü	Yeni statü	Gerekçe
Akmeşe Atatürk Akmeşe Cumhuriyet	merkez mahalle	merkez mahalle kısmen kırsal mahalle	Akmeşe Atatürk, Akmeşe Cumhuriyet mahallelerinin 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunan kısımlarının Merkez Mahalle statüsünün devam etmesi, ancak 1/1000 ölçekli uygulama imar planı hudutları dışında kalan kısmında; halkın geçim kaynağının genel olarak tarım ve hayvancılık sektöründe olması, bahse konu alanı kapsayan alanda kırsal yerleşim özelliğinin devam etmesi nedeniyle Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliğinin Kırsal Mahalle Esasları, İşlemleri ve Uygulamaları 5. Maddesinin 2.bendi “Kırsal yerleşik alanlar, bir mahallenin veya birden fazla mahallenin bir kısmını içeren yerlerinde tespit edilebilir.” hükmüne kısmen kırsal mahalle statüsüne geçirilmesi.

Tablo 4.1 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisinin 21.07.2022 tarih ve 385 nolu kararı uyarınca mahalle statüleri (devamı)

Akpınar, Arızlı, Çayırköy, Durhasan, Kulfallı, Sekbanlı, Sepetçi, Yassıbağ	merkez mahalle	merkez mahalle kısmen kırsal mahalle	Mahallelerin 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunan kısımlarının Merkez Mahalle statüsünün devam etmesi, ancak 1/1000 ölçekli uygulama imar planı hudutları dışında kalan kısmında; halkın geçim kaynağının genel olarak tarım ve hayvancılık sektöründe olması, bahse konu alanı kapsayan alanda kırsal yerleşim özelliğinin devam etmesi nedeniyle Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliğinin Kırsal Mahalle Esasları, İşlemleri ve Uygulamaları 5. Maddesinin 2.bendi “Kırsal yerleşik alanlar, bir mahallenin veya birden fazla mahallenin bir kısmını içeren yerlerinde tespit edilebilir.” hükmünce kısmen kırsal mahalle statüsüne geçirilmesi.
Ambarcı, Arpalıkihsaniye, Bağlıca, Balören, Bayraktar, Biberoğlu, Böğürgen, Bulduk, Çağırğan, Çavuşoğlu, Çubuklubala, Çubukluosmaniye, Dağköy, Düğmeciler, Emirhan, Eseler, Fethiye, Gedikli, Gökçeören, Güvercinlik, Hakaniye, Hasancıklar, Kadriye, Karaabdülbaki, Kaynarca, Kısalar, Kozluca, Kulmahmut, Kurtdere, Mecidiye, Nebihoca, Orhaniye, Ortaburun, Sapakpınar, Sarışeyh, Sultaniye, Süleymaniye, Süverler, Şahinler, Yenice, Zeytinburnu	kırsal mahalle	kırsal mahalle	Mahallelerinin tamamının kırsal mahalle statüsünde bırakılması.
Kabaoğlu	kısmen kırsal mahalle	merkez mahalle	Mahalle sınırlarının çok büyük bir kısmının 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunan alanda kalması, İzmit kent merkezine en yakın mahallerden biri olması ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunan alanlarda Belediyemizce şuyulandırma çalışmalarının tamamlanması ile Kocaeli Üniversitesi güzergâhında olması nedeniyle ciddi bir çekim merkezi konumuna erişmesi durumu göz önüne alınarak Kabaoğlu Mahallesinin tamamının Merkez Mahalle statüsüne geçirilmesi.

Aralık 2022 TÜİK verilerine göre 376.047 olan ilçe toplam nüfusunun %10’u 52 adet kırsal nitelik taşıyan yerleşim alanında kayıtlıdır. İlçenin toplam nüfusunun %90’ı ilçe topraklarının %30’luk kısmına yayılmış olan merkez mahallelerde yaşarken, nüfusun

%10'luk kesimi ilçe topraklarının %70'lik kısmına yayılmış olan kırsal mahallelerde yaşamaktadır. Kırsal alanlarda nüfus genel olarak artan, azalan ve sabit kalanlar arasında dengeli bir görünüm sergilemektedir. Kocaeli gelişmişlik endekslerine göre bir sanayi ve ticaret kenti olarak İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra dördüncü sırada gelmektedir. İstanbul'a yakınlığı, önemli bir sanayi şehri olması, ulaşım ağlarının kesişim noktasında bulunması, şehrin çoğu zaman merkezi kararlarla dönüşmesine ve son dönemde ise kırsal alanlarında yoğun bir baskı oluşmasına neden olmaktadır.

Harita 4.1 Kocaeli, İzmit; kırsal, kısmen kırsal ve kentsel mahalleleri
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

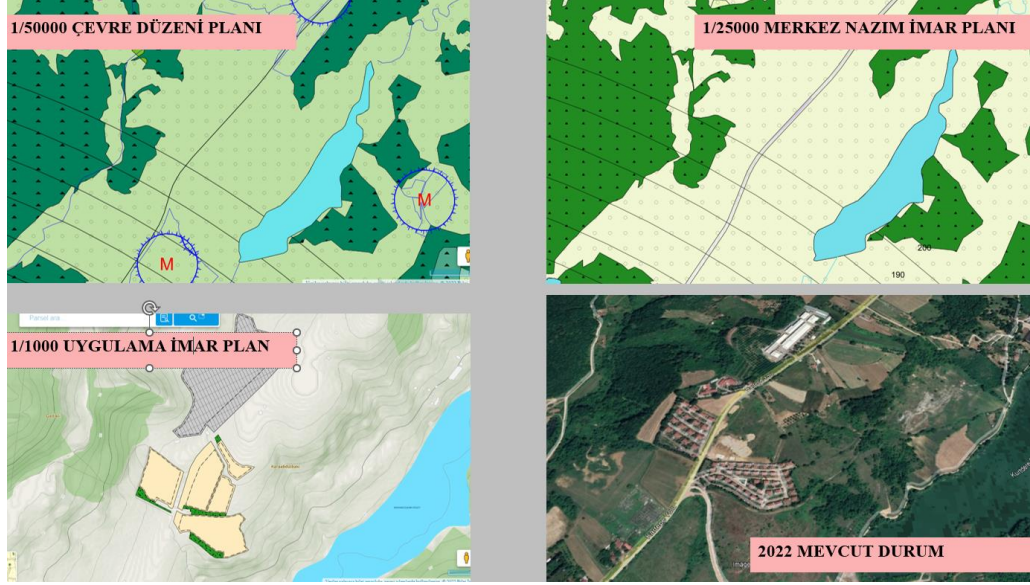
İzmit, Kocaeli ilinin merkez ilçesi olarak idari kademelenmede yerini almıştır ve Kocaeli 1/50.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Merkez Planlama Bölgesi 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı, İzmit İlçesi 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı araçlarıyla mekansal düzenlemeleri yapılmaktadır. Plan kademelenmesinin Türkiye'nin genelinde yaşadığı sorunlar İzmit'in kırsal yerleşmelerinde de görülmektedir. Üst ölçek planlarda yer almayan kararlar, uygulama imar planlarına işlenerek geçerlik kazanmaktadır. Şekil 4.2'de İzmit Karaabdülbaki Mahallesi'nde yer alan konut sitelerinin üst ölçek plan kararlarının dışında nasıl geliştiği görülmektedir. Bu durum özellikle 2020-2022 yılları arasında süren Covid-19 Pandemisi döneminde çıkan

2021 yılı torba yasaının verdiği imkanlarla yaygınlaşma tehlikesi taşımaktadır. Saha çalışmaları sırasında yaşanan bir deneyim de buna işaret etmektedir. Kocaeli Üniversitesi yerleşkesinin hemen kuzeyinde yer alan Kaynarca kırsal mahallesinin sınırları içinde İstanbullu bir gayrimenkul yatırım şirketi tarafından bir bungalov sitesi geliştirildiği Şekil 4.1’de kırsal alana yerleştirilen tabela sayesinde anlaşılmıştır. Hakkında araştırma yapıldığında şirketin web sayfasında vaad edilen kırsal yaşama dair detaylar ve Şekil 4.1’de üst satırda izlenebilen görsellere ulaşılmıştır.

Şekil 4.1 Kocaeli, İzmit kırsal mahallelerinde geliştirilen çeşitli konut sitelerine örnekler (Zeray ve Nova özel şirketlerine ait web sayfaları, 2023)

Şekil 4.1’de sol altta ise yukarıda sözü edilen Karaabdülbaki Mahallesinde 1/1000 Uygulama İmar Planı vasıtasıyla hayata geçirilen konut sitesinin müteahhit şirketin internet sayfasından alınan görseli bulunmaktadır. Bu örnek, bölgede tek değildir. Sapakpınar, Süleymaniye, Yassıbağ gibi başka kırsal yerleşmelerde de benzer uygulamalar görülmektedir. Bu durum, 1/50.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planında konut gelişim bölgesi lejandını taşımayan alanların toplu şekilde imara açılması demektir ve planın genel kurgusuna zarar verdiği düşünülmektedir.

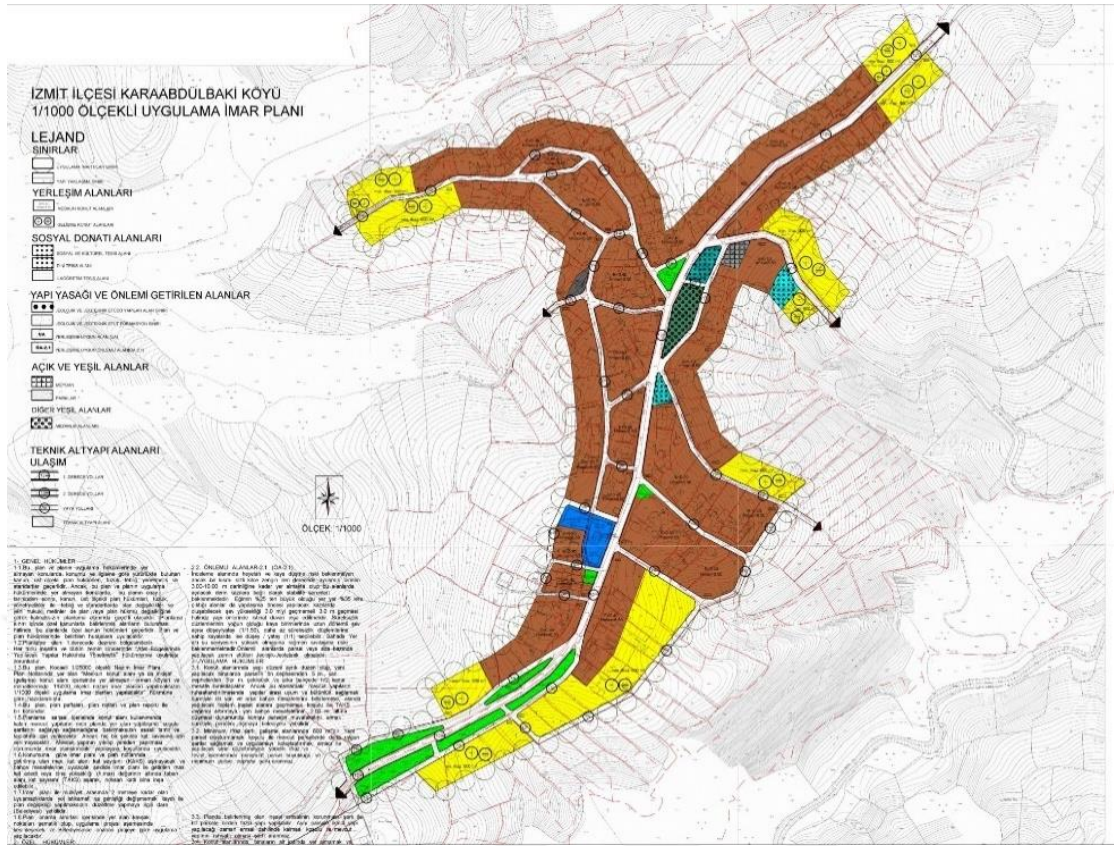
Şekil 4.2 Kocaeli, İzmit, Karaabdülbaki Mahallesi alt-üst ölçek plan karşılaştırması
(*rehber.kocaeli.bel.tr*'den alınan verilerle tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

İzmit'te bulunan toplam 51 kırsal ve kısmen kırsal yerleşmenin 12 tanesi için 1/1000 ölçekli uygulama imar planları 2012 ve 2013 yıllarında Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, Şehir Planlama Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanmış veya özel bir planlama şirketine hazırlanmıştır (İzmit Belediyesi, 2022). Bu yerleşmeler geçmişte köy olan Kulfallı, Arızlı, Yassıbağ, Durhasan, Eseler, Bayraktar, Balören, Karaabdülbaki, Sapakpınar ve Süleymaniye yerleşmeleri ile geçmişte belde merkezi olan Akmeşe Cumhuriyet ve Akmeşe Atatürk mahalleleridir.

Bahse konu 10 kırsal yerleşme için hazırlanan uygulama imar planları anılan yönetmelik değişikliği öncesi onaylanmış olmakla beraber, planlarda yapılacak değişiklikler sonucunda kırsal yerleşme karakteristiklerinin ortadan kalkma ve bu kırsal yerleşmelerin şehrin ikinci konut alanına dönüşme tehdidi daha da artacaktır.

Harita 4.2’de Eseler Mahallesi için hazırlanan uygulama imar planı görülmektedir. Plan raporu ve notları incelendiğinde analiz aşamasında kültürel altyapıya, yere özel bilgiye dair herhangi bir verinin toplanmadığı ve dolayısıyla sentez aşamasında da bu veriler ışığında bir öngörü ve planlama yapılmadığı görülmüştür. Eseler Köyü’nde her yıl kutlanan Kaz Bayramı sadece bir cümle ile anlatılmış bunun mekansal karşılığından ise hiç bahsedilmemiştir. Peyzaj analizi ise arazi kullanımına indirgenmiş; “Eseler Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırları içerisinde yapılan arazi kullanım analizlerinde; arazinin %1,45’ini “Ağaçlık Alanlar”, %0,23’ünü “Eseler Deresi”, %16,27’sini “Konut Alanları”, %1,93’ünü “Mezarlık Alanları”, %0,28’ini atıl vaziyetteki “İlköğretim Tesis Alanı”, %0,05’ini “Park ve Dinlenme Alanı”, %1,79’unu “Sera Alanları”, %71.82’sini “Tarım Alanları”, %0,99’unu “Ahır-Samanlık”, %0,03’ünü “Ticaret Alanları”, %0,01’ini “Yönetim Merkezi(Muhtarlık)”, %0,03’ünü “Dini Tesis Alanları”, %0,12’sini “Harabe Yapılar” ve % 4,97’sini yollar oluşturmaktadır” (KBB, 2012) şeklinde ifade edilmiş ve herhangi başka bir yerleşmeden farklılaşan yönleri ortaya konmamış, örneğin Kaz Bayramı’na özel mekanlar coğrafi veya zamansal olarak işaretlenmemiştir.

Benzer şekilde Karaabdülbaki Mahallesinin planı incelendiğinde bu defa bölge yerlileri için çok önemli bir gün olan Yağmur Duası-Hacet Bayramından hiç bahsedilmediği görülmüştür (KBB, 2013). Bu durum da Hacet Bayramı kutlamasının mekanı olan ve yine bölge yerlileri tarafından önemli görülen orman içerisindeki özel alanın Orman Genel Müdürlüğü eliyle bir yatırımcıya kiralanması konusunun gündeme gelmesine zemin hazırlamıştır. Öte yandan İzmit’in 10 kırsal mahallesi için hazırlanan uygulama imar planlarında mimari, yönleniş, malzeme kullanımı, toprak kullanım pratikleri gibi kültürel üretimle doğrudan bağlantılı olan yönlerinin de ele alınmadığı görülmüştür ve örnek olması için Karaabdülbaki Mahallesi için hazırlanan 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı Ek.E’de paylaşılmıştır (Harita 4.3).

Harita 4.3 Kocaeli, İzmit, Karaabdülbaki Mahallesi 1/1000 ölçekli uygulama imar planı (KBB, 2013)

Gerek bu iki planın gerekse incelenen diğer planların kırsal alanlar için kamu idaresi tarafından önerilen ve daha sonra da kabul edilerek yürürlüğe giren gelecek projeksiyonlarının söz konusu yerleşmeleri ve sundukları yere özgü kültürel perspektifi keşfetmekten ve yorumlamaktan uzak olduğu değerlendirilmiştir.

Kocaeli kırsal yerleşmeleri için yapılan bir başka çalışma da “Meskun ve Gelişme Kırsal Konut Alan Yerleşimleri Tasarım Rehberi”dir (Şekil 4.3). Bu rehber kırsal alanlarda mevcut dokuya uyumlu yapılar inşa edilmesi için 2017 yılında Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından yukarıda sözü edilen 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarını destekler nitelikte hazırlanmıştır.

Rehberin amacı;

“Kocaeli’nin meskun ve gelişme kırsal konut alanlarında inşa edilecek yeni yapılarda, mimari geleneklerin günümüz konfor şartları ile nasıl uyumlu hale getirileceğine ilişkin usul ve esasların belirlenerek, yapılaşmanın yöresel dokuya ve doğal şartlara, yöre halkının kültürel özelliklerine, yaşam koşullarına ve alışkanlıklarına uygun, estetik anlayışa sahip, düzenli ve güvenli olması”

şeklinde açıklanmıştır. Rehberde göre yapılar çelik, ahşap veya betonarme karkas olarak inşa edilebilecektir. Amaçlar içinde, mimari gelenek ile günümüz konfor koşullarını birleştirmek hedeflense de, önerilerin bu doğrultuda olmadığı düşünülmektedir. Yapıların geleneksel yapılarla şekilsel benzerlikleri dışında ortak bir noktaları bulunmamaktadır. Yere özel, her köy çevresinin kendi bildiği malzeme kaynaklarına herhangi bir atıf bulunmamaktadır. Tamamen yerel ve doğal malzeme ile üretilebilen sepet örgü yönteminden bahsedilmemiştir. Bilimsel araştırmalarla dayanımı uzatılan ve kullanımı kolaylaştırılan sağlıklı, ucuz ve üretimi kolay ve İzmit kırsal yerleşmelerinde sıklıkla rastlanan kerpiç malzeme, tasarım rehberleri içinde geçmemektedir. Geleneksel yapılarla ilgili hazırlanan tipoloji çalışmasında sadece biçim ve malzeme özelliklerine yer verilmiş, iklimlendirme, ısınma, mevsimsel kullanım gibi kırsal yerleşmelerde çok önemli olan doğayla ve doğanın zamanıyla uyumlanmanın göstergesi olan esnek kullanımlardan ve olanaklardan bahsedilmemiştir. Bu durumda da, sentez sadece biçim ve malzeme özelliklerine indirgenmiştir.

Şekil 4.3 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Meskun ve Gelişme Kırsal Konut Alan Yerleşimleri Tasarım Rehberi'nin kapak ve iç sayfaları (KBB, 2017)

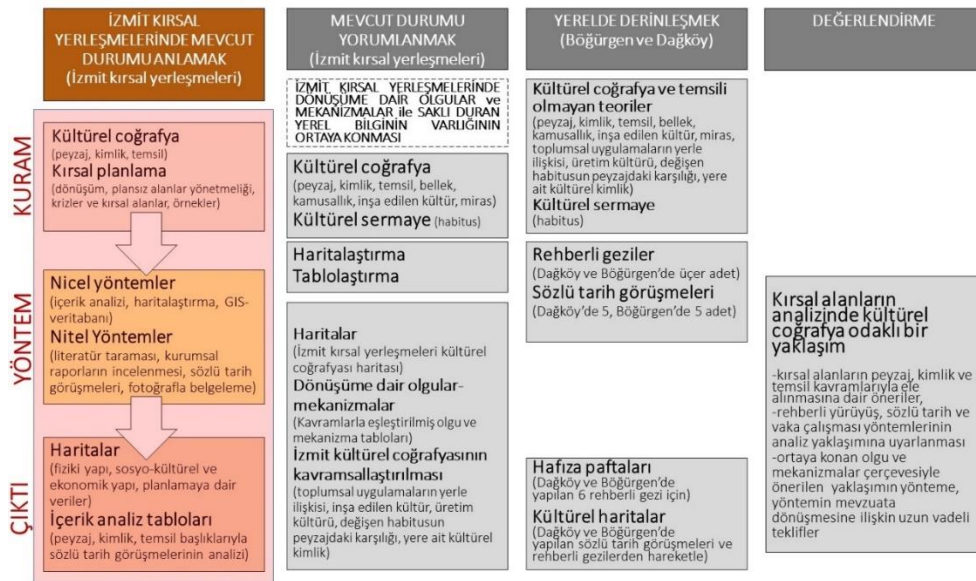
İzmit'in kırsal yerleşmeleri için halihazırda yürürlükte olan planlama araçlarının, söz konusu kırsal yerleşmelerin kültürel özelliklerini, buna bağlı olarak kimlik, peyzaj, temsiliyet gibi kavramların karşılıklarını anlayacak ve yorumlayacak bir özellikte olmadığı değerlendirilmiştir. Ortaya konulmuş olan 1/1000 ölçekli uygulama imar planları veya köy tasarım rehberleriyle, gerek yerli gerekse sonradan bu bölgelere

yerleşecek sakinlerin mekansal, sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının anlaşılmasına dönük bir bakış açısının eksikliği tespit edilmiştir. Ayrıca yerlilerin mekanla kurdukları bağlar aracılığıyla sahip oldukları deneyimi yansıtan ve bu deneyimden yeni gelenlerin faydalanması için imkan yaratan bir anlayışın da önceliklenmediği görülmüştür.

Bölümün bundan sonraki alt bölümlerinde, yukarıdaki bakış açısının eleştirilen yönlerini geliştirmek, değiştirmek ve kültür eksenli bir analiz yaklaşımını ortaya koymak üzere İzmit'in kırsal yerleşmelerinde yürütülen çalışmanın detayları irdelenecektir. Kültürel coğrafyanın kimlik, peyzaj ve temsil kavramları ön planda olacak şekilde ve durum incelemesi (case study) esaslarıyla yürütülen araştırma pratiğinin sonuçları da ilerleyen bölümlerde yorumlanmaktadır.

4.2 Kocaeli, İzmit'in Kırsal Yerleşmelerinin Mevcut Durumunu Anlamak

Kocaeli İli, İzmit İlçesinde 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Büyükşehir Yasası'ndan önce Akmeşe, İzmit Merkez ve Derbent beldelerine bağlı olan 50 adet köy bulunmaktaydı. Bu köyler, söz konusu Yasanın yürürlüğe girmesiyle İzmit Belediyesinin sınırları içinde kalmıştır. Önceki bölümde, 21.07.2022 tarihli ve 385 nolu Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclis kararıyla kırsal mahalle ve kısmen kırsal mahalle statüleri ilan edildiği belirtilen yerleşmeler mevcut durumun anlaşılması için yaygın analiz çalışmasının gerçekleştirildiği alanlardır.

Şekil 4.4 Tez akış şeması içinde mevcut durumu anlamak başlıklı aşamanın yeri
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Kırsal alanlara daha yakından bakmadan önce üst ölçekten ve bir coğrafi bütünlük içinde bakmak, araştırmanın yapı-olgu-mekanizma üçlemesine uygun şekilde yürütülmesine olanak sağlamıştır. Bunun için İzmit ilçe ölçeğinde karakter analizi gerçekleştirmek üzere fiziki yapı; sosyo-kültürel ve ekonomik yapı ve altyapı proje ve uygulamalarının etkileri üst başlıklarında bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma ile amaçlanan İzmit kırsal yerleşmelerine kültürel coğrafya perspektifiyle yaklaşırken coğrafyanın ve bugüne kadar ortaya konan bakış açısının ve çeşitli dinamiklerin neden olduğu sonuçların genel bir tablosunu yansıtmak olmuştur (Şekil 4.4).

Bu kapsamda İzmit Belediyesinden alınan 1/5000 halihazır haritalar üzerinde köylere ait;

Fiziki Yapı

- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde konum ve topoğrafya
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde nüfus değişim durumu
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde alt yerleşim sayısı
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde plan varlığı ve plan yapım yılı
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde sit alanı durumu

Sosyo-kültürel ve ekonomik yapı

- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde kültürel kimlik
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde göçmenlik, göçle geline yer ve göç tarihi
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde en çok gelir getiren tarımsal faaliyet

Altyapı Proje ve Uygulamalarının Etkileri

- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde merkezi kararla üretilmiş imar faaliyetlerinin etkisi
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde yerel kararla üretilmiş imar faaliyetlerinin etkisi
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde yeni Kandıra Yolunun etkisi
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde Kuzey Marmara Otoyolunun etkisi
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde Anadolu Otoyolunun etkisi
- Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde sanayi varlığının etkisi

analizleri yapılmıştır. Bu analizler Excel programında hazırlanan veritabanının (Ek.D) ArcGIS programına aktarılmasıyla haritalandırılmıştır (Şekil 4.5). Excel programında veritabanı hazırlanırken Google Earth yükseklik profil analizi, 1/25000 ölçekli Kocaeli

Bu şekilde yapılan analizler İzmit kırsal yerleşmelerinde kültürel doku, ekonomik yapı, fiziki veriler ile altyapı, imar ve sanayi faaliyetleri nedeniyle, kentleşme baskısı altındaki alanların tespit edilmesi mümkün olmuştur.

4.2.1 Fiziki Yapı

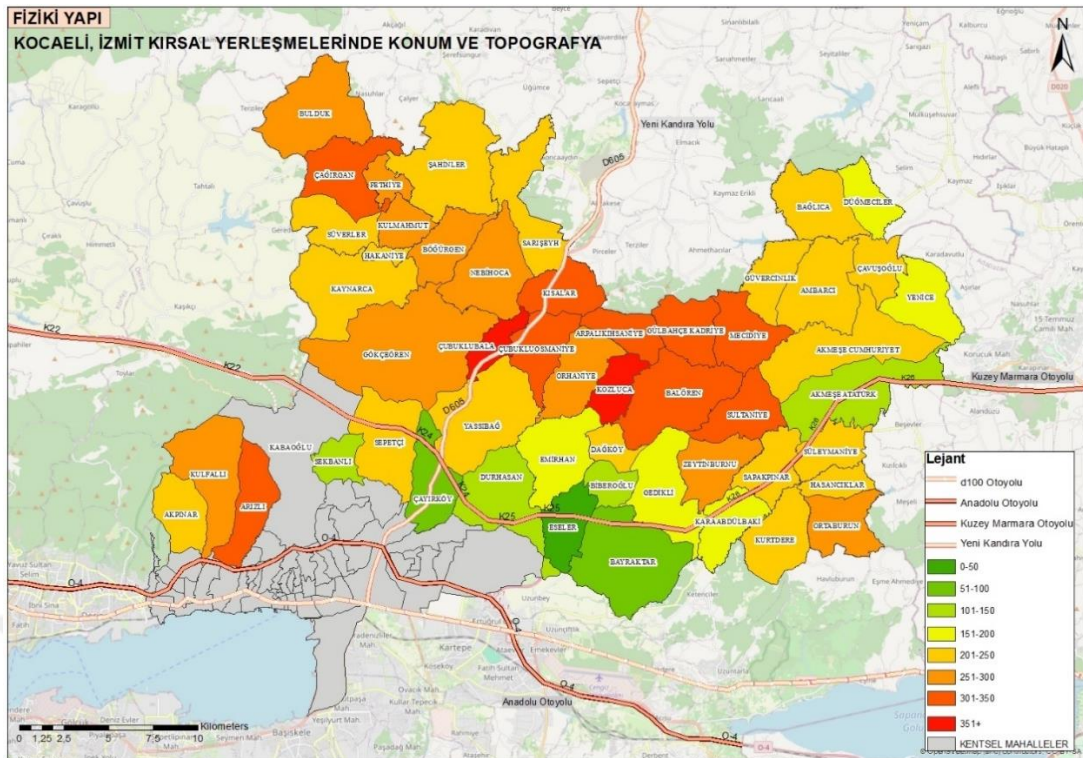
İzmit kırsal yerleşmelerinde fiziki yapının irdelenmesi, yerleşim kültürünün anlaşılması ve peyzajın yorumlanması için coğrafyanın tanınması gerekliliğinden doğmuştur. Karakter analizinin bir birleşeni olarak fiziki yapı analizleri, coğrafyanın sağladığı topografik ve beşeri imkanların ortaya konması, kültür üretimlerinin zemini olan doğal yapının anlaşılması, konumsal verilerin kültürel perspektifi nasıl etkileyebileceğinin tartışılması için yapılmıştır.

Gerek harita verileri, gerekse alanda yapılan gözlemlerle İzmit kırsal yerleşmelerinin fiziki dokusu hakkında bilgi toplanmıştır. Buna göre, yerleşmelerin büyük ölçüde tepeli-vadi-tepe şeklinde biçimlenmiş topoğrafyanın sırt kısımlarında oluşturuldukları, suya yakın vadi kesimlerinin ise tarım yapmak için kullandıklarını göstermektedir. Suya yakınlık, bir yerleşmenin kuruluşu için önemli faktörlerden biridir. İzmit kırsal yerleşmelerinde, köy içi yerleşim alanları için yükseklikler en düşük 39 metre ve en yüksek 399 metre olarak tespit edilmiştir. İzmit Körfezinin ucunda, Sapanca Gölü ve Körfez arasında uzanan ve bugün büyük bir sanayi yatırımıyla dolu olan ovaya yakın kırsal yerleşmeler daha alçaktayken, Kandıra İlçesine sınır olan kuzeydoğu yönündeki kırsal yerleşmeler daha yüksektir. Kuzeybatı yönündeki kırsal yerleşmeler ise kuzeydoğudakilerden farklı olarak dar bir kıyı şeridinden sonra birden yükselen tepeler şeklinde oluşmuştur.

Nüfus değişimlerinde azalan ve sabit kalan köy sayısının toplamı ile artan ve çok artan köy sayıları dengeli görülmüştür. Nüfusu çok artan kırsal yerleşmeler, hızla kentsel nitelikler taşımaya başlayan yerleşim desenleriyle de dikkat çekmektedir.

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Konum ve Topoğrafya

Yükseklik değerleri Google Earth yazılımının yol oluşturma seçeneği kullanılarak köy yerleşik alanının içinden geçirilerek izin yükseklik profili oluşturularak bulunmuştur (Şekil 4.6). Profildeki en yüksek ve en düşük noktaların ortalaması alınarak Excel programında oluşturulmuş veri tabanına girilmiştir. Buna göre kırsal yerleşmeler, deniz seviyesine göre en düşük 39 metre, en yüksek ise 399 metre yükseklikte bulunmaktadır (Harita 4.4).

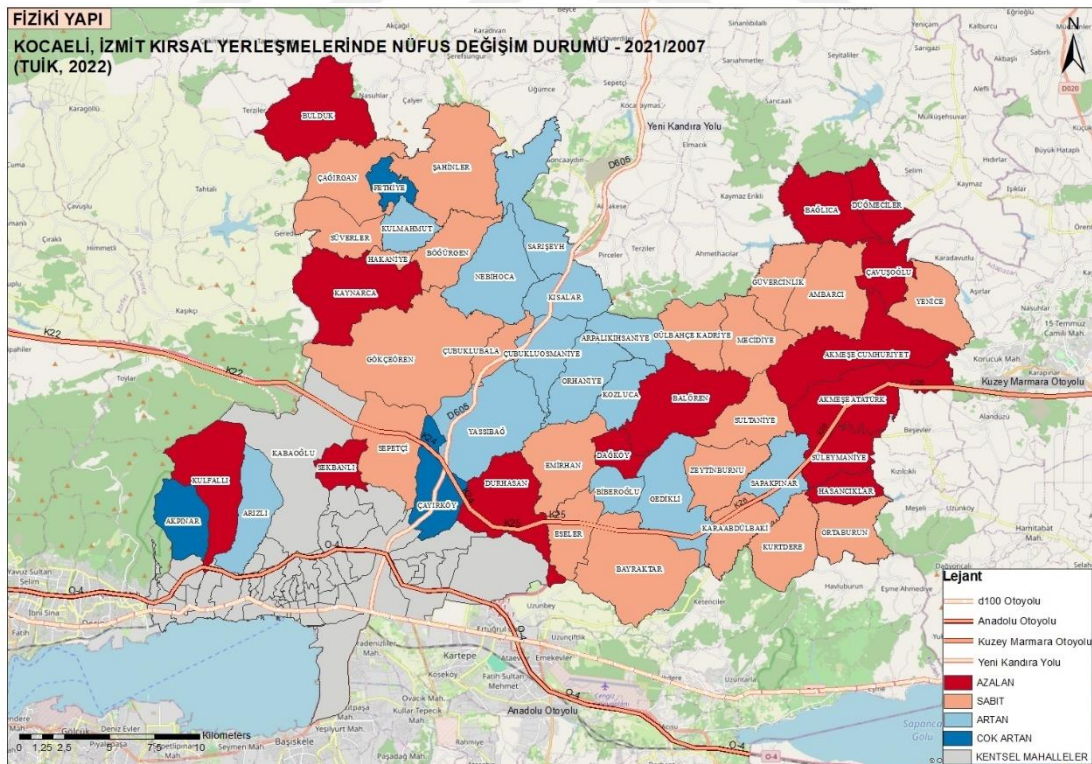
Harita 4.4 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde konum ve topoğrafya
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

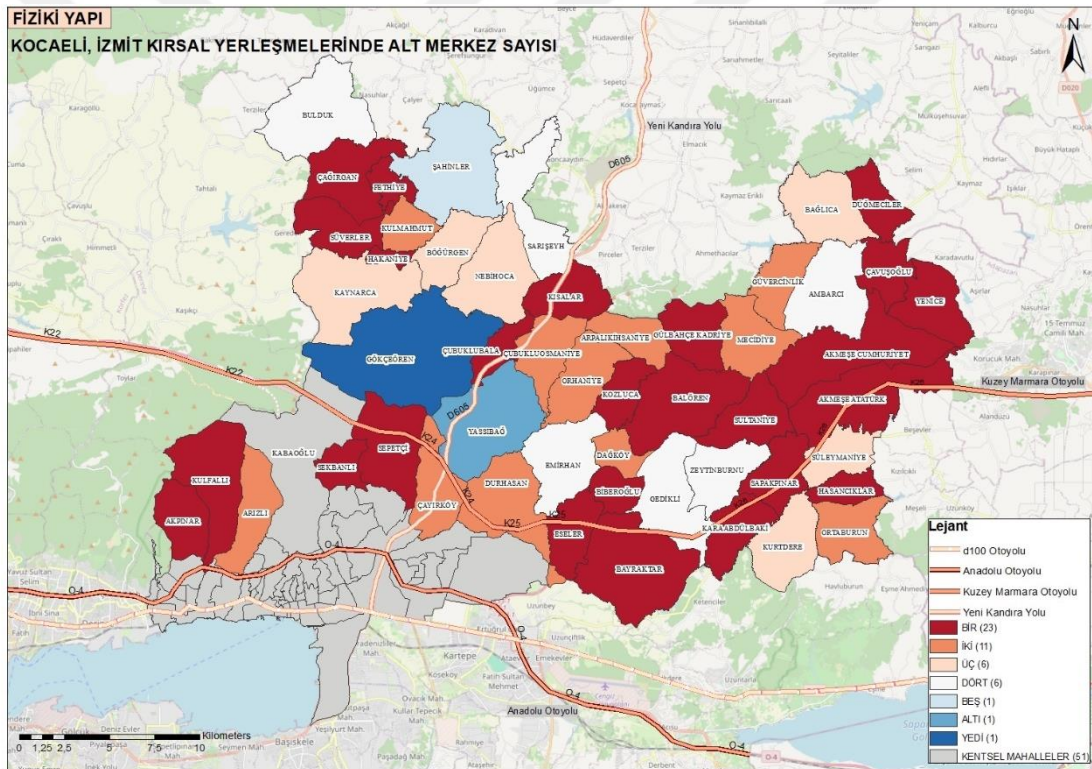
Şekil 4.6 Google Earth programında yapılan yükseklik profil analizine bir örnek
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Genel olarak köyler tepe sırtlarına yerleşmiştir ve topoğrafya dalgalı bir deniz görünümündedir. Dalgaların tepe noktasında yollar ve köyün yerleşik alanı bulunurken çok derin olmayan vadilerde ekim dikim yapılan tarlalar ve bahçeler bulunmaktadır. Dalgaların en alt noktası olan su kenarlarında geçimlik küçük bahçeler oluşturulmuştur. Buralarda, geçmişte çoğunlukla her kırsal yerleşme biriminde en az bir tane olacak şekilde değirmenler çalıştırılıyordu.

- Kocaeli, İzmit Kırsal Mahallelerinde Nüfus Değişim Durumu

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Alt Merkez Sayısı

Harita 4.6 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde alt merkez sayısı
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Harita 4.7’de 3 farklı renkle planların yapım yılları ve kim tarafından yapıldığı ifade edilmiştir. 4.1.1. bölümde detaylı olarak değerlendirilen bu planlar 2008 yılında çıkan yasa sonrası orman köyleri için plan yapılmasıyla ilgili mevzuata atıf yapılarak hazırlanmıştır. Ancak uygulamada, 2012’de Büyükşehir Yasası’nda yapılan ve köylerin

yönetimlerin gerekse yasal yetkili olan Kültür ve Turizm Bakanlığı taşra teşkilatının, kırsal alanlarda tek yapı ölçeğinde tescil ve yerleşme ölçeğinde sit ilanı konusunda gösterdikleri yaklaşımın bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Kırsal alanların kültür odaklı ele alınışında önemli bir araç olarak görülen sit alanı ilanı meselesinin bazı durumlarda yerel dinamikler nedeniyle işe yarar olmaktan çıktığı görülmektedir. Bu durum kırsal alanlara daha genel bir çerçeveye ve yere özgü kültürel değer ve üretimlerin tümünü ve peyzaj özelliklerini kapsayacak bir bakış açısının gerekliliğini ortaya koymaktadır. İzmit gibi çok katmanlı bir tarihsel geçmişi olan kentlerin kırsal alanlarında sit alanlarının sayısının bu kadar az olması, soru işaretiyle karşılanması gereken bir durum olarak bu karakter analizi çalışması vesilesiyle bir kez daha ifade edilebilir.

Harita 4.8 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde sit alanı durumu
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

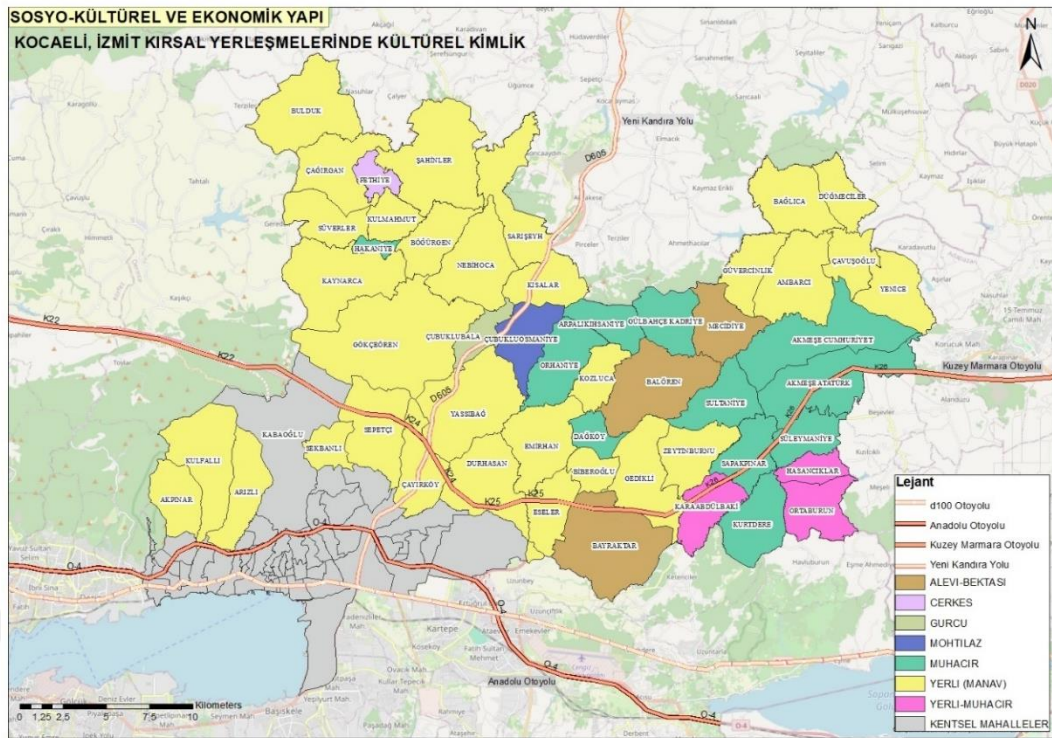
Sosyo-kültürel ve ekonomik yapının yaygın bir şekilde araştırılması ve karakter analizine konu olacak biçimde ortaya konmasının bir alt ölçek araştırmaya geçerken önemli bir anahtar olduğu düşünülmektedir. Bu şekilde coğrafyanın kültürel dinamiklerinin kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarıyla yorumlanması için önemli bir altlık elde edilmiştir. 4.2.1 ve 4.2.3'deki başlıklarla ele alınan diğer analizlerin kültürel coğrafyaya ait kavramlarla

değerlendirilmesi için, bu başlık altında elde edilen verilerin önemli olduğu görülmektedir.

Bu bölümde, Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde kültürel kimlik; göçmenlik, göçle gelinen yer-göç tarihi ve en çok gelir getiren tarımsal faaliyet başlıklarında oluşturulan veritabanına, ilgili kaynaklardan girilen veriler yardımıyla analizler gerçekleştirilmiş ve coğrafi karşılıkları ArcGIS'te oluşturulan haritalarla ortaya konmuştur.

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Kültürel Kimlik

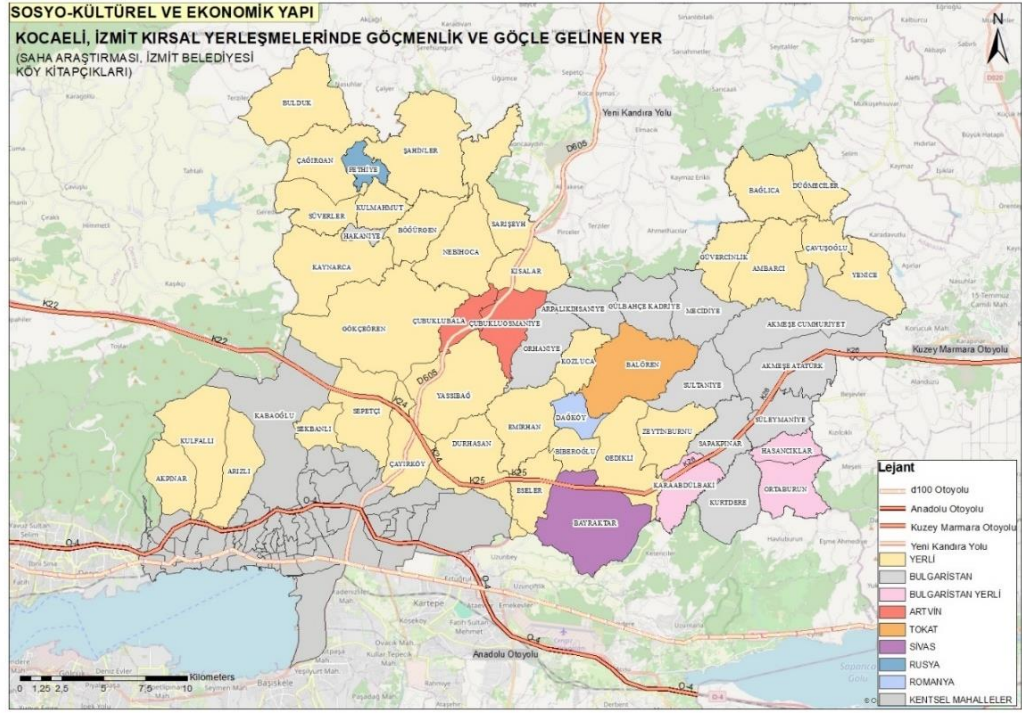
İzmit kırsal yerleşmeleri, günümüzde yeni gelmekte olanların ötesinde, kültürel kimlik açısından çeşitlilik göstermektedir. Yan yana, ya da yakın yaşamaları belli konularda bu kültür gruplarını birbirine yanaştırırsa da halen birçok yönüyle korudukları kültürleriyle İzmit kırsal yerleşmelerinde 1 Gürcü, 1 Mohtilaz, 1 Çerkes, 3 Alevi-Bektaş, 11 Muhacir-Mübadil, 32 Manav (Yerli) kırsal yerleşmesi olduğu görülmüştür (Harita 4.9). İzmit'in Manav (Yerli) sakinleri kırsal yerleşmelerdeki en büyük grubu oluşturmaktadır. Bu grup içerisinde kırsal alanlarla bağlantısını sürekli veya mevsimlik olarak canlı tutanların sahip oldukları toprakla kurdukları bağ ve oraya dair sahip oldukları bilginin derinliği dikkat çekicidir. Karşılıklı kız alıp verme ve dışarıdan yeni gelenler nedeniyle kırsal yerleşmeler kültürel kimlik bağlamında homojenliklerini kaybetmeye başlamış olsalar da örneğin bir Mohtilaz yerleşmesi olan Çubuklu Osmaniye'de, geldikleri Karadeniz bölgesiyle hiçbir fiziksel bağları kalmamış olsa da dil hala konuşulmakta, mısır unu ve süt ürünleri ağırlıklı yeme-içme alışkanlıkları devam ettirilmektedir. Benzer şekilde, aynı zamanda Balkan göçmeni olan ve kendilerini Anadolu'dan ilk gönderilen Bektaşiler olarak tanımlayan Mecidiye sakinleri, Hıdrellez geleneklerini devam ettirmektedirler. Kültürel kimliğe dair karakter analizinin bölge ölçeğinden yerleşme ölçeğine inerek yürütülecek araştırmalarda kilit bir rol oynadığı düşünülmektedir. Kültür alanlarının belirlenmesi, elde edilen verilerin diğer analizlerle üst üste bindirilerek değerlendirilmesi, peyzajın değişmesinde kültürel kimliğinin rolünün ortaya çıkarılması konularının bu analizle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

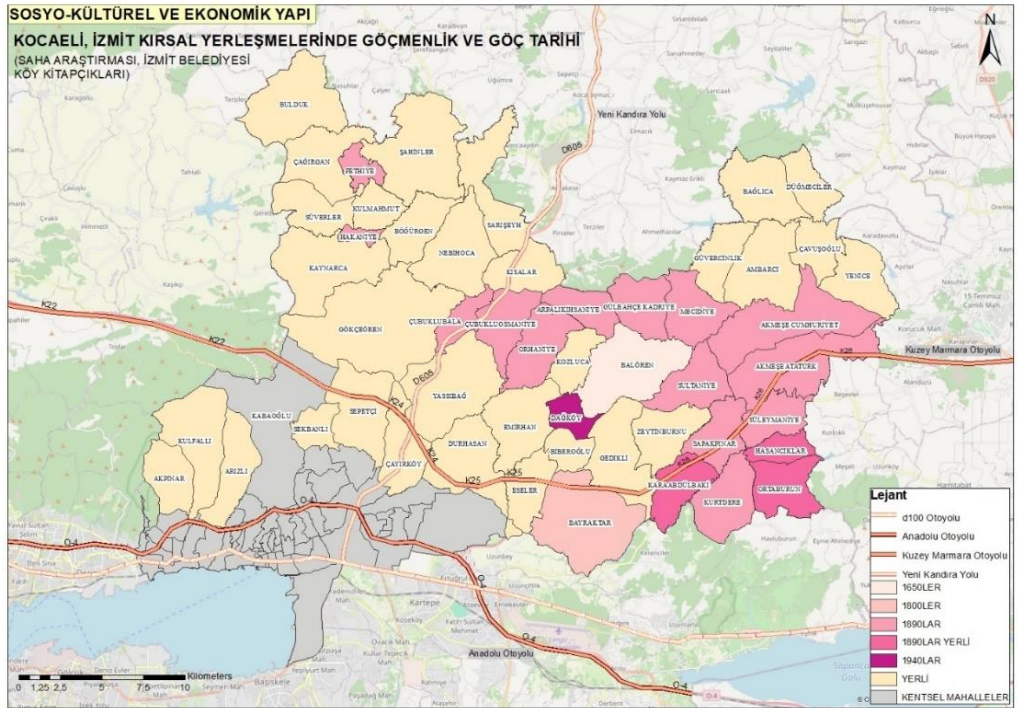
Harita 4.9 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde kültürel kimlik
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Göçmenlik, Göçle Geline Yeri ve Göç Tarihi

İzmit farklı tarihlerde ve farklı dinamiklerle hem Anadolu'dan hem de Balkanlardan göç almış bir kenttir. Bunun önemli sebeplerinden biri, hem Karadeniz'den hem de İstanbul Boğazı'ndan İzmit Körfezi'ne uzanan önemli bir deniz ulaşımı noktasında olmasıdır. Bulgaristan başta olmak üzere Romanya, Yunanistan, Rusya, Tokat, Sivas ve Artvin diğer göç alınan yerlerdir. Bayraktar Mahallesi'ne Sivas'tan ve Balören Mahallesi'ne Tokat'tan daha erken tarihli gelenlerin dışında, Balkanlardan göç dalgası 1800'lerin ortasından sonra başlamış ve 1940'lara kadar devam etmiştir (Ulugün, 2015). 1980'lerde yaşanan olaylardan sonra Türkiye'ye sığınan Bulgar göçmenlerine seyrek bir şekilde rastlanmaktadır. Bu grubun genel bir politika olarak değil de yakınlarının yanına gelecek şekilde bölgede yerleşmiş oldukları görülmektedir. Göçmenlik ve göç durumu karakter analizinde, kültürü doğrudan etkileyen ve çoğu durumda çeşitlilik kazanmasına neden olan bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. İzmit'in Manav (Yerli) sakinleri göçmenleri “bizim Avrupa görmüş halimiz” olarak tanımlamaktadırlar. Göçmen yerleşmelerinin İzmit'in doğu ve orta kesimlerinde birbirleriyle komşu olacak biçimde konumlanmış olması dikkat çekicidir. Hakaniye kırsal yerleşmesi bir istisna olarak kuzey kesimde yer almaktadır (Harita 4.10, Harita 4.11).

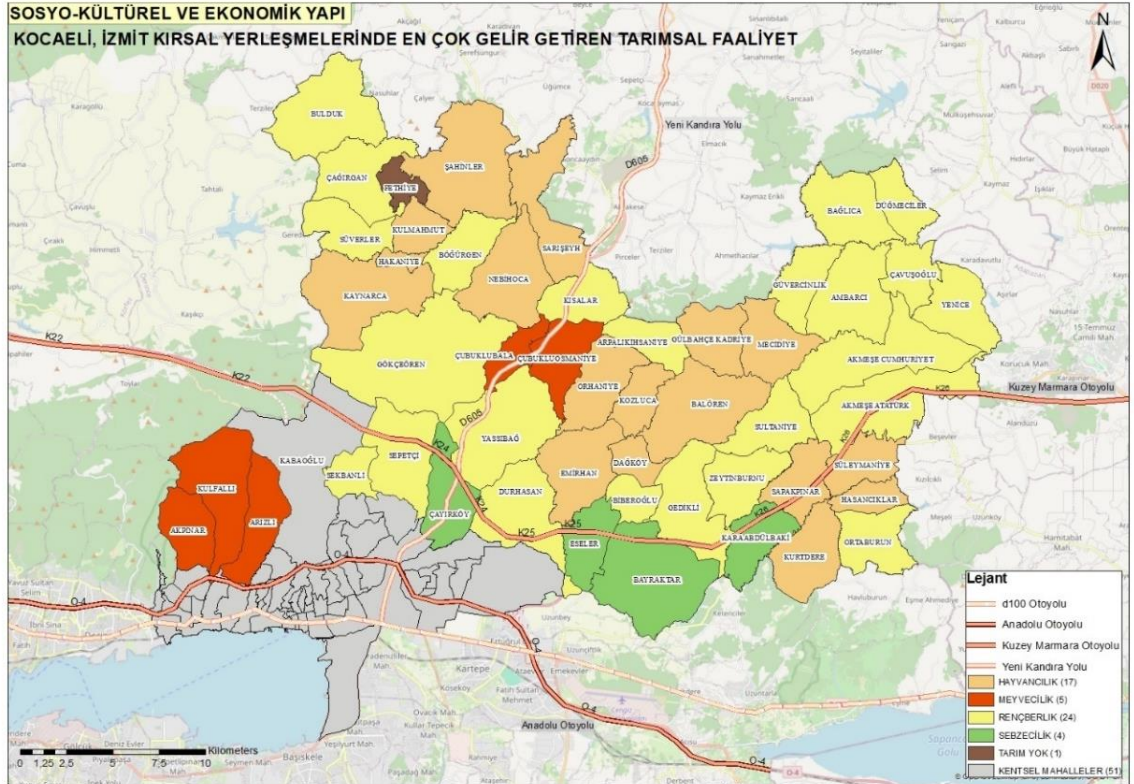
Harita 4.10 Kocaeli, İzmit kırsal ve kısmen kırsal mahallelerinde göçle gelinen yer
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Harita 4.11 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde göçmenlik ve göç tarihi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde En Çok Gelir Getiren Tarımsal Faaliyet

Hayvancılık, sebzeçilik, rençberlik ve meyvecilik İzmit kırsal yerleşmelerinde yaygın olarak görülen tarım yapma biçimleridir. Harita 4.12’de bu tarımsal üretim tiplerinin hangi yerleşmeler için gelir getirmede öncü olduğuna dair saptama yapılmıştır. Kültürel coğrafya yaklaşımıyla yürütülen karakter analizi çalışmasında bu harita, peyzajın hangi üretim biçimi için nasıl şekillenmiş olabileceğine dair üst ölçekten bir öngörü yapılmasına yardımcı olmuştur. Buna göre, sebzeçilik ile öne çıkan yerleşmelerde sera yapıları daha fazla görülmektedir. Kiraz ve üzümü ile meşhur daha fazla sayıda kırsal yerleşmeden günümüze bu şöhretlerini taşıyabilen Kulfalı, Arızlı ve Akpınar yerleşmelerinde ise kiraz ve üzüm bağlarının yer yer iç içe olduğu bir doku ile karşılaşılmakta; buğday, arpa, mısır gibi hububat ekimi sınırlı miktarda hayvancılık üretiminde yem olarak kullanılmak üzere az miktarda yapılmaktadır. Bu harita kültürel kimlik haritasıyla birlikte okunduğunda ise Manav ve Muhacir yerleşmelerin, tarımsal üretimde hangi eğilimde olduğuna dair çıkarımlar da yapılabilir. Araştırmanın üretim kültürü, inşa edilen kültür gibi kavramlarla derinleşecek bir sonraki aşaması için bu analiz önemli veriler sağlamaktadır.

Harita 4.12 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde en çok gelir getiren tarımsal faaliyet
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

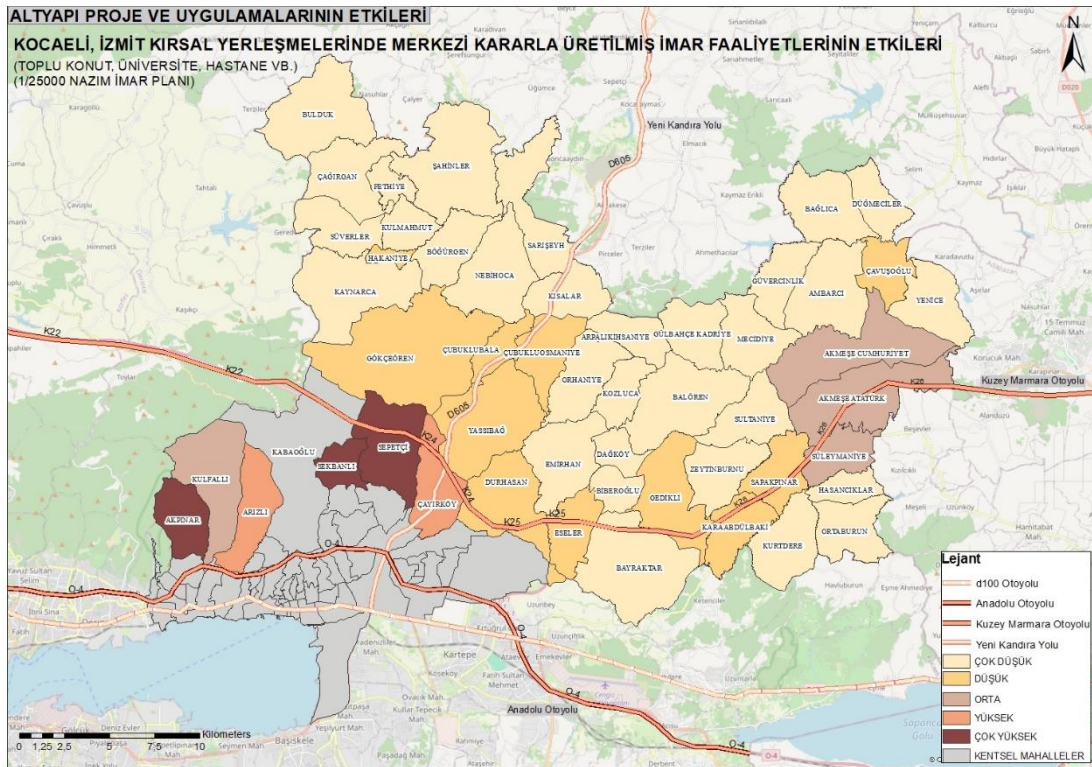
4.2.3 Altyapı Proje ve Uygulama Etkileri

Altyapı proje ve uygulamalarının etkileri başlığında, merkezi veya yerel kararlarla üretilmiş altyapı veya iskan projelerinin, kırsal alanlarla olan coğrafi ilişkisi üzerinden bir yaklaşım ortaya konmuştur. Buna göre Kandıra Yolu, Kuzey Marmara Otoyolu, Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Kocaeli Üniversite, Atatürk Sanayi Sitesi gibi projelerin güncel olarak kırsal alanların yanında, içinde, kıyısında olmaları sebebiyle yarattıkları etkiler haritalara işlenmiştir. Tezin yapı-mekanizma-olgu kavramlarıyla ele alınan yöntem uygulamasında, karakter analizinin bu başlığı yapıyı anlamak üzere çalışılmıştır. Üretilen etki haritaları ile, İzmit'in kırsal alanlarının yerel kültürel dinamikler göz ardı edilerek ve tepeden inme kararlarla hayata geçirilen proje ve uygulamalardan nasıl etkilendiği ortaya konmuştur. Bu haritalar oluşturulurken; İzmit genelinde kırsal yerleşmelerde yapılan sözlü tarih görüşmeleri ve gözlemler, söz konusu altyapı yatırımlarından sorumlu olan kamu kuruluşları tarafından paylaşılan bilgiler, nüfus değişim dinamikleri ve farklı tarihlere ait hava fotoğrafları kullanılmıştır.

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Merkezi Kararla Üretilmiş İmar Faaliyetlerinin Etkisi

İmar faaliyetleri, İzmit gibi sanayi altyapısı ve buna eşlik eden hizmet sektörü nedeniyle önemli bir istihdam potansiyeline sahip kentler için kaçınılmazdır. İmar planlarının belirlediği gelişme konut alanları, geçmişin kırsal mahallelerinin, kentsel veya yarı kırsal mahalleye dönüşmesini göze alarak ve ister istemez sıkışık kıyı bandını aşmak üzere, kentin kuzeyindeki kırsal bölgelerden seçilmiştir. Akpınar, Sepetçi ve Sekbanlı Mahalleleri Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından yürütülmüş olan imar faaliyetlerinin gerçekleştiği kırsal yerleşmelerdir. Tamamı 2022 yılında ilan edilen Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclis kararıyla kırsal statüden, kısmen kırsal statüye geçirilmiştir. Sepetçi Mahallesinde hazırlanan toplu konut projesinin gereksinimlerinin karşılanması için yapılan plan değişikliği karar toplantısında “Cumhurbaşkanlığı’nın himayelerinde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinesi, Hazine ve Maliye Bakanlığının destekleriyle yürütülen her yıl 100.000 Sosyal Konut Projesi kapsamında ‘Sepetçi-Sekbanlı Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı’ içerisinde sosyal konut yapılmasına imkan tanıyabilmek” denilerek merkezi yönetime dair bir vurgu yapıldığı görülmektedir (KBB, 2022). Oluşturulan haritada, etkinin ana noktasının çeperlerinde de gözlenen yoğunluk ve değişim baskısı da ifade edilmiştir. Bu karakter analizi bir sonraki

bölümde ele alınacak kırsal alanlara dair olgu ve mekanizmaları ortaya koymak için önemli veriler sağlamaktadır (Harita 4.13).

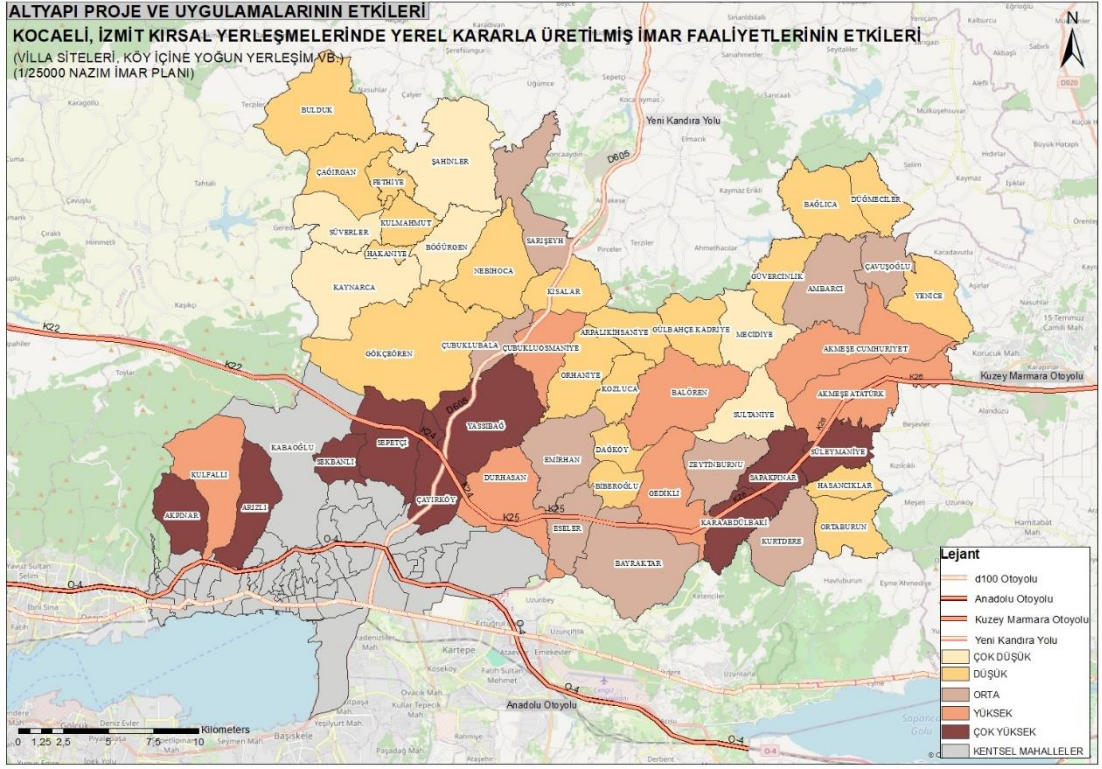

Harita 4.13 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde merkezi kararlarla üretilmiş imar faaliyetlerinin etkisi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Yerel Kararla Üretilmiş İmar Faaliyetlerinin Etkisi

İzmit için imar faaliyetlerinin yoğunluğu, yerel kararların da mekansal açılımlara olanak vermesini gerektirmektedir. Bu analizde, yerel imar kararlarından etkilenen kırsal yerleşmelerin, merkezi kararlardan etkilenen yerlerin yanısıra doğu yönünde de genişlediği görülmektedir (Şekil 4.14). Karaabdülbaki, Sapakpınar ve Süleymaniye kırsal yerleşmeleri, küme evler diye adlandırılan alt merkezlerde inşaat halinde veya bitmiş durumda lüks veya yarı lüks konut sitelerini barındırmaktadır.

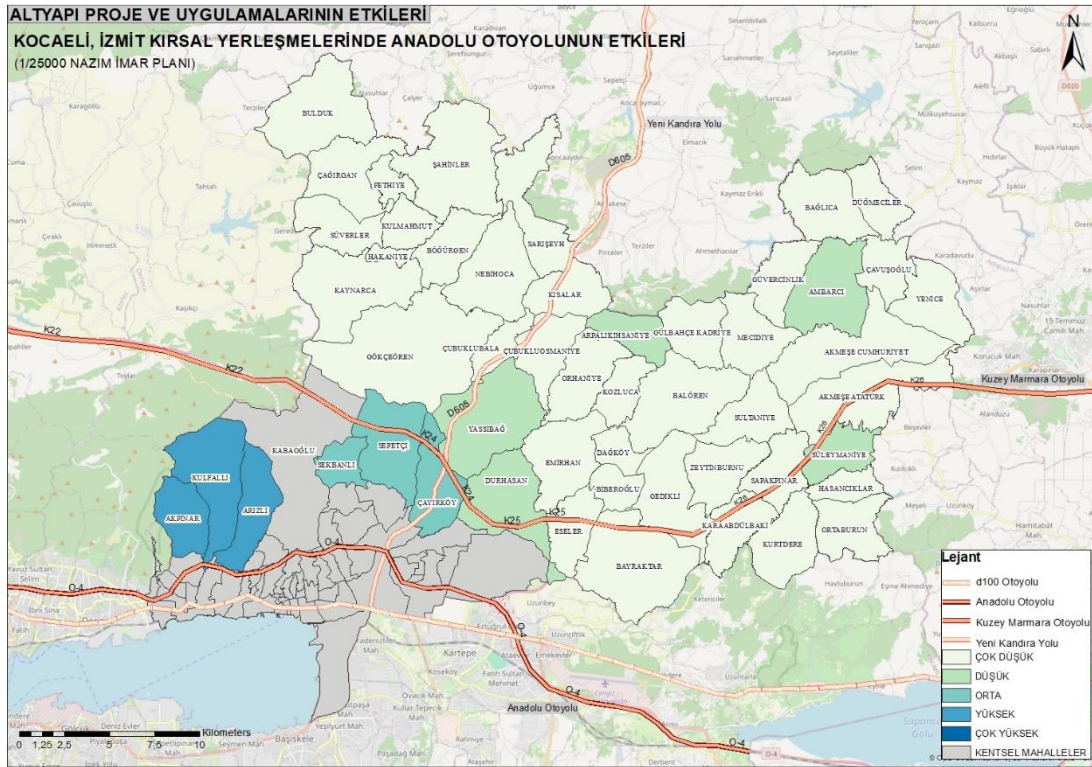
Gerek merkezi gerekse yerel planlanma kararlarının sonuçları kırsal alanlarda toplu halde o yerlere yabancı kişilerin yerleşmesine neden olmaktadır. Bu analiz yapılarak bir alt ölçekte yürütülecek çalışmada, yerliler ile yeni gelenler arasında çatışma çıkması muhtemel alanların neresi olacağına dair ipuçları barındırmaktadır.

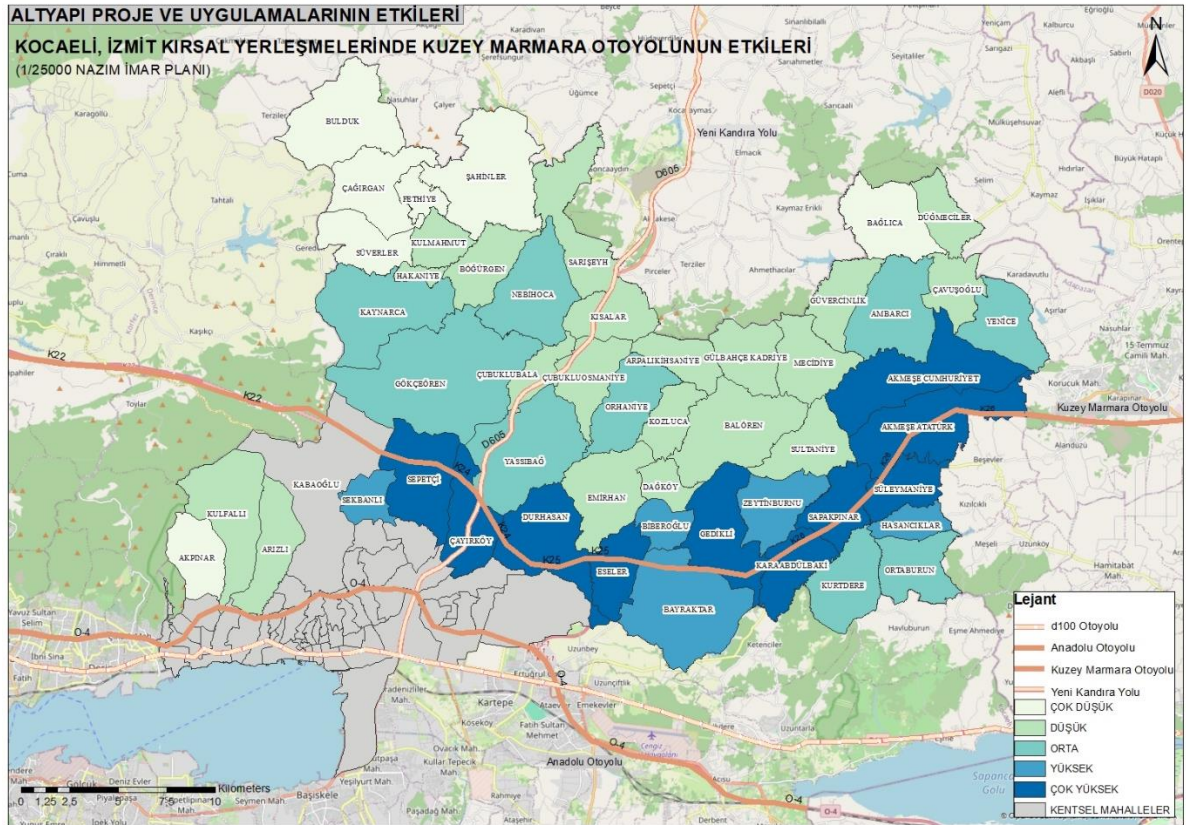

Harita 4.14 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde yerel kararla üretilmiş imar faaliyetlerinin etkisi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Anadolu Otoyolunun Etkisi

Batı yönünde kısmen eski İstanbul yolu diye bilinen ve E-5 güzergahı açılmadan önce kullanılan yola paralel, doğu yönünde ise Sapanca Gölü'nün kenarından gelerek Kocaeli sınırlarına giren Anadolu Otoyolu, İzmit'in şehir merkezine iki farklı çıkışla bağlanmaktadır. Anadolu Otoyolundan en çok etkilenen dört kırsal yerleşmenin Arızlı, Kulfalı, Akpınar ve Kabaoğlu olarak görülmektedir. Bir yere ulaşım olanaklarının ve erişilebilirliğin artmasının olumlu ve olumsuz yansımaları olabilmektedir. Ulaşım altyapılarına yakınlığın etkileri, herhangi bir kırsal yerleşmede yaşayanların sağlık başta olmak üzere kamusal hizmetlere erişme imkanlarını çoğaltır. Öte yandan bu yerin kolay erişilebilir olması, onun kendine özgü karakterinin zarar görmesi potansiyelini de yükseltmektedir. İzmit'in söz konusu 4 yerleşmesini sayarken gerçekte Anadolu Otoyolu'na onlardan daha yakın olan, günümüzde artık kentsel mahalle niteliğini taşıyan geçmişte meyve üreticiliğiyle de ön plana çıkmış Hatipköy mahallesinden de bahsetmek yerinde olacaktır (Harita 4.15).

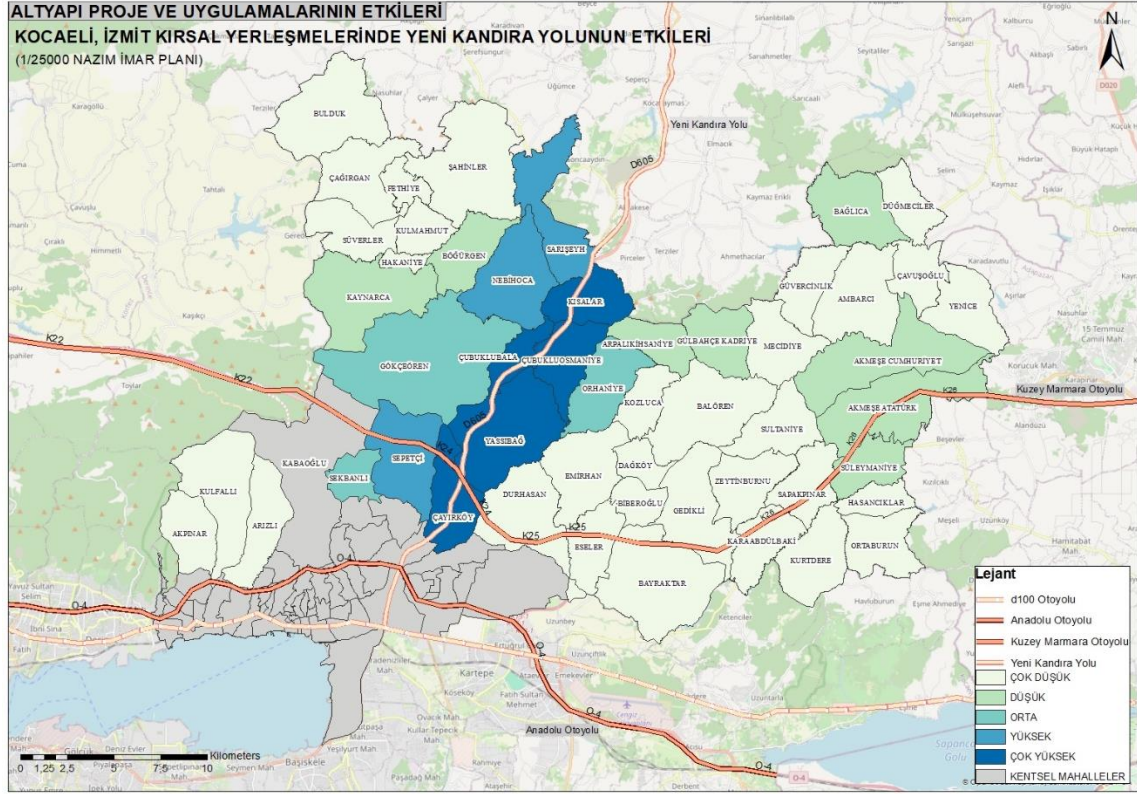

Harita 4.16 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde Kuzey Marmara Otoyolunun etkisi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Yeni Kandıra Yolunun Etkisi

Yeni Kandıra Yolu, İzmit'in merkezinden çıkarak kuzey yönünde ilerleyen ve Kocaeli'nin deniz turizmi ile bilinen Kandıra İlçesine bağlanan güzergah üzerinde, eskimişliği, sürüş güvenliği ve araç taşıma kapasitesi açılarından sorunları olan yolun gidiş geliş iki, yer yer üç şeritli olacak biçimde yenilenmesiyle hizmete girmiştir. Önceleri bir çok kazanın yaşandığı bir yol iken, halen devam eden çalışmayla oldukça geniş ve yanından geçtiği kırsal yerleşmelere üst ve alt geçitlerle bağlanan bir yola dönüşmüştür (Harita 4.17). Bu yolun Kandıra mevkiinden sonra Adapazarı ile de bağlantısı vardır. Yolun eskisine kıyasla oldukça geniş inşa edilmesi, Kandıra İlçesinin gününbirlik deniz turizmi kapasitesi yanı sıra, hemen İzmit İlçesinin sınırında Sarışeyh kırsal yerleşmesine sınır olacak şekilde inşaatı devam eden Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kurulmasıyla açıklanmaktadır. İzmit'in, İzmit Körfezi kıyısında yer alan merkezinin kuzeyinde, Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Kampüsüne doğru bir kentsel gelişim alanı bulunmaktadır ve yeni yapılan inşaatlarla hızla yerleşim yeri olarak açılmaktadır. Yeni Kandıra Yolunun, kuzeye doğru büyüme baskısı altında olan kentin

bu ihtiyacına cevap verecek yeni bir aks açacağı ve halihazırda bu aksın başında bulunan Çayırköy kırsal yerleşmesinden başlayan hareketin, aks boyunca hızlı bir şekilde ilerleyeceği düşünülmektedir.

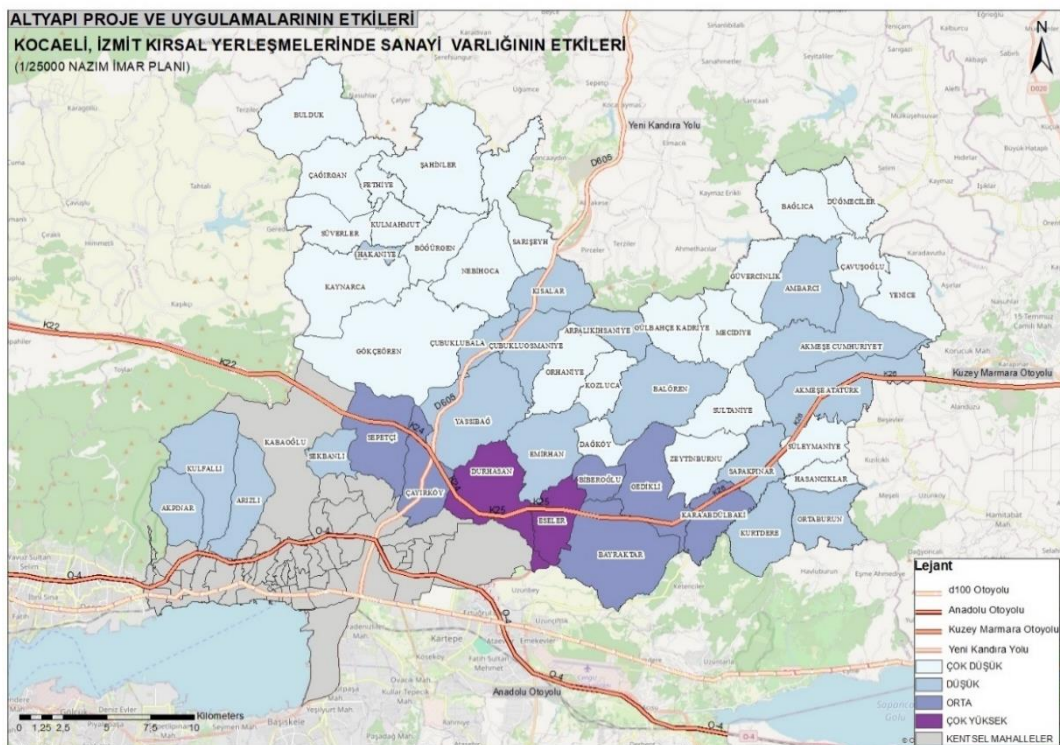

Harita 4.17 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde yeni Kandıra Yolunun etkisi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

- Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Sanayi Varlığının Etkisi

İzmit'in kırsal alanları bugüne kadar, fiziki anlamda çok büyük olmasa da sosyo-ekonomik anlamda sanayi varlığından önemli etkiler almıştır. Sonraki bölümde, olgular kısmında detaylı bir şekilde aktarılacak bu genel ve yaygın etkinin dışında, sanayi varlığına fiziki yakınlık nedeniyle doğrudan etkilenen kırsal yerleşmeler de bulunmaktadır ve analiz haritasında koyu renkle belirtilmiştir (Harita 4.18). Bu yerleşmelerden Durhasan kırsal mahallesinin özel bir durumu bulunmaktadır. Mahallenin bir kısmında 1/50000 Ölçekli Çevre Düzeni Planında konut gelişim bölgesi lejandına sahip olan alan, 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planında küçük sanayi sitesi lejandına çevrilmiştir. Yerel sakinlerin itirazlarıyla yaklaşık 15 yıldır devam eden bir süreç vardır. Bir kısım mahalle sakini arazilerinin 1. derece tarım niteliği taşıdığı gerekçesiyle mahkeme açmışlardır. 2020 yılında sanayi sitesinin kurulması kararının uygulamaya

geçip geçmemesiyle ilgili mahalle sakinlerinin görüşünü almak üzere bir referandum yapılmıştır. Oylama sonucunda, 550 seçmenin bulunduğu mahallede 304 oy kullanılırken, 291 hayır, 13 evet çıkmıştır (Kocaeli Gazetesi, 2020). Mahalle sakinlerinin kesin bir tavırla karşı çıktıkları sanayi sitesinin inşasına dair bir iptal kararı ve bağlı olarak 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu bölge, gerek yukarıda bahsedilen Kuzey Marmara yoluna yakınlık, gerekse mevcut kurulu sanayi bölgesinin çok yakınında olması nedeniyle baskı altındadır. Sanayi bölgesine yakınlık, sadece tarım arazilerinin sanayi parsellerine dönüşmesi ve/veya kirlilikten olumsuz etkilenmesi sonuçlarını doğurmamakta aynı zamanda yarattığı istihdam imkanları nedeniyle, bölgeyi tercih edecek yeni sakinlerin konut ihtiyaçlarını karşılamak üzere dönüşüm geçirmelerine neden olmaktadır. Sanayi varlığına dair karakter analizi çalışması, bir sonraki aşama için gerek sosyo-kültürel dinamiklerin, gerekse üretim kültürünün değişmesine dair önemli ipuçları sağlamaktadır.

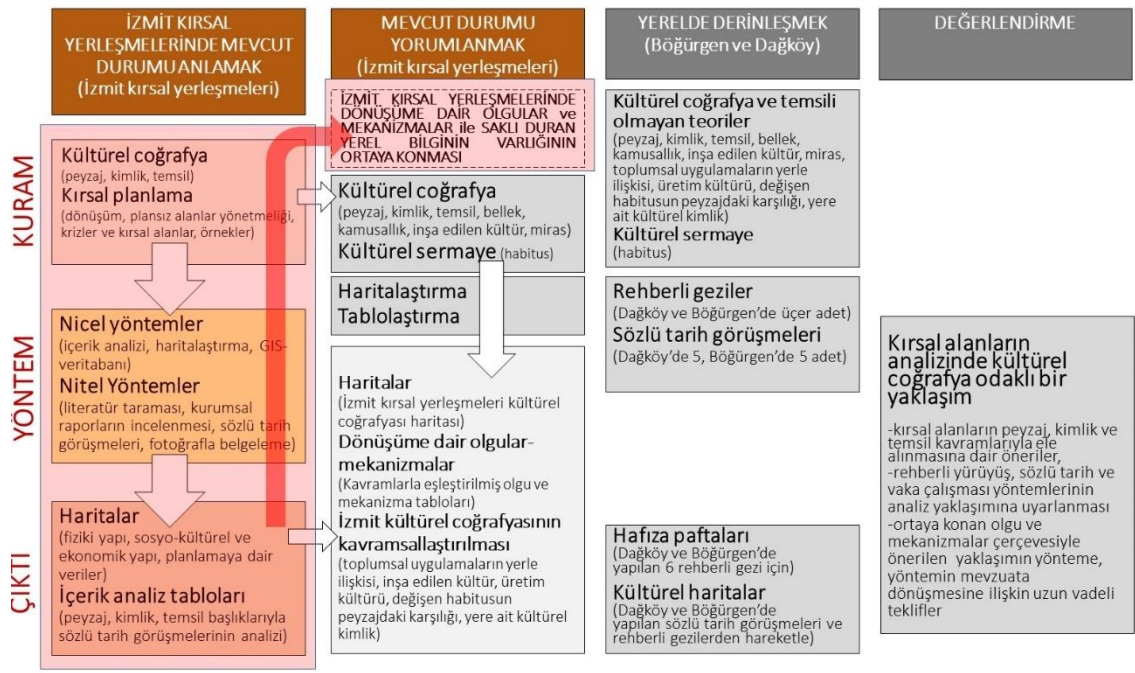
Harita 4.18 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde sanayi varlığının etkisi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Yukarıda sunulan analiz yaklaşımı; geniş kapsamlı planlama yaklaşımının yerleşmeleri homojen ve nötr bir bakışla ele alan ve tüm bilgilere eşit mesafede duran anlayışı yerine bir durumu tanımlama, mekanizmaları çözümüleme ve bir olgu olarak yorumlama imkanı sağlamaktadır. Böylelikle, planlama aşamasına yön verecek stratejik kararları üretme

gücünün de arttığı düşünülmektedir. Araştırmanın bundan sonraki aşamalarında tanımlama, çözümleme ve yorumlama için yapı-mekanizma-olgu sistematığı içerisinde tam yerinden bilgi toplanmasına ilişkin çalışmalar ve sonuçları ortaya konmaktadır.

4.3 Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinde Dönüşüme Dair Mekanizma ve Olgular

Kırsal yerleşmeleri kültürel coğrafya yaklaşımıyla analiz ederken, bu yerleşmelerde genel durumun ortaya konmasında karakter analizinin önemli bilgiler sağladığı bir önceki bölümde açıklanmıştır. Mevcut durumu anlamak ve yapı-mekanizma-olgu sistematığı içinde yerini konumlandırmak için karakter analizinin sonuçları kimlik, temsil ve peyzaj kavramlarını öncelikleyerek yine aynı bölümde yorumlanmıştır. Bu aşamada ise büyük resmin ortaya çıkışında etkin olan mekanizmalar ve olgular ortaya konmaktadır. İlk aşamada kullanılan kimlik, temsil ve peyzaj kavramları bellek, kamusalılık, inşa edilen kültür, miras ve Bourdie'nun habitus kavramlarının süzgecinden geçirilerek bir kırsal alanı analiz etmekte etkili olacağı değerlendirilen ve detayları kavramsal çerçevede aktarılan; toplumsal uygulamaların yerle ilişkisi, üretim kültürü, değişen habitus'un peyzajda karşılığı ve yere ait kültürel kimlik kavramları elde edilmiştir (Şekil 4.7). Bu kavramlar bölge ölçeğinde elde edilen verilerin yerleşme ölçeğine uyarlanması ve yapı-mekanizma-olgu çerçevesi içinde yorumlanmasına olanak sağlamıştır. Bölge ölçeğinde, durum çalışması (case study) genel çerçevesiyle gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmelerinin ve kırsal yerleşme ziyaretleri sırasında yapılan gözlemlerin tümünden elde edilen veriler, bu dört kavramsal başlık altında sınıflandırılmıştır (Ek.7). Farklı mekanizmalar sonucu, İzmit kırsal yerleşmelerinde ortaya çıkan olgular da yine bu dört başlıkla ilişkilendirilmiş, bu şekilde kavramsal arka plan ile sahadan elde edilen verilerin bir arada değerlendirilmesine dair bir kolaylık sağlanmıştır. Bu dört kavram, yaklaşımın kırsal alanlara dair analizlerinde önemli bir rol oynamakla birlikte, çalışılacak her yeni bölge için farklılaşması beklenebilir. Zira bu dört kavram ortaya konurken, ilk aşama saha çalışmalarında elde edilen yani yere özgü veriler kullanılmıştır.

Şekil 4.7 Kocaeli, İzmit yerleşmelerinde dönüşüme dair mekanizma ve olgular başlığının yöntem içindeki yeri
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Modernizm ve dünyanın büyük bir bölümünde hâkim olan ekonomik sistem, krizlere ihtiyaç kalmaksızın, kırsal alanların önemli etkilerle yüzleşmek zorunda kalmasıyla sonuçlanacak nedenleri halihazırda üretmektedir. İzmit kırsal yerleşmelerinde de aşağıda detaylı olarak irdelenecek mekanizmalar sonucu önemli etkiler görüldüğü izlenmektedir. Mekanizmaların o yere ait kültürün bir sonucu olarak irdelenmesi fikri Andrew Sayer'in Method in Social Science (Sosyal Bilimlerde Yöntem) kitabının Narrative versus Analysis (Anlatı ve Analiz), başlığı altında yaptığı tartışmadan destek alınarak ortaya konmuştur. Bu başlık altında, olguların genel geçer ve önceden elde edilmiş analizlerin ortaya koyduğu mekanizmalarla açıklanmasının her durum için işe yarar olmadığı aktarılmaktadır (Sayer, 2010, s.174-177). Sayer'in eleştirel gerçekçilik (critical realism)¹

¹ Eleştirel gerçekçilik, sosyal dünyayı şekillendiren temel yapı ve mekanizmaları anlamaya çalışan felsefi bir yaklaşımdır. Esas olarak İngiliz filozof Roy Bhaskar tarafından 1970'ler ve 1980'lerde geliştirilmiştir. Bhaskar'ın çalışmaları, özellikle de 1975 yılında yayınlanan "A Realist Theory of Science" adlı ufuk açıcı kitabı, eleştirel gerçekçiliğin temelini atmıştır (Bhaskar, 2013). Bhaskar genellikle eleştirel gerçekçiliğin birincil kurucusu olarak kabul edilse de, gelişiminde etkili olan diğer isimler arasında Margaret Archer, Andrew Collier ve Tony Lawson yer almaktadır. Bu düşünürler eleştirel gerçekçiliğin sosyoloji, ekonomi ve felsefe dahil olmak üzere çeşitli disiplinlerde detaylandırılmasına ve uygulanmasına katkıda bulunmuşlardır. Kentsel planlama bağlamında eleştirel gerçekçilik, analiz ve eyleme rehberlik edebilecek çeşitli ilkeler sunmaktadır (Sayer, 2004). Eleştirel gerçekçilik, aktörlerin ve yapıların bağımsız nedensel güçlerini kabul eder. Bu nedenle, sosyal koşullar, mekânsal kentsel yapılar ve aktörlerin eylemleri (planlamacılar da dahil) arasındaki nedensel ilişkileri araştırmak için uygun bir platform sağlar. Ayrıca, araştırmaya dayalı tahminlerin olasılıkları üzerine eleştirel gerçekçi bir bakış açısı, alternatif çözümlerin

yaklaşımından referans alan bu değerlendirmesi yapı-mekanizma-olgu sistematığının çalışmaya uyarlanması için dayanak kabul edilmiştir. Eleştirel gerçekçilik, ekonomik, sosyal ve siyasi yapılar da dahil olmak üzere kentsel gelişimi şekillendiren temel yapıları ve mekanizmaları anlamayı vurgular ve şehir planlama çalışmalarında, eşitsizlik kalıplarını, güç dinamiklerini ve diğer sistemik sorunları belirlemek için bu yapıların analiz edilmesini önermektedir (Næss, 2015).

İzmit kırsal yerleşmelerinin mevcut durumuna dair mekanizmaların ortaya konmasında öncelikle haritalandırılan genel veriler değerlendirilmiş ve dönüşüm fiziki çevre açısından ortaya konmuştur. (Şekil 4.7).

- 1) Yere ait kültürel kimliğe dair olgular (kimlik-temsil)
- 2) Üretim kültürüne dair olgular (kimlik-peyzaj)
- 3) Değişen habitus'ın peyzajdaki karşılığına dair olgular (kimlik-peyzaj)
- 4) Toplumsal uygulamaların yerle ilişkisine dair olgular (kimlik-peyzaj-temsil) başlıkları altında ele alınan olguların arka planlarında yaşanan süreçler ve mekanizmalar bize, İzmit kırsal yerleşmelerinde önemli bir dönüşüm yaşandığını göstermiştir. Öte yandan aynı yerleşmelerin, söz konusu dönüşümü doğru yorumlamak için anlaşılması gerektiği düşünülen geçmiş yaşam kültürüne dair birçok iz ve bilgi barındırdığı da tespit edilmiştir.

4.3.1 Yere Ait Kültürel Kimliğe Dair Olgular-Eski Köylüler Yeni Şehirliler

İzmit kırsal alanlarına sonradan gelen yeni kullanıcıların yarattıkları değişikliklerin yanı sıra, mevcut sosyal dokuda da önemli bir kültürel çeşitlilik vardır. Yerli Türkmen diye de bilinen Manavlar, 1890 -1980 yılları arasında gelen Muhacirler ve Mübadiller ve ayrıca Aleviler, Lazlar ve Gürcüler geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Muhacir ve Mübadiller 1890'dan itibaren farklı toplumsal ve siyasi nedenlerle İzmit'in kırsal bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Genellikle kendilerine ait köyler kurmuşlar, tarım ve hayvancılık yapmışlardır. Bu grup ile yerli Manavlar, kırsal kültür açısından İzmit'in belirleyici unsurları olmuşlardır. Muhacirler ve mübadillerle yapılan sözlü tarih görüşmelerinde, dönemin idaresi tarafından ilk gösterilen yerlerin şehre yakın olmasına rağmen bataklık

niteliksel etki değerlendirmeleri ve kentsel planlamada tipik olan mütevazı, bağlama uyarlanmış etki büyüklükleri tahminleri ile iyi bir uyum sağlar (Næss, 2015, s.1228)

ve sinekli olduğu için beğenilmediğini, kendilerinin gezerek havadar, bol ağaçlıklı yerleri aradıklarını ve o yerlere yerleştiklerini sıklıkla ifade etmişlerdir.

İzmit, İstanbul’a yakın olması nedeniyle gerek Covid 19 Pandemisi gerekse Şubat 2023 Depremlerinden sonra İstanbul gibi deprem tehdidi altındaki büyük şehirlerde yaşayanlar için popüler bir kaçış noktası haline gelmiştir. Tamamen yabancı olarak tesadüfen, bir tanıdık veya gayrimenkul ofisi vasıtasıyla İzmit kırsal alanlarına yeni gelenler² ile yerliler arasında temel bir sorun tespit edilmemiştir. Ancak, çok basit bir gözlemle bile yeni gelenlerin mekân ve insanlarla kurduğu ilişkinin yukarıdaki çeşitliliğe sahip yerlilerinkinden farklılaştığı görülmekte ve kendilerinin köyde yeni olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Örneğin; dededen kalan, yıllardır sürülerek, ekilerek mahsulü alınan, bazı seneler nadasa bırakılan tarlalar, görünmeyen ama köyün yerli halkı tarafından bilinen sınırlarla birbirinden ayrılır. Oysa, kırım yeni kullanıcıları, üzerinde belli oranda geçici yapılaşmaya izin verilen ve tarım vasfı taşıyan bir tarlayı satın aldıklarında ilk iş olarak sınırlarını görünür hale getirmek üzere etrafını tel örgü veya duvar ile çevirebilmektedirler.

Şekil 4.8 Kocaeli, İzmit, Güvercinlik Mahallesi’nde yeni kullanıcıların tel örgüyle çevirdikleri araziler ve peyzajdaki değişim (Balcı, 2022)

Bu şekilde köyün kendi içinde sahip olduğu güven sistemi, sözlü hafızaya dayalı toplumsal uzlaşma yapısı ve üretimde komşuluk ilişkileri gibi konularda, o yere ait olmayan yeni bir tavır, yeni bir davranış, dolayısıyla yeni bir kültür üretmiş olmaktadır. “Kültürel sermayenin toplumun fertlerine fark ettirmeden kazandırdığı habitus, ekonomik

² Neslihan Demirtaş Milz - Dilek Memişoğlu Gökbnar - Derya Aktaş - Pınar Ebe Güzgü tarafından Birikim Dergisi’nin Mayıs 2023 sayısında yayınlanan “Hareketlilik, sayfiye ilçeleri ve kentliliğin yeni halleri: Bir horoz meselesi” başlıklı makalede yerli, yerleşik ve yeni gelenler kategorileri bu tür uzak ve yakın geçmişte göç alan alanları anlamak için yapılan çalışmalarda kullanılabilecek kavramlar olarak önerilmiştir (Demirtaş Milz vd., 2023)

sermaye ile birleşip bir alanda hayat bulduğunda bir pratik gerçekleşmektedir” denklemi hatırlandığında hayat bulan pratiğin kültürel sermaye (dolayısıyla habitus’un) o yere yabancı bir topluluk tarafından getirildiğinde, bu örnekte olduğu gibi yerel pratikliklerle farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Bu karşıtlıklar, başta toprağı kullanma amacı olmak üzere, gündelik hayatın farklı alanlarında kendini göstermektedir. Böylece kırsal kültürel peyzajda, alışlagelmişin dışında keskin sınır duvarları oluşmaktadır (Şekil 4.8). Yeni gelenler, içine yerleştikleri tarlada geleneksel olarak yapılan buğday, yulaf, yonca, arpa, ayçiçeğı gibi üretimleri devam ettirememekte, bu şekilde tarımsal üretimden kaynaklanan peyzaj dokusunun da değişmesine neden olmaktadır. Bu kişilerin İzmit kırsalında mülk edinebilmeleri, miras yoluyla bölünerek el değiştiren verimli tarlaların yerli genç kuşakların “şehirli” ihtiyaçlarını karşılamak üzere elden çıkarılmasıyla mümkün olabilmektedir. İleri yaşta olan yerli kadınların ve erkeklerin bin bir güçlkle çoğalttıkları tarlalarının, çocukları veya torunları tarafından satılmasını büyük ölçüde kabullendikleri görülmektedir. Bu durumu Sapakpınar Mahallesi’nde ileri yaşta kadın bir görüşmecinin şu sözleriyle daha iyi anlamak mümkündür:

“...ne tarla kaldı ne bir şey hepsini sattık. Hepsini bölüştüler, satıldı hiç kalmadı. Bir bu bahçe kaldı işte onu da bölüştürdük hepsine. Şimdi birer tane ev yaptılar. Onlarda ama çocuklarına bölüştürecek hiçbir şey yok. Birer saksı dolduracak çocuklarına bölüştürecekler” (Görüşmeci-K27).

İzmit’in kırsal mahallelerinden İzmit şehir merkezine, farklı bir şehre veya yurt dışına çalışmaya giderek yerleşen önemli bir grup olmuş, bu kişiler emekliliklerini aldıktan sonra doğup büyüdüğü kırsal mahallelere aileleriyle birlikte yeniden yerleşmişlerdir. Sürekli ve tatmin edici bir emekli maaşı olan bu grup ile, ileri yaşlarına rağmen köyde emek ederek topraktan gelir elde etmesi gereken grup arasında da bir gerilim bulunmaktadır. Bunun sonucunda, şehre ait konforu köyde yeniden kurmaya çalışan emekli kesimin yaşam tarzı, köydeki mevcut grubu etkilemekte ve dönüşmesine neden olmaktadır. Yapılan bazı görüşmelerde köyden hiç çıkmamış yerli kadınların, kendilerini ve yaşam tarzlarını “şehirden daha çok şehirli” olarak tanımlamaları dikkat çekici olmuştur.

Yere ait kültürel kimliğe dair olgusunu, ‘gerek yeni gelenlerin gerekse yerli genç kuşakların toprağı geleneksel kullanım biçiminden uzaklaştırması İzmit’in geleceğini nasıl etkileyecektir’ sorusuyla birlikte düşünmek, konunun planlama disiplini içindeki

önemini kavramak için önemli görülmektedir. *Eski köylüler ile yeni şehirlilerin mekânı kullanım pratikleri* tanımıyla somutlaştırılabilecek bu olguyla, mevcut mülkiyet yasasıyla yerlilere ait toprak kaynağının yakın bir zamanda tükeneyeceği açık bir şekilde görülmektedir. Mülkiyet yasası sadece İzmit kırsalında değil, tüm ülkede benzer sonuçlar doğurmaktadır. Mülkiyet yasasının tarım toprağını ve dolayısıyla tarıma dayalı geleneksel kültürü korumak üzere yeniden düzenlenmesinin, yakın bir gelecekte gündemde olacağına dair herhangi bir belirti bulunmamaktadır. Öte yandan habitus kavramının sahip olduğu sürekliliğin, mülkiyetin hızlı el değiştirmeleriyle kesintiye uğradığı ve peyzajı dönüştürmedeki rolünün geleneksel tutumdan farklı olduğu görülmektedir.

4.3.2 Üretim Kültürüne Dair Olgular-Köyde Çitçi Kentte İşçiden Kırsalı Tüketen Kuşaklara

İstanbul'a yakınlığı, önemli bir sanayi şehri olması, ulaşım ağlarının kesişim noktasında bulunması Kocaeli, İzmit'in çoğu zaman merkezi yönetim kararlarıyla dönüşmesine neden olmuştur. 1936 yılında işletmeye alınan SEKA fabrikası ile şehrin çehresi, 1939 yılında bir sayfiye olma öngörüsünü taşıyan Jansen planının aksine ve o plan ile alınan kararlar dışında değişmeye başlamıştır (Turgay, 2021). Merkezi yönetimin bu büyük ölçekli sanayi yatırım kararının sadece kentsel alan içinde değil, İzmit kırsal alanlarında yaşanacak kültürel değişim üzerinde de önemli bir etkisi olmuştur. Sanayi yatırımlarının daha yoğun olarak yer seçmeye başladığı 1950'li yıllar sonrasında, bölgede tarımdan sanayiye hızlı bir geçiş yaşanmıştır (Binici, 2002). Bununla beraber tarım alanlarında mülkiyetlerin bölünmesi ve yeni kuşakta hane başına düşen toprağın bir aileyi geçindirecek büyüklükten uzaklaşması, kırsaldaki iş gücünün yeni kurulan sanayi alanlarına kaymasına neden olmuştur. Ancak, İzmit için özel bir durum vardır. İnsanlar sabah kalkıp fabrikaya gidip -üstelik yürüyerek- akşam dönüşte tarlada ailesi ile buluşup tarım işlerini sürdürebilmişlerdir (Şekil 4.9). İzmit'in üzüm ve kirazıyla meşhur köylerinden Kulfalı'dan ileri yaşıta bir erkeğin sözleriyle o günler şöyle aktarılmıştı;

“Ailem eskiden üzüm, kirazla geçiniyor, hayat sürdürüyordu. Mesela bu köyde yeni yeni başladı emeklilik 10-15 seneden beri. Daha önce herkes üzümle, kirazla geçiniyor, hayvancılık falan yapıyordu. O işi kurtarmadı mesela babam işe girdi, biz annemle mücadele ettik, üzüm, kiraz işlerinde beraber çalıştık. Saat 4’de işten geldik yine bağ, cumartesi, pazar bağlarda. Bizim denizde, şurada, burada bir

işimiz yok. Mart ayı geldiği zamanlar biz kasım ayına kadar bağ bahçede, uğraşmakla, mücadeleyle...” (Görüşmeci-K30)

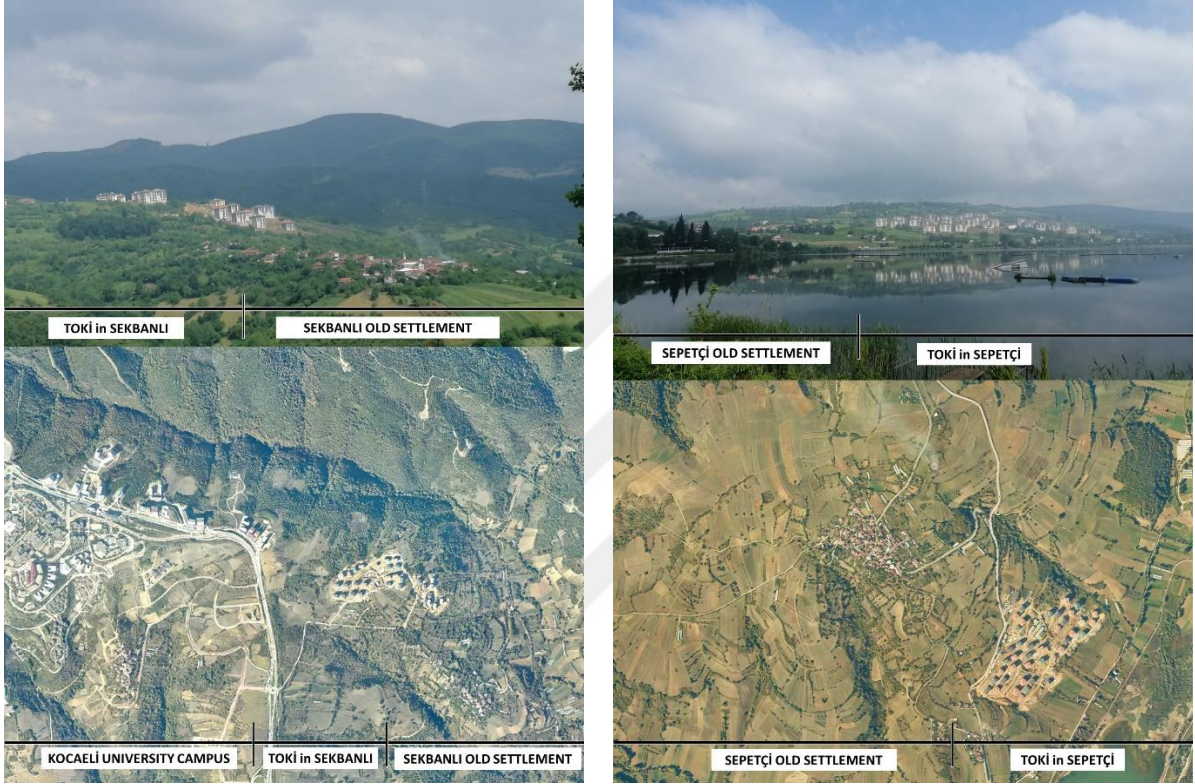
Şekil 4.9 Önde SEKA Fabrikası çıraklık okulu, ortada üretim sahası ve geride SEKA

Yapılan birçok görüşmede, tespit edilen bu durum köylü-şehirli işçi modeliyle açıklanmaktadır (Ekin, 1968). İzmit kırsal yerleşmelerinde yaşayan ve sanayide işçi olarak çalışan kişiler kırsal alanlarla soyo-ekonomik ve kültürel bağlarını korumuşlardır. Dolayısıyla İzmit için sanayinin kırsal mahallelerdeki insan gücünü ele geçirmesi olumsuz bir durum gibi görünse de, sanayi işletmelerinin kırsal alanlardan gününbirlik ulaşılabilir durumda olması, tarımsal üretimin devam etmesine olanak sağlamıştır. 1950-1980 arası doğan kuşak, köyde sürekli çiftçilikle uğraşanlar dışında, hem kentteki sanayi veya hizmet sektöründe çalışmış, hem de köydeki faaliyetlerine devam etmiştir. Bu şekilde şehir ve köy arasındaki gidiş gelişler kırsal kültürün farklılaşmasına neden olmuştur. İzmit'in kırsal alanlarındaki bu kültürel değişim özelliği, Türkiye'de sayfiye özellikleriyle öne çıkmış olan kıyı yerleşmelerinin kırsal alanlarından farklıdır ve kendine has bir tipoloji olarak ele alınmayı gerektirmektedir.

Diğer taraftan merkezi yönetimin yukarıdan aşağıya aldığı plan ve proje kararları karşısında, yerel düzeyde kurumların hemen hemen hiç söz hakkı olmaması ve yerelde üretilen planların merkezi kararlar ile değişikliğe uğraması, ülkemizde 2000'li yıllardan itibaren giderek daha sıklıkla görülmektedir. İzmit için Kuzey Marmara Otoyolu, Kandıra Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, Kocaeli Üniversitesi Yerleşkesi ve Küçük Sanayi Sitesi gibi kararlar 1/50000 Çevre Düzeni Planında ilk etapta olmayan ve daha sonra tadilat planlarıyla eklenen yatırımlar olmuştur. Üniversite yerleşkesine toprak veren

köylerden biri olan Sekbanlı'da yapılan görüşmede, görüşmecinin anlattıkları ilgi çekicidir;

“Şimdiki üniversitenin olduğu yer hastane var ya. Geçen akşam acilde yatıyorum hemşirelere dedim ki kızım ben burada hayvan güttüm, top oynadım dedim. Şöyle yüzüme baktı bir tanesi abi dedi sen ne diyorsun... evet dedim ya.” (Görüşmeci-K60)

Şekil 4.10 Kocaeli, İzmit Sepetçi ve Sekbanlı mahallelerinde yeni toplu konut alanları ve mevcut kırsal yerleşme dokusu
(2023 tarihli Google Earth hava fotoğrafları üzerine tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Haziran 2023 tarihi itibarıyla yine Sekbanlı'da, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından merkezi kararla planlanan yerleşim alanlarının inşası devam etmektedir (Şekil 4.10, Şekil 4.11). Köye ait tarım arazilerinin bir kısmının kamulaştırılmasına neden olan bu uygulamanın halihazırda tarım yapılabilen yerlerde sebep olduğu sorunların gelecekte daha da büyüyebileceği düşünülmektedir. Bu tespit, aşağıdakine benzer çok sayıda anlatının varlığı ile ortaya konulabilmektedir. Sekbanlı'da orta yaşlı erkek görüşmecinin

“Bir sene, iki sene sonra buranın işi biter. Yani eksek de mahsul alamayacağız, onu göreceğiz biz. Domates dallarda tartmıyor serada. Ertesi gün Çarşamba mal toplayacağız. Bir gittik bir tane domates yok serada. Bu sene üç sefer biberlerimi

topladılar (tanımadığı başka kişileri kast ediyor). ... Bizim sonucumuz ileride çok kötü yani. Biz bu işi yapamayız. Allah'a şükür emekliliğimiz var iyi kötü. Çocuklar da bir işe girebilse inşallah”(Görüşmeci-K60).

şeklindeki sözlerinden, çaresizlikle birlikte üretim kültüründen vazgeçişe nasıl teslim olduklarını anlamak mümkün olabilmektedir.

Şekil 4.11 Kocaeli, İzmit, Sepetçi mahallesinde sırasıyla tarım arazileri, köy yerleşik alanı, TOKİ sitesi ve Kuzey Marmara Otoyolu (Balcı, 2023)

Farklı habitus’a sahip toplulukların bir önceki olgudan farklı olarak merkezi proje kararlarıyla ve kitlesel olarak kırsal alanlara yerleştirilmesi sadece sahip oldukları alanları değil, kırsal yerleşmelerin geçim kaynağı olan alanlarını da etkileme potansiyeli barındırmaktadır. Yukarıdaki anlatılardan zaman içinde sosyo-kültürel alanda çatışmalar çıkmasının da ihtimaller dahilinde olduğu görülmektedir.

4.3.3 Değişen Habitus’un Peyzajdaki Karşılığına Dair Olgular – Kerpiç

Samanlıklar Beton Evler

Tez çalışmasında, yaşam kültüründe gerçekleşen *engellenemez* değişimlerin maddi ve maddi olmayan yanlarının mekân üzerindeki karşılığı da incelenmektedir. İzmit kırsalında üretilen tütünün yok olması, üzümün azalması, ipek böceği ve keten üretiminin tamamen bitmesi; gündelik yaşamı farklılaştırmış, geleneksel mekân kurgusunu değiştirerek şehir kurgusuna yaklaştırmıştır. Yakındaki ormandan meşe ağacı, yabani fındık çubuğu, köyün toprak alma yerinden çamur, yakınlardaki ocaklardan tuğla,

tarladan çıkan buğday samanı, keten sapı gibi yerel kaynaklarla aileden ustalar tarafından uygulanan mimari yapım teknikleri yerine kolay ulaşılabilir, ucuz, temiz ve yüksek yalıtımlı olduğu kanısıyla betonarme karkas yapım sistemi tercih edilmeye başlanmıştır (Şekil 4.12). Geleneksel yöntemlerle üretilen eski evler, samanlık veya ahır olarak kullanılmaya devam edilirken, bahçeye betonarme yeni bir ev yapılması sık karşılaşılan bir uygulama haline gelmiştir. Öte yandan 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi'nin İzmit kırsalının bazı kesimlerdeki yıkıcı etkisi de bu dönüşümü hızlandırmıştır. Yapılan görüşmelerde özellikle yerel ustaların azalması ve maliyet faktörü betonarme sistemin tercih edilmesinde –betonarmenin kullananlar tarafından olumlu görülen diğer özelliklerinin yanı sıra- önemli nedenler olarak ortaya çıkmıştır.

Hasancıklar köyünden 85 yaşında erkek görüşmeci deprem sonrasında yaşamak zorunda kaldığı betonarme evi geçmişte yaşadığı kerpiç evle şu şekilde karşılaştırmıştır.

“Kışın soğuk olacak diye korkma o kerpiç evde. Şimdiki beton evlerde yazın sıcak, kışın da soğuk. Benim ev işte hatıl arası kerpiçti. İzmit’ten bir arkadaş gelmişti bana, burada düğün vardı, misafir kaldı bende. Sabahleyin kalktık dedi ki; “Ya rahat uyudum bu akşam! sıcacık yattım, dinlendim burada. Bizim oralarda beton evde uyuyamazsın. Soğuk! Soba yanarsa ısınırsın yanmazsa yok!”. Oralarda (şehirdeki evleri kast ediyor) öyle işte” (Görüşmeci-K37).

Şekil 4.12 Kocaeli, İzmit kırsal mahallerinde günümüzde samanlık olarak kullanılan geçmişin konutları (Balcı, 2022)

Suyun kullanımı ve suya dair mekânlarda da önemli değişimler olmuştur. Geçmişte - çoğu zaman oraya yerleşilmesi için temel nedenlerden biri- köyün pınarı, çeşmesi ve suyla çalışan değirmenleri fiziki bir ihtiyacı karşılarken sosyal olarak da bir karşılıkları vardı. Hem pınar başları hem de değirmenler karşılaşma ve buluşma mekânlarıydı (Şekil 4.13). Zaman içerisinde su ihtiyacının şehir şebekesinden karşılanması, kurulan barajlarla suların azalması, nüfusun seyrekleşmesi, tarımın makineleşmesi gibi nedenlerle bu mekânlar ve kullanımları azalmıştır.

Akmeşe’de bulunan ve bugün artık çalışmayan değirmen (Şekil 4.13) için 82 yaşındaki kadın görüşmecinin;

“Olukla su geliyordu ona, dönerdi böyle. Dermen (değirmen) büyüktü. O zaman satın almak yoktu ki herkes mısırını, buğdayını orda öğütürdü. Şimdi hazır, çuvalla. 200 lira olmuş bir çuvalı nasıl kuskus yapasın. Ey gidi kızım ey. Çok kocaman tekerlekleri vardı böyle dönerdi ama nasıl un yapardı, kına gibi. Yakına kadar dururdu artık söktüler, döktüler, yıktılar. Şimdi satın (satın alma) her şey.”

şeklindeki sözleri hem yapı hem de o günlerde sahip oldukları üretim ve tüketim kültürüne dair önemli ipuçları vermektedir (Görüşmeci-K21).

Şekil 4.13 Kocaeli, İzmit Akmeşe kırsal mahallesinde bulunan değirmenin eski ve yeni hali (Akçakaya, 2019 & Balcı, 2022)

Dağköylü 85 yaşındaki mübadil kadın görüşmecinin;

“Akpınar, pınarımız oradaydı. Oradan su çekerdik. Şimdi orasını berbat etmişler. Gitmiyorum görmüyorum da. Yıkılmışlar çeşmemizi. Gidilmiyor oraya. Çok güzel suyumuz vardı.... Yaz günü buz gibi akar, kışın da duman, duman sıcak akar. Öyle bir bol suyumuz vardır ama kıymetini bilen yok onun. Oralara ev de yapıldı. Satıldı oraları.”

sözleri köyün pınarı ile kurduğu kişisel ve duygusal ilişkiyi de ifade etmektedir (Görüşmeci-K74) (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 Kocaeli, İzmit Balören kırsal mahallesinde su pınarı (Balcı, 2022)

Değişen habitus'un peyzajda karşılığına dair olgu, en çok **kerpiç samanlıklar beton evler** pratiğinde karşılık bulmaktadır ve bu durum ile bir çok yerleşmede karşılaşılmaktadır. Bunun ötesinde ise, Emirhan kırsal yerleşmesinde görülen ahşap taşıyıcılı kerpiç dolgulu yapılar, Çağırğan yerleşmesinde tespit edilen sepet örgü duvar sisteminin, özgün bir örneği mimari mirasın tüm detaylarıyla görülebildiği geleneksel yapım sistemi ve malzeme kullanımının incelenebildiği yerleşme örneklerinden yalnızca iki tanesidir (Şekil 4.15, Şekil 4.16). Geleneksel yapım tekniklerine dair *habitus* yok oluş sürecine girmiş olsa da, bir önceki kuşağın bu yapıları nasıl inşa ettiklerini, malzemeleri yerel ölçekte nerelerden temin ettiklerini aktarabilecek kişilere İzmit kırsal yerleşmelerinde rastlanmaktadır. Öte yandan betonarme yapım sistemi ve malzemelerle yeni konut veya depo yapıları inşa edilirken, mimari varlıklar ya sökülmemekte ya da samanlık, ahır veya depo olarak yeniden işlevlendirilmektedir.

Şekil 4.15 Kocaeli, İzmit Emirhan kirsal mahallesinde kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiş konutlar (Balcı, 2022)

Bu ipuçlarıyla değişen habitus'un peyzajda karşılığına dair olguyu, **beton evler ve kerpiç samanlıkların biraradalığı** pratiğiyle birlikte sorgularken; habitus'unu hızla kaybeden bu alanda planlama; yerel malzemeye dayanan, sürdürülebilir yapı ve yerleşme üretme kültürünü devam ettirmek için kendini yeniden nasıl düzenlemelidir sorusuna cevap bulmanın yerinde olacağı düşünülmektedir.

Şekil 4.16 Kocaeli, İzmit Çağırğan kirsal mahallesinde çubuk örgü sistemine ilişkin detaylar (Balcı, 2022)

4.3.4 Toplumsal Uygulamaların Yerle İlişkisine Dair Olgular-Bireyselleşen

Toplum Kamusallığını Kaybeden Mekânlar

Toplumsal uygulamalar, habitus'un ediniminde ve bu uygulamalara katılmak kültürel sermayenin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Değişen toplum yapısı ve küresel etkiler, toplumsal uygulamaların da değişmesine, eskiden var olanların zamanla ölmesine neden olmaktadır. Bu şekilde, söz konusu toplumsal uygulamaya dair mekânlar da eski önemini kaybetmekte ve dönüşmektedir. İzmit kırsal yerleşmelerinde bayram yerleri, bir toplumsal uygulama mekânı olarak birçok anlatıda geçmektedir. Günümüzde bayramlarda köyler şehirle çok yakın olmalarına rağmen -belki tam da o nedenle- تنها olmaktadır. Arabalarıyla büyüklerini ziyarete gelen genç kuşak yerliler gece yatısına kalmadan şehre dönmektedir. Oysa eskiden bayram yerlerinde günübirlik şenlikler olur, güreş müsabakaları düzenlenir, kurulan salıncaklarda köyün gençleri bir arada sallanırdı. Bugünler için özel hazırlıklar yapılırdı. Düğmeciler köyünden 68 yaşındaki erkek görüşmeci bayram yerini geçmişteki haliyle;

“Her köyün bir bayram günü vardır o bayrama komşu köyler gelir. Bazı zaman olur köy meydanında havanın şartına göre sofralar kurulur misafirler orada ağırlanır. Yani bunun karı kışı da olmaz, ... bir bayramdı güreş tertip edildi köylüler arasında, şu anda bizim okulumuz ve futbol sahamızın yapıldığı yerde samanları getirdiler karın üzerine serdiler orda güreş yaptılar”

şeklinde aktarırken, geleneğe bağlılıkla ilgili vurgu da yapmaktadır (Görüşmeci-K6). Sapakpınar köyünden kadın görüşmeci;

“Bayram geliyor bir hafta varken zincirler toplarız salıncak kurarız. Bayram oldu mu biz dayremizi (tef) alırız otururuz, çalarız, salıncakta sallanırlar... aşağıda şurada büyük bir meşe var salıncağımızı oraya kurardık. Bir de köyün çıkışında vardı bir meşe orada kurardık salıncağımızı.”

sözleriyle köy için bayramda önemli olan mekânların da tarifini yapmakta ve görüşmenin devamında, belediye tarafından bir önceki bayram köyden uzakta eski belde merkezinde kurulan salıncağa ilişkin düşüncelerini sevinçle ifade etmektedir (Görüşmeci-K27) (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 Kocaeli, İzmit Sapakpınar Mahallesiinde geçmişte dallarına salıncak kurulan meşe ağacı (Balcı, 2022)

Bireyselleşen toplum ve kamusalığını kaybeden mekânlar mekanizmalarıyla toplumsal uygulamaların yerle ilişkisine dair olguyu anlamaya çalışırken, kırsal alanlarda kamusal mekânların yeniden kullanılması, görünürde gerçekleşen bir toplanmanın ötesine geçebilir mi, sorusunu dikkatle cevaplamak gerekmektedir. Çünkü kültürel sermaye ile birlikte değişen sosyal sermaye de, habitus'un hızlı bir biçimde dönüşmesine neden olmaktadır.

Guguk geldi, sayacı, Hıdrellez kutlamaları, bayram eğlenceleri, imece gibi uygulamalar kültürel kimliğin coğrafi dağılımını net bir şekilde ortaya koymaktadır. “Guguk geldi, yaz geldi” sözleriyle guguk kuşunun sesini ilk duyan çoban çocukların kapı, kapı dolaşarak yumurta toplaması sonra da topladıkları yumurtaları hayvanları otlattıkları yerde kaynatarak topluca yemeleri sadece Manav (Yerli) yerleşmelerinde rastlanan bir uygulamadır. Buna karşılık harman sonu, köyün gençlerinin toplanarak farklı kılıklerde kapı, kapı gezerek “Sayacı geldi hoş geldi, bu kimin sayası Hz. Ali'nin sayası” diyerek buğday toplamaları, sadece göçmen yerleşmelerinde rastlanan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki ritüel de günümüzde artık uygulanmamaktadır ve kültürel kimliğin bir belirteci olarak *habitus*'tan silinmek üzeredir.

Karaabdülbaki yerleşmesinde yaşayanlar kendilerini Bulgaristan göçmeni olarak tanımlamaktadır. Bulgaristan'da yerleşik oldukları bölgede bulunan Karabaş Ormanı'nda her sene gerçekleştirdikleri yağmur duası ritüelini, göçlerinden sonra da yerleşmenin sınırları içinde bulunan ormanlık alanda gerçekleştirmektedirler. Geçmişteki biçiminden,

özellikle yapılan yemekler ve bu yemeklerin paylaşılması yönüyle farklılaşmış olsa da, kamusal alanın geçmişte olduğu gibi kullanılmaya devam edişine iyi bir örnek sunmaktadır. Alanın, hem Karaabdülbaki hem de onlar gibi Bulgaristan göçmeni olan Sapakpınar, Kurtdere ve Ayvalı yerleşmelerinin sakinleri için aynı derecede önemli olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 4.18). Buna karşın, bu alanın hemen yanında bungalow yerleşmesine izin veren bir projenin, Orman İşletme İdaresi tarafından onaylanmış olması, bu önemin merkezi yönetim tarafından yeterince anlaşılamadığı ve anlamlandırılmadığını ortaya koymaktadır. Bayramlar, geçmişte toplu olarak kutlanan önemli günler olarak, güreşlerin yapıldığı köy meydanı ve salıncakların kurulduğu köyün büyük meşe ağacı gibi mekânı betimleyecek şekilde birçok anlatıda yer bulmaktadır.

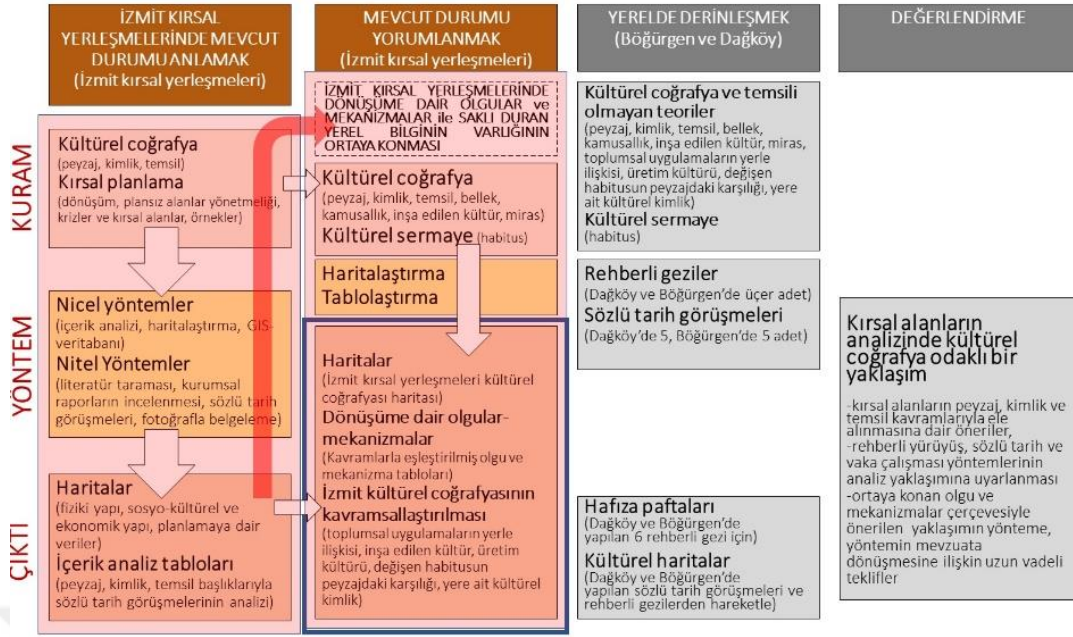
Şekil 4.18 Kocaeli, İzmit Karaabdülbaki kırsal mahallesinde Yağmur Duası (Hacet bayramı) etkinliği ve etkinliğin gerçekleştirildiği orman içi mekan (Balcı, 2023)

Günümüzde aile yapısının farklılaşması, bireyselliğin artması gibi nedenlerle bayramlar eski kalabalık günlerini, dolayısıyla bu kalabalığı bir araya getiren kamusal mekânlar da eski önemlerini kaybetmişlerdir. Yukarıdakilere benzer şekilde tarif edilen, günlük hayatın içinde aktif biçimde yer almasa da, geçmişte kırsal yerleşme sakinlerinin bir araya geldiği mekânlar varlıklarını korumalarına rağmen eskisi gibi kullanılmadıkları için kamusalıklarını kaybetmektedirler. Toplumsal uygulamaların yerle ilişkisi, **bireyselleşen toplum kamusallığını kaybeden mekanlar pratiğiyle** karşılık bulmaktadır.

İzmit'te bölge ölçeğindeki değerlendirmelerin sonuçlarının niteliksel verilerin yaygın şekilde analiz edilmesiyle ortaya çıkarılan yukarıdaki olgular, araştırmanın bundan sonraki aşamasında, yerleşme ölçeğinde yapılacak çalışmalar için önemli bir öngörü sağlamıştır. Bu şekilde yerleşme ölçeğinde, kültürel coğrafya yaklaşımıyla ele alınacak dinamiklerin yakın coğrafyalarla benzerlikleri kurulabilecek, yapı-mekanizma-olgu sistemi içindeki karşılıkları kolaylıkla yorumlanabilecektir.

4.4 Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerinin Kültürel Coğrafyasını Haritalamak

İzmit kırsal yerleşmelerinin kültürel coğrafya yaklaşımıyla analizine dair bir öneri geliştiren bu çalışmada, bir diğer yön de elde edilen zengin veri setinin görselleştirilmesine dair bir seçenek sunmaktır. Öncelikle haritaya altlık olacak biçimde toplumsal uygulamaların yerle ilişkisi, üretim kültürü, değişen habitus'un peyzajda karşılığı ve yere ait kültürel kimlik kavramlarıyla çalışılan ve Ek.F'de sunulan tablo elde edilmiştir. Bu kavramlar, bölge ölçeğinde elde edilen verilerin yerleşme ölçeğine uyarlanması ve yapı-mekanizma-olgu çerçevesi içinde yorumlanmasına olanak sağlamıştır. Bölge ölçeğinde, durum çalışması (case study) genel çerçevesiyle gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmelerinin ve kırsal yerleşme ziyaretleri sırasında yapılan gözlemlerin tümünden elde edilen veriler, bu dört kavramsal başlık altında sınıflandırılmıştır. Daha sonra, bu tablodan her yerleşmede öne çıkan bir pratik, uygun kavramla eşleştirilmiş ve İzmit kırsal yerleşmeleri için bir kültürel coğrafya haritası önerilmiştir (Harita 4.19). Yerleşmenin öne çıkan pratiği veya yere özel bilgisi, kırsal yerleşmelerde yapılan sözlü tarih görüşmelerinde, kişisel deneyime dair anlatılar içinde sıkça yer verilen, birden çok anlatıda tekrar eden bölge içinde de biriciklik karşılığı olanlar içinden seçilmiştir. Bazı durumlarda ise yerel bir malzeme ve/veya üretim işaretlenmiştir.

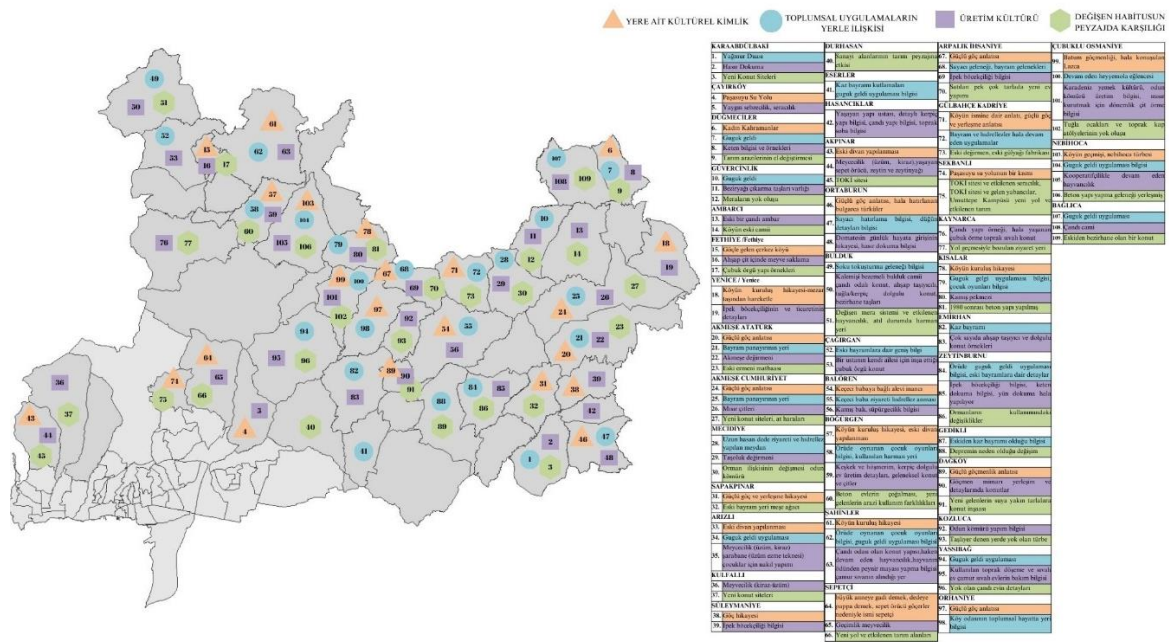

Şekil 4.19 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri kültürel coğrafyası haritası ve tablosunun tez akışı içindeki yeri
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Kültürel coğrafya haritası, birinci aşamada yazılı olarak ortaya konan “İzmit kırsal yerleşmeleri bir dönüşüm baskısı altında olmalarına rağmen, önemli bir kültürel birikime ve kırsal karaktere sahiptir” sonucunun görsel karşılığını sunmaktadır. Bu tür bir haritanın elde edilebilmesi için bölgenin kırsal karakterini peyzaj, kimlik ve temsil kavramlarıyla belli bir derinlikte ve yaygın bir sözlü tarih çalışmasıyla araştırmak gerekmektedir. Bu çalışma, bölgenin kırsal yerleşmelerine dair dışarıdan bir bakış ve yorumlama için güçlü bir veri seti elde edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu şekilde iyi tanınan bir bölge içinde yerleşme ölçeğinde yapılacak çalışmalarda, yerleşmeyi coğrafi ve kültürel bir bütünlük içinde değerlendirmek, ama aynı zamanda o yere ait karakter özelliklerinin farkında olarak yerleşmeye yaklaşmak mümkün olabilecektir. Çalışmanın bu aşaması, bölge ve yerleşme ölçekleri arasındaki ilişkiyi sağlamakta, bir anlamda iki ölçek arasında arabuluculuk yapmaktadır (Şekil 4.19).

Harita çalışmasının en önemli birleşeni de Ek.F’de sunulan tablodur. Örneğin Sapakpınar yerleşmesinde kültürel coğrafya yaklaşımıyla bir analiz çalışması yapılırken, ilk iki aşamanın sonuçlarını detaylı bir şekilde incelemek, yerleşmenin nasıl bir bağlam içinde kendi dinamiklerini oluşturduğunu anlamak açısından önemlidir. Burada kast edilen bağlam; kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarına karşılık gelen pratiklerdir. Sapakpınar,

göçmen yerleşmelerin yoğunlukta olduğu bir bölgenin hemen hemen orta noktasında, yol üstünde konumlanmış bir mahalledir. Karaabdülbaki’de her sene yapılan Yağmur Duası-Hacet Bayramı’na dair anlatı bu yerleşmede de mevcuttur. Aynı bölgeden Süleymaniye yerleşmesinde haritalanan ipekböcekçiliği, Sapakpınar’ın yaygın analizinde ortaya çıkmamıştır. Ancak Sapakpınar’ın da bu potansiyeli taşıması ihtimalini gündeme getirmektedir. Örnekten de anlaşılacağı üzere, alt ve üst ölçek arasında bir köprü vazifesi gören bu aşamada, üst ölçeğin yaygın ama daha genel niteliksel çalışmasında bir yerleşme için gözden kaçan detayların, bölge ve yakın çevre içinde bulunan benzer karakterdeki yerleşmeler aracılığıyla gündeme alınması mümkün olabilecektir.

Harita 4.19 Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri kültürel coğrafyası haritası.
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır-ayrıca bkz Ek.G)

İlk iki aşamanın verilerinin toplanıp değerlendirilmesinin ardından, aşağıda çalışmanın üçüncü aşamasına geçilmektedir. Başka bir çalışmada, başka öncelikler ve dinamiklerle yerleşme ölçeğinde çalışılacak alan seçilebilirse de, tez çalışmasında karakter analizinin verilerinin değerlendirilmesi sonucunda takip eden bölümde detayları verilen bir seçim yapılmıştır.

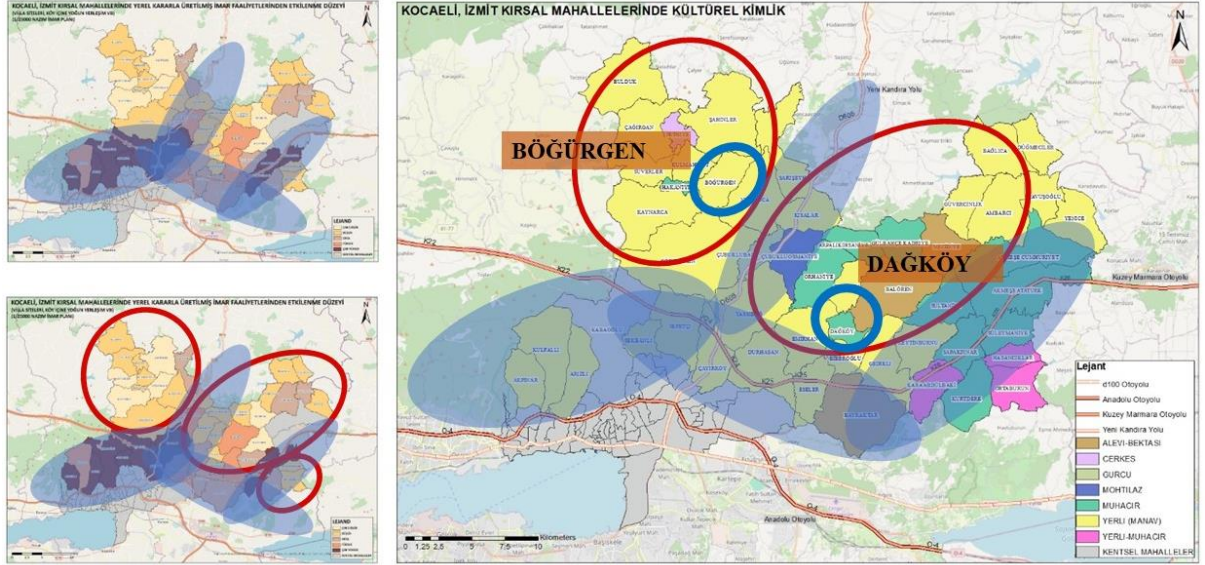
4.5 Karakter Analizi Sonucunda Yerleşme Ölçeğinde Çalışma Yapılacak Alanın Seçimi

İzmit kırsal yerleşmelerinde yürütülen yaygın niteliksel ve niceliksel araştırmaların sonucunda, karakter analizine imkan veren haritalar elde edilmiştir. Fiziki yapı, sosyo-kültürel ve ekonojik yapı ve altyapı proje ve uygulamalarının etkileri başlıklarında gruplandırılan bu haritalar birlikte değerlendirildiğinde, çeşitli karakter bölgeleri ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın yerleşme ölçeğinde yürütülecek aşaması için, iki farklı yerleşme ile çalışılması, farklı dinamiklerin pratik edilmesi açısından uygun görülmüştür. Gerçekte bütün Alana ve farklı coğrafyalara uyarlanabilecek yaklaşım için seçilecek iki alandan birinin Manav, birinin ise Göçmen yerleşmesi (karakter analizinde bölgenin iki baskın kültürel karakteri oldukları için), her iki yerleşmenin de kentleşme baskısından olabildiğince uzak olması ve seçilecek Manav yerleşmesinin geçmişte divan sistemine sahip olmasına karar verilmiştir.

Kendini göçmen olarak tanımlayan kırsal yerleşmelerin, Kandıra ve Sakarya sınırına yakın, kuzey ve doğu yönlerinde ve birbirlerine komşu olacak şekilde konumlandıkları görülmektedir. Geri kalan tüm alanlarda Manav (Yerli) yerleşmeleri bulunmaktadır. Yüksek kırsal yerleşmeler kentin kuzey sınırına yakın alanlardayken, alçak yerleşmeler kıyıya yakın ve günümüzde büyük ölçüde sanayi varlığı ile kaplanmış olan düzlükte yer almaktadır. Akpınar, Kulfallı ve Arızlı kırsal yerleşmeleri ise kıyıya yakın olmasına rağmen dar kıyı bandı nedeniyle yüksek yerleşmelerdir.

Karakter analizi neticesinde, altyapı, imar ve sanayi faaliyetleri nedeniyle kentleşme baskısı altında olan kırsal alanların tespit edilmesi ve bunların, kentleşme baskısı altında olanlar, yarı kentleşmiş olanlar, kırsal karakterlerini koruyanlar şeklinde alt karakterler halinde gruplanması mümkün olmuştur. Güneydoğu uçta bulunan Hasancıklar, Ortaburun, Süleymaniye yerleşmelerinin, kuzeydoğu uçta bulunan Düğmeciler, Bağlıca, Çavuşoğlu, Yenice, Ambarcı, Güvercinlik, Mecidiye yerleşmelerinin, kuzeybatı uçta bulunan Bulduk, Çağırğan, Şahinler, Fethiye, Süverler, Böğürgen, Kulmahmut, Hakaniye ve Kaynarca yerleşmelerinin, orta kesimde ise Emirhan, Dağköy, Biberoğlu yerleşmelerinin kırsal niteliklerini diğer kırsal alanlara göre daha iyi koruduğu görülmüştür. Kültürel coğrafya yöntemleri kullanılarak, kültür ve mekan ilişkisini kurmak, öznel deneyimleri toplamak, gerçek karakterin teşhisini sağlamak üzere biri muhacir diğeri ise geçmişte divan sistemine sahip manav köyü olarak seçilmesine karar

verilen iki köy; Böğürgen ve Dağköy olmuştur (Şekil.4.20). Bu yerleşmelerde gerçekleştirilen çalışma ile yapı-mekanizma-olgu bütünlüğü içinde alt ölçekte peyzaj, kimlik ve temsile ilişkin yere özgü bilgiler elde edilmiş ve bu şekilde kırsal peyzajlarda saklı bilginin ortaya çıkarılışına dair keşfedici bir yaklaşım sergilenmiştir.

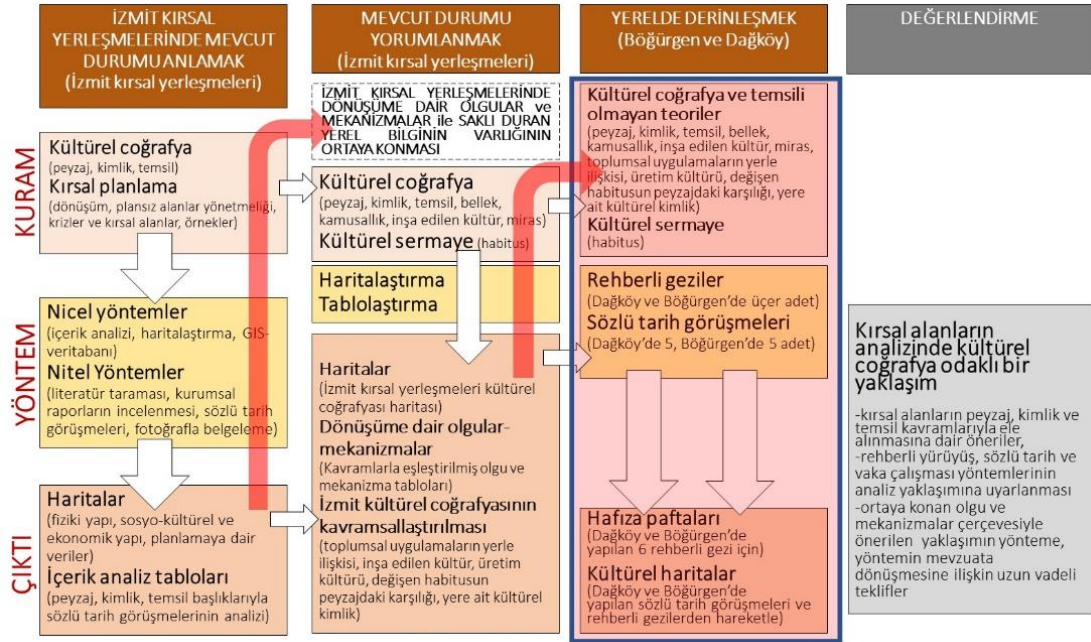

Şekil 4.20 Kocaeli, İzmit kırsal ve kısmen kırsal mahallelerinde karakter analizi ve alt bölgeleme sonucu yakından bakılacak kırsal yerleşmelerin belirlenmesi
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır.)

4.6 Kocaeli, İzmit Kırsal Yerleşmelerine Yakından Bakmak

Saha araştırmalarının ilk iki aşamasında, İzmit kırsal yerleşmeleri önce bütüncül bir bakışla incelenmiş, ardından kırsal yerleşmelerde gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmeleri incelenmiş ve yapılan gözlemlerle birlikte yorumlanarak belli sonuçlara ulaşılmıştır. İzmit kırsal yerleşmelerinin yer yer kentleşme baskısı altında olduğu, buna karşın kırsal karakterini hala koruyan yerleşmelerde barındırdığı, ulaşılan en önemli sonuçlar olmuştur. Hızlı kentleşme riskinin yapı-mekanizma-olgu sistemi içinde değerlendirilmesi için, kültürel coğrafya kavramlarını esas alan başlıklarla mekanizma ve olgular, yapının çeşitli unsurlarıyla ele alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda, İzmit'in kırsal yerleşmelerinde halihazırda yaşanmış veya yaşanma ihtimali olan dinamikler ortaya konmuştur. İlk bölümün ikinci önemli sonucu ise, İzmit'te yere özgü bilgiye sahip, tarımsal üretimi kısmen de olsa devam ettiren, habitus'un korunduğu ve kırsal karakterini koruyan yerleşmelerin varlığını ortaya koymak olmuştur. İkinci aşamada üretilen tablo ve haritalar yardımıyla zengin kırsal karaktere dair bilgiler, sistematik bir şekilde aktarılmıştır. Bu üçüncü aşamada ise, tüm bu veriler ışığında

peyzajlara ve yerleşme sakinlerinin zihinlerine gömülü olan bilginin keşfedilmesi için, önceki bölümde aktarılan kriterlere bağlı olarak seçilen iki yerleşmede, sözlü tarih ve rehberli yürüyüş yöntemleriyle bir araştırma gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 Analizlerin, yerelde derinleşmek başlıklı son aşamasının tez akışı şemasındaki yeri
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Böğürgen ve Dağköy kırsal yerleşmelerinde kültürün mekandaki karşılığına dair elde edilen zengin veriler, kırsal alanların analizinde sahip olduğumuz mevcut yaklaşımlarla ortaya konan verilerin eksik kalan, keşfedici olmaktan uzak yönlerini açıklıkla yansıtmaktadır.

4.6.1 Böğürgen Ne Anlatıyor?

Bu değerlendirmeler ile dönüşüme dair baskıyı nispeten daha az yaşayan kırsal yerleşmelerden biri olan Böğürgen'de, yapılacak üçüncü aşama çalışmanın ana hatları da belirlenmiştir. Buna göre, Böğürgen Köyünde yapılan temsil, kimlik ve peyzaj kavramlarının mekânsal karşılıklarının izi sürülmüştür. Böylece henüz özgün özelliklerini koruyan bir yerleşmenin o yere özel *habitus* hakkında neler söyleyebileceğinin anlaşılması hedeflenmiştir.

Böğürgen, İzmit'in kuzeybatısında, adrese dayalı nüfus sisteminin Aralık 2022 verilerine göre 116'sı erkek, 87'si kadın, toplam 203 kişinin yaşadığı bir yerleşmedir. Ancak,

mahalle muhtarı kendisi ile yapılan görüşmede bu sayıların haftasonları ve yaz-kış mevsimlerinde değiştiğini aktarmıştır. Bir göçmen yerleşmesi olan Hakaniye ve tamamı yerli olan Kaynarca, Kulmahmut, Şahinler, Nebihoca ve Gökçeören yerleşmelerine komşuluğu bulunmaktadır (Harita 4.20).

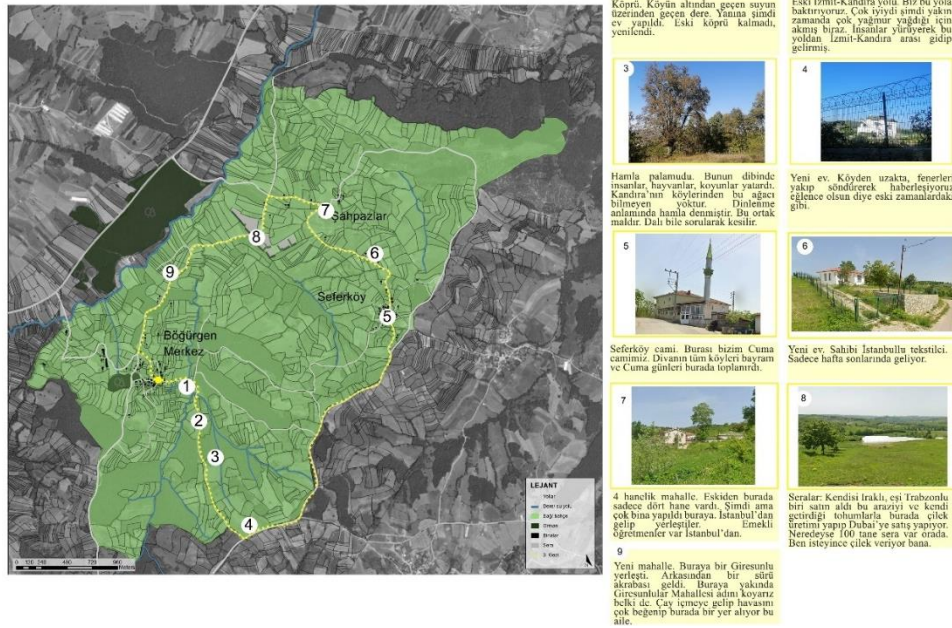

Harita 4.20 Kocaeli, İzmit Bögürden kırsal mahalle sınırları ve komşu mahalleler
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Bögürden, 2012 yılında çıkan Büyükşehir yasasından sonra Şahbazlar, Seferköy ve Bögürden Merkez alt yerleşmelerini içine alacak şekilde mahalle olmuştur (Harita 4.21). Bu yerleşmeler geçmişte önce Bögürden Divanı'na bağlı köyler, daha sonra ise Bögürden Köyü'ne bağlı mahalleler idi. Divan, geçmişte idari bir birim olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, toplu halde yapıların bulunduğu, birbirine makul mesafede, çoğunlukla görsel iletişimi olan 3-4 alt yerleşim birimi birleşerek bir divanı oluşturmaktadır. Çoğunlukla Batı Karadeniz Bölgesinde bu türlü yerleşme birimleri vardır (Yılmaz, 2010).

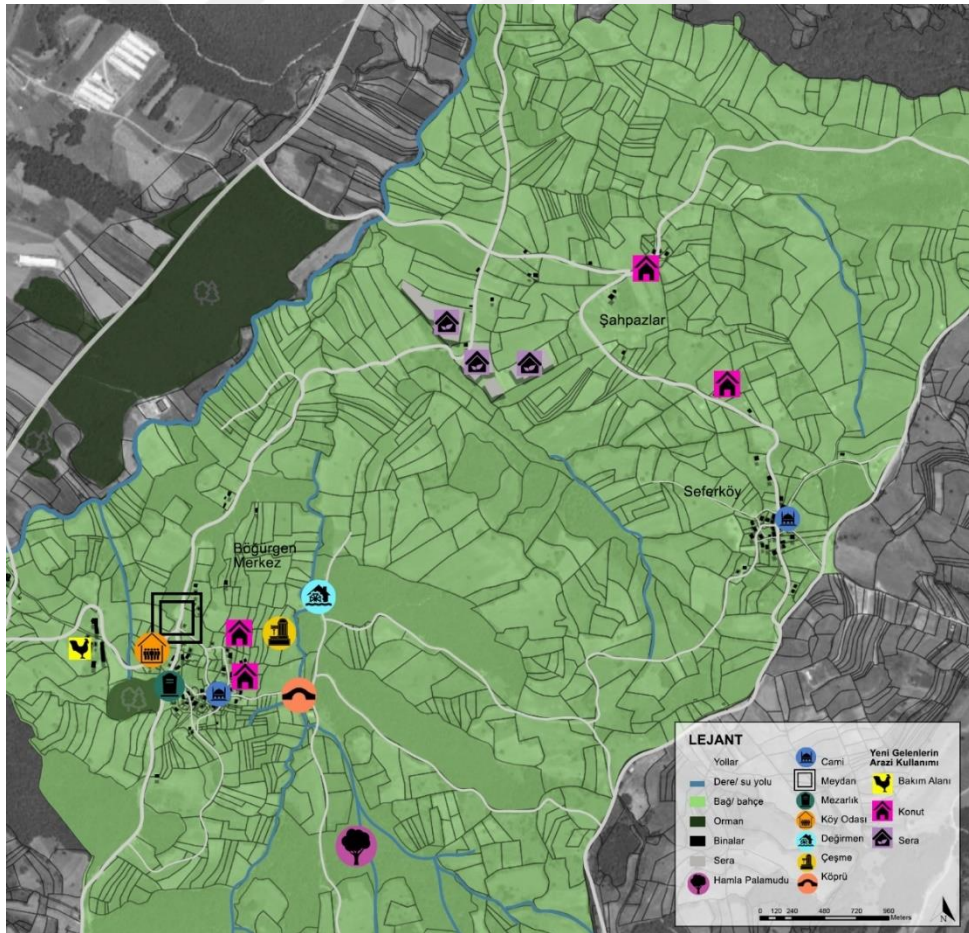
Buna göre köy içinde tel örgü veya kagir bahçe duvarı olmayan ve yerlilerin kullandığı konut yapılarına karşılık, yeni gelenlerin duvarlarla çevrilmiş, büyük metal kapılardan geçilerek girilen bahçeleri olduğu gözlemlenmiş ve değişen kültürün mekandaki karşılığı net bir biçimde ortaya konabilmiştir. Bu durumu destekler biçimde, Böğürgen merkezde başka bir köy sakiniyle gerçekleştirilen rehberli yürüyüşte, köydeki arazi satışları, köy içinde arsa alan kişilerin yapacakları yeni evler, yeni gelenler tarafından satın alınan parsellerin tel örgüler ile kapatılması ve bu nedenle rehber de dahil hayvan sahibi kişilerin otlatma rotalarında meydana gelen zorunlu ve kendilerini zorlayan değişiklikler konuşulmuştur. Aynı rehberden, kendisinin doğduğu ve dedesinin inşa etmiş olduğu evdeki yaşama dair bilgiler alınmıştır. Ev, ailenin yakın dönemde beton karkas ile inşa edilen konuta geçmeleri nedeniyle, İzmit'in birçok kırsal yerleşmesinde olduğu gibi konut işlevini kaybetmiş ve samanlık, depo ve garaj olan yeni bir işlev kazanmıştır. Yerliler halen daha büyük tarlalarda arpa, buğday, mısır ve fındık tarımı yaparken, yeni gelenlerin geçimlik bahçe üretimleri ve birkaç meyve ağacı ile sınırlı kaldıkları görülmüştür. Üretim kültürleri arasında ortaya çıkan bu fark sadece yeni gelenlerle yerliler arasında değil, genç kuşakları şehirde yaşamayı tercih eden yerli aileler ile genç kuşakları halen Böğürgen'de yaşayan yerli aileler arasında da gözlemlenmiştir (Şekil 4.22).

REHBERLİ YÜRÜYÜŞ/ BÖĞÜRGEN

Şekil 4.23 Kocaeli, İzmit Böğürgen mahallesi Seferköy ve Şahbazlar kesiminde gerçekleştirilen rehberli yürüyüşler değerlendirme paftası.
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır- ayrıca bkz. Ek.I)

Böğürgen'in Seferköy ve Şahbazlar alt yerleşmelerinde de rehberli yürüyüşler yapılmıştır (Şekil 4.23). Bu yürüyüşlerde iki farklı su yolunun üzerindeki değirmenlerin, binetlerin (keten veya buğday yıkamak için derelerde inşa edilen setler) yerleri, çeşmeler görülmüş, su kaynaklarının yerleri öğrenilmiştir. İçerisinde oldukça eski mezar taşları bulunan mezarlık incelenmiştir. Eski İzmit-Kandıra yolunda bulunan hamla palamudunun hikayesi, ağacın altında dinlenmiştir. Buna göre, İzmit-Kandıra arasında araç olmadığı zamanlarda hayvanlarla veya yaya olarak yapılan yolculuklarda bu ağaç çok kullanılan ve geçmişte bu yolu kullanan herkes tarafından bilinen dinlenme noktası olarak tanımlanmıştır. Ulaşım olanaklarının gelişmesi, topoğrafya nedeniyle kısa değil elverişli rotaların yeni yollar için tercih edilmesi, araç sahipliğinin artması bu yolun zamanla önemini yitirmesine neden olmuştur. Geçmişte çeşitli karşılaşmalara, buluşmalara, dinlenme sırasında yapılan küçük eğlencelere tanıklık eden bu mekân, kamusal kullanımını kaybetmiştir. Buna rağmen, rehberin aktardığına göre hala köyün ortak malı olarak görülmekte ve budanmasına ve bakımına özen gösterilmektedir.

Böğürgen merkezden, Seferköy ve Şahpazlar alt yerleşmelerini birbirine bağlayan eski patika yol deneyimlenmiştir. Söz konusu üç yerleşme biriminin birbirini görmesinin ve deneyimlenen patikayla kolay erişilebilir olmasının, geçmişte aynı divana bağlı bulunmalarının temel etkeni olduğu yürüyüş rehberiyle birlikte değerlendirilmiştir. Böğürgen’de yapılan görüşmelerde, Seferköy ve Şahpazların yerliler tarafından mahalle, (bir önceki idari yapılanma düzeninde Böğürgen Köyü’ne bağlı mahalleler oldukları için) hatta daha yaşlılarda köy olarak (divan idari düzeninde de Böğürgen Divanı’na bağlı köyler oldukları için) anılmaları dikkat çekici olmuştur. İdari kademelenmede, artık karşılığı olmasa da yaşayanların bu yerleşmeleri alışageldikleri ve/veya büyüklerinden duydukları şekliyle isimlendirmeleri *habitus*’un devamlılığını göstermektedir.

Böğürgen’de gerçekleştirilen araştırma, ilk iki aşamada tartışılan olgu ve mekanizmaların peyzajdaki karşılıklarını ortaya çıkarmanın yanı sıra, görünür olmayan, hafızalarda kalan yere özgü kırsal bilginin gün yüzüne çıkarılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda, kırsal yerleşme sakinlerinin yaşadıkları yere dair beklenti ve talepleri, yeni gelenlere karşı hissettikleri de tespit edilmiştir. Böğürgen için oluşturulan kültürel coğrafya haritası, yerleşmeden toplanan anlatının konumsal karşılıklarını farklı bir dille anlatmaktadır (Harita 4.22).

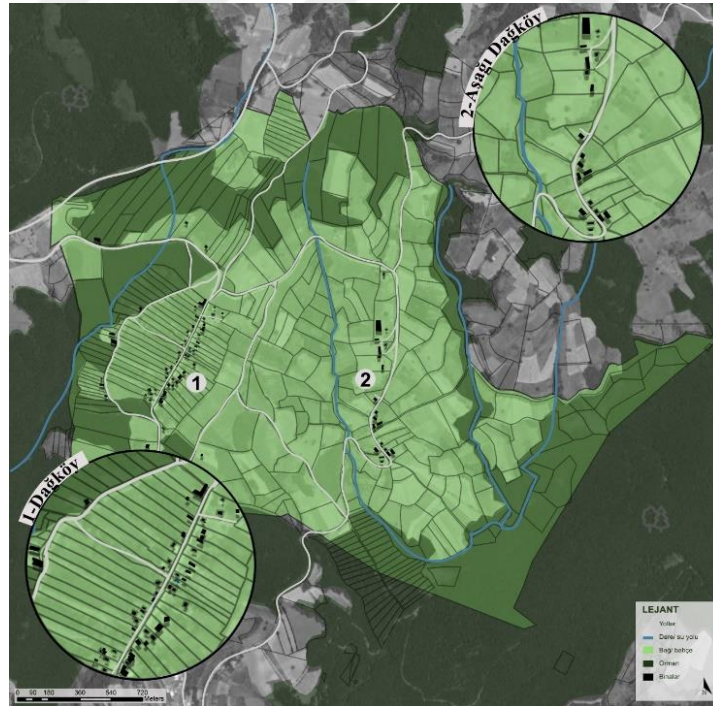
4.6.2 Dağköy Ne Anlatıyor?

Dağköy; Emirhan, Biberoglu, Gedikli, Kozluca isimli manav yerleşmeleri ve Balören isimli Alevi yerleşmesiyle komşudur (Harita 4.23). Kırsal yerleşme, 1932 yılında İzmit’e gelen muhacirlerin ikincil yerleşme yeridir. Öncelikle dağınık bir şekilde İzmit’in farklı köylerinde misafir edilmişlerdir. Zaman içinde burası, kendilerine yerleşim yeri olarak gösterilmiştir. Dağköy’de yapılan görüşmelerde, yerleşmenin sakinleri burayı tatil köyü veya emekli köyü olarak nitelemektedirler. Bunun nedeni olarak ise, köyde genç nüfusun oldukça az olması ve tarımsal üretimin bulunmamasını göstermektedirler. Dağköy, gerçekte iki mahalleden oluşmaktadır (Harita 4.24). Aşağı Dağköy denilen kesim, muhacirlerin ilk geldiğinde yerleştikleri ve daha sonra kuytuda olduğu için köyün üst kesimlerine taşındıklarını ifade ettikleri bölümdür. Onlar burayı bıraktıktan sonra bir Alevi köyü olan Balören’in sakinleri, burada boşalan yerleri satın almışlardır. Balören, İzmit’in tarım ve hayvancılık konusunda en iddialı ve üretken köylerinden birisidir. Bu karakter, Aşağı Dağköy Mahallesi sonradan yerleşen Balörenlilerde de devam etmektedir. Söz konusu mahalleye yapılan ziyaretlerde pulluk, saban, yem öğütme makinası, tohum ayırma aparatı gibi tarımsal üretime dair alet edavatın, köyün açık

alanlarında görünür olduğu gözlemlenmiştir. Dağköy'ün yukarı kesiminde ise bunlara rastlanmamaktadır.

Harita 4.23 Kocaeli, İzmit Dağköy kırsal mahalle sınırları ve komşu mahalleler
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Harita 4.24 Kocaeli, İzmit Dağköy kırsal mahallesi, alt yerleşmeler
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Dağköy'ün yukarı kesimi, daha ziyade emeklilerin ve ileri yaşta sakinlerin ya sürekli kullandığı ya da haftasonları ve tatil günlerinde tercih ettiği bir yerleşmedir. Kişiler, emeklilik gelirlerini kullanmakta, bir kısmı gelir beklentisi olmaksızın mevsimlik ve geçimlik ekim dikim işleriyle uğraşmaktadırlar. Dağköy'de yapılan rehberli gezilerde, köyün ortak ve önemli görülen alanları, köyün su sistemi, köye yakın zamanda yerleşen ve tamamen köye yabancı olan kişilerin tavırları, köyün göç tarihi ve göçmen olarak getirildikleri yerden taşıdıklarını bildikleri mimari üslup üzerine konuşmalar olmuştur (Şekil 4.24).

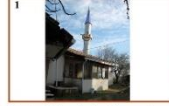
Köyün girişinde bulunan eski meşe ağacı, bugün yerinde bulunmamakta, fakat onun dallarına kurulan salıncakların özlemi halen devam etmektedir. Köyün harman yeri her ne kadar artık köy tüzel kişiliğinin elinde olmasa da, buraya bir toplu konut sitesi yapılırsa ne hissedersiniz, sorusuna verilen “o zaman işte biz bitmişizdir, köyümüz bitmiştir” yanıtının alınması, o yere dair hatıraların o yere bağlılıkla yakından ilgili olduğunu ortaya koymaktadır.

Dağköy'de, İzmit'in manav köylerinden farklı bir arazi kullanım şekli ve mimari biçimleniş vardır. Tek katlı yapılarda odalar, uzun bir açık sofaya tek tek açılmaktadır. Bu odaların her birinin içinde, ısınma ve banyo düzeneği olduğu ifade edilmiştir. Ahır ve ahır içindeki hayvanların yiyeceği olarak kullanılacak saman ve yemler bu konut yapısının ilerisinde ve yanyanadır. Ahır ve samanlığın arasında bir sundurma kurulmuştur. Yine çeşitli alet edavatın, yakın dönemde traktörlerin altında saklanması için başka bir sundurma daha bulunmaktadır. Yerleşmenin en tepe noktasında, sırt çizgisini takip eden yola dik uzanan, uzun ince parseller yanyana sıralanmıştır. Parseller, sırttan dere yatağına kadar uzanmakta, üst taraflarında yukarıda tarif edilen konut, ahır ve samanlık kompleksi yer alırken, suya yakın alt tarafı, ekim dikim işlerine ayrılmaktadır. Günümüzde ise bu parseller, dere yatağının hemen üstünden geçen yol ile ikiye bölünmekte ve çoğunlukla ikincil yol ile dere yatağı arasındaki arazi parçası, köye yabancı kişilere satılmaktadır. Köyün yeni yerleşenleri ile eskileri arasında, mekansal olarak bir uzaklık ve kopukluk bulunmaktadır.

REHBERLİ YÜRÜYÜŞ / DAĞKÖY

1. Rota

Cami: 1943 yılında elde yapılmış cami. Tavanı beton değil. Minare yeni yapıldı. Eski minarenin yeri de bahçede duruyor. Cuma günleri bahçede toplanılır, geceleri yazın arazi süre zaman geçirilirdi burada. Eski den gashane kullanıldığı artık kullanılmıyor, sadece namaz kılınıyor.

Evlər genel: 10-12 metre boy. Evlər hep güneye bakar. Yeni yapılan evler de hep güneye bakar.

İkinci çeşme: Şebeke suyu gelince battal oldu. Karşıdan geliyordu suyu. Kınymamın tarafından, şimdi benler eskidiği için ve seviyesi de yüksek olduğu için çıkıyor. Köyde yakın olsun, kolaylık olsun diye yapıldı ama hep arıza verirdi.

Eski ev 1: Kiler, mutfak, oda, camlar. Tuvalet eski sistem, dışarda. 1942 model. Caminin girişi de bu model. 10x10 cille yonma abşaplar... meşe ve gürgen bunlarda kavak olmaz. Aralar karpas, soya olmadı bu bakım olmadı zaman gider o zamanın evleri bu zamanın evlerinden daha sıhhatli.

Arsa sistemi ve çeki ev 2: herkesin evinin arası 2 dönüm, 4 dönüm. Bakılmıyınca yıkılmış. Tokat, çamallarla yapılan bahçenin duvarı. Adam evinden çıkar alırdı güler, alırdı erkanda samanlıklar olur. Usulü kapalı bir alana da ökü arabalardı koyar.

Harman yeri: köyün ortak yeri. Çerçesini çocuk parkı var şimdi. Altı dü, burada harmanlar vardı. Nisan dönme 10 sabah 9'da baslar, öğlen 2 de işte birer. Akşam 7'de çıkardı da tene yapılı. Her harman kendi harman yeri vardır. Harman devşimden önce yolda bakını yapılı. 1975'ten beri, paloz çıktığından beri kalmamıştır. Burada bir şey yapacak olsa köy bizi deriz. Çünkü kendi yerimiz değil, bir şey yapamıyız.

Gölet: yağmur suyu birikiyordu, mandalar onun içine giriyordu.

Mezarlık: 1940'dan bu yana mezar taşları var. Eski yazıyla taş yok, köyün kurulmuş 1940 olduğu için.

Eski ev 3: sonradan eklenmiş bir odunluk. Ağık bir sofa var. Sonradan yapılan kiler-tuvalet var. Bu tıklı odaların içinde hamam da olurdu. Çekirdek aile yazardı bu evlerde. Bu sofabaları otaı açık. Bizim evimizde pencereler işlemeliydi babam, dedem sanırdı odaya için. Bir kapıların hala kilitlenmez, burada hiç hırsızlık olmaz.

Harmandaki çeşme: yeni yapıldı, şimdi de battal oldu.

Salıncak kurulan meşe: burada salıncak kurulmuş gençler burada volta atardı. Dallar yolu sarkardı, yola doğru sallanırdı.

Yolda: çiçek çoktur bizim köyümüzde, çamallara, tokatlara onlara düzme çok önem verirdiz.

2. Rota

Köyün pınarı: Kaynağı yakındaki bir tarladan çıkar. Karatü çayı olmaz, kireçli su. Eski den kırmızı künklerle su pınardan çeşmeye gelirler. Eski bir mühtar doğerle oraya müdahale etti, dozer de battı suyun çıktığı yer olduğu için. En sonunda plastik boruya alındı su.

Köyün ilk çeşmesi: adı at pınarı, yazısı silinmiştir. Burada buğdaylar olukları içinde yakınırdı. Aşağı çeşme deriz bir bina. Kadınlar o çeşmeden su taşıyor. Kadın sıcak yem buz güldü.

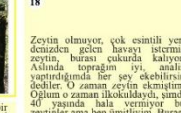
Dere: dere boyunca arası olanlar orada domates, biber yetiştirir.

Satış yapılan parsellerde ağaçların seyrekleştirilmesi

Orman içerisinde yerleşmiş bir üretim alanı. Burada sağaltat atölyeler var, ayrıca sahibinin hayvanları var, tavukları ve diğer hayvanları var. Onlara bakıyor.

Zeytin olmuyor, çok esintili yeri denizden gelen havayı içermiş zeytin, burası çukarda kalıyor. Alında toprağın iyi analoz yapıldığında her şey ekebilirsin dediler. O zaman zeytin ektiler. Oğlum o zaman ilkokuldaydı, şimdi 40 yaşında hala vermiyor bu zeytinler ana ben tanıyırım. Burası önceden ormandı, açtık burayı.

Organik tarım çiftliği burası, damadı ve kız bu köyden arkadaşımızın bu serileri kurdu. Helodiyden de destek alıyor ve ürünlerini internetten İlaahba'a satıyor.

Muhacirlerden kalan eski ev.

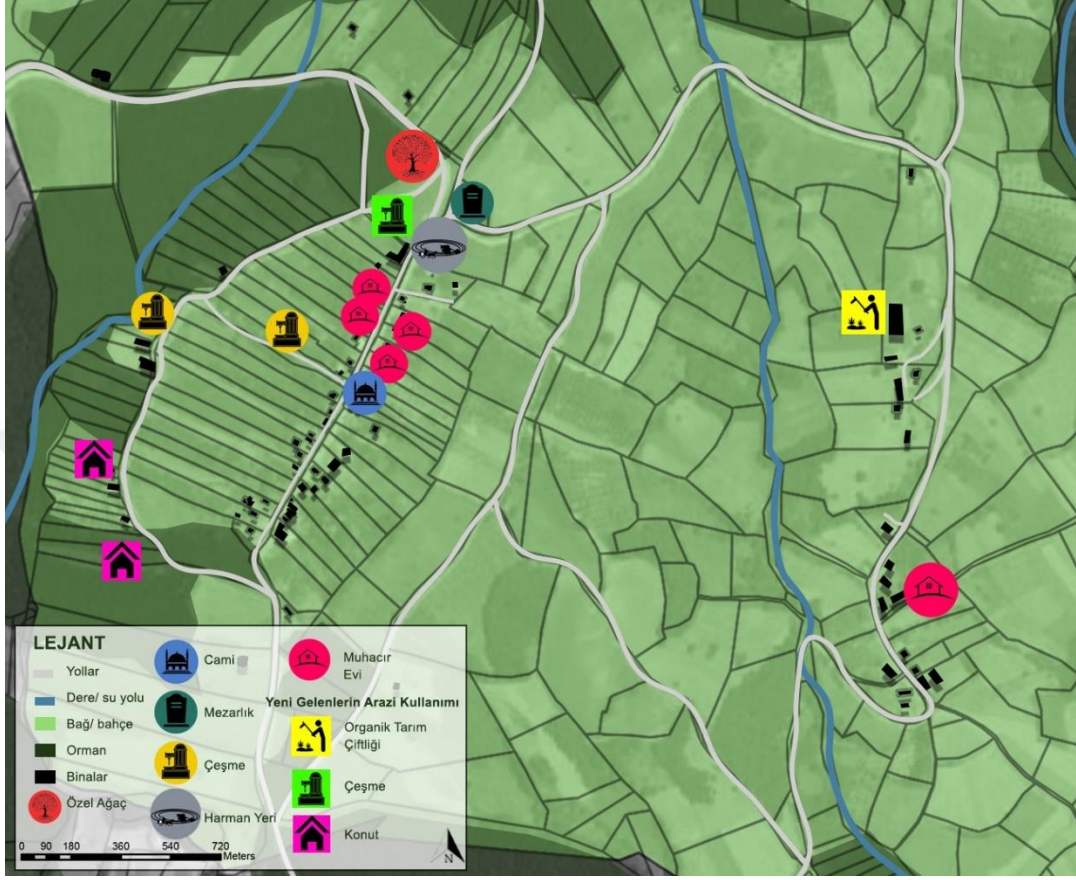
Şekil 4.24 Kocaeli, İzmit Dağköy kırsal mahallesi rehberli yürüyüş değerlendirmesi. (Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır - ayrıca bkz. Ek.J)

Bir muhacir yerleşmesi olan Dağköy'ün kültürel coğrafyası, kimlik kavramıyla yorumlandığında, mimari biçimleniş ve arazi kullanımına dair, sakinlerin hafızalarında kalanlar ön plana çıkmaktadır. Bir diğer ilginç nokta da, Balkanlardan göç sırasında bir kısmı Tunceli'ye bir kısmı İzmit'e gönderilen aynı köyün insanlarından, Tunceli'ye gönderilenlerin bir süre sonra İzmit'teki akrabalarının yanına dönmesi ve burada mülk edinebilmek için önemli bir çaba göstermiş olmalarıdır. Peyzaj açısından değerlendirildiğinde ise harman yeri, köyün pınarı, köyün meşe ağacı dikkat çekmektedir. Peyzaj anlatısında, kamusalılık ve birlikte yapılan harman, düğün, imece ve sayacı gibi etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır.

Dağköy'ün, Balörenli sakinler tarafından sonradan edinilen aşağı kısmı dışında muhacirlerin yoğun olduğu üst kesiminde habitus'un yavaş yavaş ortadan kaybolduğunu söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

Dağköy'de gerçekleştirilen araştırma, ilk iki aşamada tartışılan olgu ve mekanizmaların peyzajdaki karşılıklarını yapıyla bağlantılı olarak ortaya çıkarmanın yanı sıra, yerleşme sakinlerinin zihinlerinde ve hatıralarında yer alan yere özgü kırsal bilgi ve tecrübenin anlaşılmasını mümkün kılmıştır. Çalışmalar sırasında, yerleşme sakinlerinin peyzajla

ilişkisi ve kimlik tanımları, yerleşime dair hissettikleri ve gelecek görüşleri de anlaşılmıştır. Sözlü tarih ve rehberli yürüyüşler neticesinde, toplanan bilgilerin grafik anlatımı için Dağköy kültürel coğrafya haritası hazırlanmıştır (Harita 4.25).

Harita 4.25 Kocaeli, İzmit Dağköy kültürel coğrafyası
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

4.7 Bulgular ve Tartışma

İzmit kırsal yerleşmelerini, durum çalışması (case study) genel çerçevesi, yapı-mekanizma-olgu sistematığı ve kültürel coğrafya yaklaşımının kavramlarıyla ele alan analiz çalışması sonucunda, araştırmanın farklı aşamalarında farklı bilgiler toplanmıştır. Yaygın ve derinlemesine niteliksel ve niceliksel yöntemler kullanılarak yürütülen çalışmada, İzmit'in kırsal yerleşmelerinin mevcut durumu, hem yapısal etkiler hem de mekanizma ve olgu düzeyinde ortaya konmuştur. Aşağıda durum çalışması, sözlü tarih görüşmesi ve rehberli yürüyüş yöntemleriyle elde edilen veriler yapı-mekanizma-olgu sistematığı ile birleşerek yorumlanmıştır. İzmit kırsal alanlarında yapılan görüşmeler bu bakış açısı ile değerlendirilmiş ve anlatılar belli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bu şekilde örnek sahanın kendine özgü değişim dinamiklerinin yerle ve yere özel kültürle

bağlantısına dair olgular elde edilmiştir. Bu olgular yardımıyla, değişimin kontrollü olmasına ilişkin çerçevenin hangi noktalarda kaybedildiğini söylemek, dolayısıyla mekanizmaları ortaya koymak mümkün olmuştur.

Bulgular tartışılırken, Türkiye’de planlama disiplininin kırsal alanlar açısından yasal çerçevesi, İzmit’in sanayi dokusu ve kırsal alanların tüm dünyada karşı karşıya olduğu tehditler de göz önüne alınmıştır.

-Merkezden, yereldeki yansımaları göz ardı ederek üretilen kararlar ve hayata geçirilen uygulamalar, İzmit kırsal alanlarında fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümü hızlandırmakta ve kontrolsüz gelişmesine neden olmaktadır.

-Küresel ölçekte etkileri olan krizlerin itici gücüyle, harekete geçen şehirlilerin yerleşme talepleri kırsal alanların nüfusu, fiziki yapısı ve ekonomisi üzerinde çeşitli etkilere neden olmaktadır. İzmit kırsal alanlarında 1999 Gölcük Depremi, 2020-2022 yılları arasında yaşanan Covid 19 Pandemisi ve Şubat 2023 Kahrammaraş Depremlerinin etkilerini izlemek mümkündür.

-İzmit’te, sanayinin gelişmeye başladığı 1950’lerden itibaren kırsal alanlardaki iş gücü ya tamamen ya da kısmi olarak şehir merkezine hareket etmiştir. Sanayi alanları ile tarımsal üretim yapılabilen kırsal alanların çok yakın olması, kısa aralıklarla geliş gidişlerin yapılmasını mümkün kılmıştır. Bu durum, bir yandan kırsal alanlarda sosyo-kültürel dönüşümü hızlandırırken, öte yandan farklılaşarak da olsa, tarımsal üretimin devam etmesine, söz konusu kırsal alanların uzun vadede insansızlaşmasının gecikmesine olanak sağlamıştır.

-Yeni ya da yeniden gelenler, İzmit kırsal alanlarında mevcut kültürün dönüşmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Şehirli bakış açısının bir yansıması olan bu etki, kırsal geleneğin sadece fiziksel değil sosyal ve kültürel yönlerinin de değişmesine neden olmaktadır.

-1980’lerden, özellikle 17 Ağustos 1999 Depreminden sonra, İzmit kırsal alanlarında geleneksel mimari üretim terk edilmiş, yerini betonarme yapıım sistemi almıştır. Tarımsal üretimin azalması veya biçim değiştirmesi de suyun kullanımına ilişkin mekânlar üzerinde dönüştürücü, hatta yok edici etkiye sahip olmuştur.

-Bireyselleşen toplum fertlerinin bayram, imece gibi toplumsal faaliyetlere katılımı azalmış, dolayısıyla bu uygulamalara ait kamusal mekânlar önemlerini yitirmiştir.

Saha çalışması kapsamında elde edilen ve “yere ait kültürel kimliğe dair olgular”, “üretim kültürüne dair olgular”, “değişen habitus’un peyzajdaki karşılığına dair olgular”, “toplumsal uygulamaların yerle ilişkisine dair olgular” başlıkları altında gruplanan olgulara dair saptanan yukarıdaki mekanizmalar, değişen dünyanın dinamiklerinden kırsal alanların da etkilendiğini, İzmit kırsal alanları üzerinden ortaya çıkarmaktadır. Bu yeni ya da şaşılacak bir durum değildir. Fakat kırsal alanların sürdürülebilirlik, yerellik ve kendine yeterlilik gibi konularda taşıdığı önem düşünüldüğünde, değişimin kontrolsüz-plansız ve/veya öngörüsüz olmasının dezavantajları sadece kırı ve orada yaşayanları değil, tüm çevresini ve sınırları içinde bulunduğu kenti de etkilemektedir. Ortaya çıkan bu olgular genelleştirildiğinde, sonuç ve öneriler bölümündeki değerlendirmeleri yapabilmek üzere aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

-İzmit’te sanayinin gelişmiş olması, kırsal nüfus ve üretim açısından iki yönlü bir etki yaratmıştır. Sanayi bölgesine yakın olmak, bir çok işçi için toprağıyla –ata toprağıyla- bağların kopmamasına olanak sağlamıştır. Çünkü bu işçiler, ilk etapta köylerinden İzmit merkez veya diğer ilçelerde bulunan sanayiye gidip gelmişlerdir. Daha sonra merkeze yakın bir alana taşınırsalar da haftasonlarının ve tatillerinin tamamını toprak işleriyle meşgul olarak geçirmişlerdir. Diğer taraftan maaş ve ileride emeklilik garantisi olan sanayi çalışanı, köyde zaman geçirmeye devam etse de, tarımsal üretimin gelir getirici tarafına kayde değer bir katkı sağlamamaktadır.

-Türkiye’nin mülkiyet sistemi, kırsal alanların niteliklerini hızlı bir şekilde kaybetmesinin en temel nedenidir. Bir aileye ait geniş tarım alanları iki kuşak sonra çok parçalı hale gelmektedir. Şehirde çalışanlar, satma ve terk etme yoluyla köydeki topraklarını, kardeşlerine ya da akrabalarına bırakmayınca; ata toprağını terk etmek istemeyen, köyde kalıp tarımsal üretime devam etmek isteyen aile üyeleri sıkıntılı bir durum içine düşmektedir.

-Büyükşehir yasasında yapılan değişiklik ile kırsal alanların tanımı ve yönetimine ilişkin ortaya çıkan karmaşa, köy enstitülerinden itibaren kırsal alanlar için özel olarak oluşturulmuş “köy hizmetleri” gibi köklü kurumların kapatılması, geçmişte sadece kent merkezlerine hizmet götürmekle sorumlu ve deneyimli olan ilçe belediyelerinin hizmet sınırlarının genişlemesi, kırsal alanların hızlı bozulmasında önemli bir etken olmuştur.

-Büyükşehir Yasası sonunda, kırsal yerleşme sakinlerinin vergi, çeşitli altyapı hizmetlerinin ücretlendirilmesi gibi konularda sahip oldukları avantajlı durum bir anda

yok olmuştur. Bunun önüne geçilmek üzere, kırsal mahalle uygulaması başlatılmış ve Büyükşehir Belesiyesi Meclisine başvuranların mahallelerinin kırsal mahalle statüsü almalarının önü açılmıştır. Kırsal yerleşmelerin, toplu şekilde konut alanlarına açılması neticesinde ise kısmi kırsal mahalle uygulaması başlatılmış, kırsal yerleşmelerin yapılan uygulama imar planlarıyla yeni yerleşime açılan bölümleri, kentsel mahalle olarak ilan edilirken diğer bölümleri kısmi kırsal mahalle olarak ilan edilmiştir. Bu durum, aynı coğrafyada yaşayan mahalle sakinlerinin farklı altyapı ve vergi ücretleri ödemesine neden olmaktadır.

-2020-2022 yılları arasında yaşanan Covid 19 Pandemesi ve ardından gelen ekonomik durgunluğun kırsal alanlar üzerinde yarattığı baskı Kocaeli, İzmit kırsalında İstanbul'a yakınlığı nedeniyle daha yoğun bir etki bırakmaya devam etmektedir. Bu durum, gerek artan toprak fiyatları, gerekse tarım arazileri üzerinde hızla çoğalan geçici nitelikteki yapıların varlığından anlaşılmaktadır.

-Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri için önemli risklerden biri de, sanayi varlığının genişleme isteğidir. 2023 Doğu Marmara Bölge Planı stratejik belgesi Kocaeli, İzmit'in sanayi alanındaki merkezi durumunu korumayı ve hatta doğaya duyarlı, güneş enerjisi kullanımı gibi "yumuşatıcı" etkenlerle genişletmeyi önermektedir.

-Günümüzde 65 yaş üzeri kişiler, toprakla geçmişte kurdukları kuvvetli bağı büyük ölçüde korumaktadırlar. 45-65 yaş arası –şehirde çalışmış olmanın da etkisiyle- daha gevşek bağlara sahiptirler ve 20-40 yaş arası ise sahip oldukları çocukların ve kendilerinin çeşitli maddi ihtiyaçlarını (düğün, araba almak, ev almak vb) karşılamak için, arazilerini satmaya daha fazla eğilimlidirler.

-Bir kırsal yerleşmeye yeni gelenler, yerli olanlarla arazi kullanımı, toprakta yetiştirilecek bitkilerin çeşidi, yönleneş gibi konularda çoğunlukla fikir alışverişinde bulunmamaktadırlar. Bu durum yeni gelenleri çeşitli şekillerde zarara uğrattırken, yerliler arasında, yere özel olarak üretilmiş, zaman içerisinde biriktirdikleri bilgi ve deneyimin kullanılmaması hoş karşılanmamaktadır.

-İzmit kırsal yerleşmelerinde gerek yerlilerin, gerekse yeni gelenlerin çeşitli sosyo-kültürel ihtiyaçları bulunmaktadır. 2020-2022 yılları arasında devam eden Covid-19 Pandemisinden sonra, özellikle ileri yaştaki sakinler dışarı çıkmak, topluluk içine girmek gibi konularda çekingen davranmaktadırlar. Öte yandan, yeni gelenler tanışma, yeni yere

uyum sağlama gibi konularda karşılık bulamamakta; mahallede sürekli duran bir muhtar varsa bu ihtiyaçlarını onunla karşılamaktadırlar.

İzmit kırsal yerleşmelerinde, kültürel coğrafya yaklaşımıyla yürütülen analiz çalışmaları gerek bölge, gerekse yerleşme ölçeğinde yer yer tekrar eden yer yer de biricik olan tespitlerin yapılmasını mümkün kılmıştır. Bu tespitlerle, İzmit'in kırsal alanlarının belli kesimlerinde önemli bir kentleşme baskısı olduğu, buna karşılık kırsal karakterini koruyan yerleşmelerin de bulunduğu ortaya konmuştur. Kullanılan yaygın ve derinlemesine nitel ve nicel araştırma yaklaşımları ve yöntemler, yere özgü karakterin keşfinde önemli bir rol oynamıştır. Araştırma, yerleşme ölçeğinde derinleştikçe peyzaj ve insan zihnindeki karşılıkları söz konusu keşfi zenginleştirmiştir. Sözlü tarih yöntemi, yarı yapılandırılmış soru çerçevesiyle yaşam hikayesi üzerinden yanıtları toplamaya odaklanırken, rehberli yürüyüşler de rehberin zihni peyzajda gördüğü imgelerle canlanacak biçimde serbet bırakılmıştır. Peyzajda yapılan bu serbest yürüyüşlerin, bir yeri onu yaşamış bir insanın zihnindeki karşılıklarıyla tanımanın en başarılı yollarından biri olduğu deneyimlenmiştir. Bu sırada yalnızca peyzajı değil, peyzajdaki yürüyüşe eşlik eden rehberi ve onun anlam dünyasını da tanıma imkanı sağlamıştır. Bu şekilde derinlemesine kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarını öncelikleyerek toplanan veriler, araştırmada yaygın toplanan verilerle birlikte yorumlanmıştır. Alt-üst ölçek geçişliliği, gerek verilerin toplanmasında, gerekse yorumlanmasında, çalışmanın önünü açan bir özellik olmuştur. Sonuç bölümünde detaylı bir şekilde açıklandığı üzere, seçilen kuramsal arka plan, yöntem ve çalışma sistematığının ortaya konan sorunsalın hem detaylı ve farklı bir bakış açısıyla tespitinde, hem de bir örnek saha çalışması olarak başarıya ulaştığı düşünülmektedir.

İnsan çağının kendisi ve bu çağın önümüze sıkça çıkardığı krizler nedeniyle, kırsal alanlar halihazırda sahip oldukları dışında yeni ve ani baskılarla karşılaşmakta ve kontrolsüz dönüşüm riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, gelecek krizlerde kentler için en önemli dayanak olacağı düşünülen, kırsal alanları daha savunmasız ve kırılgan hale getirmektedir. Bu noktada, kırsal alanların yapı-mekanizma-olgu sistematığı içinde tüm dinamikleriyle anlaşılması önemli görülmektedir. Uluslararası planlama camiasında bu konu, kültürel çerçeveye de birleştirilerek kırsal alanların anlaşılmasında mekansal planlama anlayışının dışında yaklaşımlar geliştirilmektedir. Türkiye’de ise bu bakış açısının eksikliği, 2000’li yılların başlarından bu yana dikkat çekilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal alanların gerçek karakterini keşfedecek, yere ait kültürü ve dolayısıyla yerleşmenin dışında kalan yerlerle kurduğu ilişkiyi ortaya koyacak bir yaklaşımla ele alınmasına gereksinim duyulmaktadır.

Tez çalışmasında, bu gereksinimin karşılanmasına katkı sunmak amacıyla kırsal alanların kültürel coğrafya kavramsal arka planıyla analizine dair bir yaklaşım geliştirilmiştir. Bu bölümde Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmelerinde uygulanan bu yaklaşımla elde edilen bulgular değerlendirilmekte ve yaklaşımın başka sahalarda uygulanmasında kullanılabilecek yol haritasına dair öneriler sunulmaktadır.

Türkiye’de kırsal alanların günümüzde sergiledikleri görünümün; insansızlaşma, tarımsal üretime dair dinamiklerin değişmesi, emek yoğun çiftçilik faaliyetlerinin teknolojik imkanlarla birleştirilerek kolaylaştırılmasına dönük işleyişin yavaş olması dolayısıyla kırsal yerleşmelerde tarımsal faaliyetlerin azalması, mülkiyet sistemi gereği her kuşak miras geçişinde toprakların bölünerek bir aileyi geçindirebilecek miktara karşılık gelmekten uzaklaşması, özellikle sanayi ve hizmet alanlarında geniş istihdam olanağı sunan şehirlerin kırsal alanlarına kentleşme baskısı ve bunları karşılamak için merkezi veya yerel otoritelerce üretilen plan kararları; çeşitli krizlerde sığınılacak ya da haftasonu ve tatil günlerinde kaçılacak alanlar olarak kırsal yerleşmelerin popülerleşmesi ve bu nedenle torba yasalarla da kolaylaştırılan konteynır, tiny-house, bungalov gibi tekil yapılaşmaların artması, kültürel kimlik algısının çözülmesi, toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısının değişmesi nedenleriyle yakından ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sıralanan bu nedenler, tez çalışması sırasında yapı-mekanizma-olgu sistematığı neticesinde elde edilen bulguların bir özeti niteliğindedir. Türkiye’de kırsal alanların günümüzde gösterdiği görünümün sürdürülebilirlik, kültürel kimliğin korunması, döngüsellik, sınırlı dünya kaynaklarının adil kullanımı gibi konularda önemli riskler barındırdığı yine yapılan çok boyutlu saha araştırmasının sonuçlarına dayanarak rahatlıkla ifade edilebilir. Türkiye planlama yönetim çerçevesinin ise kırsal alanları - özellikle büyükşehirlerde- kentsel gelişim alanları olarak görme eğiliminde olduğu, tez çalışmasının ilgili aşamalarında ortaya konmuştur. Kırsal alanların kendi ihtiyaçları dışında imara açılmasına yol açan sebep imar planları olduğu gibi, bu planların yeni gelenler ile yerliler arasında çıkma ihtimali olan çatışmaya veya bir kırsal alanın sunduğu imkanları birlikte değerlendirmelerine dair herhangi bir stratejik veya mekansal çözümü ortaya koymadıkları görülmektedir. Yerel yönetimlerde kırsal alanların planlamasına dair konuların; büyükşehirlerde çoğu üst ölçek planlardan bağımsız plan tadilat kararlarını onaylama, ilçe belediyelerinde ise mahalle ölçeğinde tarlalarda oluşturulan yollara komşu parselden yol açma düzeyinde olduğunu söylemek iddialı bir duruş olsa da gerçeğin buna oldukça yakın olduğu düşünülmektedir.

Kırsal alanların karşı karşıya oldukları risklerin azaltılması ve zamanın -küresel ölçekte hızla ve her daim esneklik gerektirerek değişen- koşullarına uyum sağlaması için Türkiye’de mevcut planlama yönetim çerçevesinin isabetli öngörüler üretemediği tespit edilmiştir. Bunun temel nedeninin ise, sonuç ürün olarak ortaya çıkan planlar ve stratejik kararlar üretilirken kullanılan verilerin, kırsal alanların gerçek karakterini yansıtmaktan, keşfedici olmaktan, yerleşmenin dinamikleri ile üst yapı arasındaki geçişliliğe imkan vermekten uzak yaklaşımlarla elde edilmesidir. Geniş kapsamlı planlama anlayışında, alan tek düze ve belli standartlara sahip çerçevelerle ele alınmakta ve bilgilerin tümü ölçekten bağımsız olmak üzere aynı uzaklıktan görülmektedir. Tez çalışmasının analiz yaklaşımı ise, kırsal alanı – gerçekte herhangi bir alanı- bir oluş olarak ele almayı, mekanizmaları üst yapı dinamikleriyle birlikte çözümleyip olgu olarak yorumlamayı önermektedir. Bu şekilde mekansal müdahaleleri değil, alanın dinamiklerini yönetmeyi hedefleyen stratejilerin çalışılması için güçlü veriler sunabilmektedir. Kültürel coğrafya kuramı, söz konusu oluş halini anlamak için geniş imkanlar sunan; eleştirel gerçeklik ise yapı-mekanizma-olgu sistematığı içerisinde ölçekler arasındaki geçirgenliğe olanak sağlayan yönleriyle çalışmanın kavramsal arka planını oluşturmuşlardır.

- Araştırma Sorularının Yanıtları

Tez, “Türkiye'deki mevcut kavramsal ve kurumsal sistem, kırsal alanların anlaşılmasıyla ilgili araştırma ve analiz süreçlerini yeterince geliştirmemiştir ve bu durum, kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarını dikkate alacak bir bakış açısının eksikliğine işaret etmektedir” temel kabulüyle yola çıkmıştır. Bu kabulün “planlama sürecinde kırsal alanların derinlemesine incelenmesi için mekân ve kültür ilişkisini vurgulayan, öznel deneyimlere odaklanan bir yaklaşımın benimsenmesi, analiz aşamalarının gerçek karakterin belirlenmesine yönelik keşfedici yöntemlerle desteklenmesi ve kırsal alanlara bakışın peyzaj, kimlik ve temsil yönlerini içeren kapsayıcı bir perspektifle genişletilmesi” yoluyla değiştirilebileceği tezin temel iddiası olmuştur. Bu bağlamda ortaya atılan ana ve alt soruların tez boyunca araştırılan yanıtları kısaca aşağıda paylaşılmıştır.

Ana Soru

Kültürel coğrafya kuramının kimlik, peyzaj ve temsil kavramları çerçevesinde kırsal alanların analizi için bir yaklaşım geliştirilebilir mi? sorusunun aynıtı olumlu olarak verilmiştir.

Alt Sorular

1-Kültürel coğrafya kuramının kimlik, peyzaj ve temsil kavramları çerçevesinde kırsal planlamanın analiz aşaması için hangi yöntemlerle ne tür veriler toplanabilir?

Nitel ve nicel yöntemler kullanarak üretim kültürü, yere ait kültürel kimlik, toplumsal uygulamaların yerle ilişkisi, değişen peyzaj değerleri gibi konularda veriler toplanabilir. Koruma ya da kalkınma çerçevesine sıkışmak zorunda olmayan bir bakış açısı sunmaktadır.

2-Kültürel peyzajlar oluştukları dönemin bellek, kamusalılık, üretim kültürü, miras anlayışı ve habitus'u ile ilgili ne tür bilgiler sağlamaktadır? Bu bilgiler planlamaya veri olarak nasıl girebilir?

Kültürel peyzajlar oluştukları döneme dair önemli bilgiler taşırlar. Bu bilgiler, bu peyzajlar aktif bir şekilde kullanıldıkça nesilden nesile aktarılabilir. Ancak, örneğin bir değirmen yapısı yok olduğunda zaman içinde ona dair anlatı da yok olmaya başlayacaktır. Peyzajda yapılan yürüyüşler, özellikle eşlik eden kişinin hem hafızasındaki bilgiyi hem de o yere dair canlı ve güncel hislerini toplamamıza yardımcı olur. Toplanan bu bilgiler gerek yaygın analizler sonucunda bölgeye dair genel bir yaklaşım geliştirmek, gerekse

yerleşme ölçeğinde peyzaj okuması yaparak, yerleşmenin ihtiyaç ve sorunlarına yanıt verecek yaklaşımların geliştirilmesinde, o yerin kendine özgü potansiyellerini ortaya koymak üzere planlamaya veri olarak girebilir.

3-Kültürel coğrafya kuramı ve temsili olmayan teorilerin planlama ve kırsal planlama ile keşişiminde bugüne kadar ne tür projeler/çalışmalar yapılmıştır?

Kültürel coğrafya ve temsili olmayan teoriler kendi gelişme eksenlerinde kırsal alanları da konu alarak ilerlemektedir. Kuramsal çalışmalar özellikle peyzajın anlaşılması ve yorumlanmasında kültürel dönüş esnasında önemli bir kırılma yaşamıştır ve çalışma konuları çeşitlenmiştir.

4-Çevre ve Şehircilik Bakanlığı destekli KOKAP, KODAKAP gibi projeler ile elde edilen araçlar uygulamada nerede durmaktadır? Devlet eliyle yürütülen LEADER aracı projeleri ne aşamada? RURITAGE gibi projeler alan için ne tür yenilikler önermektedir?

KOKAP ve KODAKAP başarılı örnekler olarak birbirlerinin devamı şeklinde uygulanmıştır ancak mevzuata uyarlanıp zorunlu hale getirilememiştir. LEADER aracı noktasal ve turizme dönük bir şekilde yorumlanmaktadır. Ruritage, yere özgü özellikleri ortaya çıkarmak, yorumlamak ve bir kırsal alanın yeniden canlandırılmasında kullanmak üzerine yenilikçi bir yaklaşım sergilemektedir.

5-Kocaeli, İzmit kırsal yerleşmeleri için mevcut planlama yaklaşımı ve araçları nelerdir? Sonuçları ne olmaktadır?

1/50.000 – 1/1.000 aralığında plan silsilesi, köy planları ve köy tasarım rehberleri bulunmaktadır. Dönüşüm baskısını kontrol etmekten ve yerli kırsal karakteri göz önünde tutmaktan uzak uygulamalar devam etmektedir.

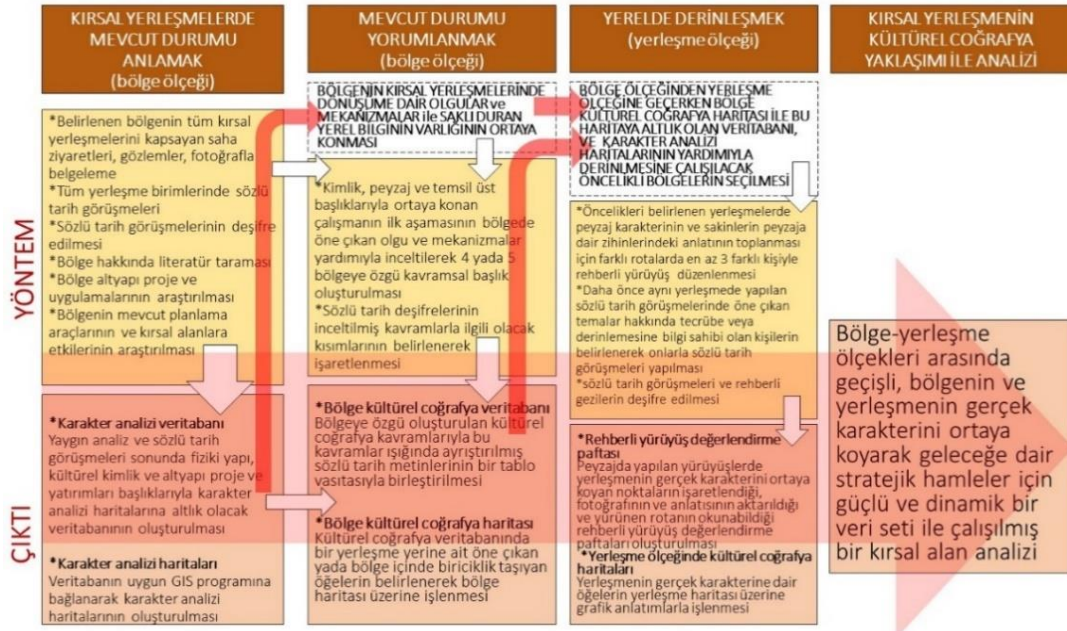
6-Kültürel coğrafya yaklaşımıyla elde edilen veriler İzmit köyleri için etkili bir kırsal planlama aracı önerilmesibe olanak sağlar mı?

Kültürel coğrafya yaklaşımı, yerel karakterin ve yere özgü olanın keşfini sağlamaya dair geniş olanaklar sunmaktadır. Bundan sonraki aşamada güçlü bir katılımı yerel ihtiyaç ve sorunların belirlenmesi ve çözümünde de kültürel bir eksenin nasıl işletileceğine dair öneriler –köy romantizminden uzak- geliştirilmesi söz konusu olabilir.

Çalışmanın, kırsal alanlarda yaşanan kontrolsüz dönüşüm tehdidine karşılık kültürel coğrafya yaklaşımı ile yapılacak planlama çalışmalarının bu alanları ve sahip oldukları potansiyelleri daha iyi anlayabilmemiz, dönüşüm mekanizmalarını çözümleyebilmemiz ve güçlü yanlarını koruyabilmemiz için bize önemli fırsatlar sunduğu düşünülmektedir.

- Kırsal Yerleşmelerin Analizinde Kültürel Coğrafya Yaklaşımı

Anderson'a (2021) göre, peyzajlar, yerler veya mekanlar kültür ve bağlam arasındaki dinamik etkileşimle şekillenir. Kültürel coğrafya, yerlerin sürekli değişen doğasını etkileyen kültürel fikirleri ve kararları değerlendirdiği için peyzajları ve peyzajlar üzerindeki izleri analiz etmede değerli bir bakış açısı sunar. Kültürel coğrafya aynı zamanda, bu izlerle ilişkili etkileşimleri, mekanizmaları ve sonuçları inceleyerek, yerlerin zaman içinde nasıl geliştiğine dair derinlemesine bilgiler sağlar. Tez çalışmasında da kültürel coğrafyanın sunduğu bu imkanlar kullanılarak bölge-yerleşme ölçekleri arasında geçişli ve üç aşamalı bir çalışma yürütülmüştür. Çalışmanın yöntemi ve ortaya koyduğu zengin veri seti, 4. bölümde geniş ve detaylı bir biçimde anlatıldığından burada yinelenmeyecektir. Onun yerine, herhangi başka bir kırsal bölgenin analizinde kültürel coğrafya yaklaşımının nasıl kullanılabileceğine dair bir öneri sunulacaktır (Şekil 5.1). Öneride; araştırmada kullanılan sözlü tarih, rehberli yürüyüş, karakter analizi, durum çalışması yöntemleri uygulanırken dikkat edilmesi gereken yönleri belirtilecektir.

Şekil 5.1 Kırsal yerleşmelerin analizinde kullanılabilecek kültürel coğrafya yaklaşımında çalışmanın adımları
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

Bir kırsal bölgeyi tanımanın en iyi yolu öncelikli olarak, bölgeye arası açık olmayan ziyaretler gerçekleştirmek ve yerleşme ölçeğinde iletişim kurulacak kişileri belirlemektir. Mevcut durumu anlamaya dönük ilk aşamada, yerleşmenin coğrafi yapısının ve ilişkiselliklerinin anlaşılması gerekmektedir. Bir taraftan bölge ve bölgeye dair altyapı proje ve uygulamalarıyla ilgili literatür çalışması sürerken, diğer taraftan ise gerçekleştirilecek sözlü tarih çalışmalarının programının yapılması yerinde olacaktır. Bölgede bulunan yerleşme sayısı göz önünde bulundurularak, her bir yerleşmede iki ya da üç sözlü tarih görüşmesi olmak üzere, günde iki farklı yerleşme için planlama yapılabilir. Sözlü tarih görüşmeleri yapıldıkça, bekletilmeden deşifre işlemlerine geçilir. Bu şekilde bölgenin geneline dair izlenimler kuvvetlenirken, yerel ölçeğin kendine özgü karakteristikleri de ortaya çıkmaya başlar. 1. aşamada farklı yöntemlerle elde edilen bilgilerin tümü fiziki yapı, kültürel kimlik ve altyapı proje ve uygulamaları üst başlıklarıyla bir veritabanına aktarılır. Karakter analizi haritaları yine bu üst başlıklarda bölgenin ihtiyacı olan sayıda ve alt başlıklarda oluşturulmak üzere GIS tabanlı çalışan bir programla hazırlanabilir.

Çalışmanın ikinci aşamasında, bölgenin yapı-mekanizma-olgu sistematigi içinde dinamiklerini anlamak üzere kimlik, peyzaj ve temsil kavramları kullanılarak genel bir değerlendirmesi yapılır. Sözlü tarih görüşmeleri, içerik analizine tabi tutularak üstte sayılan üç kavramın inceltilmesi için karakter analiziyle birlikte ele alınırlar. Kültürel coğrafyanın sunduğu zengin kavramsal ve kuramsal çerçevenin yardımıyla, bölgeye özgü inceltilmiş dört veya beş kavram, olguların detaylandırılması ve bölgenin kültürel coğrafya veritabanı ve haritası çalışmasında kullanılmak üzere oluşturulur. Bu kavramlar, sözlü tarih çalışmasında elde edilen yere özgü bilgilerin ayrıştırılmasıyla yeni bir tablo üzerinde birleştirilir. Böylece, bölgenin tüm yerleşmelerinin tek bir tablo üzerinde bölgeye özgü üretilmiş kültürel coğrafya kavramlarından hangilerine özgü olguları barındırdığı ortaya konmuş olur. Bu tablodan her bir yerleşme için diğerlerinden farklılaşan ya da bölgede biricik olan bir ile üç arası dinamik ya da olgu seçilerek kültürel coğrafya haritasında, coğrafi olarak ifade edilir. Bu şekilde bölgenin yerleşme ölçeğinde kültürel kimlik, peyzaj ve temsile dair öne çıkan dinamikleri yaygın ve aynı zamanda derinlikli bir şekilde tespit edilir ve görselleştirilir.

Üçüncü aşamada, yerleşme ölçeğinde bir çalışma hedeflenmektedir. Bunun için bölgede öncelikli yerleşmelerin bölgenin karakter analizi, bölgenin kültürel coğrafya haritası, yapılan çalışmanın varmak istediği nokta kriterleri göz önünde bulundurularak

belirlenmesi gerekmektedir. Öncelikliği belirlenen yerleşme veya yerleşmelerde kırsal peyzaj içinde yapılan rehberli yürüyüşler ile, yerleşmenin karakter özelliklerinin keşfinin derinleştirilmesi mümkün olabilecektir. Diğer taraftan, ilk aşamada aynı yerleşmede gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmelerinde öne çıkan temaları derinleştirmek veya farklılaştırmak üzere yeni sözlü tarih görüşmeleri söz konusu temalara daha hakim olduğu tespit edilen kişilerle planlanabilir. Gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmeleri, deşifre edilerek tablolastırılır. Rehberli yürüyüşler ise peyzajın yere özgü karakterini yansıtmak üzere yürünen rotalar, rota üzerinde dikkat çeken noktanın fotoğraf ve anlatılarını yansıtacak biçimde paftalara dönüştürülür. Bölge ve yerleşme ölçeğinde yürütülen çalışmanın tüm aşamalarında oluşturulan veritabanları veya görsel çıktıların raporlar yardımıyla açıklamaları detaylı olarak aktarılır. Bu şekilde, bölge-yerleşme ölçekleri arasında geçişli, bölgenin ve yerleşmenin gerçek karakterini ortaya koyarak geleceğe dair stratejik hamleler için güçlü ve dinamik veri seti ile çalışılmış bir kırsal alan analizi elde edilmiş olur.

Çalışmanın ana kurgusu aynı kalmak koşuluyla verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve sunumunda daha fazla teknoloji kullanılarak daha katılımcı, kolay güncellenebilir analizler elde edilmesi mümkün olabilir. Analiz çalışmalarında sadece plancılar değil halk bilimciler, kültür tarihçileri, tarihçiler, mimarlar, arkeologlar veya incelenen bölgenin peyzaj değerlerine uygun olarak gerekli görülecek diğer meslek gruplarından kişiler de katılabilir.

- Yapı-Mekanizma-Olgu Sistematiğiyle Bir Değerlendirme ve Bazı Öneriler

Kültürel coğrafya yaklaşımı ile mekana dair elde edilecek verilerin, ülkemiz planlama pratiği açısından anlamlı bir veri oluşturacağı düşünülmekle birlikte, bu uygulama biçiminin planlama mevzuatına girmesinin zaman alacağı değerlendirilmektedir. Buna karşılık burada tez çalışması boyunca kullanılan yapı-mekanizma-olgu sistematiğine uygun olarak bazı uzun vadeli öneriler sunulmaktadır. Bu öneriler, aynı zamanda kırsal yerleşmelerin analizinde kültürel coğrafya yaklaşımının kullanılmasıyla oluşturulabilecek farklı bakış açısının olanak ve olasılıklarını da ortaya koymaktadır. Bu olasılıklar, tez çalışması boyunca İzmit'in kırsal yerleşmeleri için tespit edilen mekanizmalar yardımıyla aşağıda sunulan tablolarda somutlaştırılmıştır.

Tablo 5.1 Yere ait kültürel kimliğe dair olguların mekanizmalarına karşılık önerilen yeni mekanizmalar
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

1)Yere Ait Kültürel Kimliğe Dair Olgular-Eski Köylüler Yeni Şehirli (peyzaj, kimlik)	
GÜNCEL MEKANİZMALAR	YENİ MEKANİZMA ÖNERİLERİ
*Şehirli ihtiyaçların toprağa bağlılığın önüne geçmesi. Hızlı el değiştirmesi. *Miras geçişlerinde bölünen arazilerin yerli olmayanlara satışıyla habitusun değişmesi ve tarımsal kullanımları azalması.	*Toprak Kanununda değişiklik yapılması, kırsal alanlar için özel düzenlemeler geliştirilmesi. (YASA)
*Genç kuşakların habitusundaki değişikliklerin peyzajda karşılık bulması.	*Toprak Kanundaki değişiklik ve kırsal kalmayı özendiren teşviklerle kırsal nüfusun gençleştirilmesi, bu şekilde yerinde kalan gençlerin habituslarının korunması. (YASA - ÖZEL PROJE)
*Yabancıların yada bölünen aile üyelerinin köy içinde değil, tarım alanlarında yerleşmeleri.	*Tarım alanlarında yerleşimin kanunla engellenmesi, mevcut yerleşiklere denetim mekanizmalarıyla genişlemelerinin kontrol altında tutulması, yerleşik alan içinde bulunan ve kullanılmayan yapıların yerel malzeme ve ustahlar hatırlanarak onarılması, bunun bir kamu projesi olarak çalışılması. (YASA - UYGULAMA İMAR PLANI-KIRSAL TASARIM REHBERLERİ)
*Komşuluğa ilişkin yazılı olmayan anlaşmalara dayanan kültürün değişmesi. *Kır peyzajında alışlagelmişin dışında sert sınır duvarlarının oluşması.	*Kırsal yerleşmelerde çit, tel örgü, kalın ve yüksek duvarlarla sınır belirlemenin mevzuatla sınırlandırılması, yeni gelenlerin yerliler ile toprak üzerinden ilişki kurmasını sağlayacak Amerika'daki tarım geçiş alanları gibi diyalog ortamlarının geliştirilmesi. Bu şekilde toplumsal güvene dayalı ilişki türünün hatırlanması için çaba harcanması ve ortaya çıkabilecek çatışmaların engellenmesi. (ÇEVRE DÜZENİ PLANI-UYGULAMA İMAR PLANI)

Kırsal alanlarda yaşayanlar ve yerli olanlar buralarla ilgili çeşitli beklentilere sahiptirler. Bu beklentiler, çoğunlukla neoliberal politikaların gerektirdiği biçimde toprak rantıyla ilgilidir. Kültürel coğrafya kuramıyla birlikte, peyzaj değerlerinin korunmasına ilişkin yöntemler bir araya getirildiğinde, peyzajın hızla kaybolmakta olan o yere özel olma hali ve buna bağlı anlamı kırsal alanların sahiplerine anımsatılabilir (Tablo 5.1).

Tablo 5.2 Üretim kültürüne dair olguların mekanizmalarına karşılık önerilen yeni mekanizmalar
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

2)Üretim Kültürüne Dair Olgular-Köyde Çitçi Kentte İşçiden Kırsalı Tüketen Kuşaklara (temsili, peyzaj)	
GÜNCEL MEKANİZMALAR	YENİ MEKANİZMA ÖNERİLERİ
*Merkezi kararlar kırsal yerleşmelerin hızlı ve toplu bir şekilde yerli olmayan habitus'a sahip kişilerce kullanımına açılması anlamına gelmektedir. Bu durum bir çatışma potansiyeli taşımaktadır.	*Kırsal yerleşmelerde çit, tel örgü, kalın ve yüksek duvarlarla sınır belirlemenin mevzuatla sınırlandırılması, yeni gelenlerin yerliler ile toprak üzerinden ilişki kurmasını sağlayacak Amerika'daki tarım geçiş alanları gibi diyalog ortamlarının geliştirilmesi. Bu şekilde toplumsal güvene dayalı ilişki türünün hatırlanması için çaba harcanması ve ortaya çıkabilecek çatışmaların engellenmesi. (ÇEVRE DÜZENİ PLANI-UYGULAMA İMAR PLANI)
*Merkezi kararlar yaygınlaşan sanayi karakteri gününbirlik ulaşılabilir mesafede olduğundan kırsal üretim devam etmekte, insansızlaşma nispeten az olmasını sağlamıştır. Kuşak değiştiğinde miras bölünmelerinin de etkisiyle bu olumlu etki değişmektedir.	*Toprak Kanununda değişiklik yapılması, kırsal alanlar için özel düzenlemeler geliştirilmesi. (YASA) *Kırsal alanda işlediği toprağı olan kişilerin çalışma saatleriyle ilgili mevsimlik düzenlemeler yapılması, bu konuda işverenlere devlet teşfiki verilmesi. (YASAL DÜZENLEME)
*Üniversite kampüsü kırsal yerleşme içinde kurulmuş olsa da orayla kültürel ve/veya üretim perspektifinden bir etkileşim içine girmemiştir.	*Üniversiteler kuruldukları şehirler için bilimsel üretim yapan önemli merkezlerdir. Bu özelliklerinden hareketle yerel kültürel kimliği anlamak üzerine özel araştırma merkezleri kurulması, farklı bilim dalları için farklı tipte araştırma projeleri geliştirilerek yerellik ve kırsal karakter analizine ve bu analizlere paralel olarak üniversite çalışmalarının planlamasına yön verilmesi. (ÖZEL PROJE)

Kırsal alanlar, bir yandan yerli sakinlerini kaybederek insansızlaşırken, öte yandan kentleşme baskısıyla yeni gelenlerin kullanımına açılmaktadır. Bir tarafta insan olmadığı için tarımsal üretimin devam ettirilememesi söz konusuysa, diğer tarafta ise şehirlerde yaşayanlar, gıda ürünlerinin pahalılığı karşısında ekonomik olarak zorluklar yaşamaktadır. Bu iki durumun birleştirilmesi için kamu eliyle, akılcı çözümler sunulmasının olasılıklar içinde olduğu düşünülmektedir (Tablo 5.2).

Herhangi bir kırsal alana yeni yerleşen kişilerin, o alanın yerel kaynakları (sadece maddi kaynaklar değil, bilgi ve deneyim kaynakları da) hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayacak mekanizmalar kurulmalıdır. Şehirli bir insan, kırsal alandan belli alansal büyüklükte yer edinirken sadece bir toprak parçasına sahip olmamaktadır. O toprak parçasının dahil olduğu üretim sisteminin, geçmişte ve bugün mevcut bir üretim kültürüne, bu üretim kültürüne dair bilgilere, bunların tümüne referans olan bir habitus'a sahip olduğunun farkında olmalıdır. Bu farklılıkları sağlamak, bir kamu kuruluşunun ya da bir sivil toplum kuruluşunun rolü olabilir. Kırsal alanlarda toprak sahibi olmak isteyenler, belki geçmişte bu farklılığa daha çok sahipti ancak, özellikle Covid-19 pandemisinden sonra bu talebin yaygınlaşması, farkındalık düzeyini düşürmüştür.

Tablo 5.3 Değişen habitus'un peyzajdaki karşılığına dair olguların mekanizmalarına karşılık önerilen yeni mekanizmalar
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

3) Değişen Habitus'ın Peyzajdaki Karşılığına Dair Olgular – Kerpiç Samanlıklar Beton Evler (kimlik, peyzaj)	
GÜNCEL MEKANİZMALAR	YENİ MEKANİZMA ÖNERİLERİ
*Betonarme kolay ve ucuz üretilen bir malzeme olarak temiz ve iyi yalıtımlı yapıların hızla ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır anlayışının şehirde hem sosyo-kültürel hem de ekonomik sıkı bağlantıları olan yerliler arasında hızla yaygınlaşması. *Yerel malzeme kullanımı bu malzemeleri kullanacak ustaların zaman içinde azalmasıyla ve betonarmenin yaygınlaşmasıyla tamamen yok olması.	*Mimaride yerleşme hareketi başlatılması ve yerel malzeme ve işçiliklerin hatırlanması ve çağdaş teknolojik gelişmelerle yeniden yorumlanması için düzenlemeler yapılması, destekler verilmesi. (YASA-UYGULAMA İMAR PLANI- ÖZEL PROJE)
*Üretim kültüründe meydana gelen değişikliklerin mekana yansımaları, kurutmalık, çit gibi yapı tiplerinin kullanımının sınırlı hale gelmesi.	*Yeni üretim kültürünün eski üretim mekanlarıyla ne kadar uyumlu olabileceğinin anlaşılması için çalışmalar yapılması veya kullanım dışı kalan mekanların yeni ve güncel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde dönüştürülmesi. (UYGULAMA İMAR PLANI-ÖZEL PROJE)

Tek yapı ve yerleşme ölçeğinde yapılacak çalışmalarda, yapının hikayesi ve yapım sisteminin anlatılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, tüm detaylarına vakıf olacak biçimde bir çalışma yürütülmesi önemlidir. Yapının kırsal alanının tümüyle kullanıcıları üzerinden kurduğu ilişkinin iyi anlaşılması, yapıdaki yaşam ve kullanım biçimlerinin değişmesinin anlaşılmasına önemli bir katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, bu tezde kullanılan kimlik, peyzaj ve temsil kavramları çıkış noktası olarak alınabilir. Burada kimlik salt bir hemşehricilik yada ırksal bir ayırım gibi algılanmamalıdır. Burada kimlik,

aslında Bourdie'nun habitus'u na gönderme yapan, sosyal olanın kişinin vücuduna zerk edilmiş hali olarak algılanmalıdır (Tablo 5.3).

Tablo 5.4 Toplumsal uygulamaların yerle ilişkisine dair olguların mekanizmalarına karşılık yeni mekanizmalar
(Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır)

4) Toplumsal Uygulamaların Yerle İlişkisine Dair Olgular- Bireyselleşen Toplum Kamusallığını Kaybeden Mekânlar (temsil, peyzaj, kimlik)	
GÜNCEL MEKANİZMALAR	YENİ MEKANİZMA ÖNERİLERİ
*Günümüzde aile yapısının farklılaşması, bireyselliğin artması gibi nedenlerle bayramlar eski kalabalık günlerini dolayısıyla bu kalabalığı bir araya getiren kamusal mekânların da eski önemlerini kaybetmeleri. *Günlük hayatın içinde aktif biçimde yer almasa da geçmişte kırsal yerleşme sakinlerinin bir araya geldiği mekânların varlıklarını korumalarına rağmen eskisi gibi kullanılmamaları.	*Geçmişin kamusal mekânlarının doğru bir şekilde tespit edilmesi, devam eden kamusalılıkların korunması, azalan kamusalılıkların toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi. (NAZIM İMAR PLANI-UYGULAMA İMAR PLANI)
*Toplumsal uygulamalarda çoğunlukla başı çeken kalabalık genç grupların artık kırsal yerleşmelerde yaşamaması, dolayısıyla habitus'un aktarılamaması yada edinilen habitus'un geleceğe taşınmaması.	*Toprak Kanundaki değişiklik ve kırsal kalmayı özendiren teşviklerle kırsal nüfusun gençleştirilmesi, bu şekilde yerinde kalan gençlerin habituslarının korunması. (YASA - ÖZEL PROJE)

Kırsal alanlar üzerindeki sadece fiziksel baskı değil, sosyo-kültürel değişim baskısı da sayılan önemli unsurların hızla kaybolmasına neden olmaktadır. Bu durum da, yeni gelenlerin veya genç neslin üzerinde yaşadıkları veya yaşayacakları coğrafyaya ve bu coğrafyada üretilmiş kadim bilgiye yabancılaşması anlamını taşımaktadır. Planlama disiplini, dönüşümü kontrol altında tutmak gibi bir göreve sahiptir. Bu bağlamda, yukarıda açıklanan sosyo-kültürel dönüşümlerin kontrol altında tutulması için öncelikle ele alınan kırsal yerleşim alanının tüm yönleriyle ve detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Tezin savunduğu kültürel bakış açısı kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarının çerçevesinde, detaylı tanıma işlemi için yeterli imkânı sağlamaktadır (Tablo 5.4).

- Sonuç Yerine

Kırsal alanlar kentsel alanların krizlerdeki emniyet alanları, kurtarıcıları ve daha da önemlisi kentsel alanları besleme potansiyeline sahip en yakın yerel kaynaklardır. Dolayısıyla, bu alanların kültürel üretimlerini, kültürel olarak doğayla kurdukları ilişkileri, yere özel olarak üretilmiş ve zaman içinde dönüşerek değerlendirilmiş bilgilerini toplamak, saklamak ve aktarmak önemli görülmektedir. Bu tez ile, önemli görülen bu hususların planlama disiplinine veri sağlayacak biçimde, nitel yöntemlerle toplanabileceği ve kültürel coğrafyanın kimlik, peyzaj ve temsil kavramlarıyla yorumlanabileceği ortaya konmuştur.

Bir yeri ve o yerde yaşıyanların bakış açılarını, küresel eğilimlerle birlikte yerin kendine has özellikleri ve bunu üreten toplumun habitus'u ile birlikte anlamak, önemli bir çaba gerektirmektedir. Yapısal bazı değişiklikleri de içeren bu çaba harcandığında, mekanizmaların farklılaşmasıyla olguların içindeki karşıtlıkların bir buluşmaya dönüşmesine ve kent kültürünün kolaylık sağlayıcı yönlerinin, kırsal kültürün doğayla uyumlu, sürdürülebilir yönleriyle harmanlanmasına önemli bir katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

.....

- Acar Bilgin, E. (2023). *Kırsal Mirasın Kültürel Peyzaj Yaklaşımı ile Korunması İçin Bir Model Önerisi: İznik Gölü Havzası Örneği* (Tez No. 792812) [Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Acar, S., Bilen Kazancık, L., Meydan, M. C. & Işık, M. (2019). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Sege-2017*. Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. 3,3. ISBN: 978-605-7679-0
<https://web.archive.org/web/20210123004210/https://www.sanayi.gov.tr/bolgesel-kalkinma-faaliyetleri/analitik-cal%C4%B1smalar/01123b> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Akçakaya Varol, A. (2019). *İzmit Akmeşe Değirmeni'nin Mimari Analizi ve Koruma Önerileri* (Tez No. 618110) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Teknik Üniversitesi].
- Akpınar, E. (2012). Eğin Türkülerinin Coğrafi Analizi , *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume 7/4, Fall 2012, 253-274, Ankara.
- Aksümer, G. (2019). Kenti Yaşayandan Öğrenmek: Şehircilik Çalışmalarında Rehberli Gezi Yönteminin Kullanımı, İzmir-Selçuk ve Bursa-İznik Örnekleri. *Megaron*, 14(4).
- Altman, I., & Wohlwill, J. F. (2012). *Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research Volume 2* (Vol. 2). Springer Science & Business Media.
- Anderson, J. (2021). *Understanding cultural geography: Places and traces*. Routledge.
- Anderson, K., Domosh, M., Pile, S., & Thrift, N. (2002). *Handbook of Cultural Geography*. SAGE Publications.
- Arendt, R., Brabec, E. A., Dodson, H. L., Reid, C., & Yaro, R. D. (1994). *Rural by design*. Chicago: American Planning Association.
- Arı, Y. (2005:1). 20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyası: Genel Bir Değerlendirme. Arı, Y. (Ed), *20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi* (ss.3-19) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Arı, Y. (2005:2). Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10, 13-19.
- Arı, Y. (2017). Çevresel determinizmden politik ekolojiye: Son 100 yılda Dünya'da ve Türkiye'de insan-çevre coğrafyasındaki yaklaşımlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37), 1-34.

- Arı, Y., Köse, A. (2005). İnsan-Çevre Etkileşimini Yorumlamada Yeni Bir Alternatif: Kültürel Coğrafya. *Ulusal Coğrafya Kongresi*, (s.51-59) içinde. İstanbul.
- Atkinson, D., Jackson, P., Sibley, D., & Washbourne, N. (2005). *Cultural Geography: A Critical Dictionary of Key Concepts*. I.B.Tauris & Co Ltd.
- Avdan, F. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Kentleşme Sürecinde Planlama Deneyimi: 1930-1980 İzmit Planları* (Tez No. 249032) [Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Avdan, F. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Kentleşme Sürecinde Planlama Deneyimi: 1930-1980 İzmit Planları* (Tez No. 249032) [Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın Can, B. (2018). Kocaeli-Kandıra gıda ihtisas organize sanayi bölgesinin ortaya çıkarabileceği sosyo-ekonomik etkilerin saptanması üzerine bir araştırma. [Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Back, L. (2003). *Deep Listening, Researching Music And Cartographies of Sound*. Routledge
- Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Eds.) *Cultural Geography in Practice* (ss.172-187) içinde. London: Edward Arnold Publishers Limited.
- Bekleyen, A. (1999). *Eski Diyarbakır evlerinin sosyal ve kültürel açıdan incelenmesi: Fiziksel ve davranışsal konumlar* [Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Trabzon.
- Beyes, T., & Steyaert, C. (2012). Spacing organization: Non-representational theory and performing organizational space. *Organization*, 19(1), 45-61.
- Bhaskar, R. (2013). *A realist theory of science*. Routledge.
- Brinkhuijsen, M. (2007). Legible landscapes: the use of narratives in landscape design for leisure and tourism in Dutch cultural landscapes.
- Bilgin Altınöz, G. (2022). Çok Boyutlu ve Çok Katmanlı Alanlar Olarak Tarihi Kırsal Yerleşmelerin Korunması ve Yönetimi, (der) Asu Aksoy, Deniz Ünsal, Ebru Omay Polat, Gül Pulhan, İclal Dinçer, Nuran Zeren Gülersoy, T. Gül Köksal, Zeynep Ahunbay, Zeynep Enlil, *Kültür Mirası Yönetimi: Neden ve Nasıl? Türkiye'den Deneyimler ve Tartışmalar* (ss. 193-223) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Bingöl, E. (2020). İzmir'de Üretilen Peyzajlar: J.B. Jackson'un Peyzaj Sınıfları Üzerinden İzmir Peyzajlarına Yeniden Bakış. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 39-55.

- Binici, Ö. S. (2012). *İzmit'te 1936-1966 Yılları Arasındaki Yapı Üretiminin Kentin Gelişimine Etkileri* (Tez No. 433713) [Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Blunt, A. (2003). Home and Identity, Life Storie in Text and in Person. Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Ed.) *Cultural Geography in Practice* (ss. 89-102) içinde. London: Edward Arnold Publishers Limited.
- Boratav, K. (2016). *Türkiye İktisat Tarihi*. İmge Kitabevi. İstanbul.
- Bourdieu P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258) içinde. Greenwood Press.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). 5216 Sayılı Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Castree, N. (2003). Geographies of Nature in The Making. Kay Aderson, Mono Domosh, Steve Pile, Nigel Thrift, (Ed.), *Handbook of Cultural Geography* (ss.168-183) içinde. London: Sage.
- Çetin, A. (2000). *Kocaeli Tarihinden Sayfalar*. İzmit Rotary Kulübü.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü (2023). *Kırsal Alanlara Yönelik Çalışmalar*. <https://mpgm.csb.gov.tr/kirsal-alanlara-yonelik-calismalar-i-87465> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2021). *Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210711-2.htm> Son Erişim Tarihi: Eylül 2023
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2023). *Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Modeli Uygulaması Ve Köylerde Yöresel Özellikler Ve İhtiyaçlar Dâhilinde Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi Projesi*. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/kodakap-genel-sunum-20230927101815.pdf> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Cosgrove, D. (2008). *Geography and Vision-Seeing, Imagining and Representing the World*. I.B.Tauris & Co Ltd.
- Cosgrove, D. (1985). Prospect, Perspective and The Evolution of the Landscape İdea. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 10, 45–62.
- Cloke, P. (1997). Country backwater to virtual village? Rural studies and ‘the cultural turn.’ *Journal of Rural Studies*, 13, 367–375.

- Cloke, P. J., Doel, M. A., Matless, D., Thrift, N., & Phillips, M. (1994). *Writing the rural: five cultural geographies*. Sage.
- Cosgrove, D. (2003). Landscape And The European Sense of Sight – Eyeing Nature. Kay Aderson, Mono Domosh, Steve Pile, Nigel Thrift (Ed.), *Handbook of Cultural Geography* (ss. 249-268) içinde. London: Sage.
- Crang, M. (1998). Cultural Geography. *Contemporary Human Geography Series*. Routledge.
- Crang, M. (2003). Qualitative Methods: Touchy, Feely, Look-See?. *Progress in Human Geography* (27), 494–504.
- Cresswell, T. (2002). Bourdieu's geographies: in memorium. *Environment and Planning D: Society and Space*, 20(4), pp.379-382
- Cresswell, T. (2012). Nonrepresentational Theory and Me: Notes of an Interested Sceptic. *Environment and Planning D: Society and Space*, 30(1), 96-105. <https://doi.org/10.1068/d494>
- Çalık Ross, A. (2007). *Ancient İzmit, Nicomedia*. Kocaeli İl Özel İdaresi. Delta Basımevi. İstanbul.
- Çelikoğlu, Ş. Atış E. (2014). Bir Kültürel Coğrafya İncelemesi: Zonguldak İlinde Hidrellez Etkinlikleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 1181-1202.
- Çelikoğlu, Ş. Atış E. (2014). Bir Kültürel Coğrafya İncelemesi: Zonguldak İlinde Hidrellez Etkinlikleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 1181-1202.
- Çetin, A. (2000). *Kocaeli Tarihinden Sayfalar*. İzmit Rotary Kulübü.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü (2023). *Kırsal Alanlara Yönelik Çalışmalar*. <https://mpgm.csb.gov.tr/kirsal-alanlara-yonelik-calismalar-i-87465> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2021). *Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210711-2.htm> Son Erişim Tarihi: Eylül 2023
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2023). *Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması Modeli Uygulaması ve Köylerde Yöresel Özellikler Ve İhtiyaçlar Dâhilinde Yapılaşma Koşullarının Belirlenmesi Projesi*. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/kodakap-genel-sunum-20230927101815.pdf> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Çiftçi Yeşiltuna, D. (2015). *Küreselleşme ve Kırsal Dönüşüm*. Nobel.

- Curry, N., & Owen, S. (2009). Rural Planning in England: A Critique of Current Policy. *The Town Planning Review*, 80(6), 575–595. <http://www.jstor.org/stable/40541540>
- Öztaş, Ç. Ç., & Karaaslan, Ş. (2017). Türkiye’de kırsal planlama ve farklı ülkelere ait kırsal planlama örnekleri. *Kent Akademisi*, 10(32), 432-465.
- Darlington, J., (2000). Mapping Lancashire’s historic landscape: the Lancashire Historic Landscape Characterisation programme. *Europe’s Cultural Landscape*.
- Darlington, J., (2000). Mapping Lancashire’s historic landscape: the Lancashire Historic Landscape Characterisation programme. *Europe’s Cultural Landscape: archaeologiae and management of change, EAC Occasional Paper*. historicengland.org
- Davey, L., (1990) “The Application of Case Study Evaluations”. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 2(1), 9. <https://doi.org/10.7275/02g8-bb93>
- De Montis, A., Ledda, A., Serra, V., Noce, M., Barra, M., & De Montis, S. (2017). A method for analysing and planning rural built-up landscapes: The case of Sardinia, Italy. *Land Use Policy*, 62, 113-131.
- De Montis, A., Ledda, A., Serra, V., Noce, M., Barra, M., & De Montis, S. (2017). A method for analysing and planning rural built-up landscapes: The case of Sardinia, Italy. *Land Use Policy*, 62, 113-131.
- de Luca, C., López-Murcia, J., Conticelli, E., Santangelo, A., Perello, M., & Tondelli, S. (2021). Participatory process for regenerating rural areas through heritage-Led plans: The ruritage community-based methodology. *Sustainability*, 13(9), 5212
- De Montfort University. (2009). *Review of european planning systems*. Leicester: De Montfort University.
- Demirtaş Milz, N., Memişoğlu Gökbınar, D., Aktaş, D., & Ebe Güzgü, P. (2023). Hareketlilik, sayfiye ilçeleri ve kentliliğin yeni halleri: Bir horoz meselesi. *Birikim Dergisi*, 409, 81-89.
- Dikçınar Sel, B. (2021) Analyzing the Causes and Effects of Rural Landscape Changes: The Case of the Ordu Province of Eastern Black Sea Basin (Turkey). *Megaron*, 16(2), 315-324.
- Dinçer, İ. (2007). Sektörel Yığılmaları Kullanarak Yerel Potansiyeli Tanımlamak ve Kırsal Kalkınma. *Megaron*, 3, 167-175.
- Doğanay, F. (2002). Türkiye’de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar. *Planlama Dergisi*, 2(3).
- Ekin, N., (1968). Türkiye’nin Sanayileşmesinde “Köylü-Şehirli İşçi”ler. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15, 225-264.

- Erbey, D., Kotas, P., Mamunlu, H., Ögdül, H., Özaydın, G., Söğüt, S., Ünver, Ö., Üstündağ, K. (2012). Özgün Kırsal Yerleşme Dokularının Sürdürülmesine Yönelik Bir Model Önerisi: Balıkesir Köyleri Örneği. *GreenAge Symposium, Mimar Sinan Fine Arts University, Faculty of Architecture*. (ss.1-16)
- Erdem Kaya, M. (2020). Kırsal Alanı Peyzaj Kimliği ile Okumak. *Mimarist Dergisi*, 67, 52-28.
- Eres, Z. (2023). Cumhuriyetin 100 Yıllık Çağdaşlaşma Mücadelesinde “Köy Sorunu”ndan “Köy Davası”na Kırsalın Düzeni. *Mimarlık Dergisi*, 431, 32-39.
- Erman, T., Serpil Ö. (2017), *Bir Varmış, Bir Yokmuş, Toplumsal Bellek, Mekan ve Kimlik Üzerine Araştırmalar*.
- Ersoy, M. (2016). *Kentsel Planlama Kuramları*. İmge Kitabevi.
- Eryazıcıoğlu, M. E. (2012). *Kültürel peyzaj alanlarının korunmasına yönelik ilkeler: İstanbul Boğaziçi örneği* (Tez No. 328521) [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Gallent, N., Juntti, M., Kidd, S., & Shaw, D. (2008). Introduction to Rural Planning: Economies, Communities and Landscapes (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203933435>
- Gibson, C. R., Gorman-Murray, A. W., & Darian-Smith, K. (2008). Scaling the rural: reflections on rural cultural studies.
- Graham, S. (1998). The End of Geography or The Explosion of Place? Conceptualizing Space, Place and Information Technology. *Progress In Human Geography*, Vol. 22(2), 165-185.
- Gruffudd, P. (2003). Building Sites, Cultural Geographies of Architecture and Place Making. Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Eds.) *Cultural Geography in Practice* (ss. 238-250) içinde. London: Edward Arnold Publishers Limited.
- Güler, K. (2016). *Türkiye’de Nüfusunu Yitiren Kırsal Yerleşimlerin Korunması İçin Bir Yöntem Önerisi: Ödemiş-Lübbey Köyü Örneği*. [Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. İstanbul.
- Gümüşçü, O., (2006). *Tarihi Coğrafya; Kavramlar-Tarihçe-Kaynaklar-Mekan-Metod*. Yeditepe Yayınevi.
- Güney, M.E. & Ecemiş K., (2020). *Bir Mekansal Yapı İncelemesi: Kocaeli*. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

- Gürel Üçer, A. & Yenigül, S. B. & Varol, Ç. (2014). "‘Büyükşehir’den ‘Bütünşehir’e: Yerel Yönetim Politikalarındaki Değişimin Kırsal Alana Etkileri". *İdealkent*, 5(12), 26-59.
- Horowitz, H. L. (1998). JB Jackson as a critic of modern architecture. *Geographical Review*, 88(4), 465-473.
- Hubbard, P., Kitchin, R., (2018). *Mekan ve Yer Üzerine Büyük Düşünürler*. Litera Yayıncılık.
- Ilbery, B. (2014). *The geography of rural change*. Routledge.
- İmar Kanunu (1985). 3194 Sayılı Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3194&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- İzmit Belediyesi (2018). Tarihi ve Tabiatı ile Kırsal Mahalleler. (Akmeşe Sultaniye, Akpınar, Anbarcı, Arızlı, Arpalık İhsaniye, Bağlıca, Balören, Bayraktar, Biberoglu, Böğürgen, Bulduk, Çağırğan, Çavuşoğlu, Çayırköy, Çubukluosmaniye, Çubuklubala, Dağköy, Durhasan, Düğmeciler, Emirhan, Eseler, Fethiye, Gedikli, Gökçeören, Güvercinlik, Hakkaniye, Hasancıklar, Kabaoğlu, Gülbahçe Kadriye, Karaabdulbaki, Kaynarca, Kısalar, Kozluca, Kulfallı, Kulmahmut, Kurtdere, Mecidiye, Nebihoca, Orhaniye, Ortaburun, Sapakpınar, Sarışeyh, Sekbanlı, Sepetçi, Süleymaniye, Süverler, Şahinler, Yassibağ, Yenice, Zeytinburnu kitapçıkları)
- İzmit Belediyesi (2022). Kırsal Yerleşmeler Sözlü tarih Arşivi.
- Jackson, J. B., (1984). *Discovering the Vernacular Landscape*. Yale University Press.
- Jackson, P. (2012). *Maps of meaning*. Routledge.
- Jackson, J.B. (1994). *No Place of Grace, Antimodernism and Transformation of American Culture 1880-1920*. University Of Chicago Press.
- Johnson, N. C., Agnew, J., & Barnett, C. (2004). *A companion to cultural geography* (Vol. 95). J. S. Duncan, N. C. Johnson, & R. H. Schein (Eds.). Blackwell Pub..
- Kafadar, C. (2017). *Kendine Ait Bir Roma: Diyar-ı Rum’da Kültürel Coğrafya ve Kimlik Üzerine*. Metis.
- Kanık, D. (2019). *Sanayi coğrafyası değişim sürecinde kentler: İzmit örneği*. [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. İstanbul.
- Kap Yücel, S. D. & Salt, E. (2018). Kültürel Peyzajların Tarihsel Süreç İçerisindeki Değişimlerinin Tespiti: Bursa İznik Örneği, *Planlama*, 28(1), 40-55.
- Kaya, İ. (2015). Kültürel Dönüş ve Yeni Kültürel Coğrafya. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiri Kitabı* (ss. 629-633) içinde. Coğrafyacılar Derneği.

- Kaygalak, İ. (2011). Postmodern Eleştirilerin Coğrafi Düşünce ve Yeni Mekân Kavrayışları Üzerine Yansımaları, *Coğrafi Bilimler Dergisi CBD 9 (1)*, syf. 1-10.
- Kaygalak, İ. (2011). Postmodern Eleştirilerin Coğrafi Düşünce ve Yeni Mekân Kavrayışları Üzerine Yansımaları, *Coğrafi Bilimler Dergisi CBD 9 (1)*, syf. 1-10.
- Kayın, E. (2012). Bir “kültürel manzara-kültürel peyzaj” ögesi olarak kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik kavramsal ve yasal irdelemeler. *Mimarlık Dergisi*, 367. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=381&RecID=2998> Son Erişim Tarihi: Ekim 2023
- Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve kültürel coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24, 177-190.
- Kayserili, A., Altaş N.T. (2010). Horasan İlçesindeki Kır Meskenlerinin Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23, 81-102.
- Kenzer, M.S., (1985). Carl O. Sauer: Nascent Human Geographer At Northwestern. *California Geographical Society*, 25, 1-11. U.S.A.
- Kevseroğlu, Ö. (2022). *Kültürel Peyzaj Alanlarının Kolektif Hafızadaki Sürekliliğini Değerlendiren Bir Yöntem Önerisi: Kayseri Derevenk, Gesi ve Koramaz Vadi Yerleşimleri* [Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. İstanbul.
- Kimmerle, H. (1996). Kültürlerin Çoklu Evreni. Vedat Çorlu (Ed.), *Dünya Kültürü* (ss.15-31) içinde. Kabalcı Yayınevi.
- Knaps, F. and Herrmann, S. (2018). Analyzing Cultural Markers to Characterize Regional Identity for Rural Planning. *Rural Landscapes: Society, Environment, History*, 5(1): 1, 1–15, DOI: <https://doi.org/10.16993/rl.41>
- Kneale, J. (2003). Secondary Worlds, Reading Novels As Geographical Research. Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Ed.), *Cultural Geography in Practice* (ss. 29-51) içinde. Edward Arnold Publishers Limited.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, (2013). *Zamanın Aynasında Kocaeli*. 439-462. Matsis Matbaa Hizmetleri.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisi, (2022). 15.09.2022 tarih ve 514 sayılı karar. <https://www.kocaeli.bel.tr/webfiles/ImarDaireBsk/NAZIMPLANDUYURU/2022/09%20-%20EYL%C3%9CL/02%20-%20MECL%C4%B0S%20KARARI/2022-514.pdf>
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisi, (2022). 21.07.2022 tarih ve 385 sayılı karar.
- Kocaeli Gazetesi (2020). “Durhasan ve Solaklar’da referandum sonucu belli oldu” başlıklı ve 09.02.2020 tarihli gazete haberi. <https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/3640805/durhasan-ve-solaklarda-referandum-sonucu-belli-oldu>

- Koca, F. (2015). Türkiye’de Geleneksel Yerleşim Örüntülerinin Özgün Karakter ve Kültürel Mirasını Koruma Anlayışına Ontolojik Bir Yaklaşım, *Planlama Dergisi*.
- Kohler, F., Marchand, G., & Negrão, M. (2015). Local history and landscape dynamics: A comparative study in rural Brazil and rural France. *Land Use Policy*, 43, 149-160.
- Korgavuş, B. (2012). *Sosyo-Ekonomik ve Doğal Çevre Faktörlerinin Kültürel Peyzaja Etkileri: Rize Merkez İlçesi Örneği* [Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. İstanbul.
- Larcher, F., Novelli, S., Gullino, P., & Devecchi, M. (2013). Planning Rural Landscapes: A Participatory Approach to Analyse Future Scenarios in Monferrato Astigiano, Piedmont, Italy. *Landscape Research*, 38(6), 707–728. <https://doi.org/10.1080/01426397.2012.746652>
- Laurier, E., Whyte, A., Buckner, K. (2001). An Ethnography of A Neighbourhood Café: Infor- Mality, *Table Arrangements and Background*. Sage.
- Lewis, P., (1983). Learning From Looking. *American Quarterly*. 35(3), 242-261. <https://doi.org/10.2307/2712650>
- Lorimer, H. (2005). Cultural geography: the busyness of being more-than-representational'. *Progress in human geography*, 29(1), 83-94.
- Lorimer, H. (2007). Cultural geography: worldly shapes, differently arranged. *Progress in human geography*, 31(1), 89-100.
- Lorimer, H. (2008). Cultural geography: non-representational conditions and concerns. *Progress in human geography*, 32(4), 551-559.
- Mathewson, K. (2009). Carl Sauer and His Critics. In Carl Sauer on Culture and Landscape: Readings and Commentaries. W. M. Denevan & K. Mathewson (Ed.), *Louisiana State University Press* (pp. 9-27) içinde.
- Matless, D. (2014). *In the nature of landscape: cultural geography on the Norfolk Broads*. John Wiley & Sons.
- May, J. (2003). The View From The Streets, Geographies of Homelessness in The British Newspaper Press. Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Ed.), *Cultural Geography in Practice* (ss.23-36) içinde. Edward Arnold Publishers Limited.
- McCarthy, J. (2008). Rural geography: Globalizing the countryside. *Progress in Human Geography*, 32(1), 129-137.
- Mitchell, D. (2000). Cultural geography: A critical introduction. (Başlık Yok).

- Neyzi, L. (1999). İstanbul’da Hatırlamak ve Unutmak Birey, Bellek. *Aidiyet*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Næss, P. (2015). Critical Realism, Urban Planning and Urban Research. *European Planning Studies*, 23(6), 1228–1244. <https://doi.org/10.1080/09654313.2014.994091>
- Ogborn, M. (2003). Knowledge is Power , Using Archival Research to Interpret State Formation. Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Ed.), *Cultural Geography in Practice* (ss.9-20) içinde. Edward Arnold Publishers Limited.
- Okur, M. & Bilgili, M. (2021). Kültürel coğrafya bağlamında temsil ve temsil ötesi teoriler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(1), pp.187-194. DOI: 10.51800/Ecd.932421.
- Othengrafen, F. (2012). Uncovering the Unconscious Dimensions of Planning: Using Culture as a Tool to Analyse Spatial Planning Practices (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315549347>
- Sauer, C. (2008). The morphology of landscape. *The cultural geography reader* (ss. 108-116) içinde. Routledge.
- Sauer, C. O. (1920). *The geography of the Ozark highland of Missouri* (No. 7). University of Chicago Press.
- Shurmer-Smith, P. (2001). Doing cultural geography. *Doing Cultural Geography* (ss.1-248) içinde. SAGE.
- Öğdül, H., (2013) “Kırsal Mekan Politikalarında Yeni Dönem”, *Mimarlık Dergisi*, sayı: 371.
- Öğdül, H. (2019). Kırsal Alanların Değişimi ve Kırsal Planlama Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Mimarist Dergisi*, 2019(3), pp. 41-49.
- Öğdül, H., Uluçay H., Öngel, S., (2007) “Ülkesel Ölçekte Bir Kır-Kent Çalışması”, 12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlaması Kongresi. İstanbul.
- Özey, R. (2014). *Kültürel Coğrafya*. Aktif Yayınevi.
- Özgüç, N., & Tümertekin, E. (2000). *Coğrafya: geçmiş. kavramlar. coğrafyacılar*. Çantay Kitabevi.
- Özügül, M. D. (2006). Ekolojik Planlamada Kullanılabilecek Analitik Bir Model Önerisi–Ömerli İçme Suyu Havzası Örneği. *MEGARON/Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 1(4), 201-217.
- Paris, C. (2019). Second homes, housing consumption and planning responses. *The routledge companion to rural planning*, 273-286.

- Pinder, D. (2003) Mapping Words, Cartography And The Politicss of Represantation. Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder D. (Ed.), *Cultural Geography in Practice* (ss.172-187) içinde. Edward Arnold Publishers Limited.
- Polat, E. & Kahraman, S. (2021). “Antroposen Çağı’nda pandemi ve kentlerin durumu” *Antropoloji Dergisi*, 41, 21-31. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.810841>
- Polat, E. & Kahraman, S. (2021). “Antroposen Çağı’nda pandemi ve kentlerin durumu” *Antropoloji Dergisi*, 41, 21-31. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.810841>
- Rapoport, A. (1990). *The meaning of the built environment: A nonverbal communication approach*. University of Arizona Press.
- Resmi Gazate (2021). *Plansız Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210711-2.htm> Son Erişim Tarihi: Eylül 2023
- Riley, M., & Harvey, D. (2007). Talking geography: on oral history and the practice of geography. *Social & Cultural Geography*, 8(3), 345–351. <https://doi.org/10.1080/14649360701488765>
- Sayer, A. (2004). Why critical realism. *Critical realist applications in organisation and management studies*, 11(6).
- Sayer, A. (2010). *Method in Social Science*. Routledge. (ss.174-177)
- Schein, E. M. (1999). The Corporate Culture Survival Guide. *Sense And Nonsense About Culture Change*. Josey-Bass.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational Culture and Leadership*. London John Wiley and Sont.Inc zam
- Sert, D., Danış, D., & Sevinin, E. (2023). Göç ve Deprem: Durum Tespit Raporu. *Göç Araştırmaları Derneği*. <https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/311/G%C3%B6%C3%A7%20ve%20Deprem%20-%20Durum%20Tespit%20Raporu.pdf> Son Erişim Tarihi: Ekim 2023
- Simavli, A. S. (2013). *Kırsal planlamada köy tasarım rehberlerinin uygulanabilirliği: Kocaeli örneği* (Tez No. 365659) [Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Somdahl-Sands, K. (2018). Book review on Ben Anderson and Paul Harrison’s Taking-Place: *Non-Representational Theories and Geography*. Antipode. https://antipodeonline.org/wp-content/uploads/2013/08/book-review_somdahl-sands-on-anderson-and-harrison.pdf Son Erişim Tarihi: Kasım 2023

- Şehir Plancıları Odası (2021). Kırsal Alanlarımızı Yok Edecek Olan Yönetmelik Değişikliğini Yargıya Taşıyoruz. Basın açıklaması. Ankara. <http://www.tmmob.org.tr/icerik/spo-kirsal-alarimiz-yok-edecek-olan-yonetmelik-degisikligini-yargiya-tasiyoruz> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Şeyda Arslan, Kocaeli ili Körfez ilçesi Kuzey Marmara Otoyolu çevresi kırsal yerleşimlerinde geleneksel mimari ve sürdürülebilirlik sorunu
- Tanrıkulu, M. (2018). *Coğrafya ve Kültür (Mekân- Kültür- Tarih- Coğrafi İşaret)*. Pegem Akademi.
- Taş, B. (2016). *Türkiye'nin Kırsal Yerleşmeleri*. Yeditepe Yayınları.
- Tekeli, İ. (2019). Temsili Olmayan Kuramların Gelişimi Planlama Anlayışımızda ve Kente Bakışımızda Ne Tür Değişiklikler Yapıyor. *Efil Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2(7), 8-37. <https://efiljournal.com/wp-content/uploads/2022/03/7.pdf> Son Erişim Tarihi: Kasım 2023
- Tekin Bellibaş, N. E. Likya arkeolojik peyzajı: Korumaya bölge ölçeğinde yaklaşmak.
- Thrift, N. (2008). *Non-representational theory: Space, politics, affect*. Routledge.
- Tondelli, S., Luca, C., & Aberg, H.E. (2020). *Thinking Beyond The COVID-19 Crisis: Heritage-Based Opportunities for the Regeneration of Rural Areas*. Ruritage Project Vision Paper, Deliverable 75.
- Tuna, A (2021), İngiltere'de Yeşil Altyapı Kavramının Uygulama Örnekleri Üzerinden İrdelenmesi, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (21), 416-423.
- Turgay, F. (2021). Erken Cumhuriyet Döneminde İzmit Seka Fabrikasında Emek Rejimi [Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi].
- UCLG (Birleşmiş Şehirler Yerel Yönetimler Ağı). (2021). *İzmir deklarasyonu: kültür insanlığın geleceğini kuruyor*. https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/File/Izmir2021_statement_tr.pdf Son Erişim Tarihi: Ekim 2023
- Ulugün, F. Y. (2002). Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Döneminde Kocaeli. Kocaeli Yüksek Öğretim Derneği Tarih Yayınları.
- Ulugün, F. Y. (2015). Kocaeli'de tarihsel göçler. *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyum Bildirileri*. 1275-1314.
- Van der Valk, A. (2002). The Dutch planning experience. *Landscape and urban planning*, 58(2-4), 201-210.
- Vos, W., Meekes, H. (1999). Trends in European Cultural Landscape Development: Perspectives for a Sustainable Future. *Landscape and Urban Planning*, 46, 3-14.

- Wang, D., & Liu, Z. (2020). Progress and implications of international rural space research. *Journal of Geography and Cartography*, 3(1), 84-99.
- Whatmore, S. (2002). *Hybrid Geographies: Natures, Cultures, Spaces*. University of Oxford.
- Whatmore, S. (2003), Culture natures. Kay Anderson, Mono Domosh, Steve Pile, Nigel Thrift (Ed.), *Handbook of Cultural Geography* (ss. 165-167) içinde. Sage.
- Yılmaz, C. 2010, Türkiye’de Tarihçiler ve Coğrafyacılar Tarafından Farklı Anlamalarda Kullanılan Bir Terim: Divan. *History Studies*, (2:1), 273-309.
- Yücel, F. (2014). Cumhuriyet Türkiye’sinin Sanayileşmede İlk Önemli Adımı: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934-1938. *Elektrik Mühendisleri Odası*. ss.29.
- Yücel, F. (2014). Cumhuriyet Türkiye’sinin Sanayileşmede İlk Önemli Adımı: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934-1938. *Elektrik Mühendisleri Odası*. ss.29.
- Yücel Kap, S.D. (2019). Kartografik Analiz ve Rehberli Gezi Yöntemleriyle Peyzaj Değişiminin Tespiti: İzmir Selçuk Örneği. *Planlama*, 29(1), 59–77.
- Yurdadön Aslan, P. & Yavan, N. (2018). Edward Said’s Contribution To The ‘Spatial Turn’. *Possible Journal of Thinking*, Issue: 14, 114-135.
- Zelinsky, W. (1971). *The Cultural Geography of the United States*. (Başlık Yok).

İnternet Kaynakları

- URL 1 <https://novaarsa.com/>
- URL 2 <https://mpgm.csb.gov.tr/kirsal-alanlara-yonelik-calismalar-i-87465>
- URL 3 <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/kodakap-genel-sunum-20230927101815.pdf>
- URL 4 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210711-2.htm>
- URL 5 <https://www.ruritage.eu/tag/izmir/>

A

SÖZLÜ TARİH GÖRÜŞMECİ LİSTESİ

Görüşmeci Listesi

SIRA NO	MAHALLE	KAYNAK KİŞİ	CİNSİYET	TARİH
K1	KARAABDÜLBAKİ	R.Ö.	E	8.01.2021
K2	KARAABDÜLBAKİ	Ü.A.	K	8.01.2021
K3	KARAABDÜLBAKİ	E.F.	K	8.01.2021
K4	ÇAYIRKÖY / Bışkıderesi	İ.K.	E	12.02.2021
K5	DÜĞMECİLER	E.T.	K	29.03.2022
K6	DÜĞMECİLER	B.B.	E	29.03.2022
K7	GÜVERCİNLİK	İ.D.	E	29.03.2022
K8	GÜVERCİNLİK	A.T.	E	29.03.2022
K9	GÜVERCİNLİK	A.B.	K	29.03.2022
K10	AMBARCI	H.T.	E	1.04.2022
K11	AMBARCI	Ö.T.	K	1.04.2022
K12	AMBARCI	S.A.	E	1.04.2022
K13	FETHİYE /Fethiye	M.A.	K	6.04.2022
K14	FETHİYE /Fethiye	C.G.	E	6.04.2022
K15	FETHİYE /Fethiye	M.K.	E	6.04.2022
K16	FETHİYE /Fethiye	Z.K.	K	6.04.2022
K17	YENİCE / Yenice	R.A.	E	20.04.2022
K18	YENİCE / Yenice	A.Ö.	E	20.04.2022
K19	YENİCE / Yenice	S.A., E.S., H.A.	K	20.04.2022
K20	AKMEŞE ATATÜRK	S.K.	E	26.04.2022
K21	AKMEŞE ATATÜRK	Ü.E.	K	26.04.2022
K22	AKMEŞE CUMHURİYET	H.E.	E	26.04.2022
K23	AKMEŞE CUMHURİYET	N.S.	K	26.04.2022
K24	MECİDİYE	F.A.	E	27.04.2022
K25	MECİDİYE	B.Ç.	K	27.04.2022
K26	SAPAKPINAR	H.Y.	E	11.05.2022
K27	SAPAKPINAR	H.T.	K	11.05.2022
K28	ARIZLI	A.A., M.E.	K	27.05.2022
K29	ARIZLI	S.A.	E	27.05.2022
K30	KULFALLI	H.İ.S.	K	3.06.2022
K31	KULFALLI	H.O.	E	3.06.2022
K32	SÜLEYMANİYE	M.A.	K	29.06.2022
K33	DURHASAN	M.V.	K	3.08.2022
K34	DURHASAN	H.U.	E	3.08.2022
K35	ESELER	E.P.	E	12.08.2022
K36	ESELER	F.P.	K	12.08.2022

Görüşmeci Listesi (devamı)

K37	HASANCIKLAR	H.G.	E	17.08.2022
K38	HASANCIKLAR	M.T.	K	17.08.2022
K39	AKPINAR	H.S.	K	19.08.2022
K40	AKPINAR	F.S.	K	19.08.2022
K41	ORTABURUN	R.E.	E	31.08.2022
K42	ORTABURUN	S.D.	K	31.08.2022
K43	BULDUK	F.C., Ş.D.	K	14.09.2022
K44	BULDUK	İ.A.	E	14.09.2022
K45	BULDUK	İ.C.	E	14.09.2022
K46	ÇAĞIRGAN	E.A., V.Ö.	K	20.09.2022
K47	BALÖREN	M.A.	E	14.10.2022
K48	BALÖREN	F.E.	K	14.10.2022
K49	BÖĞÜRGEN	M.D.	E	21.10.2022
K50	BÖĞÜRGEN	Ş.G.	K	21.10.2022
K51	BÖĞÜRGEN	Z.K.	K	21.10.2022
K52	ŞAHİNLER	H.E.	K	26.10.2022
K53	ŞAHİNLER	Ü.K.	E	26.10.2022
K54	SEPETÇİ	N.Ç.	E	26.10.2022
K55	SEPETÇİ	S.Ç.	K	26.10.2022
K56	ARPALIK İHSANİYE	V.S.	K	2.11.2022
K57	ARPALIK İHSANİYE	A.D.	E	2.11.2022
K58	ARPALIK İHSANİYE	N.T.	E	2.11.2022
K59	GÜLBAHÇE KADRIYE	A.T.	E	2.11.2022
K60	SEKBANLI	A.G.	E	4.11.2022
K61	KAYNARCA	H.A., F.T.	K	8.11.2022
K62	KAYNARCA	R.Ö.	E	8.11.2022
K63	KABAOĞLU	M.A.	K	8.11.2022
K64	KABAOĞLU	Y.K.	E	8.11.2022
K65	KISALAR	M.E.T.	E	11.11.2022
K66	KISALAR	S.K.	E	11.11.2022
K67	EMİRHAN	N.K., H.U.	K	11.11.2022
K68	EMİRHAN	K.K.	E	11.11.2022
K69	EMİRHAN	H.Ö.	E	11.11.2022
K70	ZEYTİNBURNU	M.K.	E	21.11.2022
K71	ZEYTİNBURNU	F.K.	K	21.11.2022
K72	GEDİKLİ	N.E.	E	21.11.2022
K73	GEDİKLİ	D.E.	K	21.11.2022
K74	DAĞKÖY	N.Y.	K	23.11.2022
K75	DAĞKÖY	T.Y.	E	23.11.2022
K76	KOZLUCA	N.K.	E	23.11.2022
K77	KOZLUCA	S.D., M.D.	K, E	23.11.2022
K78	YASSIBAĞ	H.T.	E	29.11.2022
K79	YASSIBAĞ	R.T.	K	29.11.2022
K80	YASSIBAĞ	F.O.	K	29.11.2022

Görüşmeci Listesi (devamı)

K81	ORHANİYE	N.K.	K	30.11.2022
K82	ORHANİYE	C.K.	E	30.11.2022
K84	ÇUBUKLU OSMANİYE	R.G.	E	2.12.2022
K85	ÇUBUKLU OSMANİYE	G.G.	K	2.12.2022
K86	NEBİHOCA	N.O.	E	7.12.2022
K87	NEBİHOCA	F.O.	K	7.12.2022
K88	BAĞLICA	A.Ö., K.Y.	K	16.12.2022
K89	BAĞLICA	H.K.	K	16.12.2022
K90	BAĞLICA	M.K.	E	16.12.2022
K91	SARIŞEYH	M.C.	E	26.09.2023
K92	SARIŞEYH	M.Z., F.Z.	E, K	26.09.2023
K93	BİBEROĞLU	E.Ö., H.A., B.K., N.K.	K	11.09.2023
K94	BİBEROĞLU	S.Ö.	E	11.09.2023
K95	AKMEŞE SULTANİYE	İ.Y.	E	13.09.2023
K96	AKMEŞE SULTANİYE	H.Ç.	K	13.09.2023

B

SÖZLÜ TARİH SORU ÇERÇEVESİ

İZMİT BELEDİYESİ

İzmit Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri Projesi

Soru Çerçevesi

Kayda başladığınızda kendi adınızı, görüşme yaptığınız kişinin adını ve soyadını, projenin adını, yer ve tarih bilgilerini söyledikten sonra ilk soruyu sorunuz.

Görüşmenin başında genel olarak bir yaşam öyküsü alınacaktır. Bunun için: *Bize çocukluğunuzdan itibaren bugüne kadar kendinizi tanıtır mısınız?* diye sorarak başlayabilirsiniz.

Genel Kişisel Tanıtım

- Adı, soyadı, doğum tarihi, yeri, vb bilgiler...
- Bize çocukluğunuzdan itibaren bugüne kadar kendinizi tanıtır mısınız?
- Anne ve baba nereli olduğu...köken bilgisi...
- Nasıl bir çocukluk...mahalle, komşular, arkadaşlar, ilişkiler...
- Eğitim, ilk,ortaokul,lise ve yüksekokul....
- İş yaşamı...

-Köye ve yakın çevresine ilişkin sorular

- .Köyün nasıl kurulduğunu biliyor musunuz? Dedelerinizin anlattığı bir hikâye var mıydı?
- .Evinizi kim yaptı? Hangi ustalar çalıştı? Ustalar ve malzeme nereden geldiler?
- .Köyde en sevdiğiniz yer neresidir? Oraya ilişkin anılarınız nelerdir?
- .Tarlaya nasıl giderdiniz?
- .Toplumsal uygulamaların yapıldığı yerlere ilişkin neler hatırlıyorsunuz?
- .Köyün ilk kurulduğu yer olduğu söylenen alana ilişkin neler hatırlıyorsunuz?
- .Köyde eskiden değirmen, eski cami, çamaşırhane vb var mıydı? Bunların yerleri nerelerdi?
- .Köydeki küçük gölet ve şelale ilgili anılarınız var mı?

-Aile yaşantısına ilişkin sorular

- .Annenizi, anneannenizi, babaannenizi, kız kardeşlerinizi nasıl anımsıyorsunuz?
- .Babanızı, dedelerinizi, erkek kardeşlerinizi nasıl anımsıyorsunuz?
- .Günlük iş bölümü nasıldı?

.Akşamları zaman nasıl geçerci? Büyükleriniz size masal anlatır mıydı? O masallardan anımsadıklarınız var mı? Kendi aranızda çocukken ve yetişkin iken ne tür oyunlar oynardınız?

.Hastalandığınız zaman size kim bakardı? Köyde şıfacı var mıydı? Başka bir köyden mi gelirdi? Sizin bildiğiniz, köydeki bitkilerle yapılan ilaçlar var mı? Tarif edebilir misiniz?

.Ne tür yemekler yerdiniz? Hangi mevsimde ne yerdiniz? Hangi kışlıkları ne zaman yapardınız? Toplanıp mı yapardınız?

-Tarım ve hayvancılığa ilişkin sorular

.Hayvanlarınız var mıydı? Çobanlık yaptınız mı? Hangi ürünleri yapardınız? Yün, süt, gübre, et, yumurta nasıl değerlendirildi? Yün kırkma, kuzulama gibi dönemlerde özel ritüeller var mıydı?

.Hangi tarımsal ürünleri üretirdiniz? Ekim ve hasat zamanına ilişkin özel maniler, deyişler, türküler, ritüeller var mıydı? Anımsadıklarınız var mı? Yada bunları iyi söyleyen tanıdıklarınız var mı?

.Toprak ve doğa ile nasıl bir ilişkiniz vardı? Tarımda yeni aletler kullanmaya ne zaman başladınız?

.Eskiden tarım ilacı yokken hastalıklarla ve zararlılarla nasıl mücadele ederdiniz? Gübre olarak neleri kullanırdınız?

.Hangi tarımsal artıkları yakacak, hangilerini yem olarak kullanırdınız? Sepet, gölgelik vb ek ürünler yapar mıydınız?

.Bereketli, kurak, çok karlı zamanları öngörmek için doğadan ipucu alır mıydınız?

-Bayram, düğün, doğum, cenaze

.Bayram, düğün, doğum ve cenazeler için özel kıyafetleriniz var mıydı? Bunlardan sakladıklarınız var mı? Genel olarak kıyafet ve ayakkabıları nasıl edinirdiniz? Kendi kumaşlarınızı üretir miydiniz?

.Hangi bayramları, nasıl kutlardınız?

.Kendi düğününüzden hareketle, eski bir düğünü anlatabilir misiniz? Kız isteme, nişan, kına gecesi, kız alma, çeyiz getirme gibi aşamaları nasıldı?

.Düğünlerde müzik ve oyun olur muydu? Kim müzik yapardı? Düğüne özel yemekler var mıydı? Yemekleri kim pişirirdi? Siz tarif edebilir misiniz?

.Doğumu kim yaptırdı? Bebek ilk doğduğunda, kırkı çıkarken, dişi çıkınca, yürümeye başlayınca ne tür ritüeller yapılırdı?

.Cenazelere ilişkin özel yemekler, ağıtlar var mıydı? Cenaze sahipleri mi yoksa komşular mı pişirirdi yemekleri? Cenazelerde neler yapılırdı? Yedisi, kırkı, elli ikisi gibi uygulamalar var mıydı?

C

SÖZLÜ TARİH DEŞİFRE ÖRNEĞİ

SÖZLÜ TARİH GÖRÜŞMESİ DEŞİFRE METNİ

Görüşülen Kişi : H.T.
Görüşen : E. B.
Deşifre Eden : S. A.
Kontrol ve Temalar : E. B.
Süre : 34 dakika 21 saniye
Video Adedi : 5 adet video kaydı
Yer : Sapakpınar
Tarih : 11 Mayıs 2022

METİNDE GEÇEN KISALTMALAR

(. a k .) : Anlaşılamayan kelime
(. a c .) : Anlaşılamayan cümle
(. ? .) : Doğru işitildiğinden emin olunmayan sözcük/sözcükler
(. * .) : İşitildiği gibi yazılan sözcükler
(*...*) : Araya giren yabancı sesler
(time kod video kayıtlarından verilmiştir)

SAPAKPINAR/ H.T./ MVI_0418 / 00:00:00

E.B. : Bugün 11 Mayıs 2022 Sapakpınar köyündeyiz İzmit'in. Bir çalışma yapıyoruz bununla ilgili. Görüşmeyi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz.

H.T. : İnşallah

E.B. : H.Teyze sen nasıl bir çocukluk ve gençlik yaşadın? Nerede yaşadın? Bu köyde mi doğdun? Onlarla başlayabiliriz.

H.T. : Bu köyde doğdum. Bu köyde büyüdüm ben. Sonra buraya geldik, evlendik Mecidiye köyüne. Mecidiye köyünden buraya geldik. İzmit'e Tütünçiftliğindeydik gençliğim orada geçti.

E.B. : Ama doğuşun burada kaç yaşına kadar burada kaldın?

H.T. : 20 yaşına kadar.

E.B. : Şimdi 20 yaşına kadar neler yaşadın? Bir anlatır mısın? Detaylı detaylı anlatabilirsin uzun uzun.

H.T. : Nasıl şimdi nasıl yaşadık mı? Sabahleyin erken kalkardık kuyuya gideriz şu hemen aşağıda kuyu oradan suyu taşıyoruz. 50 tane koyunumuz vardı. 10 tane ineğimiz vardı onları sağarız çobana verimiz göndeririz onları çobana. Yayık döveriz, yağ yaparız, ekşimik yaparız, peynir yaparız. Perşembe günü babam alır satmaya gider onları. Babamın aylığı yok yıllık yok onunla geçinirdik. Tarlalar ekerdik 90 dönüm tarla vardı. Ektiklerimi söylücez mi?

E.B. : Aynen

H.T. : O tarlaya keten ekeriz. İpimizi ketenden yapardık. Çuvalı ondan dokunurdu. Kilimlerimiz ondan dokunurdu. Koyunların yönünden de yine beraber dokurduk işte onları. Sonra o tarlaları ekeriz işte günebakanı ekeriz bir tarla ondan çıkarız kışın 5 tane 20 kiloluk yağ çıkarırız. Yağa para vermezdik. İnekten peynirini yaparsın, sütünü yaparsın her şeyini hani parasız bir şey oluyordu yani. Bunu geçen gün de düşündüm yani kendi kendime çok güzel bir şeydi.

E.B. : Demi her şeyi kendin yapabiliyor olman. Savaş çıktı bize yağ göndermiyorlar derdi yok.

H.T. : Hayır.

E.B. : Pandemi oldu gümrükler kapandı bize yağ göndermiyorlar derdi yok.

H.T. : Hayır, hayır yok.

E.B. : Şimdi nasıl?

H.T. : Şimdi yağ gelecek bir memleketten de yicez biz nereden geldiği belli değil. Bir tarlaya eksen orayı tarla kaç dönüm? 10 dönüm tarla sana 20 teneke aman 20 kiloluk 5 teneke yağ çıkarırsın. 6 ay kış senesine kadar yersin onu. Yağ almaz, yağ bilmezdik biz parayla almak öyleydi.

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0418 / 00:03:16

E.B. : Niye yapamıyoruz sence şimdi?

H.T. : Şimdi gübre pahalı deniyor o pahalı ama biz gübre atmıyorduk ki hayvanların gübrelerini götürür tarlaya yayarız onları ilk yazın ekersin onları parayla bir şeyle gübre alınmıyordu ki şimdi her şey parayla gübre alıyorsun parayla diyorlar. İneğe yem veriyorsun parayla biz yem vermezdik ki ineğe kendimiz tarladan ekeriz çıkarız buğdayı öğütürüz onu elediğimiz kepeklen hayvanlara samanlarını ıslatırız onları bir karar sabahleyin akşamleyin yem budur hayvanlarımıza.

E.B. : O zaman öyleydi.

H.T. : Şimdi ne oldu? Teneke yağ nereden bize gelecek kıt oldu dediler. Nereden geliyor? İstop ettiler bilmem ne yaptılar yani. Bir düşündüm ben bu geriye bir döndüm hakikaten de güzel bir yaşantımız varmış.

E.B. : Evet ne güzel söyledin ya.

H.T. : Ketence'nin öte yanına, bak ne kadar yolu var onun yevmiyeye giderdik mısır kazmaya, buğday biçmeye yevmiyeye giderdik paramız o olurdu. Yürüyerek gider gelirdik Ketence'nin öte yanına mesela 20 gün yevmiyeye gider gelirdik.

E.B. : O parayla ne yapardınız?

H.T. : O parayla işte üstünü başına alırsın. Bayramlık alırsın. Bayram geliyor 1 hafta varken zincirler toplarız salıncak kurarız Akmeşe'de ki salıncak nasıl? Onun gibi. Salıncak kurardık 1 hafta varken dare gererdik dare dediğiniz tef yani diyorlar şimdi ya ondan gereriz kızları hazırlarız bayrama otlarımızı taşırız yuvarız hayvanlarımızın önüne hani bayramda hayvanları gütmeye gitmeyeceğiz diyerekten salıncak kurulur, dönecek kurulur hazırlanır bayrama 1 hafta varken. Bayram oldu mu biz daremizi alırız otururuz, çalarız, salıncak da sallanırlar.

E.B. : O dareyi nasıl yapardınız onu anlatır mısın? Neyden yapardınız?

H.T. : Neyden? Ya koyun işkembesinden ya o deriden o deriyi gömerdik gübreye onun tüyleri dökülür incecik kalır. Neyse bayramda 1.günü çarşafı kızlar gezerdi. Bayram gezeriz ama

herkesi hiç ev kalmadan gezeriz. Gittiğimiz yerde de bir oynanacak gibi çalacak gibi bir yer varsa orada çalarız oynarız onun evinde öyle ezana kadar gezeriz. İkinci günü de genç kadınlar, evli kadınlar gezerler bayram gezerler. Ondan sonra akşamleyin toplasındık. Bu sene Akmeşe’de yapmışlar bayram belediye uygulamış çok güzel bayram olmuş duydum onu. Salıncakta da bizim çocuklar da gitmiş orada sallanmışlar, çekmişler gördüm bende bir eskisini yaşadım çok güzel bir şey.

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0418 / 00:06:33

E.B. : O dareyi o çalınan kısmı tamam deriden ya da işlenmeden peki şeyi kasnak?

H.T. : Kasnak alırdık herhalde onu bilemeyeceğim şimdi. Kasnak olurdu ama alır mıydık? Yok alınmazdı. Onu şey yaparlar incecik bıçkıya biçtirirler kendilerimiz çevirirler ondan.

E.B. : Peki bir salıncak diyorsun bir dönengeç diyorsun.

H.T. : Dönecek olur.

E.B. : O dönecek nasıl bir şey?

H.T. : Dönecek nasıl bir şey? Nasıl bir şey tarif edeyim ben sana? Şimdi çok şöyle kalınlıkta bir ağaca dikerler onu şey yaparlar tepesini uzun da bir ağaç nasıl şu boru kalınlığına uzun bir ağaca onun üstüne bir koyarlar kenarlarına da sopa dikerler. Onu orada oturursun sen kenardan seni döndürürler birisi. Bir daha döner o kendisi öyle bir şeydi.

E.B. : Anladım en son ne zaman kuruldu? O hiç hatırlıyor musun? Bir de nereye kurardınız onu? Yeri neresiydi köyde?

H.T. : Şu meşe var ya aşağıda şurada büyük bir meşe var salıncağımızı oraya kurardık. Bir de köyün çıkışında vardı bir meşe orada kurardık salıncağımızı. O döneceğimizi de şu hocanın olduğu evinin yerine kurardık döneceğimizi de orada olurdu. Geceylen otururuz tabi kızlar toplasınız bir yere tenekeyi koyarız ortaya lambayı da koyarız. İşlemelerimizi işleriz el işlerini yaparız otururuz otururuz kalkarız. Geceylin gider dönecekte döneriz döneriz geliriz yine

E.B. : Peki bayramlar böyle. Hıdırellez de özel bir şey yapıyor muydunuz Hıdırellez de?

H.T. : Hıdırellez’de de aynı salıncaklar kurulur aynı şekilde yaşıyorduk yani. Hıdırellez yapıyorduk.

E.B. : Peki şeyi soracağım bu nişan var mıydı Hıdırellez de nişan olayı?

H.T. : Yüzlük toplardık. Gençlerden yüzlük toplardık. Hıdırellez günü toplasınız onu ondan sonra yüzlük seçeriz mani söyleriz onlara.

E.B. : Senin bildiğin mani var mı? Hiç hatırlıyor musun mani?

H.T. : Var.

E.B. : Söyler misin mani?

H.T. : Herkes dinleyecek o zaman ama

E.B. : Evet benim için çekmiş ol. Benim için çekmiş ol.

H.T. : Hadi mani mani diyem mi? Bir mani söyleyem mi? Uzaktan anlaşılmaz yanına geleyim mi? Mani maniden keman benden sana çok selam..

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0419 / 00:00:00

H.T. : ... Darılıp gücenmesin ben de gelirim bir zaman.

E.B. : Çok sağ ol ağzına sağlık teşekkür ederiz. Sonra o neyin içine topluyorlardı o nişanı?

H.T. : O yüzlükleri toplarlar maniye söylerler tabi ona göre o maniye çekerler kız için çekerler çocuklar gelir çocuklar için çekerler. İşte maniler onlara göre mani çekilir söylenir.

E.B. : Söylenir dimi?

H.T. : Onları bir kişi çekerdi oradan suyun içine. Suyun içine su doldurursun bakırın içine o suyun içinden çekersin onları.

E.B. : Peki onu bir akşam gülün dibinde falan bekletiyor muydunuz?

H.T. : He onu yapmıyorduk biz. Yalnız ısırgan ısırganı bilirsiniz ondan koyardık kim evvela ölecekse onunkisi senişirdi. Akşam Hıdırellez akşamı koyarız onu nasıl diyeyim? Kiremitlik üstüne koyarız onda sonra kim ölecek evvela diyerekten herkes için niyetlenip koyarız onu. Kim ölecekse önce onunkisi senişirdi.

E.B. : Senişir ne demek? Büzüşür mü yani?

H.T. : Yani büzüşürdü. Ötekisi diri kalır o büzüşürdü. Ama benim beyim hep onunkisi çıkardı da koyardım ben Hıdırellez'e gençtik tabi o zamanlar hep beyiminki çıkardı da beyim de derdi ki ben çok yaşıyor sülalem senin sülalen çabuk ölüyor derdi ama öldü beyim bak evvela o öldü.

E.B. : Çıktı ay Allah'ım harikasım teyze ya muhteşemsin. Peki, sayacı var mıydı burada sayacı?

H.T. : Sayacı vardı. Vardı ama onu pek çok hatırlayamıyorum bazen geçenlerde de düşündüm ama sayacı oynardılar. Nasıl oynardılar? Çanları koyunların çanlarını takar gelin olur çarşaf giyer boynuna da çanları takar bir de damat olur yanında papırları keserler ama onları pek hatırlamıyorum. Geçen günde düşündüm de hatta ablama da telefon edip soracak oldum öyle onu şey ama o papırları uzun şu kalınlıkta papırları bir yere yaparlar uçlarını bağlarlar onu ısı tutarlar gelir. Sayacı geldi duydunuz mu? Selam verdi aldınız mı? Diye söylerler daha gerisi var onları bilemiyorum pek o zaman daha küçüktüm ben ondan sonra gelirler essaaa derler vururlar o papırlara artık söylerler söylerler. Gelin de boynunda böyle çüğünür. Şeyler çangır çangır zilleri çalar.

E.B. : Aslında ikisi de erkek değil mi?

H.T. : Evet, evet.

E.B. : Yani gelinle damat da erkek.

H.T. : aynı aynı da

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0419 / 00:03:01

E.B. : Papır dediğin nedir?

Oğlu: Sulak yerde yetişen bir ot

E.B.: Saz gibi mi?

Oğlu: Evet, evet saz gibi.

H.T. : Papır dediğim öyle ama bilemeyeceğim şimdi.

E.B. : Tamam, onunla vuruyorlar mıydı? Ne yapıyorlardı?

H.T. : Onunla yere vurdular mı o kadar gümlüyorlardı ki silah gibi gümlüyordu o kadar çok herhalde ısladıkları onun öyle gümlüyordu.

E.B. : Kapının önüne gelince mi vuruyorlardı?

H.T. : Kapının önüne söyleyip söyleyip hani onlar şey sayıcı geldi diyerekten söyler. Onların manilerini pek tutamamışım aklımda.

E.B. : Bir şey mi topluyorlardı?

H.T. : Toplıyorlardı o zamanlar. Kimisi un verir kimisi buğday verir kimisi mısırı kimisi fındık verir ceviz verir bir şeyler veriydiler toplardılar öyle gezerler ev ev.

E.B. : Peki, yemeklerden bize anlatır mısın? Ne yemekler pişirirdiniz? Sen çocukken ya da sen genç kızken, özel günlerde neler pişerdi? Normal günlerde neler pişerdi?

H.T. : Normalde en çok o keşkek yapılırdı düğünlerde. Düğün olur hani şey yapılır keşkek yapılırdı. Bayramlarda da mısır kaynatıp mısır pişirirdik. Kazanlarla pişirilir götürülür o dönecek yerlerde orada yenir. Herkes alır tabağına yer.

E.B. : Onun içine kül mü koyuyorlarmış?

H.T. : Küllü mısır evet

E.B. : O neden öyle?

H.T. : Küllü mısır kabuğu soyuluverir onun mısır kalır hani hiç kabuklu olmaz.

E.B. : O neyin külü?

H.T. : O odun külü

E.B. : Hangi odunun?

H.T. : Hani odun yakıyorsun sobada ya

E.B. : Herhangi gibi odun olur yani

H.T. : He he

E.B. : Ağacı fark etmiyor

H.T. : Evet evet he odun külünden kömür külünden olmaz o. Odun yaktın mı odun külünden zaten odun yakıyorduk kömür falan yok diye hep odun boldu.

E.B. : Peki siz bu köyde doğup büyüdünüz. Sizin büyükleriniz bir yerden mi gelmiş? Yoksa hep buradalarmış mı? Hani geçmiş hikâyenizi biliyor musunuz?

H.T. : Dedelerimiz gelmişler. Bulgaristan'dan gelmişler. Ama bizim anne baba burada büyüme kendi annelerimiz babalarımız.

E.B. : Teyze biraz keten meselesini bize detaylı anlatır mısın? Keten sen yoldun mu? Bir de burada keten tarlaları meşhurmuş keten tarla varmış.

H.T. : Evet

E.B. : Neymiş onları bir anlatır mısın?

H.T. : Keteni ekeriz. Keteni ellen yoldardık. Elle yolarız onları yuvarlaklan döveriz. Düvenlen dövülmez yuvarlaklan dövülür. Onların alırsız saplarını götürüp dereye ıslarsın güzel.

SAPAKPINAR/ H. T./ MVL_0419 / 00:06:05

H.T. : Ondan sonra getirdin onları o içinde yumuşarlar onun sapları gelip şöyle bir mengene var onların arasında böyle yapardık veya tokmakla döverdük. Böyle güzel bir tokmak var onunla dövülürdü onunla ipi çıkarılırdı. Urgan yapardık. Ama benim en çoğu kendi anam çuval hani dokuyordu. Kilim dokuyordu anam (.. ? ..) hepsi dediğin gibi onun eriştelerinden dövüyor öbürlerinden de işleyip kilim yapıyordu.

E.B. : Yani o uzun aşağı doğru olanları ketenden, aralarını yünden mi yapıyorlardı?

H.T. : He he tabi tabi.

E.B. : Ama bir de arası da keten olan var onun demi çöp kilimi mi diyorlar ona?

H.T. : Evet öyle de olur. Onu da dokurlar ama işte nasıl diyeyim? Bilemicem şimdi oralarını. Benim kendi anam dokuyordu ben dokumadım. Ablam dokuyordu onlar dokudular.

E.B. : Sen dokumadın.

H.T. : Ben dokumadım. Ben halı dokudum. İpek halı dokudum çalıştım.

E.B. : Çalışmak için mi ayrıca?

H.T. : He ipek olur. Hereke ipek halı. Orayı da dokudum ipek halıyı da dokudum ondan emekli oldum.

E.B. : Evet oraları anlatmadın bize

H.T. : He onlar ketenden de dokumuşlar biz ipek halı dokuduk.

E.B. : Peki şey bu hani sazla yapılan bir şeyler var bir böyle hasır?

H.T. : Hasır dokunurdu evet evet hasırda dokulurdu ablam da dokurdu anam da dokurdu hasırı dokurdular kendileri.

Oğlu: Sazlardan, onlardan ben yetiştim onlara. Bizim evde vardı, eski evde yıkıldı depremde. Onda hasırdı bütün odalar.

Kızı: Oğlu o da.

E.B. : He he tamam şimdi hatırladım. Bir şey daha soracağım. Hatırladığınız en eski eviniz nasıl bir evdi?

H.T. : Eski evimiz

E.B. : En eski eviniz yani hatırladığın?

H.T. : En eski evimiz nasıldı? İki göz odası vardı. Neyden kerpiçten kerpiç kendimiz kesme ondan yapılmış iki göz odamızdı. Sonra onu yıkınca büyük yaptık burayı gene kerpiçten. Kerpiçleri burası bitiyor burası bahçeydi zaten o zamandayken şimdi her yere evde doldu. Kuyudan su getiririz başka bir kuyu vardı oradan getiririz fiçılarla onları kazdık kuyu toprak dediğin gibi bütün bahçeye kerpiç yayıldı. Onlarla ev yapıldı.

E.B. : Bir usta geldi mi size yardım etmeye yoksa

H.T. : Usta yaptı

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0419 / 00:09:07

E.B. : He

H.T. : Usta yaptı yani bizim hani eski evimizden onu yıktılar onu yaptılar. Daha güzel ev yapıldı. O da yıkıldı şimdilik başka ev yaptık biz de betondan yaptık.

E.B. : Ne diyorsun? Bu betondan mı daha sağlıklı önceki mi?

H.T. : Önceki sağlandı. Daha iyi olurdu. Eski insanlar...

SAPAKPINAR/ H.T./ MVI_0420 / 00:00:00

H.T. : ... Hasta olur muydu? Olmazdı ya olmazdılar. Şimdi hastalık bitiyor mu gerçi bizim

H. T.'nin kızı: Anne nasıl badana yapıyordunuz evlerinizi? Badanası nasıl yapılıyordu?

H.T. : Evin mi?

H.T. : Ellen suluyorduk böyle tabi şimdi bu arada evimizde burası bizim buraya kadar boydan boya dam vardı samanlık böyle hepsi saptandı üstü onların. he onların dışları kerpiçten ya onları sıra sıvardık.. Ekseni böyle yaldızlı olarktan süslü sulardık.

E.B. : Yaldızı nereden buluyordunuz?

H.T. : Yaldız topraktan be kızım. Topraktan alırsın toprağı ıslarsın topraktan. Toprakları kılçığı karıştırırsın güzelcene sıvarsın. Evin içine de ak toprak alırdık.

E.B. : Onun bir yeri mi varmış burada?

H.T. : Evet Ketence'nin oralarda biyerlerden alırdılar toprağımızı da beyaz toprak ama evin içini sıvadığın zaman mis gibi kokar.

E.B. : Bak hiçbir şeye para vermiyorsun her şey doğadan.

H.T. : He hepsi toprakla.

E.B. : Demi?

H.T. : Evet.

E.B. : Bunu da düşünmüşündür sen.

H.T. : He oda kerpiç yapıyorsun evvela. Toprakla da güzel sıvıyorsun. Üstünü de keten çöpünden çekiyorsun. Sonra kiremit çıktı kiremitte çekildi üstüne. Ya!

E.B. : Ya bu ikinci yaptığınız evin ahşaptı direkleri aralarını neyle doldurdular?

H.T. : Neyle doldurucuz?

E.B. : Tuğla mı yoksa?

H.T. : Tuğla doldurdular kerpiç doldurdular.

E.B. : Evet doğru kerpiç dedin doğru.

H.T.'nin kızı: Hani yemekleriniz buzdolabı yoktu orada yemeklerinizi nasıl saklıyordunuz bozulmuyordu? Neye koyuyordunuz? Buzdolabı yerine ne vardı?

H.T. : Nasıl?

E.B. : Buzdolabı, buzdolabı yoktu ya?

H.T. : Hayır buzdolabı.

E.B. : Nereye koyuyordunuz yemekler nasıl bozulmuyordu?

H.T. : Bilmiyom ben nasıl bozulmuyordu şimdi bozuluyorlar. O zamanlar bozulmuyordu hiçbir şey yemek (.. ak ..) sıcak odaya koymuyorduk dışarı koyuyorduk.

E.B. : Küpler falan?

H.T. : Küplerimiz vardı turşu kurardık. Turşu kendimiz tabi yapardık. Koca küplere turşunu koyarsın. Peynirini küplere doldurursun.

Kızı : Bozulmuyor işte bak.

H.T. : Peynir dolusu küp.

E.B. : Küpler yere mi gömülüydü yoksa?

H.T. : Yok değildi bizim yere gömülü değildi bizim.

E.B. : Şeyi soracağım bu otlar ormandan ot toplar mıydınız? Yani işte bu mancarlar var ya

H.T. : Evet toplardık. Burada da mancar, ebegümecinden hala yaparım kendim. Ebegümece, mancar toplarsın gidersin dediğin gibi yaparsın.

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0420 / 00:02:51

E.B. : Kaldırıktan şey yapıyor musunuz sarma?

H.T. : Kadirilik yaprağından da sarma yaparsın. Nasıl aklıma getiremedim şimdi dut yaprağından da yapardık. Şimdi ilk yazın çıkınca ben geçen gün yaptım. Azcık üzüm yaprağı, azcık ondan küçük bir tencere yaptım yedim. Şifa niyetine dedim yiyim.

E.B. : İyi yaptın.

H.T. : İhlamur yaprağı, dut yaprağı onlardan çok güzel sarma olur. Kadirilik yaprağı.

E.B. : Peki onun içini neyden yapıyordunuz? Pirinç yok.

H.T. : Bulgurdan pirinç yok. Bulgur kendimiz kaynatırız çekeriz kayalarda onu

E.B. : Kayalarda?

H.T. : Kaya olur böyle şunun gibi böyle yuvarlak kaya orada çekersin böyle onu bulgurunu koyarsın. Bir tuzunu satın alırsın. Satın alma bir şey yok ki.

E.B. : Demi?

H.T. : Tarhananı kendin yaparsın bulgurunu kendin yaparsın yağını kendin çıkarırsın peynirini kendin yaparsın eee neye para olsun ki?

E.B. : Evini kendin yaparsın.

H.T. : Şimdi bir evde benim bir inek olsun bir market. Bir eve bir market yani bir inek.

E.B. : Sizde ne hoş yok.

H.T. : Bana geçen günlerde ne dedi oğlan senin anne dedi aylığın olmasa ne yapardın dedi sordu. Ah çocuğum dedim ne yaparım bilmem ki dedim dursana bir düşüneyim dedim. Aaa alırdım bir keçi dedim bağlardım oraya ağaca dedim sonra ot yolarım ona veririm dedim gezdiririm doyururum bağlardım oraya dedim keçi yaramaz dedim. Sonra onun sütünden her şeyini yapardım kendime dedim. Bahçeden de gider ot toplarım dedim ondan sonra kazayağı toplarım bir börek yaparım otururum yerim dedim. Bir un alırım dedim onu da siz alırdınız herhalde dedim. Ayda bir kere de 100 lira para veriydin herhalde dedim. 100 liracık mı verecektik dedi. O kadar verebilecen dedi. Herkesin çoluk çocuğu var dedim öyle konuştuk yani.

H.T. : İnsan bakamaz. Mesela evim yok benim şimdi şurada dam diye yaptık biz bunu önceden. Ben bunu şimdilik topraktan güzelcene bir sıvayayım güzelcene bir yapayım bir tane köşesine de tuvalet banyo yaparım. Güzelce sıvarım otururum oraya bir de soba kurarım oturum orada.

E.B. : Soba eskiden soba da yoktu ocak mı yanıyordu?

H.T. : Soba topraktan soba yapardık.

E.B. : Kim yapıyordu o topraktan sobaları?

H.T. : Annem yapıyordu. Topraktan aynı bu kuzine gibi soba yapardık. Ama çok da güzel olurdu tuğladan yaparsın o yandaşları falan gidersin ona yanına beline dayarsın sıcacık oh ne güzel olur.

SAPAKPINAR/ H.T./ MVI_0420 / 00:05:58

E.B. : Ya harikası. Peki, şey buğday sizin tarlalarda da vardı demi hayvanların yanında?

H.T. : Buğdayları kendimiz ekerdik. Kendimiz biçerdik. Elle, orakla biçiyorduk. Mısırı da kendimiz yapıyorduk şimdi ne kolaylık. Yaaa!

E.B. : Değirmen var mıydı bu yakınlarda?

H.T. : He?

E.B. : Değirmen?

H.T. : Değirmen vardı tabi. Değirmende övülürdü buğdaylar. Değirmene götürürsün getirirsin. Kepekli olur o onu elersin kepeği çıkar. Kepeğinden alacan hayvanlara verirsin. Mısırdan da kendin yaptırırsın yem çıkarttırırsın hayvanına, tavuğuna. Çok tavuklarımız olur 40-50 tane tavuğumuz olurdu.

E.B. : Yumurta tabi.

H.T. : He tabi, misafirin geldi mi tutarsın hemen bir tarhana pişirirsin bir tavuk hemen şey yaparsın pişirirsin çabacık yolarsın onu işte doyurursun.

E.B. : Dimi harika.

H.T. : He sabah namazını kıldık mı giderdik tarlaya tabi sıcak çıkmadan önce gidersin tarlalar uzak baya arası var. Şimdi Pazar başlıyoruz buradan öte köyden çıkınca bir köy daha var oralarda orasına Pazarbaşı deriz biz. Oralarda taa oraya kadar şimdi yürüyemiyorum arabayla

gidiyoruz şimdilik yürüyemiyoruz tabi genç de olsak yürüyemiyoruz yani ama neden? Tembellikten.

E.B. : Yapıyor musunuz şimdi tarla var mı?

H.T. : Hayır be kızım ne tarla kaldı ne bir şey hepsini sattık.

E.B. : Hımm

H.T. : Hepsini üleştiler satıldı hiç kalmadı. Bir bu bahçe kaldı işte onu da bölüştürdük hepsicane şimdilik birer tane ev yaptılar onlarda ama onlara üleşecek hiçbir şey yok. Birer saksı dolduracak çocuklarına üleştirecekler.

E.B. : Artık onlar şehirdekine üleşecekler çünkü burada satılanlar şehirde alındı onlar onları üleşecekler artık yani.

H.T. : Bu böyle yani.

E.B. : Evet peki, çok sağ ol çok teşekkürler. Çok güzeldi yani bakış açın da harika. Ben düşündüm diyor biz bunların hepsini kendimiz yapıyorduk diyor. Tam aslında biz de bunun peşindeyiz yani keşke gene öyle olabilse keşke.

H.T. : Şimdi geçen de yine yağ meselesi çıktı televizyonda haberleri çok dinledim ben de ondan şey yapınca meğerssem yağ dışarıdan geliyormuş. Ben bilmiyordum buralardan olduğunu niye insanlar çalışıp da bu memleketimizde niye kendileri çıkartmıyorlar da dışarıdan alıyorlar? Niye satın alıyor ki?

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0420 / 00:09:00

E.B. : Yetmiyormuş

H.T. : Yetmiyor yetmiyor kalaba oldu insan kalaba oldu kalaba oldu kızım insan kalabalıklaştı. Ya eskiden savaş oluyormuş babamlar tee seneler boyu ihtiyat (.. ? ..)askerliği hep bitmiyormuş. Askerlik dediğin gibi savaş oluyormuş. Gene oluyor ama hani memleketimiz de çok şükür yani bir şey yok öyle...

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0421 / 00:00:00

H.T. : ... Ama bu düzen iyi bir düzen ama gelmese bir bozan böyle gitmez bu gidişatı hiç güzel değil. İnsanlar birbirlerini yiyorlar birbirini paylaşma yok.

E.B. : Demi eskiden imece vardı o kadar işler nasıl oluyordu?

H.T. : Ya ben şimdi burada bir komşu vardı da gelirdi ondan sonra gelmiş anamdan benim, benim misafirim geldi bana azıcık bulgurla tuz ver hiç yok demiş. Hemen benim anam susakdaymış ondan sonra susaktan tuzu hemen deviriyor yarısını ona yarısını bölüyor bana. Hemen bulguru diyor yarısını ona, o insan hep öyle anlatırdı.

H.T.'nin oğlu: Asıl burada burada.

E.B. : He şu tamam evet

H.T. : Susak o onların içine koyuyorlar tuzlukları. Tuzlarımızı kesip ona nerede. Ay şimdi ne bolluk yaşıyoruz ne bolluk yaşıyoruz he. Biz tülbentlerimizin tepesini yamardık yani şalvarlarımızı yamarız. Bu çıkan şeylerinden onun paçalarını değiştiririz yeniden oradan koyarız yama saklarız onu bir daha da eskimesin diye. Eee şimdi neden bu yokluk oldu ama yokluk değil varlık çok, varlık çok hani solmuş...

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0422 / 00:00:00

H.T. : ... Hani çekyatları ben de buna katılıyorum he ne güzel çekyatları attık gittik koltuk aldık oraya

E.B. : Evet

H.T. : Ya

E.B. : Daha önce hiç biri çekyat da yoktu.

H.T. : Sokaklar çek yata doydu senin anlayacağın.

E.B. : Çok sağ ol, çok teşekkür ederim. Çok güzel bir görüşme oldu kendi adıma umarım sen de sevmişsindir görüşmemizi. Senin sesini kaydettik görüntünü kameraya aldık. İznin olursa bunları kullanmak istiyoruz. İznin olur mu? Yani böyle film yapabiliriz. Kitap yaparsak (.. ? ..)

H.T. : Ne yaparsanız yapın be kızım yapın olsun. Benim ömrüm gelmiş geçmiş ne isterseniz onu yapın. Ben kafada olan yaptıklarımı anlattım size.

E.B. : Çok teşekkür ederim. Çok çok sağ olun.

H.T. : Sizden de teşekkür ederim.

H.T. : Geldiniz bana eskiyi yaşattınız şimdi böyle.

E.B. : Sen çok şey biliyorsun sen yani. Yaşamış 20 yaşına kadar burada ve ne mutlu sana ki çocukların burada ve sahip çıkıyorlar buralara.

H.T. : Ee gene işte ipek halı dokudum Tütünçiftliğine gittik orada da ipek halı çalıştık. Emekli olunca da geldik buraya yine ev yaptık.

E.B. : Gene

H.T. : He burada yerimiz var.

E.B. : Mecidiye gelin gittim dedin.

H.T. : He

E.B. : Mecidiye ye gelin gittim dedin.

H.T. : Mecidiye ye gelin gittim ama oradan gittik Tütünçiftliğine gittik oradan.

E.B. : Sonra dönüştü buraya döndünüz bu köye döndünüz.

H.T. : Bu köyde doğdum bu köyde büyüme bize üleştiler biz yer verdiler. Ablamla abimden yerlerini de aldım onlarınkilerini de işte birleştirdik burayı gelen herkes geliyorlar şimdi ablamlar da geliyorlar babamın yeri diyerekten herkes geliyor. Bunlar da o da ev yaptı bu da babasının evine oturdu herkes bir şeyler yapıyor.

E.B. : Yani buralara sahip çıkmanız yerliler olarak çok iyi bir şey çünkü bu toprağı siz tanıyorsunuz.

H.T. : Evet

E.B. : Buranın havasını siz tanıyorsunuz o yüzden sizin başkaları gelebilir o ayrı bir konu ama

H.T. : Ablamlar sattılar

E.B. : Sizin olmanız önemli. Olsun senin çocukların kalmış o da çok güzel.

H.T. : Çok güzel çocuklarım da yanımda Allah razı olsun. Hangisi of desem koşuyorlar Allah razı olsun.

E.B. : İnşallah onlar da çocuklarını ikna ederler onların çocukları da inşallah buralara sahip çıkar.

H.T. : Onlara da dua ediyorum sizin çocuklarınız da öyle yapsın böyle baksın diye onlara da dua ediyorum. Onlara da dua ediyorum hepsi canan. Allah onlara da yardım etsin onun

çocukları da öyle baksın. Ben çok güzel Allah razı olsun hangisi olursa olsun koşuyorlar bakıyorlar. O olmazsa o geliyor o olmazsa o geliyor ya. Altı tane çocuk var Allah ömür versin

SAPAKPINAR/ H. T./ MVI_0422 / 00:03:04

E.B. : Âmin

H.T. : Hepsi (.. ? ..)sağlıklı hepsi de çok güzel Allah razı olsun. Doğru yollarına gidiyorlar namazlarını kılıyorlar. Hepsi de kuranlarını okuyorlar çok mutluyum en mutlusu benim onlar öyle yapınca

E.B. : Böyle çok teşekkür ederim çok sağ ol.

H.T. : Sizin de evlatlarınız öyle hayırlı, ömürlü, merhametli evlat olsun yavrum hepsinizin en başı öyle işte.

E.B. : Çok teşekkürler. Çok sağ olun.

H.T. : Bu dünya o kadar başında anlattıklarım bir masal gibi üç gün dün, bugün, yarın bitti. Bugün sabah oluyor dua ediyorum artık işte yolcu acaba ne zaman gelecekler beni çağıracaklar diyerekten bekliyorum. Akşam oluyor yine Allaha şükür diyorum yine akşamı gördüm diyorum. İşte bir günüm daha gitti deyip hani hiçbir şeyle ne malı ne bir şey ancak kendine sığınacak yer arıyorsun. İşte böyle bu dünya öyle çok çabuk geçiyor çok. Üç gün sanki yaşamışın gibi geride olanlar masal gibi kaldı hepsi bir masal gibi kaldı. Hani en kötüsü de bu çoluk çocuk dert zaman bir bakıyorsun bitmiş.

E.B. : Sağ ol teyzecim.

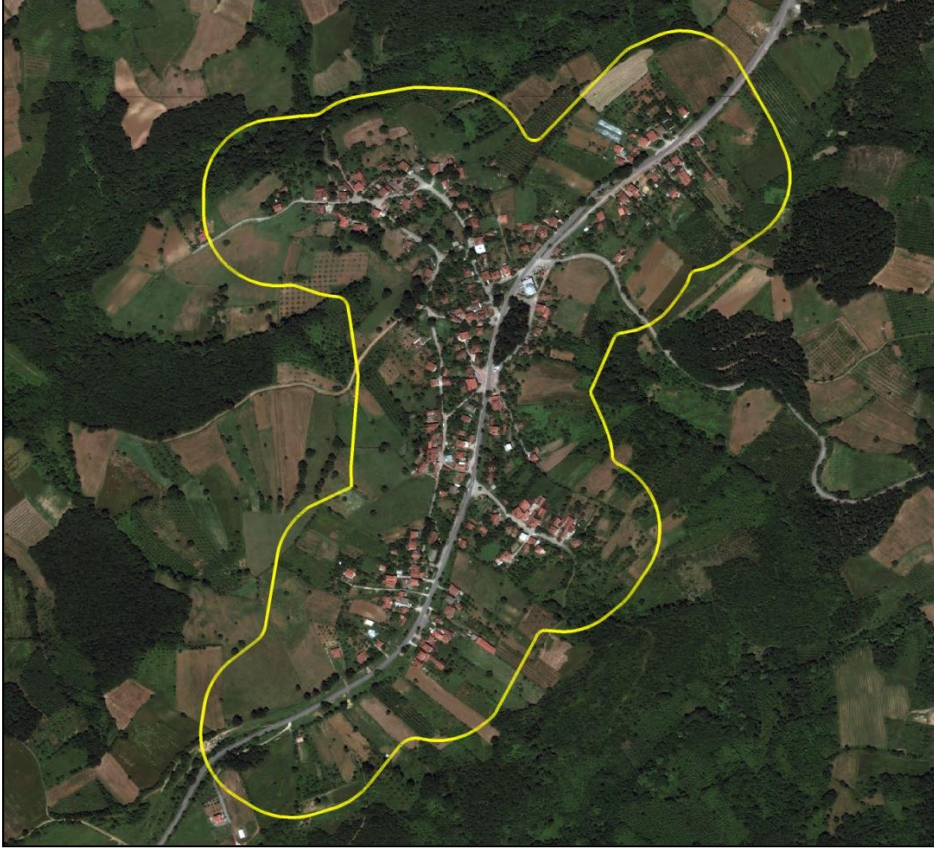
D

175

E **KARAABDÜLBAKİ MAHALLESİ 1/1000 ÖLÇEKLİ** **UYGULAMA İMAR PLANI**

T.C
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
İMAR VE ŞEHİRCİLİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI
ŞEHİR PLANLAMA ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

İZMİT İLÇESİ KARAABDÜLBAKİ KÖYÜ 1/1000 ÖLÇEKLİ UYGULAMA İMAR
PLANI

PLAN ARAŞTIRMA VE AÇIKLAMA RAPORU

KOCAELİ-2013

İÇİNDEKİLER

1-PLANLAMA ALANININ ÜLKE VE BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU	179
1.1.Karaabdülbaki Köyü Hakkında Kısa Bilgiler	179
1.1.1.Köyün Genel Özellikleri.....	179
1.1.2.Köyün Demografik Yapısı	180
2-KÖYE İLİŞKİN YAPILAN ARAZİ VE ALANSAL ANALİZ ÇALIŞMALARI	181
2.1. Kat Adedi Analizi.....	181
2.2. Yapı Cinsi Analizi	183
2.3. Yapı Kalitesi Analizi	185
2.4. Karaabdülbaki Köyü Bina Fonksiyon Analizi	187
2.6. Arazi Yapısı ve Yerleşime Uygunluk Değerlendirmesi.....	189
2.7. Mülkiyet Yapısı.....	194
3-PLAN KARARLARI	196
3.1 Nüfus ve Donatı Alanları	196
3.2 Ulaşım Sistemi	196
3.3 Konut Alanları.....	196
3.5 Plan Notları	198

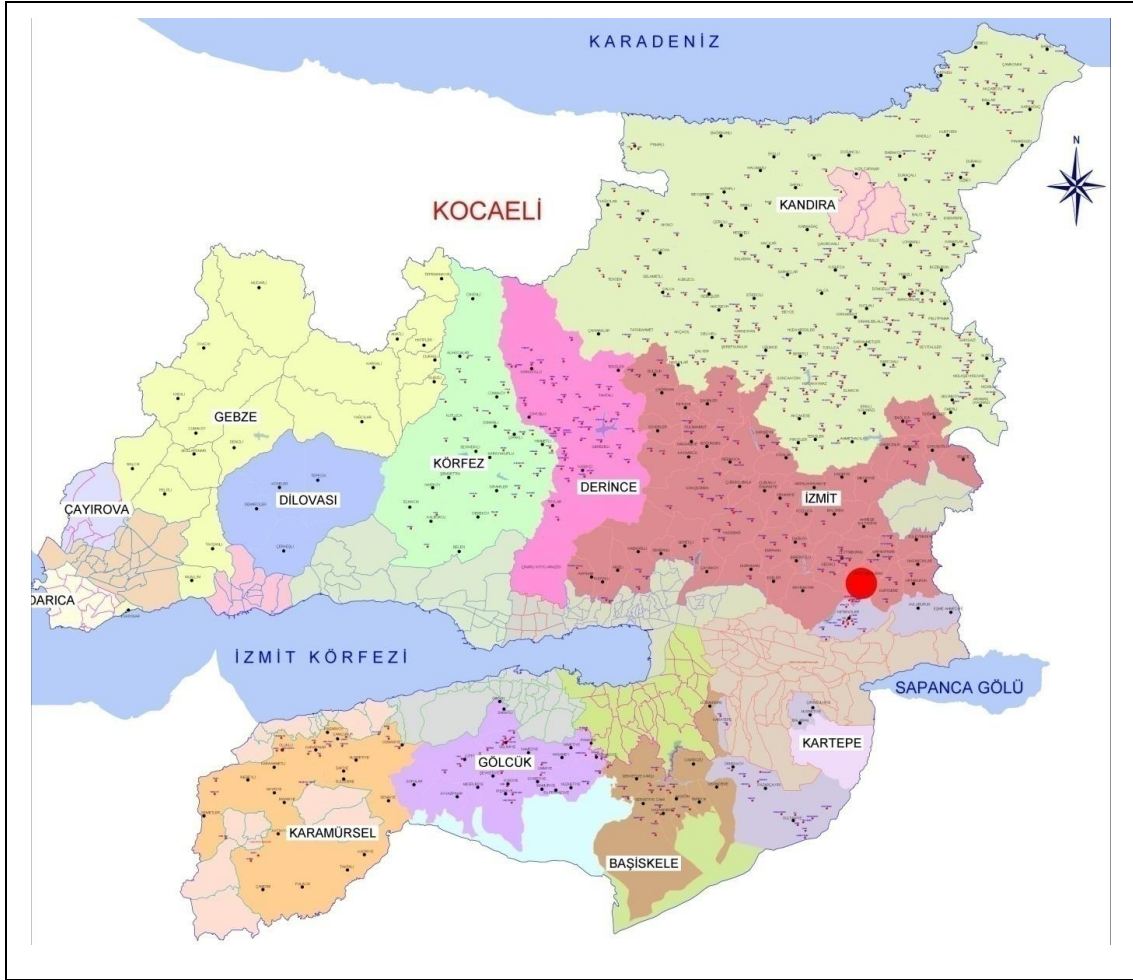
1-PLANLAMA ALANININ ÜLKE VE BÖLGE İÇİNDEKİ KONUMU

1.1.Karaabdülbaki Köyü Hakkında Kısa Bilgiler

1.1.1.Köyün Genel Özellikleri

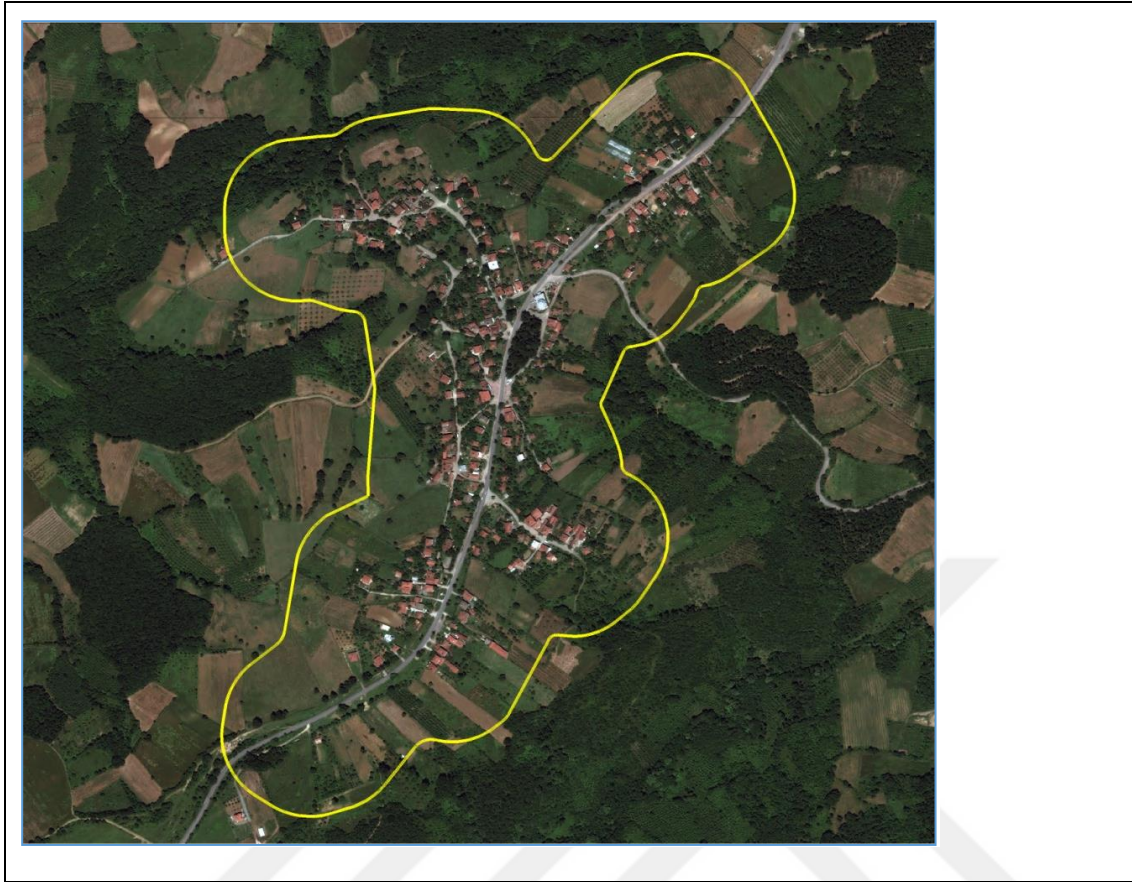
Kocaeli ilinin İzmit ilçesine 20 km uzaklıktadır. Köyün iklimi, Marmara iklimi etki alanı içerisinde. Köyün yörede bilinen ve bu gün de kullanılan diğer adı "Karabat" köyüdür. Osmanlı Rus savaşından sonra yapılan mubadele antlaşması ile Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin de köye yerleştirilmesi ile bu günkü nüfus yapısı oluşmuştur. Köyün gençleri genel olarak İzmit'teki fabrikalarda çalışmakta olup köyün ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır.

Şekil.1 Karaabdülbaki Köyü'nün Kocaeli İli İçindeki Konumu

Köyün toplam alanı 588 hektardır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından belirlenen köy yerleşik ve gelişme alanının büyüklüğü yaklaşık 61,3 hektardır. Köy Gelişme Alanı 512622-513537 yatay ve 4517256-4518481 dikey koordinatları arasında yer almaktadır.

Şekil 2: Karaabdülbaki Köyü Uydufoto Görünümü-2012(Çekim Yılı)

Kaynak: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

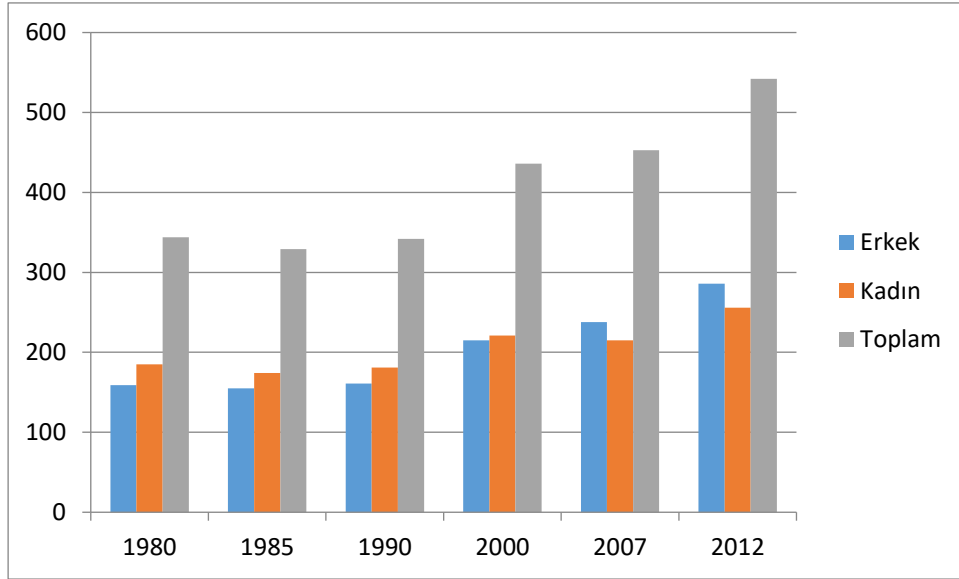
1.1.2.Köyün Demografik Yapısı

Karaabdülbaki köyünün nüfusu 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Bilgi Sistemine Göre 542 kişidir. Nüfusun 286'sı erkek, 256'sı kadındır. Köyün 1980-2012 yılları arasındaki nüfus değişimi aşağıdaki tablo ve grafikte gösterilmektedir.

Tablo 1: Cinsiyete Göre Karaabdülbaki Köyü Nüfus Verileri(1980-2012)

Sayım Yılı	Erkek	Kadın	Toplam
1980	159	185	344
1985	155	174	329
1990	161	181	342
2000	215	221	436
2007	238	215	453
2012	286	256	542

Şekil 3: Cinsiyete Göre Karaabdülbaki Köyü Nüfus Verileri Grafiği (1980-2012)

2-KÖYE İLİŞKİN YAPILAN ARAZİ VE ALANSAL ANALİZ ÇALIŞMALARI

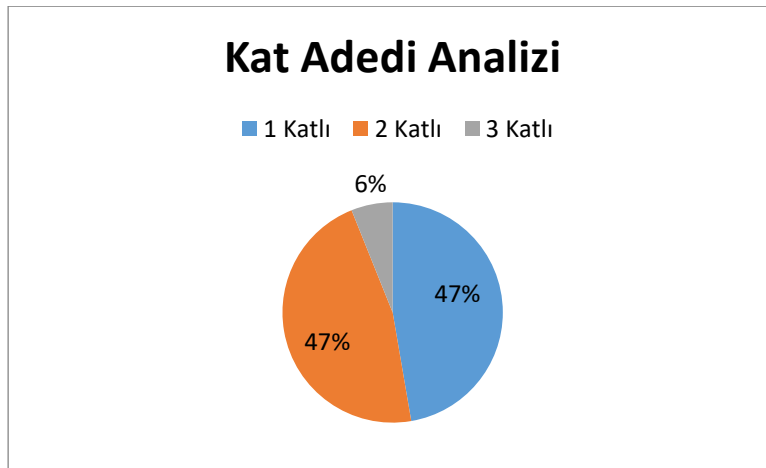
2.1. Kat Adedi Analizi

İzmit İlçesi, İzmit Belediyesi, Karaabdülbaki Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırları içerisinde yapılan arazi çalışmaları sonucunda 148 adet binanın kat adetleri incelenmiş söz konusu binaların 72 adedi 1 katlı, 69 adedi 2 katlı, 9 adedi 3 katlı olarak tespit edilmiştir.

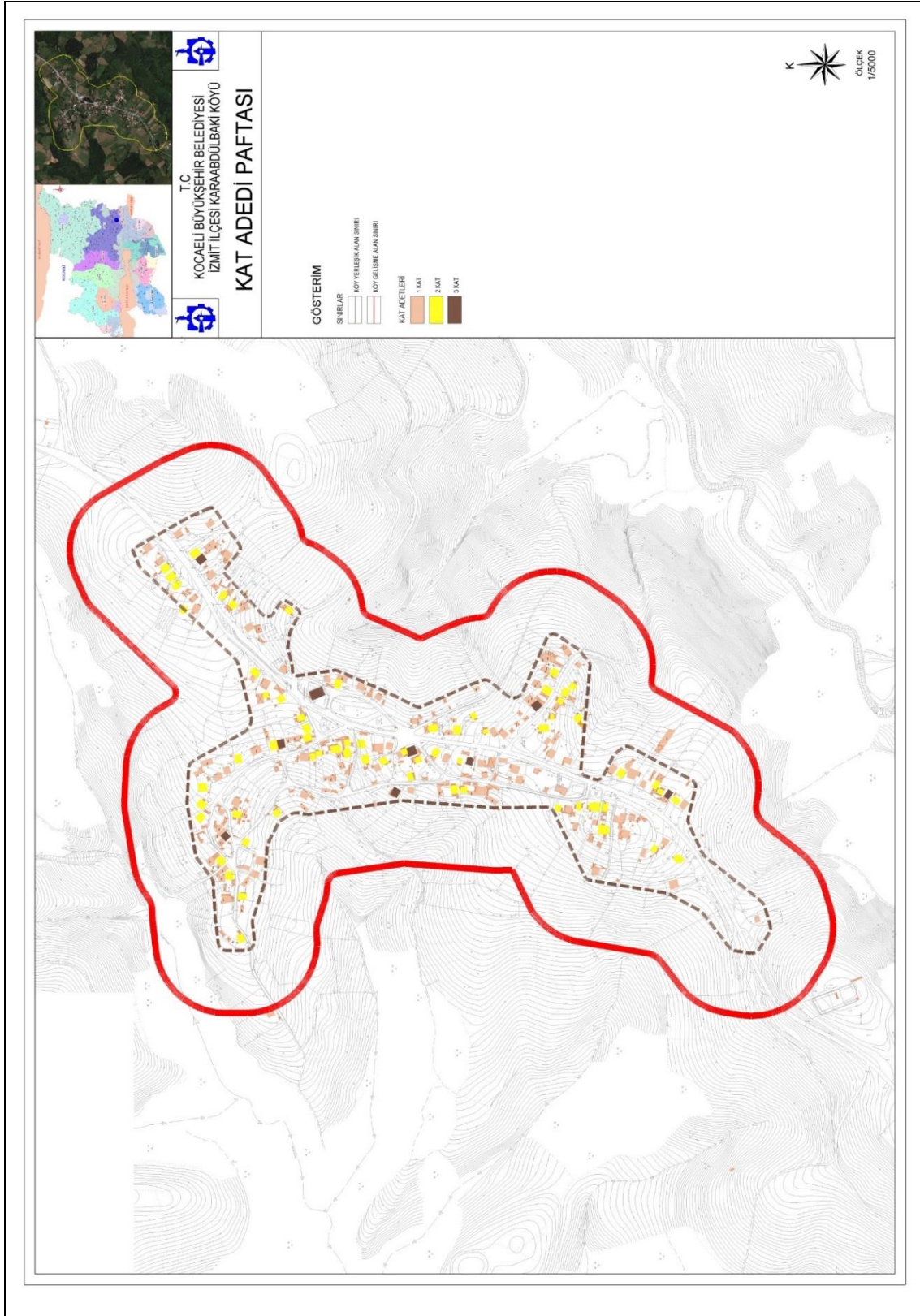
Tablo 2: Karaabdülbaki Köyü Kat Adedi Analizi

Kat Adedi	Adet
1 Kath	70
2 Kath	69
3 Kath	9
Toplam	148

Şekil 4: Karaabdülbaki Köyü Kat Adedi Analizi Grafiği

Şekil 5: Kat Adedi Analizi Paftası

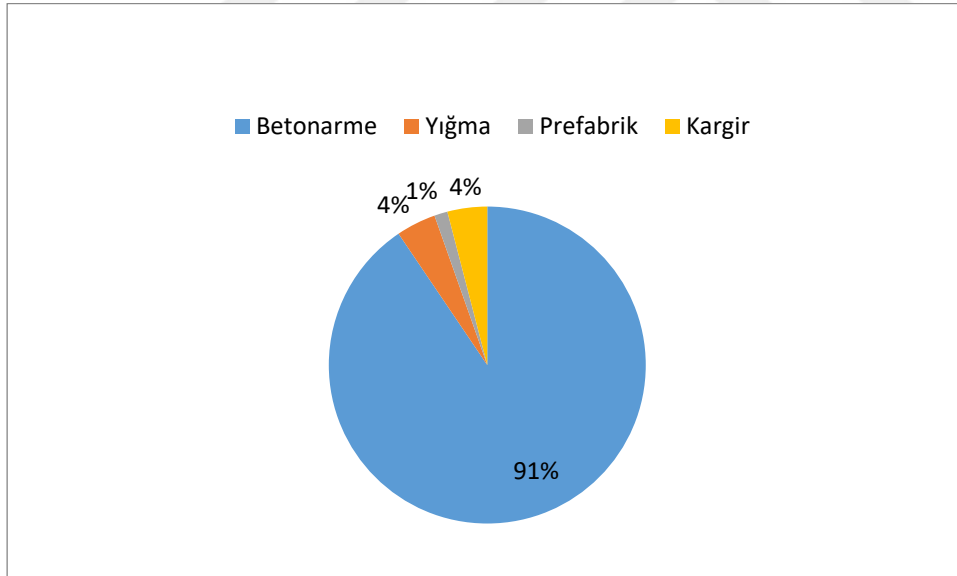
2.2. Yapı Cinsi Analizi

Eseler Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırları içerisinde yer alan 148 adet binanın yapı cinslerinde yapılan inceleme neticesinde söz konusu binaların 134 adedinin betonarme, 6 adedinin yığma, 2 adedinin prefabrik, 6 adedinin kargir olduğu tespit edilmiştir. Yapı cinsinde oranı en fazla olan %91 ile betonarme yapılardır.

Tablo 3: Karaabdülbaki Köyü Yapı Cinsi Analizi

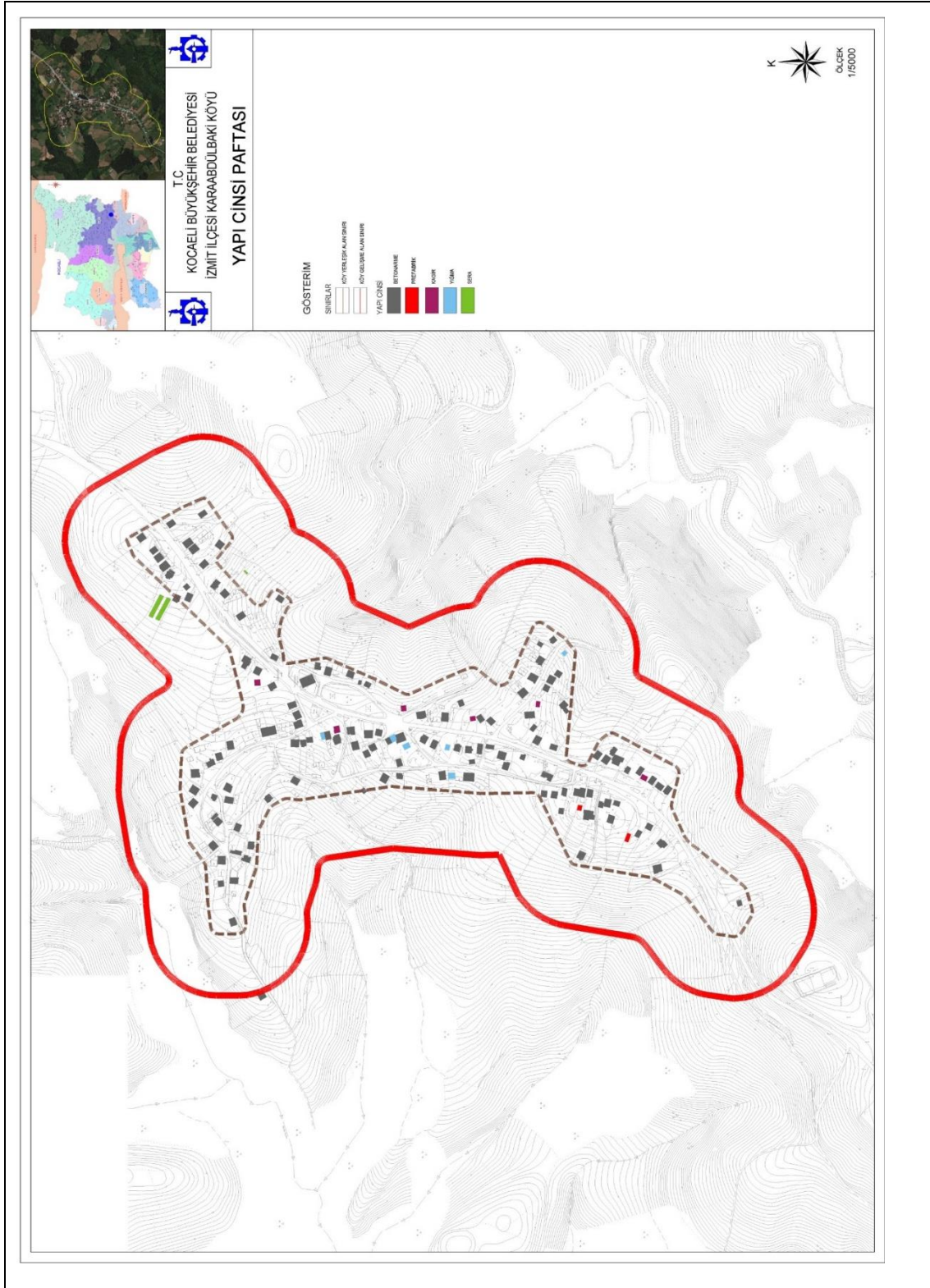
Yapı Cinsi	Adet
Betonarme	134
Yığma	6
Prefabrik	2
Kargir	6
Toplam	148

Şekil 6: Karaabdülbaki Köyü Yapı Kalitesi Analizi Grafiği

Kaynak: Arazi Çalışmaları-2013

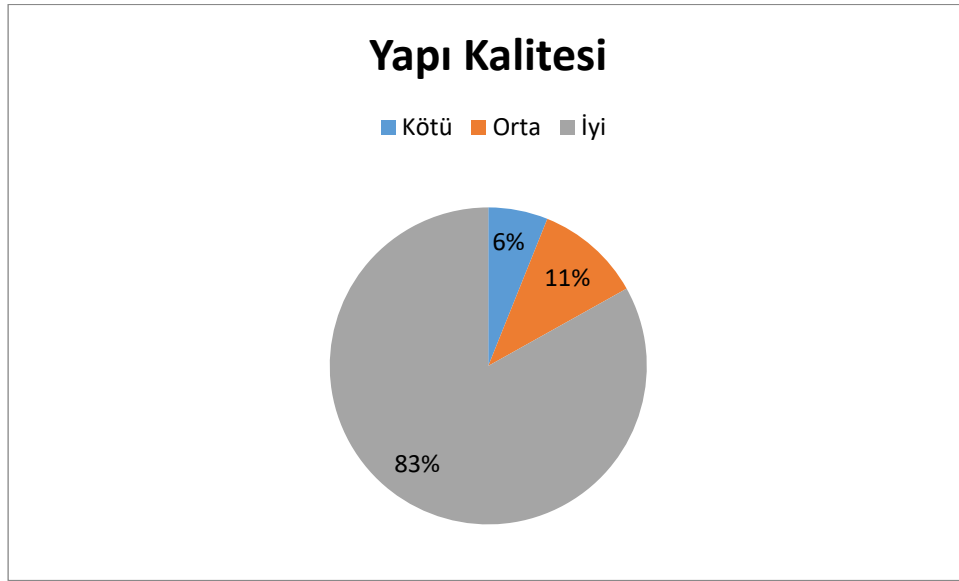
Şekil 7: Karaabdülbaki Köyü Yapı Cinsi Analizi Paftası

Tablo 4: Karaabdülbaki Köyü Yapı Kalitesi Analizi

Yapı Kalitesi	Adet
Kötü	9
Orta	16
İyi	123
Toplam	148

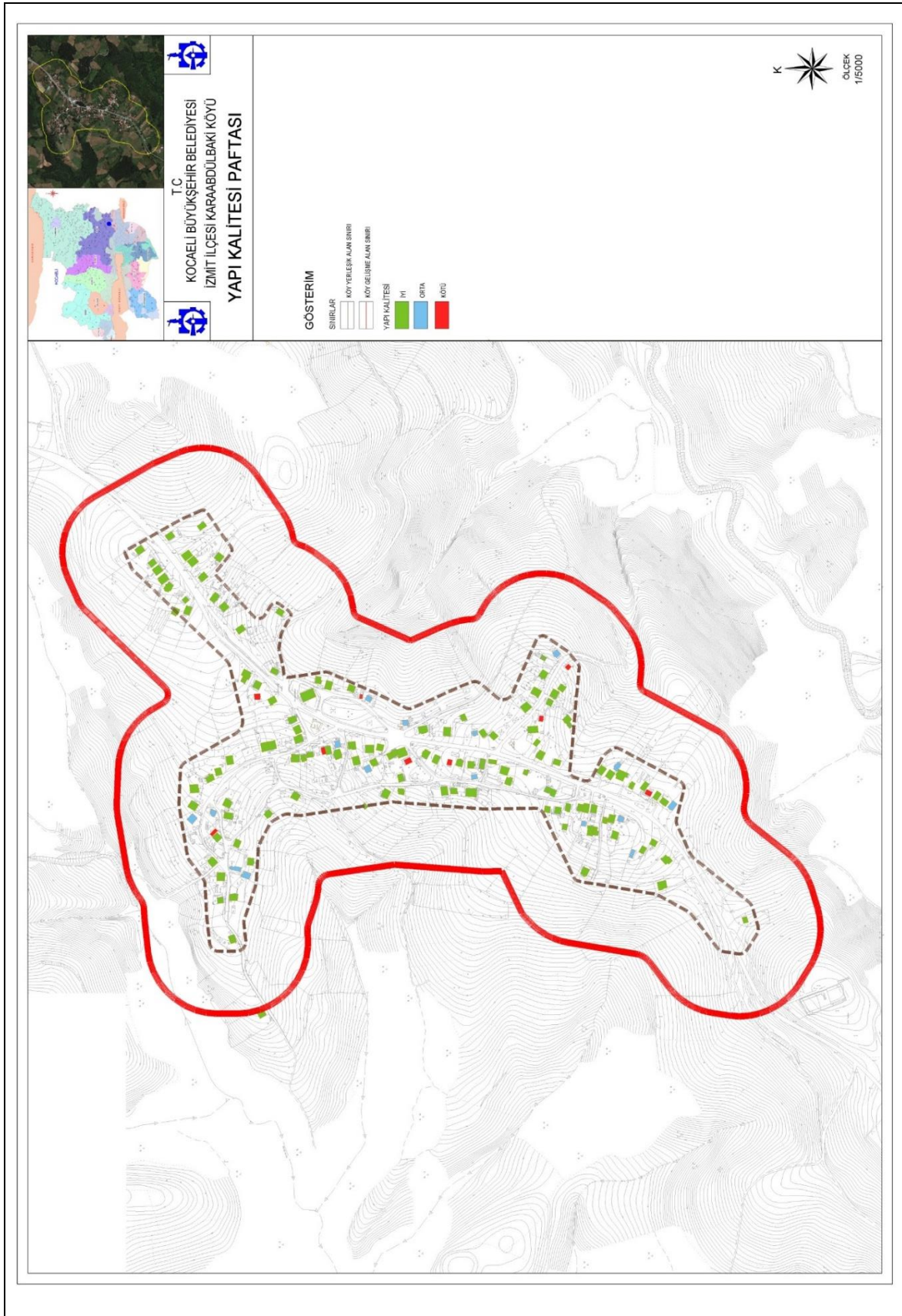
Şekil 8: Karaabdülbaki Köyü Yapı Kalitesi Analizi Grafiği

2.3.Yapı Kalitesi Analizi

Eseler Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırları içerisinde yapılan arazi çalışmaları sonucunda 148 adet binanın 9 adedinin yapı kalitesi kötü, 16 adedi orta, 123 adedinin ise iyi olarak belirlenmiştir. Bina yapı kalitesi analizinde iyi olarak tespit edilen yapılar adet bazında %83 olarak çoğunluktadır.

Şekil 9: Karaabdülbaki Köyü Yapı Kalitesi Analizi

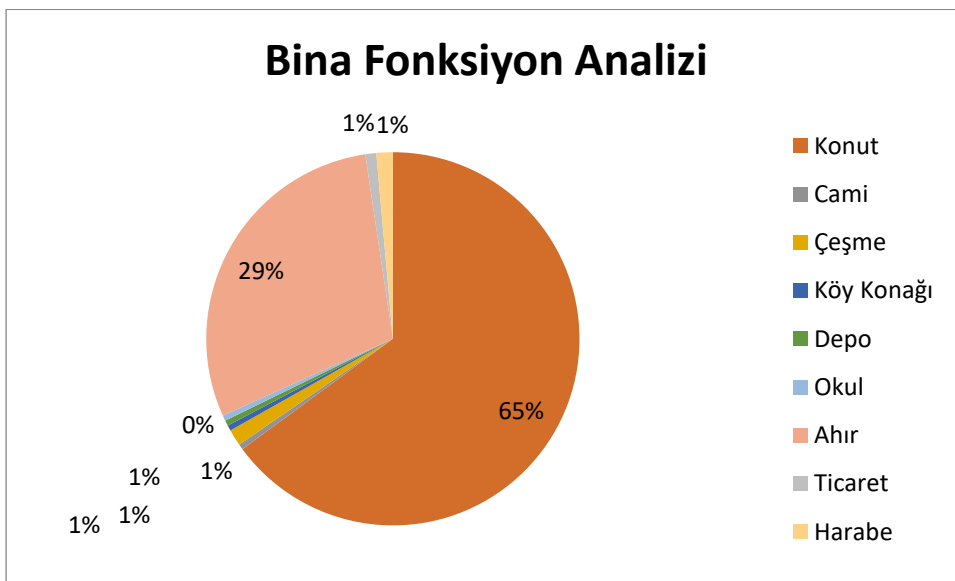
2.4. Karaabdülbaki Köyü Bina Fonksiyon Analizi

Karaabdülbaki Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırları içerisinde yer alan sundurma, kümes ve müstemilatlar hariç 207 adet binanın bina fonksiyonu incelendiğinde; 62 adet yapının ahır, 1 adet yapının dini tesis alanı, 1 adet yapının köy konağı, 3 adet yapının harabe, 1'i kahvehane 1'i market olmak üzere iki adet yapının ticaret, 137 adet yapının konut, 1 adet yapının faal durumda bulunan köy okulu fonksiyonuna sahip olduğu, köyde çeşitli büyüklüklerde yaklaşık 350 sundurma, müstemilat vb. yer aldığı, 3 adet de çeşme bulunduğu tespit edilmiştir. Bina fonksiyonu olarak en fazla oran adet bazında %65 ile konut amaçlı binalardan oluşmaktadır.

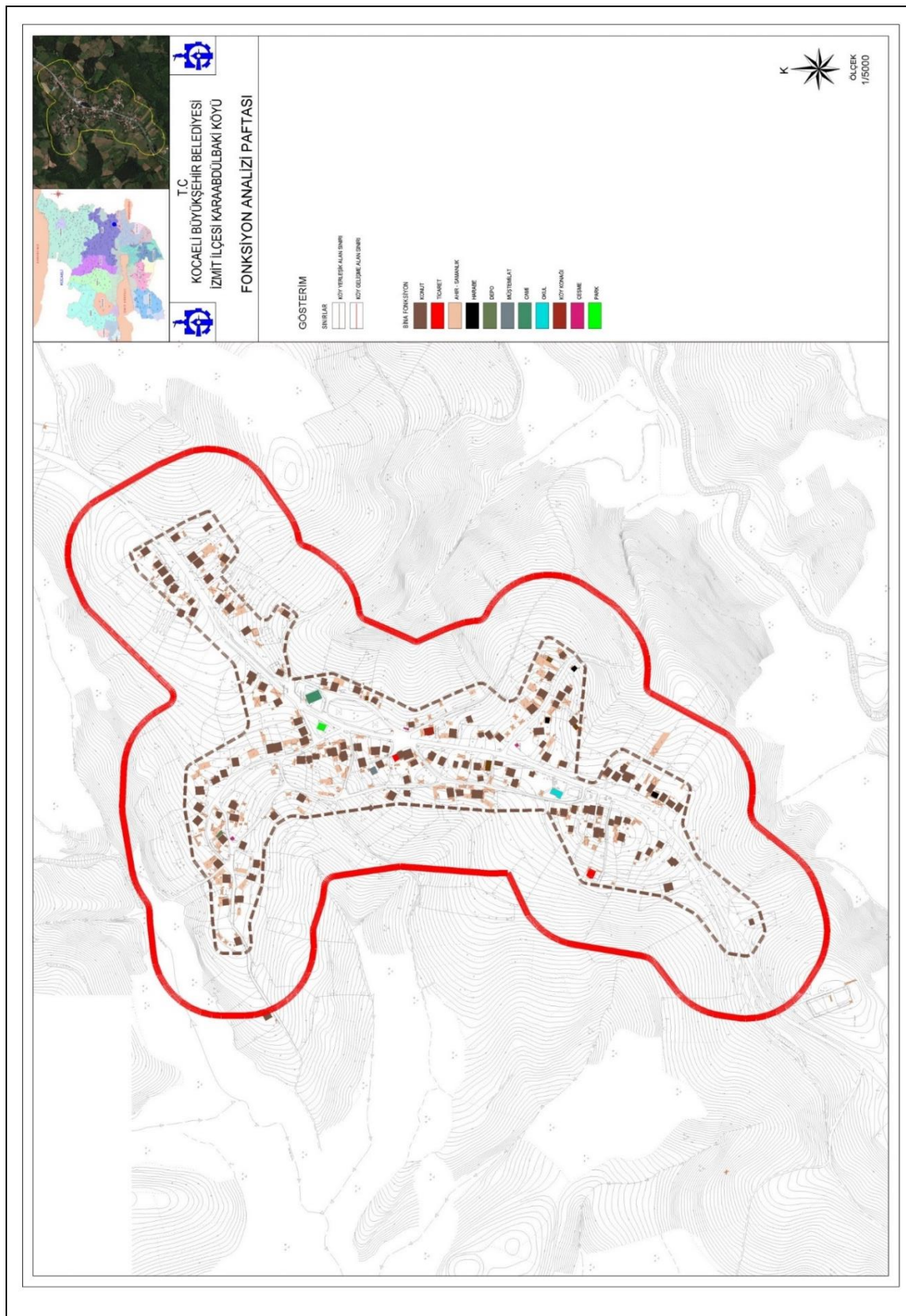
Tablo 5: Karaabdülbaki Köyü Bina Fonksiyon Analizi

Bina Fonksiyonu	Adet
Ahır	62
Dini Tesis Alanı	1
Harabe	3
Konut	137
Ticaret (Market, kahvehane)	2
Okul	1
Köy Konağı	1
Çeşme	3
Toplam (Çeşme hariç)	207

Şekil 10: Karaabdülbaki Köyü Bina Fonksiyonu

Şekil 11. Karaabdülbaki Köyü Bina Fonksiyon Analizi Paftası

2.6. Arazi Yapısı ve Yerleşime Uygunluk Değerlendirmesi

İnceleme alanındaki jeolojik-topoğrafik yapı ve yapılan çalışmalar sonucu elde edilen jeoteknik parametreler dikkate alınarak alanlar, yerleşime uygunluk açısından “Uygun Alanlar-1” (UA-1) ve “Önlemlili Alan-2.1 (ÖA-2.1)” olmak üzere 2 gruba ayrılmış olup aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

UYGUN ALANLAR-1 (UA-1)

Uygun alanlar yerleşime uygunluk haritalarında (UA-1) remizi ile tanımlanan bölgelerdir. İnceleme alanında gözlenen Çaycuma Formasyonu, altta Korucu Formasyonu ile tedrici geçişlidir. Fosil Kapsamı ve Yaş: Birimin yaşı, içerdiği mikro faunaya göre Erken-Orta Eosen yaşlı birimlerin yer aldığı ve eğimin % 15’in altında olduğu bölümler gerek dayanımları, gerekse yamaç duraylılığının yüksekliği nedeniyle yerleşimler açısından uygun alanlar olarak değerlendirilmiştir. Gerek arazide yapılan gözlemler sonucu, gerekse adı geçen formasyonlar üzerinde açılan sondaj kuyuları ve muayene çukurlarına ait loglar incelendiğinde formasyona ait birimlerin yer yer yüzeylendiği görülmektedir. Formasyonda 10.00-15.00 m’lik rezidüel zon gözlenmiştir. İnceleme alanında yüzeydeki rezidüel zon için taşıma gücü yapılan UD deney sonuçlarına göre 6.00-8.00 m arasında 5,69-11,77 kg/cm² ve SPT deney sonuçlarına göre 1.50-3.00 m arasında 4,70 kg/cm² olarak hesaplanmıştır. Kaya birimin taşıma gücü yapılan nokta yükleme deneylerine göre 10.50 m de 4,22 kg/cm² olarak hesaplanmış olup bu rezidüel zon ve kaya birim taşıma gücü anlamında bir sorun oluşturmamaktadır.

ÖNLEMLİ ALANLAR-2.1 (ÖA-2.1)

İnceleme alanında heyelan ve kaya düşme riski beklenmeyen ancak bir kısmı siltli kilce zengin ileri derecede ayrılmış birimin 3.00-10.00 m derinliğine kadar yer almakta olup bu alanlarda açılacak derin kazılara bağlı olarak stabilite sorunları beklenmektedir. Eğimin %25 ten büyük olduğu yer yer %35 lere çıktığı alanlar da yapılaşma öncesi yapılacak kazılarda oluşabilecek şev yüksekliği 3.0 m’yi geçmemeli 3.0 m geçmesi halinde yapı önlerinde istinat duvarı inşa edilmelidir. Süreksizlik düzlemlerinin yoğun olduğu kaya birimlerinde uzun dönemli şev açısı düşey/yatay (1/1.50), daha az süreksizlik düzlemlerine sahip kayalarda ise düşey / yatay (1/1) seçilebilir. Sahada Yer altı su seviyesinin yüksek olmasına rağmen sıvılaşma riski beklenmemektedir. Önlemlili alanlarda parsel veya ada bazında yapılacak zemin etütleri Jeolojik-Jeoteknik olmalıdır.

-Yapılan analizler neticesin taban birimde taşıma gücü ve/ veya oturma problemi tespit edilmesi durumunda yapı temelleri için uygun ıslah yöntemlerinden biri veya bir kaçının uygulanması gerekmektedir.

-Önlemleri alanlarda eğimin %25 den büyük olduğu alanlarda, arazinin eğiminden dolayı kademelendirme esasına dayandırılmalıdır.

- Kazı, drenaj ve istinat yapılarının inşasını takiben yapılaşmaya gidilmelidir.

- Yapılacak parsel bazı zemin etütlerinde yamaç stabilitesi, kazı şev analizleri oturma, şişme, şev stabilite analizi, taşıma gücü, zemin hakim titreşim periyodu, yer ivme değeri ve Yerel Zemin Sınıflaması irdelenmeli, gerekli görülmesi halinde önlem alınmadan yapılaşmaya gidilmemelidir.

- Tüm parametreler ve temel kazı derinliği parsel yada ada bazında yapılacak etütler sonucu belirlenmelidir.

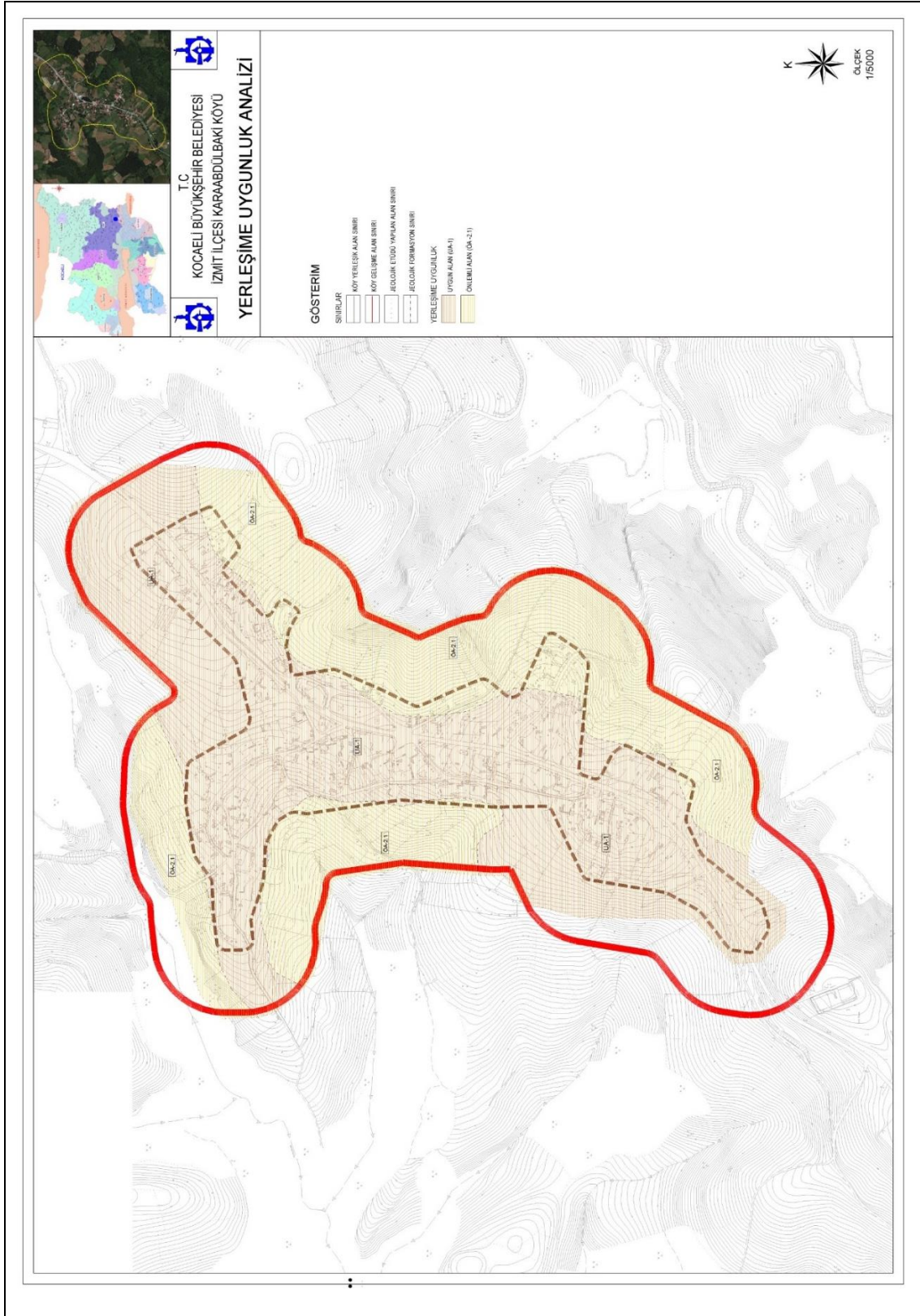
- Parsel bazında yapılacak etütlerde yamaç stabilitesi, kazı şev analizleri oturma, şişme ve taşıma tahkikleri yapılmalıdır.

- Binalar tek tip homojen birimlere oturtulmalıdır.

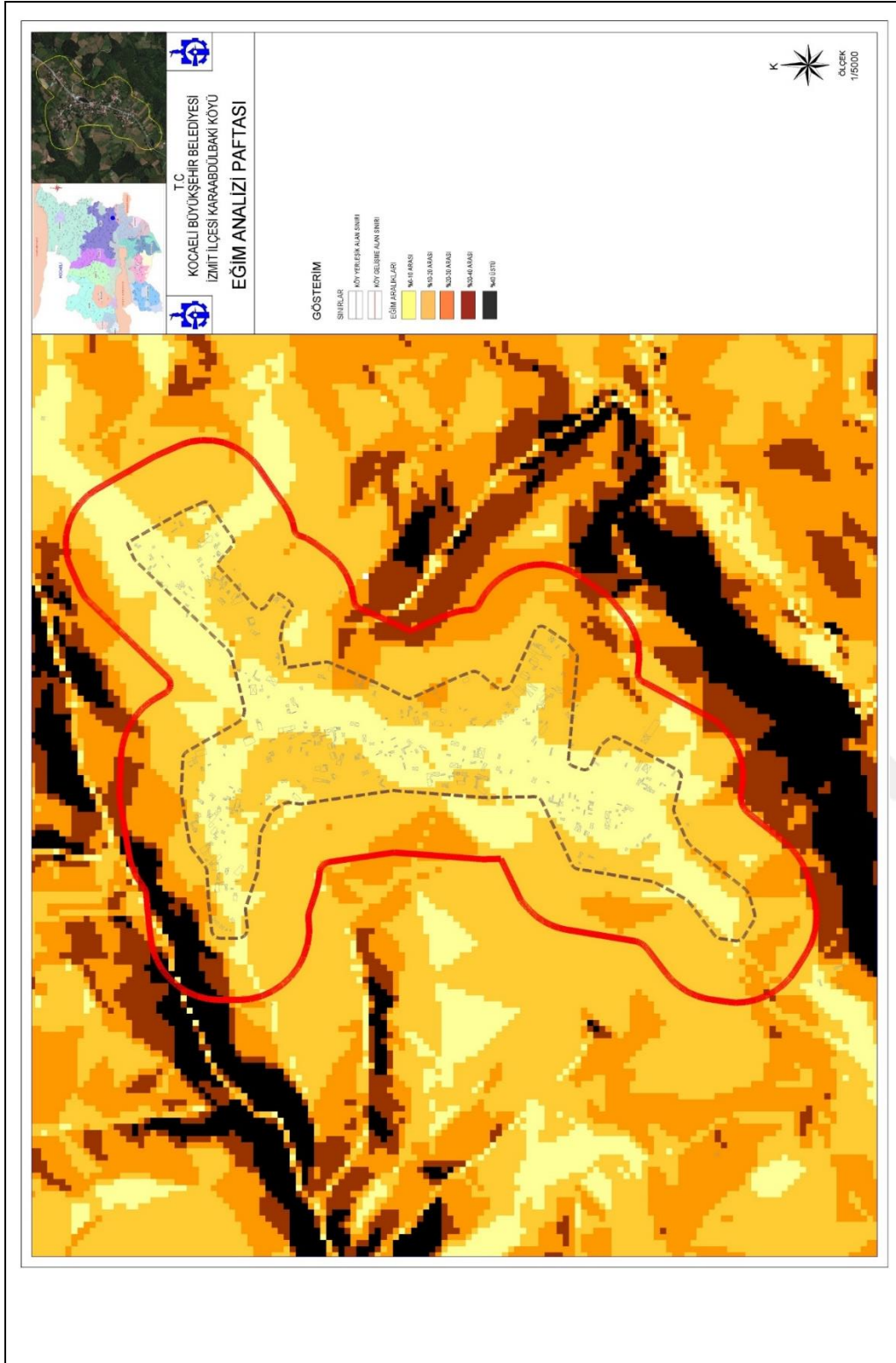
(Kocaeli Valiliği Çevre Şehircilik İl Müdürlüğü Tarafından 03.02.2012 tarihinde onaylanan “Karaabdülbaki Köyü İmar Planına Esas Jeolojik-JeoteknikEtüd Raporu” syf50)

Karaabdülbaki köyünün arazi yapısı eğimli olup, eğim aralığı %0-40 arasındadır. Köy Gelişme Alanı sınırları içerisinde yükseklik yaklaşık 140 ve 200 m’ler arasında değişmektedir. Köyde güncel halihazır haritalar üzerinde yapılan eğim ve yükseklik analizi paftaları aşağıda gösterilmektedir.

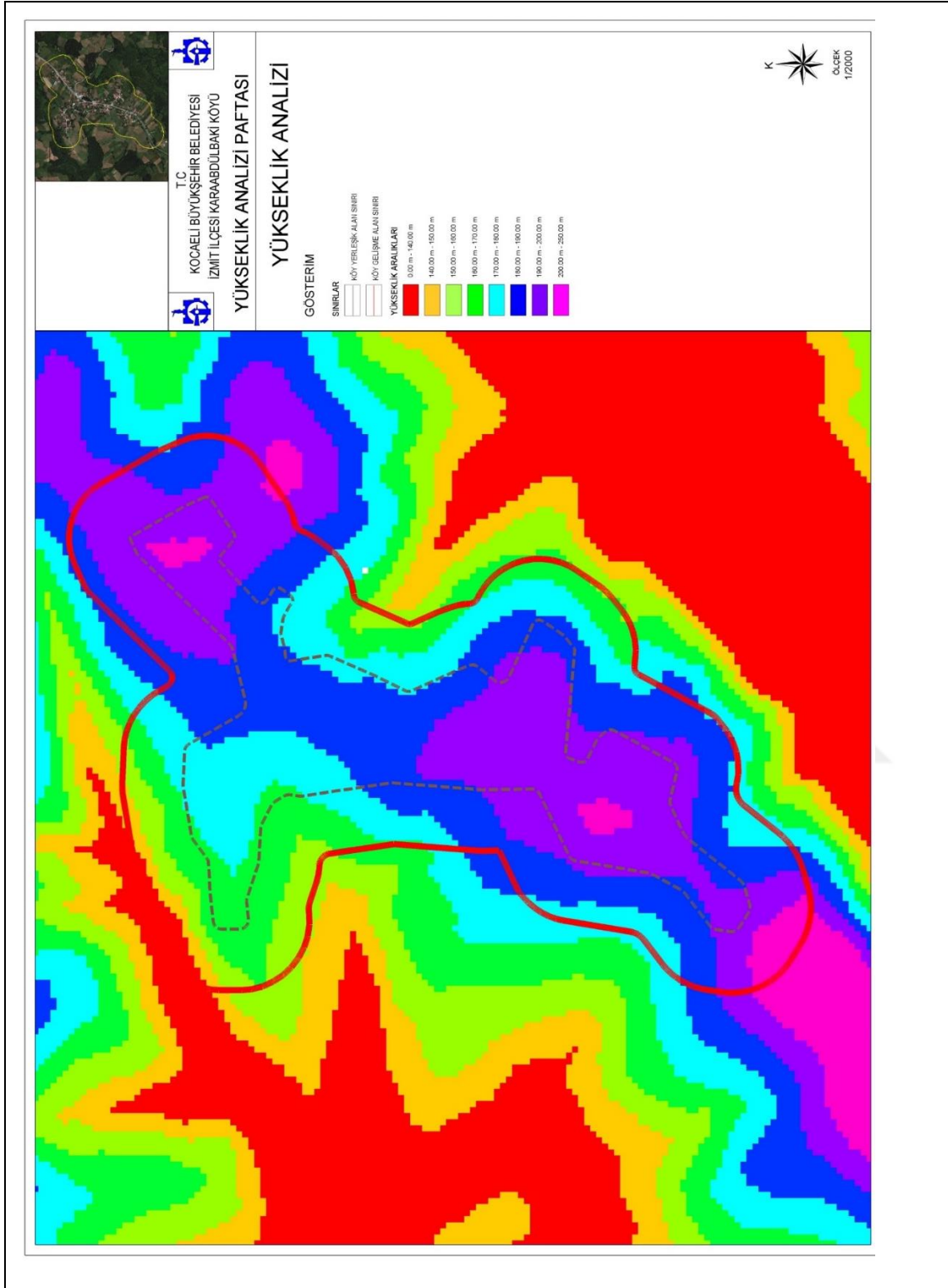
Şekil 12: Karaabdülbaki Köyü Yerleşime Uygunluk Paftası

Şekil 13: Karaabdülbaki Köyü Eğim Analizi Paftası

Şekil 14: Karaabdülbaki Köyü Yükseklik Analizi Paftası

2.7.Mülkiyet Yapısı

Karaabdülbaki Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırları içerisinde yer alan 224 adet parselin tamamının mülkiyet yapısı incelenmiş yapılan inceleme neticesinde 12 adet köy tüzel kişiliği, 212 adet parselin özel mülkiyet olduğu tespit edilmiştir. (İzmit Tapu Sicil Müdürlüğü)

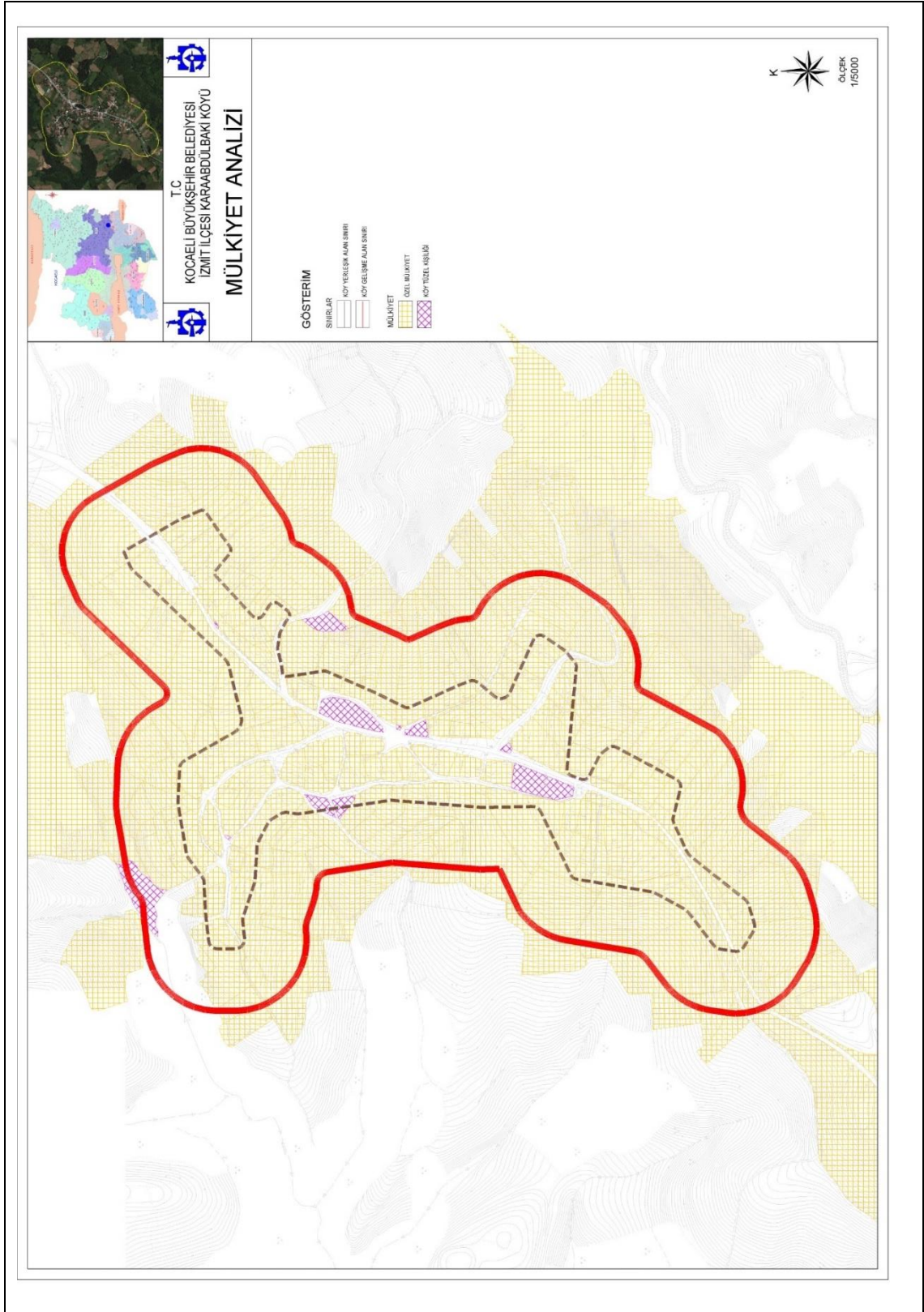
Tablo 6: Karaabdülbaki Köyü Mülkiyet Yapısı

Mülkiyet	Adet
Köy Tüzel Kişiliği	12
Özel Mülkiyet	212
Toplam	224

Şekil 15: Karaabdülbaki Köyü Mülkiyet Yapısı Grafiği

Şekil 16: Karaabdülbaki Köyü Mülkiyet Analizi Paftası

3-PLAN KARARLARI

3.1 Nüfus ve Donatı Alanları

Belediyemiz Meclisi'nin 16.08.2007 tarih ve 566 sayılı kararı ile Köy Yerleşik ve Gelişme Alan sınırı belirlenen ve yaklaşık 35 hektarlık bir alanda hazırlanan Karaabdülbaki Köyü 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planında plan nüfusu köyün tarihsel gelişimi, 1980-2012 yılları arasındaki nüfus artış oranı ve hızı, sahip olduğu potansiyeller vb. kriterler dikkate alındığında projeksiyon nüfusu **2627 kişi** olarak öngörülmüştür.Öngörülen **2627 kişilik** projeksiyon nüfus Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sınırları Dahilinde Yer Alan Orman Köylerinde Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik Hükümlerine göre **“C Grubu Orman Köyü”** nüfus aralığında kalmakta olup **“C Grubu Orman Köyleri”** ile ilgili olarak söz konusu yönetmeliğin 11/2 maddesinde;

C Grubu Orman Köylerinde hazırlanacak uygulama imar planlarında;

- Asgari 2000 m² **“Park ve Dinlenme Alanı”**
- Asgari 1500 m² **“Dini Tesis Alanı”**
- Asgari 1500 m² **“Sosyo Kültürel Tesis Alanı”**

ayrılmasının zorunlu olduğu ifadesi yer almaktadır. Bu ifade gereği Karaabdülbaki Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alanında mümkün mertebede donatı alanları ayrılmıştır.

3.2 Ulaşım Sistemi

Planlama çalışmasında mevcut ulaşım sistemi mümkün olduğunca korunarak geliştirilmiştir. Köy İzmit ile ulaşımını sağlayan doğu-batı istikametinde bulunan ve halihazırda 8.00 metre genişliğe sahip yol imar planı ile 12.00 metreye çıkartılmıştır. Karaabdülbaki Köyü Camii kuzeyinde yer alan ve yaklaşık 10.00 m genişliğinde bulunan kadastral yol, 10.00 m'lik imar yolu olarak düzenlenmiş ve diğer yollar köyün mevcut yapılaşma durumu gereğince 7.00 m olacak şekilde önerilmiştir.

3.3 Konut Alanları

Karaabdülbaki Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan Sınırları içerisinde yapılan 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı ile;

- Meskun Konut Alanlarında E=0.40 ve Hmax=6.50 m yapılaşma koşulu,
- Gelişme Konut Alanlarında 3/A-2/5 ve TAKS:0.20, KAKS:0.40 yapılaşma koşulu ve min. ifraz=600 m² ifraz koşulu önerilmiştir. Meskun ve Gelişme Konut

Alanları için ayrılan alanlar ve ortaya çıkan nüfus aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 7: Meskun ve Gelişme Konut Alanları Nüfus ve Yoğunluk Hesapları

Konut Alanları	Alan(m ²)	Emsal	İnşaat Alanı(m ²)	Nüfus(kişi)
Konut Gelişme Alanı	58475	0.4	23390.00	1958
Meskun Konut Alanı	171313	0.4	68525.20	669
Toplam	229788		91915.20	2627

Karaabdülbaki Köyü Köy Yerleşik ve Gelişme Alan Sınırları içerisinde yapılan 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı çalışması sonucunda ortaya çıkan arazi kullanım büyüklükleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 8: Karaabdülbaki Köyü Arazi Kullanım Tablosu

Adı	Alan(m ²)
Teknik Altyapı Alanı	703.47
Dini Tesis Alanı	1504.20
Sosyo Kültürel Tesis Alanı	2272.43
İlköğretim Tesis Alanı	3697.97
Konut Gelişme Alanı	58474.82
Meskun Konut Alanı	171313.16
Mezarlık	2998.20
Park ve Dinlenme Alanı	11236.39
Yollar	71784.00
Toplam	325008.00

3.5 Plan Notları

1- GENEL HÜKÜMLER

- 1.1. Bu plan ve planın uygulama hükümlerinde yer almayan konularda konumu ve ilgisine göre yürürlükte bulunan kanun, üst ölçekli plan hükümleri, tüzük, tebliğ, yönetmelik ve standartlar geçerlidir. Ancak, bu plan ve planın uygulama hükümlerinde yer almayan konularda, bu planın onay tarihinden sonra, kanun, üst ölçekli plan hükümleri, tüzük, yönetmelikler ile tebliğ ve standartlarda olan değişiklikler ve yeni hukuki metinler de plan veya plan hükmü değişikliğine gerek kalmaksızın planlama alanında geçerli olacaktır. Planlama sınırı içinde özel kanunlarla belirlenmiş alanların bulunması halinde, bu alanlarda özel kanun hükümleri geçerlidir. Plan ve plan hükümlerinde belirtilen hususlara uyulacaktır.
- 1.2. Planlama alanı 1.derecede deprem bölgesindedir. Her türlü inşaat ve bütün zemin cinslerinde “Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik” hükümlerine uyulması zorunludur.
- 1.3. Bu plan, Kocaeli 1/25000 ölçekli Nazım İmar Planı Plan Notlarında yer alan “Meskun konut alanı ya da inkişaf (gelişme) konut alanı içerisinde yer almayan, orman köyleri ve mahallelerinde 1/5000 ölçekli nazım imar planları yapılmaksızın 1/1000 ölçekli uygulama imar planları yapılacaktır” hükmüne göre hazırlanmıştır.
- 1.4. Bu plan, plan paftaları, plan notları ve plan raporu ile bir bütündür.
- 1.5. Planlama sahası içerisinde konut alanı kullanımında kalan mevcut yapıların meri planda yer alan yapılaşma koşulu şartlarını sağlayıp sağlamadığına bakılmaksızın esaslı tamir ve tadilatına izin verilecektir. Ancak hiç bir şekilde kat ilavesine izin verilmeyecektir. Mevcut yapının yıkılıp yeniden yapılması durumunda imar planlarındaki yapılaşma koşullarına uyulacaktır.
- 1.6. Konumuna göre imar planı ve plan notlarında getirilmiş olan max. kat alanı kat sayısını (KAKS) aşmayacak ve bahçe mesafelerine uyulacak şekilde imar planı ile getirilen max. kat adedi veya bina yüksekliği (h.max) değerinin altında taban alanı kat sayısını (TAKS) aşarak, noksan katlı bina inşa edilebilir..
- 1.7. İmar planı ile mülkiyet arasında 2 metreye kadar olan uyuşmazlıklarda yol istikameti ve genişliği değişmemek kaydı ile plan değişikliği yapılmaksızın düzeltme yapmaya ilgili idare (Belediyesi) yetkilidir.
- 1.8. Plan onama sınırları içerisinde yer alan kavşak noktaları şematik olup, uygulama projesi aşamasında kesinleşecek ve Belediyesince onanan projeye göre uygulama yapılacaktır.

2- ÖZEL HÜKÜMLER:

3. İnceleme alanındaki jeolojik-topoğrafik yapı ve yapılan çalışmalar sonucu elde edilen jeoteknik parametreler dikkate alınarak alanlar, yerleşime uygunluk açısından “Uygun Alanlar-1” (UA-1) ve “Önlemler Alan-2.1 (ÖA-2.1)” olmak üzere 2 gruba ayrılmış olup aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
4. **2.1. UYGUN ALANLAR-1 (UA-1)**
5. Uygun alanlar yerleşime uygunluk haritalarında (UA-1) remizi ile tanımlanan bölgelerdir. İnceleme alanında gözlenen Çaycuma Formasyonu, altta Korucu Formasyonu ile tedrici geçişlidir. Fosil Kapsamı ve Yaş: Birimin yaşı, içerdiği mikro faunaya göre Erken-Orta Eosen yaşlı birimlerin yer aldığı ve eğimin % 15’in altında olduğu bölümler gerek dayanımları, gerekse yamaç duraylılığının yüksekliği

nedeniyle yerleşimler açısından uygun alanlar olarak değerlendirilmiştir. Gerek arazide yapılan gözlemler sonucu, gerekse adı geçen formasyonlar üzerinde açılan sondaj kuyuları ve muayene çukurlarına ait loglar incelendiğinde formasyona ait birimlerin yer yer yüzeylendiği görülmektedir. Formasyonda 10.00-15.00 m'lik rezidüel zon gözlenmiştir. İnceleme alanında yüzeydeki rezidüel zon için taşıma gücü yapılan UD deney sonuçlarına göre 6.00-8.00 m arasında 5,69-11,77 kg/cm² ve SPT deney sonuçlarına göre 1.50-3.00 m arasında 4,70 kg/cm² olarak hesaplanmıştır. Kaya birimin taşıma gücü yapılan nokta yükleme deneylerine göre 10.50 m de 4,22 kg/cm² olarak hesaplanmış olup bu rezidüel zon ve kaya birim taşıma gücü anlamında bir sorun oluşturmayacaktır.

6. 2.2. ÖNLEMLİ ALANLAR-2.1 (ÖA-2.1)

7. İnceleme alanında heyelan ve kaya düşme riski beklenmeyen ancak bir kısmı siltli kilce zengin ileri derecede ayrılmış birimin 3.00-10.00 m derinliğine kadar yer almakta olup bu alanlarda açılacak derin kazılara bağlı olarak stabilite sorunları beklenmektedir. Eğimin %25 ten büyük olduğu yer yer %35 lere çıktığı alanlar da yapılaşma öncesi yapılacak kazılarda oluşabilecek şev yüksekliği 3.0 m'yi geçmemeli 3.0 m geçmesi halinde yapı önlerinde istinat duvarı inşa edilmelidir. Süreksizlik düzlemlerinin yoğun olduğu kaya birimlerinde uzun dönemli şev açısı düşey/yatay (1/1.50), daha az süreksizlik düzlemlerine sahip kayalarda ise düşey / yatay (1/1) seçilebilir. Sahada Yer altı su seviyesinin yüksek olmasına rağmen sıvılaşma riski beklenmemektedir.Önlemlili alanlarda parsel veya ada bazında yapılacak zemin etütleri Jeolojik-Jeoteknik olmalıdır.

3-UYGULAMA HÜKÜMLERİ

- 3.1. Konut alanlarında yapı düzeni ayrık düzen olup, yeni yapılacak binalarda parselin ön cephesinden 5 m., yan cephelerden 3'er m. çekilecek ve arka bahçede h/2 kadar mesafe bırakılacaktır. Ancak bu alanlardaki mevcut yapıların ruhsatlandırılmasında yapılar arası uyum ve bütünlük sağlamak suretiyle ön yan ve arka bahçe mesafelerini belirlemeye, alanda yapılacak toplam inşaat alanını geçmemek koşulu ile TAKS değerini artırmaya, yan bahçe mesafelerinin 2.00 m. altına düşmesi durumunda komşu parselin muvafakatını almak suretiyle pencere açmaya belediyesi yetkilidir.
- 3.2. Minimum ifraz şartı, gelişme alanlarında 600 m²'dir. Yeni parsel oluşturmamak koşulu ile mevcut parsellerde daha uygun şartlar sağlamak ve uygulamayı kolaylaştırmak amacı ile yapılacak sınır düzeltmesine yönelik ifraz ve tevhit işlemlerinde minimum parsel büyüklüğü ve minimum parsel cephesi şartı aranmaz.
- 3.3. Planda belirlenmiş olan inşaat emsalinin korunması şartı ile bir parseli birden fazla yapı yapılabilir. Aynı parseli ikinci yapı yapılacağı zaman emsal dahilinde kalması koşulu ile mevcut yapının ruhsatlı olması şartı aranmaz.
- 3.4. Konut alanlarında, binaların alt katında yer almamak ve çekme mesafeleri içerisinde kalmak koşulu ve hiçbir şekilde toplamı 100 m²'yi geçmeyen ahır, ağıl, kümes vb. Müstemilat yapıları yapılabilir. Bu yapılar emsale dahil değildir ve iskan amaçlı kullanılamaz.
- 3.5. İhtiyaç duyulması halinde belediyesince; 10.00 metre ve üstü yollara cepheli

parsellerin zemin katlarına ticaret fonksiyonu verilebilir.

- 3.6.** Sosyo-kültürel tesis alanlarında; düğün salonu, köy konağı, kütüphaneler, tiyatrolar, sanat galerileri, huzurevi, yurt, rehabilitasyon merkezi, çocuk ve gençlik merkezi, kadın konukevi, toplum merkezi v.b. Fonksiyonları içeren yapılar ile Belediye'ye ait tesisler ve muhtarlık yer alabilir.
- 3.7.** Planda yeşil alanlarda (park) toplumun yararlanması için oyun bahçesi, çocuk bahçesi, dinlenme gezinti, yürüyüş ve servis yolu düzenlenebilir. Bu alanlarda kalıcı olmayan, temelsiz, sökülüp takılabilir malzemeler kullanılması koşuluyla büfeler, havuzlar, pergolalar, açık çayhane ve wc den başka tesis yapılamaz. Kalıcı olmayan bu yapılardaki maksimum yükseklik h=3,00 m.yi ve maksimum emsal E=0,04'ü geçemez. Bu alanlarda ihtiyaç duyulması halinde açık spor tesisleri de yapılabilir.
- 3.8.** Köy tüzel kişiliğinin mülkiyetinde veya tescilsiz meydan alanlarında geleneksel olan ortak kullanımlı köy fırınları muhtarlığın talebi ile projesi Belediye tarafından onaylanmak sureti ile ruhsat aranmaksızın yapılabilir.”

Şehir Plancısı

Şef/Şehir Plancısı

Şehir Plancısı

İmar ve Şehircilik Daire Başkanı

F

KOCAELİ, İZMİT KÜLTÜREL COĞRAFYASI VERİTABANI

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsili)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsili-peyzaj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyzaj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyzaj)
AKMEŞE CUMHURİYET	*yunanistan göç hikayesi *yasak hikayesi *anneane varnadan, dedesi tatar *mani söylenen	*bayramlarda meşale yapımı, milli bayramların kutlanması *nişan, nikah *hidrellezlerde -safalıda- peynir *bayram, salıngaç	*buğday, mısır, findık *bir sene mısır bir sene buğday ekimi *ceviz karşılığı tarla işi yapmak *peynir yapımı (manavdan peynir tarifi) *komşu kullarla çul dokuma *mısır çiti (nay(i)le), çitin korunması kedilerle *golaç yapımı	*eski evle uğraşmamak için yeni ev
AKMEŞE ATATÜRK	*kendisinin göç hikayesi (vapur, izmit, adapazarı) *milli mücadele zamanı *izmit yoluna ekilen akasyalar	*horon tepme *bayramlarda panayır, eğlence, at koşusu, güreş *düğün, eşiyle kaçma hikayesi *salıncak uçmak	*keten, buğday, mısır, ayçiçeği *geçmişte tarım yapma biçimleri, aletlerin değişimi *değirmenler (motorlu değirmen, su değirmeninin tanımı-işletme mantığı) *değirmencinin (Necip dayı) ikramları *Akmeşe'deki değirmenin hikayesi	*sazdan yaptıkları ev *Tatar evleri hükümet yapmış, 1er kat, 2şer oda *kilim dokuma *tarımın el değiştirmesi- üretimden vazgeçilmesi *çeşmenin eski hali
AKPINAR	*dedesi 12 sene askerlik yapmış, anneannesinin ormancıyla mahkeme hikayesi	*bayram sabahı sevinci (yeni ayakkabılar) *kına davetinin kapı kapı gezilmesi (bulgur verilmesi) *babasının davul çalması, bayram günü etmek verilmesi *yağmur duası-kulfalıdaki türbede *detaylı çocuk oyunları *düğün detaylı anlatım (kına, dürü, duvak, paça, evilli)-güzel anlatım	*eski tarım *üzüm tarımı detayı, üzüm türleri *pekmez yapımı (tekne, tava, toprak) *kiraz toplama alet edavat (sıpa, gigi, sepet) *sepet örmeciliği (hala yapan ahmet bey) *bezir yağının yenmesi *bulgur-göce-niştasta tarifi *kuruluşmede eski değirmen *zeytin de var - oluyor ve yağ yapılıyormuş	*eski evlerinin tanımı *davul yapımı-babası *eski dibek taşı ve defineciler *eski evin komşu eviyle aynı olması *yeni evin yapılması
AMBARCI	*ambarcı köyünün adının hikayesi (evin ambardan hareketle) *ermenilerle ilişkiler ve gidenlerin söylediği bir mani *kadının görevleri *büyüklerle ilişkiler *evlilik kaçırılması	*ceviz kabuğuyla yüzük oyunu tarifi *imece uygulamaları *düğün ve düğünlerde oynanan oyunlar *bayram gezmesinde sıra *gugukta yumurta toplama tarifi *güreş	*dibek taşı *sele salıncak *findık tarımı *buğday, mısır, ayçiçeği, pancar tarımı *pancarın adapazarına götürülmesi *peynir yapımı *ketenden dokuma ve beziryağı (kandıra yolu üzerinde yağ çıkarma fabrikası) *ketenin işlemleri *pancar pekmezi yapımı *kaldırık ve mantarlar *fırında erik burucu	*ceviz (kilimve bezler) *geleneksel konut yapımı *babası köyün inşaat ustası *köyün eski camii *eski bir çandı ambar
ARIZLI	*arızlı divanının hikayesi *SEKA fabrikasına giriş		*pınar-çeşme *buğday-mısır ekilirdi *keten ekilirdi, aşamaları, çuval yapımı *değirmendere mevki *kuruluşmede su değirmeni *peynir yapımı *hoşmerim *kiraz, toplanması *üzüm yetiştiriciliği, ilaçları *pekmez yapımı (toprak katımı, şaraphana) *pekmez toprağı dağdan *üzümün yetiştirilmesi detaylıca *üzüm çeşitleri - yaprak sarması *koruk üzüm-bazen yemeği konur ekşi olarak *ezilen üzümün küspesi sirke olur	*tuğladan evler
ARPALIK İHSANİYE	*manav mahallesi arpa ekermiş burada yabancılar varmış, muhammed çayırköyü beğenmemiş, dededi yetişkin gelmiş buraya, atatürk yabancıları kovalamışlar. Dedemim birini yakacak olmuşlar, çubukludaki muhtar kurtarmış adamı (dedesi halit çoşkun) kırcağı mehmet, annesinin babası *93 harbi, balkan savaşında gelmişler *köylü savaş zamanı dere boylarına kaçmış düşman tavuk, altın para isteyecek diye *bulgaristan göçmeni-dedeleri gelmiş, 1800 civarında (93 harbinin kast ediyor)	*hidrellez (yüzük toplama, bakır, çiçek, salıngaç, müzik, daire-tef, belen'de kazan kaynatma) *düğün (görücü usulü, çok çalışkanmış, öküz arabası, iki akşam, Cuma davulları gelir, Pazar gelin alma olur, damada düğü tutma, meşale yakma, eğlenceler) *çocuk oyunları (ateş böceği kovalamak, saklambaç) *sayacı (manisini çok güzel söylüyor, detaylarını anlatıyor, çan, zil, mısır soyarken, üzüm-elma-armut-incir) *ramazan bayramında da peksimet verirdiler (manisini biliyor, gençler yapıyor şimdi) *guguk (kaç kere öterse o kadar ömrü kaldı derlermiş) *kaz bayramı (manavlar bazen alır bizden, kendimiz yiyoruz)	*ipek böceği (bursaya götürürmüş, arabayla, sepet içinde taşırlar, para alışları) *keten yağı biz yemedik, manavlar yerler-onların yaptığı yemeği de yemedik *helvacının değirmeni vardı (belen, gülbahçe herkes gelirdi) *bulguru kendimiz yapardık (pişir, kurut, döv, kurut, savur) *manav toplardık *arıcılık yapmış-güzel ürünler elde etmiş, arıcılık detayları, kendisi arıdan korkarmış, nasıl işe atıldığını detayları) *kepir-tezek (büyük toprak parçaları) tarakla parçalanır, ekileceği zaman yidenen sürülür *4 değirmen vardı aynı su üzerinde (sonuncusuna su gelmezdi, çevre köylerden konulca, belen, gülbahçe değirmene gelirlerdi)	*sarı çamurla sıvalarmış, nereden aldıklarını söylüyor *kışa girerken ve yaza girerken sıvalarmış *tuğla ocakları varmış *ahşap arası çıkık örgü üzeri çamur sıvalı *en eski evi çamurdandı, kerpiç. Amcasının evi dolma yani örme çubuktanmış *10 dönüm tarım 20 dönüm parselde dönüşüyor - miras kalan toprakları *köyün bir çok yeri satıldı, alanlar belli değil, satışlar olmuş-evler yapılıyor *bazı tarlalar ekilmiyor çünkü yeğenler satmak istiyor

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsil)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsil-peyzaj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyzaj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyzaj)
BAĞLICA	*depremde çok yapı yıkılmış *manavları yeterince girişken olmaması *kışlık malzeme Adapazarı'ndan alınırdı	*oyunlar, dildebir *guguk öttü mü ispanak ekilmez *bayram, yemek gezmesi, *gece oturma, türküler *düğün, gelin alma traktörle, duvak *guguk ötüncü köyde yumurta toplanırdı	*çiçek dövme, kurutma aşamaları *su taşıma, aşağı pınar, suyun köye çekilmesi 20 sene olmuş *keşkek, sütlaç, üre *malak, mısır çorbası tarif *yaz ve kış işleri *çobanlık	*köyde başka yerli bir çok insan var *tuğla ocağı yeri (ocaklar diye yer varmış) *şimdiki evleri eskiden bezirhaneymiş *babası(Halit) ve dedesi (Raif) ahşap inşaat ustası, detaylar *tuğla ocakları 1970 gibi kapandı
BALÖREN	*keçeci baba anlatısı (asker olarak gelişi) *tokattaki keçeci dede, uzun hasan amcaoğlu *köyün kuruluş hilyesi, doğudan gelenler olmuş, yörük olarak gelmişler, dedesinin hacılık hikayesi *keçeci babanın mucizeleri *belen adının balören'e dönüşmesi	*cem evi yeni, eskiden cemler gizli yapıyormuş, basılma korkusuyla, şimdi yok öyle *hidrellez anlatısı (lokmalara, adaklar önemli, daha sonra panayıra dönüşü) *gönül birliği lokması (hasat öncesi ve eylül sonuna doğru) *düğün (cumadan pazara davul, keşkek), köyde hala düğün oluyormuş, dede nikahı) *yılbaşı gecesi uzun er dedeyi elif ananın yanına giderken görmüş	*odun kömürü (odun kömürü, odun, kök) *kamsı balı *hayvancılık (kesilip hemen yenir, yün, kilim) *yukarıdan dökülürse yaprak kış sert geçer (hasan beyin dedesi) *goçebeler (çapa, torak, balta yapırlar) *harmanları anlatıyor (dombay, sap, yemekler) *kamsı balı (ekim yeri, işi, sıkısı, çıkarılması, yapılması, ne zaman toplanacağı) *köyde yerden çıkan mancarlarla yaşar gidersin	*toprak ev (eski evleri yanmış) *ağaç ev hatırlıyor, eskiyince yeniden ağaç yapılar sonra da beton. Ağaç evlerin bitisi *çandı eskiden, kendisi çit ve çamuru biliyor, ağaç eve tuğlayı da biliyor *kerpiç çamuru karaçökekten alınmış *tuğlaları şabanlardan alınmış (yeni tuğlalar çabuk kırılıyor) *örme çit yapılmış samanları toplamak için
BÖĞÜRGEN	*köyün kuruluşu (orta asyadan 3 haneden doğalmış) *değirmenden gelen adamın kışın mahsur kalması ve kendi değirmenlerini yapma hikayesi (dedesinin dedesi) *dedesinin yemenden askerlik hikayesi, izine geldiklerinde yaşadıkları (pire, yeni görev yerinin belirlenmesi, kurşun yarası)	*guguk'un gelişi-gidişi, nasıl öttüğü, guguk duyunca yapılanlar *guguk-ışhak hikayesi *zekkere mehmet, domuz oyunu *görüci üsülü *düğün, çeyiz *bayramlar (her köyde ayrı, yemek pişirme, fasulye, pilav, nohut, dolma) *eşyle örde tanışmış *dildebir oyunu, domuz oyunu *guguk mart'ın 9'unda gelir derler *hidrellez'in tarihini nasıl bildikleri (ritüelleri yok uyguladıkları) *kış oturmaları	*harman yerinin tarifi- nasıl kullanıldığı *buğdayın işlemleri - delicenin ayrılması *tütün *sırtlı su taşıdıkları-suyu köyün içine almaları *değirmenin yeri (kendileri işletiyorlarmış), suyunun nasıl geldiği, definecilerin dağıttığı *tütün yapmışlar (satışıyla erkekler ilgilenmiş) *hoşmerim-peynir tatlısını annesi yapmış, bu tarafta kimse yapmamış	*çandı ev detaylı anlatım (evin ortasında oda- ortada delik tarifi) *eski evlerini nasıl genişlettikleri *büyük taşların geldiği eski köy yerleri- taşların nasıl taşındığı *kerpiç (toprak için dağda güzel bir yer) - kalıbı evin altında *babası yapı ustasıymış (ibrahim usta, çok iş yapmış civarda, başka bir ustanın yanında öğrenmiş) *çubuktan örme evini hatırlıyor (doğduğu ve gelen geldiği) *35-40 sene önce beton eve dönmüş
BULDUK	*türbedeki zatın rüyalarda görülmesi *babasıyla birlikte köyden şehir hayvanlarla gitmesi *babası yolcuymuş, diğer köylerde satış yapmış *izmite giderken paşasuyunda mola verme	*Cuma toplanmasının bayram gibi olması, her Cuma misafir ağırlanması *hidrellezde türbe ziyareti ve yemek dağıtılması- kutsal zat varmış önceden *düğünde oynanan yöresel oyunlar *düğünlerin detayları (atlarla sini, tabak toplanması, diğer günlerde yapılanlar) *çocukların akşamları toplanıp oyun oynaması (saklanbaç, çizgi) *guguk geldi mi yaz geliyor derler ama yumurta toplama yok *kandil akşamları bazlama, ramazanda sofraya geleniği *bayramlarda eskiden güreş, sofraya çıkarma	*sokularla dibekte bulgur dövme *dibekte dövülürken buğday çok şenlik olurdu *ketenin yetiştirilmesi, işlenmesi (kara don, yağ, yağ basma, posasının kullanılması) *köyde olsalar bile herseyi şehirden satın almaları *keten yağının çıkarılması ve yenmesi *eskiden, keten yağının geri gelmesini istiyor *keten küsesinin hayvanlara yedirilmesi *bezir düzeniğinden sadece taşın kalması *eski tarım yapma biçimleri (sıralamalar-yeni gübrelerin etkisi) *su değirmeni, çalıştırdıkları günler varmış, yıkılmış-duruyorsa oluğu vardır	*yıkılan evlerin hep çandı olması *çok eski çancı bir ev olması köyde *eski evin yapıma ve el değıştirme hikayesi *evin onarımı (çatının yenilenmesi) *geçen sene söktüğü ev tamamen ahşapmış (çandı, çubuk örgü, çamur siva, oluklu kiremit), 100den fazla yaşı varmış *kurutmalık-çit (eskiden nasıl yapıldığı) *bulduk caminin korunması ve tamiri *mera yok, insan yok. *çok büyük kayalar getirilmiş evleri yapmak için
ÇAĞIRGAN		*bayramlar (güreş, ellerinde sopa hediye toplama, yemek dağıtımı, kurban kesimi) *düğünler (Cuma kıza kına gelir, ertesi gün yavuklu gelin urbası getirirler, oğlan tarafı kız tarafına gelir, atlarla gelinir, atlar yarışılır, dönürler erkek tarafına gider, pazartesi de duvak, lokum, börek, dolma) *guguk geldi mi kaz ayak mancarı acır derler. beline sopa sok derler, belin ağrımaz. *çocuk oyunu (beş taş, çubuk, çizgi, domuz, zekkele)	*eski tarım uygulamaları (orak, demet çekme, buğday, mısır, ayçiçek) *peynir yapımı *keten tohumunun fırına atılması *çekim öncesi, kullanılması *aydına zor alışmaları *çamaşır yıkama (kül, tokmak, sepet, çeşme)	*eski evinin tanımı (her yer ağaçtan ortada salon köşelerde odalar) *değirmenin taşları duruyor (değirmen hikayesi-çilesi) *bezirhane yıkılmıştır
ÇAYIRKÖY / Bıçkideresi	*köyün hikayesi *paşasuyunun hikayesi *yerleşme hikayesi *bağ, bahçe, tarla herkes aynı işi yapar	*bayram gezmelerinde sıra *düğün detayları (davetiye dağıtıp tabak toplama) *çocuk oyunları (çelik ve saklambaç) *tarla ve köye dair ortak işlerde imce *bayramda güreş müsabakaları	*eski tarım faaliyetleri *keçinin kılının, koyunun yününün satılması *tekel ve tütün işinin detayları *ilaçların gelişi ve kekliklerin gidişi *sebzeciliğin ilköğretim öğretmenlerinin fide dağıtmasıyla başlaması	*kara bina-ahşap evler *değirmenler ve değirmeciler *yahya kaptanda biçilen çayırda geçen kış

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsil)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsil-peyzaj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyzaj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyzaj)
ÇUBUKLU ÖSMANİYE	*1878 Batum'dan göçmenler. Önce İzmit'e yerleşmişler sonra sinekten buraya göçmüşler *Gençler Lazca'yı unuttuyor, eskiler ise konuşmaya devam ediyor *Yunan savaşını görmüş köy *Kandıra yolunda kamyonlar batarmış *Çubuklubala Gürcü köyü ile araları iyi	*çocuk oyunu, cevizle misket gibi bir oyun *düğünlerde heyyoma *mısır soyma mecisi (imece) , kız-erkek birbirini burada görür *önceleri yerli köylerden kız alıp verme yokmuş *düğün, mızıka, horon, kemeçe, *heyymola detayları, kına gecesi *akşamında olur *kırgınlıkları bile olsa bir cemiyet olunca mutlaka katılırlar *bayram, gün gün gezme yok, et ve baklava ikramı, mısır unlu baklava, büyükler ziyaret edilir	*değirmen (davulderede) un öğütülür, ekmek yapılır, *karadeniz yemeklerini yapmaya devam ediyorlar *fasulye turşusu kahvaltıda *kuymak, muhlama tarifleri, *karalahana, mısır ekmeği *keten ekilip ip yapılmış *evlerde su yok 2 km mesafeden süsüreklerle su taşınmış *odun kömürü detayları ve yaşadığı olaylar , 16-17 yaşında bitmiş ocak *hayvansal ürünleri daha çok tüketirler, tereyağ tarifi	*herkes kendisi kırmızı çamurdan siva yapabiliyordu, çamurun yeri belli *çıbık örgü çamur sıvalı evde yaşamış *tuğla ocağı, detaylar, ustası *mısır saklamak için asmak ve çit içinde saklamak, eskiden önemlik örferlermiş *köyün içinde babasının kahve ve tuğla ocağı varmış, testi ve tuğla yaparmış, bir usta varmış, çamur da belirli bir çamurdan olarmış, yeri belli
DAĞKÖY	*Bulgaristan'da doğmuş *ilk hacıoğlu köyünde, çayırköy'ün oralarda kalmışlar, köylüler bakmıl onlara, *dağköy'de Ser dnm'nü dağdan arazi vermişler sorna da geri almışlar, ormanda kalmış aralar, oturdukları eve başkasından satın almışlar *Gemiyle gelmişler, onunla ilgili anlatı *babası orada berbermiş, burada devam ettirmemiş, çocuklarına da öğretmemiş *abileri az az bulgarca bilirlermiş *memleket diyor geldiği yere, orada da göçmenler varmış ama evleri yerleşmiş, düğünlerine giderlermiş	*düğün (manda arabası, gezdirmişler, jandarma silah atmış, manda boynuları süslenmiş, Cuma gelinin başı kınalanır, iki gece düğün, davul gezer, tavuk toplanır, pişirilir, gelene ikram edilir) *ahenk yapmış gençler manavlar izlemeye gelirmiş *hidrellez (nişan, bakır, gül altı, mani atma) *bayram (cami olunca etraftan muhacirlerin tatışını, böreklerini yemeğe gelinim derlermiş, sofraya çıkarırlarmış, kolaç arife günü, çocukların gezmesi) *sayacı (eseler köyü yapmış) *çelik çomak örüde, kuyu, kabaktan araba (tarifi)	*buğdayı sapından ayırmak için düven yokmuş sopayla ayırmışlar *buğday, yulaf, keten (cinslerini kağırdık tohumlarını) *bostan pekmezi yapıp aralmış *yoğurt satışı, tütün parası, arabada odun satışıyla geçim sağlanırdı *çayı sadece büyükler içerdii, kahve hiç yoktu *tarhana içilirdi *akide şekeri, bisküvi ve lokum *çaylak deresi, abdurrahman'ın değirmeni, gogo'nun değirmeni	*ilk evlerini odundan, çalı çırpıdan yapıp çamurla sıvamışlar *sonra kerpiç'ten yapmışlar, onu da yıkmışlar, şimdi aynı bahçede beton ev var. 20 sene olmuş. *toprak ev sıcak olur, sömine olur *kerpiçler çeşme başında yapılmış *eski ev sıvası dökülünce çamur yapılırdı, at pıslığı ile karışık. *toprak ev hem sıcak hem sağlıklıydı, çok fark var bton evle diyor, 3 ton odun, 1 ton odun *Akpınar'dan su çekerlermiş, çok güzel suyu varmış *Köy çok çamurdu, taştan taşta atlardır
DÜĞMECİLER	*askeriyede terzi dedenin çanakkaalede şehit oluşu ve eşyalarının köye yollanması *köyün kuruluş hikayesi *milli mücadelede aileden şehitler	*düğün detayları *imece ve yardımlaşma geleneği *düğünlerde tabak toplama ve dağıtma *bayram gezmesi ve kutlanması *guguk geldi-mart-nisan aylarında çocuklar yumurta toplardı	*eski derin ambarlar *mısır ve buğday *ketenin işlemleri, bez dokuma *pancar yetiştiriciliği ve ticareti *yün dokuma	*geleneksel mimari özellikleri *arazinin parçalanması ve dışarıdan gelenler *örü geleneği (hayvanı otlatmak için tarlaların o sene boş bırakılması) *keten yağı çıkarmak için basımhane varmış köyde *ormandan köylünün istifade etmesinin zorlaşması
DURHASAN	*toprakların azalması-yola gidişi *toprağın korunmamasının sonuçları *köylünün ve köylerin yok oluşu	*düğün detayları (paça, evilli, kına, gelin alma) *kaz bayramı *hidrellezde kuzu doldurma	*tütün işinin detayları (yastık, kırma, çizme, yelpaze, sipa, denk) *eski tarım yapma biçimleri *peynir ve yoğurt üretimi ve ticareti *kullarda değirmen, topal değirmen, adapazarı değirmen *eski tohumların (cumhuriyet buğdayı) veriminin çokluğu *adapazarı ile tohum değişimi	*eski evleri - çubuk ve kiremit *eski evleri ve yeni evlerinin inşa süreçleri *eski evlerinin taşıyıcılar *hayvanların otlayacağı çayır yok
EMİRHAN	*bozgun zamanı hikayeleri *kilez köprüsüyle ilgili anlatı *mülkiyet açısından sıkıntılı yerleri varmış, kadastroda. Yunan'la savaştık da kendi içimizde yine savaşıyoruz. Adaletsizlik var. kadastro gözünün önünde boyamış, diğerlerine benzetmiş, mahkemeye vermiş.	*bayramlar (şenlik, salıngaç, tef-dömbelek) *önce leylek gelince yumurta toplardı sonra da guguk gelince yumurta toplardı. *bayram (salıngaç, yemek, para toplama, güreş, araba yok.) *hatim duası (askıyla para, eşya toplanır) *kaz bayramı (fırınlarda eş dost toplanır, yağı köy makarnasında kullanılır, kaz ciğeri ile malak, 2000'den beri yok, gençler ve arazi olmadığı için, herkes yapamadığı için) *düğün (cumadan pazara, öküz arabası, yemekler, sandık vardı. Baç'tan almışlar sandığı, ceviz, ihlamur,	*orak biçerdik, çapa kazardık, *mantar (bilmediğini yeme, ebeğümeci, çayır mantarı, körlenmiş gübre yüzünden, malkadın, kedi burun) *tütün (yastık, fide, tarla hazırlığı ekim, sene 12 ay 14 ay tütün elden düşmez, yelpaze, demet, denk, balya, Tekel'de satış, para alımı, Ecevit iyi para veriyordu, Kolordu Tekel'e giderdi tütünler, kendisi Belsa'da idi, leylek gelince yastıklar hazırlanır, 6 ay kırılır, sapda kurutma, yağmurda topla, bitince komple kesilir ve sürlülür) *kazın büyütülmesi (mısırdan fitil, kazların boğazından geçirilir, oklavadan geçemeyecek şekilde kesilir) *keten yağı (fırınlamak, zeytinburnu köyünde çekilir, beziryağı, yenir, ayıçığı çıkınca bitti)	*toprak siva eski evlere, kireç sürmek *keten, kilim, dokuma, çeşekli çözme *çark (öküz derisinden) *annesini yorgan dikermiş, para vermesinler de buğday versinler diyor *kerpiç, her yerde olmaz, kumsal yerde olur, her topraktan olmaz, kazarsın, üzerine su salarsın, saman katıp çiğnersin, kalıplayıp sıcak günde 3-4 gün bekletirsin, altı düz olacak, düşmanı sudur. *kendi evi direk arası tuğla *1980'e kadar betonarme hiç yokmuş, ahşap binalar varmış, durumu müsait olan betona geçti. *çubuk örgü (hindik çubuğu, kil toprak) *koyun yünü (kırılma, yıkama, işlenir, örecede, yatak yapılır, sağlıklıydı onlar, hastalıklar yeni yataklardan)
ESELER		*kendileri bayram yapmaz, diğer köylere giderlermiş *kaz bayramının detayları *hidrellezde bayraktara gidişleri *guguk gelişyle yumurta toplaması -gucuk geldi mi yaz geldi derler *düğün detayları *geleneksel mezarlık mevlidi (belli bir zamanı yok, bir süredir yapılmıyor)	*eskiden ettikleri ürünler *tütünün eziyeti ve kadınların rolü *eski tarım yapma biçimleri *kaz etini yeme usulü *ekinler gübreden önce kısa kahyordur *tütünün ekme ve işleme detayları *kazın yetiştirilmesi	*çıbıktan örülü eski ev
FETHİYE /Fethiye	*köyün kuruluş hikayesi *mudasta çavuş'un fethiye caddesi hikayesi *pehlivan hikayesi *büyükler sayılır, küçükler sevilir *göçle gelen çerkez köyü	*bayram ziyaretleri *düğün ziyaretleri *misafir ağırlama geleneği *hidrellez dileği kısaca	*yazlık ve kışlık ekim *ahşap çit içinde meyve saklama (avlu) altına eğretti *çerkes peyniri yapımı *keten tarımı *et kurutma tarifi *peynir yapımı- küplerin içinde peynir	*yünü satardık ama dokuyan da vardı *babası köyün ustası *geleneksel mimari tarifleri *ormanla değişen ilişki *sepet örgü yapı örnekleri

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsil)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsil-peyraj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyraj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyraj)
GEDİKLİ	*Depremden önce köyün daha iç ve alt tarafında kalırlarmış	*bayramlar (topluluk vardı, gezmeler olurdu) *kaz bayramı eskiden varmış *Bayraktardaki hidrelleze ziyarete giderlermiş	*şimdi tarım (yapılmıyor şimdi, karpuz, mısır ekerlermiş, eskiden yardım ettiklerinde para filan almazlarmış komşulardan) *hayvancılık (98 tane hayvanı varmış, 4 çobanı, kazanırmış eskiden, şimdi kazanamıyormuş, insanlar kıralamak istiyormuş ama işi yapamayacaklarının düşünüp vermiyormuş) *keten, tütün *ulmaç çorbası *tarhana domatesiz tarifi *peynir tarifi *hayvanın mayalık yeri annesinden görmüş, tuzlayıp kurutuyorlarmış *su değirmenleri, öküz arabasıyla gidilirmiş	*eski ev (altı taş duvar, üstü ağaç, depremde yanlamış ama yıkılmamış) *firını dede yapmış, çamur harcın ve kubbenin yapılışı
GÜLBAHÇE KADRIYE	*tatarlar geliyor değirmendüzüne, sıtmaya tutuluyorlar ve gidiyorlar. Trabzonlular da bakırcılık yapmaya geliyor. 1893'de de bu köylüler bulgaristandan geliyorlar, kahve pişirip içiyorlar suyun tadını beğeniyorlar, güllerden dolayı gülbahçe adı konuyor, gül neden, papızın gül yağı fabrikası varmış, bir papaz da mandıra kuruyor, gülpınar, sonra da kadriye eklenmiş. *göç anlatısı- oldukça detaylı batumluların kendilerine muhacir demesi	*sayacı-bizden önceki delikanlılar (çanlar, buğday, bakkal, lokum, bisküvi) *hidrellez (mani çekme, niyet toplama) *bayram ekmeği *sac kokması, peksimet ramazanda yapılır, dağıtılır *beştas, saklanbaç, körebe, çelik-çomak (çok kalabalık yerlere gitmezlermiş)	*eski tarım (mısır, buğday, keten, mısır, ayçiçeği, yulaf, harman) *odun komürü karşılığında (zeytin, patates-muhacirler ekmez pek) *10 tane değirmen varmış, 3 tane sade arpalık ihşaniyede varmış (kendi unumuz yapardık, güzel bir kişi değirmen öyküsü) (hacıoğlunun değirmeni-babasının amcasının oğlu, orada da mısır unundan ekme yapmış) *keten (çuval dokunurdu ama manavlar dokurdu, biz onlara keten verirdik), işlemini burma haline etirmesini yapıp satarlarmış *tütün başta ekmişler sonra yasak gelmiş, tepeköyden getirip kaçak satarlarmış	*en eski ev toprak- üstü de keten çöpünden, keçi koyun sayalarının (sürülerinin) üstü hep çöptendi. *kaymaz tarafı-kandira tarafı ustalar oradan *hep ağaçtan biçmeydi evlerimiz *300 dönüm kaldı, 100 dönümü sattık, diğeri oramana karıştı, tarım bitik, maliyetler çok fazla
GÜVERCİNLİK	*köyün kuruluş hikayesi *ingilizlerde esir kalan dede *aile içi saygı ve uygulamalar *sekaya işçi toplandığı zamanlar *köyün sürekli büyümesi	*ev yapımında imece *bayram gezmesinde sıra ve yemek ikramları *çocukların yumurta topladığı guguk çıktı uygulaması *eski komşuluk uygulamaları *geleneksel halk oyunları ve oynandıkları zamanlar *hidrellezde çiğden sütün yoğurt olması *güreşçilik (kendisi ve dedeleri)	*keten üretim ve işleme detayları *beziryağı çıkarma taşları var köyde *yapay gübrenin ilk gelişi ve arıların gidişi *değirmen ve değirmenci *hindi yetiştirme ve bakımı *findığın başlaması, tarımı ve ticareti *erik burucu (kurutması) ve kaşık yemeğinde kullanılması	*hayvan sahipliğinin azalması (meraya yol yok-komuşunun evi var) *ormanla değişen ilişki *koyun yatırma uygulaması
HASANCIKLAR	*eşi muhacir *babanne-dede bulgar göçmeni *kaçarak evlenmiş *eşinin dedeleri de bulgar göçmeni	*eski bayramlar (salıngaç, kurban) *guguk geldi - çok detaylı -guguk yumurtası *sayacı detaylı *dügün, arabanın süslenmesi detayları *çiftetelli kasap oyunları düğünlerde *çocuk oyunları-totuk, sürdümecek, cırakman *hidrellezde yüzük toplama ve maniyle yüzüklerin açılması	*köyün pınarı-köye suyun gelişi *dereledeki su değirmenleri-isimler *derbent değirmen gidiş gelişi *hayvancılık-eskiden ve şimdi *harman oldukça detaylı *keten tarımı-işlenmesi detaylı *göçerler (balta-demir işleri yapanlar) *kişin keçi koyun otlatma	*çandı ev detayı *mese çıkık örgü evler *kerpiç ev detay (mustafa günaydın abisi-usta) - iklim uyumu - toprağın aldığı yer-çökekler *ahşabın işlenişi *mısır çitleri eskiden çalidan - sonra biçme tahtadan *eski evlerinin tarifi (ahır, avlu, samanlık) *toprak soba yapımı tarifi (evin önünde var) toprak-çökeklerden
KABAOĞLU	*seferberlik zamanı babası askermiş *93 harbi zamanı gelişmeler büyüklüğü *büyük abisi anlatmış; dedeleri tataristandan gelmiş, yerleşme anlatısı, savaş zamanı, çete detayları *pazarcılık yapmış ve konuşması karadenizli olduğu için burada doğmuş olsa da trabzonlu musun derlermiş *99 depreminde bu evdelermiş-deprem anlatısı - eski evin yerindeki briket yapı yıkılmış, eski evler de yıkılmış, koyun-kuzular da altında kalmışlar *karadenizlilerin üçtepelede çoğalması	*bayram (gün gün gezilen yerler, sarıcalar, üçtepele, güreş, para toplama, ödül, sofrta çıkarmak) *dügünler (karadeniz horon, manav türlü laz türlü her ikisi de oynanmırdı, düğünün günleri, tavuk toplama, onlar pişirilir, ikram edilir) *guguk gelince yaz gelir ama ritüeli yok (taş kaldır altından ne yıkacak, boş, karınca)	*değirmen burada çarşıda vardı, atla gitmiş o değirmene *bulgur (dibek) *mısır kurusu (yarma) *pekmez (kocayemiş ve üzümünden) *tereyağı ve ekşimik yaparmış annesi, kendisi taze peynir yapmış *tarım- fabrika dönüşü tarlada çalışmak *üzüm-domates (mahallelerde satış, paranın daha değerli olduğu)	*eski ev köyünde-ahşap bina ağaçtan-tuğla dolgulu *1980lerde bu beton evi yapmışlar-kardeşleri vermişler *üçtepelede ormanın açılması ve tarlaya katılması
KARABDÜLBA KI	*köyün kuruluş hikayesi ve ilk kurulduğu yer *komşu köylerin göç hikayesi *ailenin göç hikayesi *kadın giyimine göre toplumsal statüsü *erkeklerin işgücüne katılımı	*yağmur duası (karabaş-hacet bayramı) *kuyucuk - eski usul golf ve başka çocuk oyunları *bayramlarda salıngaç geleneği *hidrellezde bayraktar köyüne gidiş *sayacı geleneği	*ketenden urgan (kalın ip) yapımı *papır - saz-dan hasır dokuma (sapanca gölünden alınan sazlar) *karabağ dokumacılığı(sepetçilik), arı sepeti, sebze-meyve sepeti *armut, elma ve gamıştan pekmez yapımı	*eski mimari geleneği *eski değirmenler *hasır örgüsü *yazın fırın (dışarıda) kışın ocak (içeride) *yeni konut siteleri arazi kullanım pratiklerindeki farklılıklar

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsili)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsili-peyzaj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyzaj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyzaj)
KAYNARCA	*hocaların anlattıkları dini inaçla ilgili (ahir zaman) *düşman bazı kişileri alıp götürmüşler ve geri getirmemişler *şapşallar köyünden *ziyaret yerleri körlendi (7 kardeşler, üçek, höyük de var, yol da geçmiş)	*çocuk oyunu (saklambaç, telefon taklidi) *hidrellez (ot koparmazlar, mayasız yoğurt tutarmış) *bayramlar (4. gün günleri, hep son gün dövuş çıkıyor kız meselesinden) *guguk (ağaçlar yeşermeye başlar, gündüz bağırma-sabah karşı, ilk bahar başlangıcı)	*değirmen (kışın gidilir, öküz arabasıyla, kaynarcanın altında derede) *ketenin yağı (davulcularda değirmen, öküzler taşı çevirir, dinçlik verir, şimdi yok, sapı satılmıyor, tohumu az oluyor, yerler azaldı) *dibek taşı (bir tane)	*eski cami - orta yerde soba kurulurdu- çok akalablık olurdu *arsak ev-aşap (tepeden gözlü çandı, oturlan yer çandı) *göçerler (çivi, demir teker) *96 senelik evinde oturuyor hala- topraktan yapılmış *camur siva topraşı özel, samanla ayakla eziliyor. altında çibık var. deprem oldu 99'da hiç hasar olmadı. bunlar daha sağlıklı görünüyor. çandısı yok.
KISALAR	*köyün Kandıra'dan İzmit'e geçme hikayesi, komiser Tevfik Bey *izmit belediyesi, Leyla Atakan zamanı çalışmış, Erol Köse zamanı kadroya girmiş. Su işlerinde çalışmış. *Leyla Atakan'ın ölümünü biliyor. Cenaze törenine katılmış.	*bayramlar, köy köy gezme, son günmüş bu köy (sofra çıkarma, kadınlar da kendi aralarında eğlenir) *dügün (davul, iki takım çalgı, horon, karşıklı oyun, klanetli müzik) *çocuk oyunları (met, domuz, met tarifi, dildebir) *guguk (çocuklar hane hane dolaşırdı, guguk ötüyor yumurta) *hidrellez (belenören yapar, bizde bir şey olmaz) *kurban bayramında hayvan koşulmaz	*eski tarım, buğday, mısır, arpa, yulaf, ayçiçeği, tütün, keten *keten tohumu, kandıra'da meşhur (bezirhane, bastırma, büyük taş, dönem hayvanlar, yağ, küspe, bezir çorbalarında, bezir kandili, kurti yemesin diye aşaba sürülmüş) *erik (kurudular artık, fırında kurutulmuş, kışın çorbanın içine koyarlarmış, pestil de yaparlarmış) *çobanlık (canavar hikayesi, pösteği ağırlaşıp çok, dartı yapılır, serin yere konur) *değirmen (davuldere'de, çubuklu'nun yanında, cezaevinin altında, daha öncekiler de kullar'a gidermiş) *mantar ve mancar (kediburnu, bilmediğin mantarı yemeyeceksin, kaldırıncı, kazıyık, pide) *kamış pekmezi (tek öküzle dönen mengene, su kazanlara akar, ateş yanar, kaynayıp pekmez olur, eken yok)	*eski evler tahta ile çakılmış, kendi evleri çandıymış *ilk beton evi 1980'de kendisi yaptırmış köye, sonra insanlar da gelişmeye başlamış *çibık örgü, tuğla satın alınmadığı zaman yapılır, camurla sıvanır *camur, Kumkazıntısı denen yerden alınır *tarlaları dağıtmış çocukları ev, araba almışlar *adam yer satıp taksi alır, alınır mı? ama şimdi o da lazım. şimdi efelik, efendilik
KOZLUCA	*dedesinin savaş ve askerlik hikayesi *arpalık ihşaniye ve orhaniye köyleri muhacir olmalarına rağmen iyi görüşmeleri *dağköy köylülerinin gelişlerini ve ne kadar fakir olduklarını hatırlıyor *belenörenlilerin biraz sırta doğru gitmesini anlatabiliyor	*yüzük oyunu *guguk geldi (detayları) *dügün (damşık, çift davul, değişen düğün geleneği, çalgının çıkması) *bayram (salıncak, eski yeni karşılaştırması, köyden köye bayrama giderlermiş) *erkek güreş oynamış *met, domuz, hötleme, totik *guguk (kazıyık acır, yumurta toplanır) *kaz bayramı eskiden olurmuş	*kappulca, arpa, buğday (harman, islanır, yuvulanır, harman yapılır, eski harman yeri hala duruyor, harman detayları) *ayçiçeği, tütün (eskiden nasıl ettikleri, nasıl kullandıkları) *tütün (detaylı anlatım) *odun kömürü (arpalık ve gülbahçe güzel yapar, İzmit'e satışa götürürler, biz kendimize kadar yapardık, tarifi) *keten tohumu (bezir yağı, yemişler, akerlerin şahit olması) *çiftçilik kalmadı herkes maaşçı, eskiden ekilenin onda biri ekiliyor	*köyün arzileri birden satıldı *Taşlyer dedikleri bir yerde türbeler varmış ama yok olmuş artık
MECİDİYE	*1328 doğumlu baba burada doğmuş - romanyadan gelme hikayesi *93 harbinde geliş *istanbulda fabrikalarda işçilik	*bayramlar *hidrellez *nişan geleneği detayları *bayram eğlencesi sırasında fener tutma *daire çalma *bayramlar *hidrellezde zılbıt sarması *köy meydanında güreş kurulması *imece	*karasaban, öküz-beygir, düven *değirmen kullanımı (taşoluk) o alanda 3-4 tane değirmen *keten ekimi *suların bitişi / dedenin kaynağı pınarı *bayram golacı *odun kömürü yapımı *eski tarım biçimleri *bulgur yapımı	*eski kerpiç ev *kerpiç kesme *köydeki usta-demir ve ev işleri *çibık evler *eski toprak ev *yeni kerpiç ev *eskiyapı ustası *ormanlar köye aitti, elleme kömürü detayı
NEBİHOCA	*dedesinin savaş hikayeleri, düşmanlarla olan olayları *köy 40 haneden 200 haneye çıkmış *23-24 yaşlarında yem sanayi fabrikasında çalışmış, babası rahatsızlanınca köye dönmüşler	*guguk geldi yumurtasını toplamış *bayramlar, salıngaç, kızlar, erkekler eğlenir *domuz, birdirbir, sopa taşıma, çelik, *görücü usulü tanışma *dügün, kendi yaşadıkları üzerinden detaylar *10 çocuğa bakmak için büyükler salıngaçı kurarmış	*tarım ve hayvancılık devam ediyor *tütün detayları *bulgur *malak tarifi *değirmenler, yerleri *Elma pekmezi, *mancarlar, mantarlar	*çubuktan yapılmış bir ev hatırlıyor, camur sıvalı, depremde zarar görmüş *çandı bir ev var *eski camii yıkılmış, taş ve ahşaptan yangın da geçiren bir camiymiş, beton olarak yapılmış yeniden. *köydeki tarım azasının 1/3'ü fındıktır, başta yaşlılar çok istememişler, Kandıra'dan öğrenmişler
ORHANIYE	*I. dünya savaşından sonra mübadele göçmeni, Köseköy'e verilmişler ilk. Orayı beğenmemişler. *dedesi Mandıra köyündeki Yunan askerlerinin yaptığı değirmenleri tabir edecekken emir gelmiş Suriye'ye gitmiş	*köy odasında gençlerin yüzük oyunu oynaması *bayramda çan alıp gezerlermiş, bayram namazında merkez, sofrta kurulur, salıngaç, sosyal ortam *damat, sağdıç, bakır içinde su düdü oraya konur, meşale, davul, zurna, kasap, öküz arabası, gelin alması, çeyiz, düğün öncesi görevlendirme toplantısı, düğünde kavgalar	*çobanlık *tütün (detayları) *yağmurulu havanın telaşı çok olur *keten elle yolunur, derede islanır, dövülür, tüm detayları *fasulye, patates çorba, hamur açma, *hayvanların çıkarınca totik, hötmecek oynarlarmış *yün yorgan, çorap, ip *ketenle çuval	*eski evleri sofabı-hayatlı çubuk örgü, camur sıvalı, dökülen yerleri sıvanırdı *sarı toprak yerden kazıp alınır, ince tozak saman ile karışır *beyaz toprağın kaynağı topraklık *yeni yapılan tuğla evin-ahşap taşıyıcılı sivasını kendisi yapmış *tuğlalar da kaymaz tuğlası

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsil)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsil-peyzaj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyzaj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyzaj)
ORTABURUN	*1878 savaşı (93 Harbi) sonrası göçe zorlanan bir halk, Deliorman, Şumnu'dan, göç ve yerleşme hikayesi *Ahifendiler, dedelerinden doğru lakapları *Bulgaristan, Cuma kasabasından gelme hikayesi *dedesinin manav köylerinde korucu olması hikayesi *dedesinin Bulgarca söylediği türküyü hatırlıyor ve söylüyor *gelin çıkarma manisi bülbül gülden ben anımden ayırdım türküsü, manisi *Artıye Öğretmen Okulu prensipler, Köy Enstitüsü müfredatı	*sayacı detayları *düğün detayları (okuyucu, dansçı, misafirlerin ağırlanması, gelin almaya gelenin para hediye etmesi, def, daire) *sofra öncesi ve sonrası ellerin yıkanması *düğün detayları, mani gelin çıkarma sırasında, şerbet gezdirme içine para atma, gelini eve alma detayları, maniler *çek deveci develeri engine aman türküsü ve oyunu kadınlar	*dede eğrelti otlarından çatı yapmış yağmur yağarken çobanlık sırasında *eski tarım yapma biçimleri (gölgede türkü söyleme) *keten yılmada tohumu sahibi alıp, sapıyla kendileri ip yapmış *yaz, kış yemek pişirme, turşu, tahtadan küpler *tarhana *ziraat mühendisi kadın gelip domates anlatmış	*küçük pencereli iki katlı bir evleri varmış
ŞAHİNLER	*tongurlu mahallesi-şahiler tarafından gelmişler *eskiden Yunan olan yerlerde tuğla bulunur (bizans tuğlasının tarif ediyor, ince ve büyük) *disardan tarla alıyorlar hakları olmamasına rağmen uydurup yapı yapıyorlar *şener şen bu köyde öğretmenlik yapmış	*düğünler türkülü olurdu (öküz arabasının süslenmesi, yemek değişmesi-esilenmesi, mahallelerin sırayla gezilmesi) *leylekler gelince karınlarına, bellerine sopa sokarlarmış *ağırmasın diye *guguk sesini duydun mu yaz gelir (evleri dolaşır ne verirse alırdık, guguk öttü duydun mu derdik, yolcuya verirdik, şeker-üzüm-gaz alırdık, zamanı) *domuz (oyun tarifi, bızık, çakmaya uğraşıyor, topuz) *dildebir (oyun tarifi) *hotkakma, ayakçak (oyun tarifleri) *bayramlar (şenlik, güreş, sofralar şimdi tok gelip aç gidiyor, mahalle mahalle gezme olur, salıncak, zincir)	*sıva çamurunu aldıkları yeri tarif ediyor. *evlerde su yokmuş, pınarlardan ve çeşmeden su getiriyorlarmış. *şimdi ekip biçtiklerini buğdayı verip unu alıyorlarmış, kendi unları değil , şimdiki unlar daha beyaz *ketenin süreçleri (ekilmesi, toplanması, kurutulması, harmanda yuvlanması, mengelezen keçini çıkarır) *bulgurun aşamaları (dibek, soku, bulgur değirmeni) *kamuş balı (makinası, tohumu) *ormani açmanın detayları (yeni açılan yerle eski yerdeki verim farkı, ağacın kökünden çıkarılması) *bezirhane gökçelerde bastırırdık, yerdim.	*çubuk örme, çamur sıvalı, eski kiremitli ev (doğduğu ve gelin geldiği ev) *çandı sistemini anlatıyor (odanın biri öyleydi) *amcası ustaymış (süleyman ve İbrahim demirbaş) *samanlıklar talaşla (keten-kapluca) örtülürdü. *uçmasını diye üzerine sopa koyarlardı *kerpic tuğladan iyi ısıtır ama yıkılıyorlar *eski evin üzerine kaplamış (başkasından almış) *tuğla evler hep sıvasızdı, gücü olan çimento, olmayan toprakla sıvattır *toprak topraktır, köy yerinde lazım, ek ekme. kalemi niye gezdiriyorsun? işte öyle. *disardan yer alan çok var
SAPAKPINAR	*köyün kuruluş hikayesi *varna'dan göç *dedenin hanı-konağı *dedeler bulgaristandan gelmiş	*imece *geleneksel mevlüt yemeği, sonbahar'da *salıncak, dönencek *salıngaç (büyük meşenin yanına) *sırganın dama konması-hidrellezde *dayanışma, paylaşma ve imece *davul zurna, saz ekibi *daire (tef) yapımı *bayram detayları *mani-sayacı	*değirmen ve dere *yulaf, mısır, keten, ayçiçek *keten, ip, çuval, kilim *yün *keşkek *mısır kaynatma-küllü mısır-bayram *hasır dokuma *turşu, peynir küplerde	*cıbık örgü ev *köyün eski camisi *kerpic ev, elle sıvanma, keten çöpünden dam *artık kullanılmayan bayram yeri-meşe ağacı
SEKBANLI	*dedesinin babası salih korkmaz çanakçale savaşında elinde bomba patlamış, gazi olduğu için 42 dönüm yer vermiş para veremediği için vermiş *sekbanlı doğumlu *dedesi 40 dönüm yer vermişler ama 1999'dan sonra Umutepe yapılmış değerlendirilmiş yerler, akrabaları onu yerlere el koymaktan mahkemeye vermiş. Bunlar ciddi sağlık sorunlarına neden olmuş.	*düğün (tüm aşamalar uygulanmış, yemekler, 3 otobüs) *guguk geldiğini biliyor ama kapiya gidip haber verme yok-guguk gelince leylek gelir, kırılacağı gelir	*çiftçi (atla yapmış, üzüm bağları, kiraz, keten, ceviz, arpa, yulaf, buğday, daha az ekin çünkü pazarda satmak için üretim yapıyorlarmış, teklin oralarda satarlarmış en önce, harman yeri köyün üstünde) *2007'de sera kurmuş 4 tane *odun (aralık, ocak, şubat ta atla odun götürmüş şehre) *üzümü buradan geçen asfalt bozdu, ilaçlamak zorundayım *kirazlar eşsot dumanından kurumuş-eskiden de varmış ağaköy-kulfalı gibi olurdu	*yığma tuğla-aşşap direkli eski evleri *1983'de yıkıp yeni evi yapmış betonarme ama 30 hissedarı var şimdi *bazı taşları paşasuyunun yıkılan kemerlerinden almışlar *keten annesi dokurmuş *TOKİ orta yerden yol yapıp yaptı evleri, arpaşı biçilecek yeri sormadan girişmişler *toki çalışanları seradaki ürünlerini topluyorlarmış, üzüm bağlarına giriyormuş, yerleşim işi olunca sera işi de biter, tepeköy, çayırköy gibi olur-bununla ilgili anlatılar
SEPETÇİ	*köy- orta asya'dan gelen yörükler. 5-6 hane ile kurulmuş *gadi derlermiş büyükannelerine *dedeye pabba derlermiş *17 kişi Yemen'e gitmiş, 3 kişi geri gelmiş, 12 sene Rusya'da esir gelmiş, kendi amcası da 9 sene Yemen'de kalmış *sepet ören çingeneler buraya konarmış o yüzden köyün adı sepetçi kalmış *dedesi seferberlikte kalmış	*harmanda imece olmaz, ayçiçeğinde olur, mısırdan olur *bayram (hacıoğlu, çayırköy, sekbanlı divandaki üç köymüş, güreş, askı yapıyorlarmış, yağlık, bağlık, harmana asılır o, yenen altır askıyı, kendisi de pehlivanmış, salıncak, şimdi kimse kimseyi tanımıyor, şimdi misafir tok gelse aç gider, sofrı çıkarma) *düğün (öküz arabası, davullar, yemekler, köylerden tavuk toplama, *guguk leyğün kanadının altında gelir derlerdi yaşlılar, sonra leyleklerle geri dönerlermiş *hidrellez geçeceği gün hiç iş yapmazlarmış	*eski tarım (traktör yok, hayvanlarla, çiftçilik, buğday, tütün, keten, çiçek) *tütün (yetiştirme detayları, zaman, muamele, balya, denk, yelpaze, yaprağın sakız gibi olması, kuruyrsa mahzene konurdu yaprak yelpazeden önce) *aydın (ayçiçeği) yağı kullanılıyorymuş (yağhane kadıköy mahallesindeymiş) (elle toplanması, sopalarla çekirdiği düşünme, kurutma) *kiraz üzüm geçimlik varmış (pekmez yapma aşamaları, çigneme teknesi, küfe) *düvene kürek koyardık hayvan dışkılayınca alırdık *keten (yolma, bağlama, yiğim, çırpma, tohum çıkarma, derede ıslama, dövme, mengelez-tarifi, çıkarma, çöpünü koparma, kışın burma yapma, tokmakla dövme, çıkırkla işleme)	*çubuk örme ev (meşe, fındık, örme, çamurla kaplama) *sonraki ev aşşap drekli tuğla, taşları kendileri topraktan çıkarırmış *şimdiki ev betonarme *yeni inşaatlar yüzünden meyve ağaçlarına bakmaya gitmemişler, yer değişikliği yapmışlar, yeni verdikleri yerde ağaç yok ama parasını vermişler *toplu konutlar yüzünden bazı yerler ekilmeyecek, millet ne yapacak hayvanları satacak, millete gazez *yerlerimiz alındı, arazi olmayınca köyde ne yapacakmış *tarlaları belediye alıp TOKİye vermiş *kendileri yerlerinin yarısını satmamış, binaların olduğu yere ekmiyorlar artık
SÜLEYMANIYE	*göç hikayesi	*karaabdülbaki yağmur duası *düğün öncesi ve detayları *bayramlar, salıngaçlar *sayacı	*eski tarım yapma biçimleri *eski sular, dereler ve pınarlar *ipek böcekçiliği *keten yetiştiriciliği *manavların keten yağı	*ağaç arası ince cıbbıklı ev eski ev *kerpic yapımı detayları *evlerin üst örtüleri *tuğlalarla ilgili detaylar *taşpınar mevkiinde taş ocağı

KIRSAL YERLEŞME (Kocaeli-İzmit)	YERE AİT KÜLTÜREL KİMLİK (kimlik-temsil)	TOPLUMSAL UYGULAMALARIN YERLE İLİŞKİSİ (kimlik-temsil-peyzaj)	ÜRETİM KÜLTÜRÜ (kimlik-peyzaj)	DEĞİŞEN HABİTUSUN PEYZAJDA KARŞILIĞI (kimlik-peyzaj)
YASSIBAĞ	*savaş anlatısı (yunan karargahı, işkenceler, para vs istemiş düşman, dereye inip saklanmış köylü) *köyün adının nasıl değiştiği *torunlarına anlattığı misal, helal-haram *gençler şehirdeler, yapan nadir, dışarıdan ekenler var *askerlik sivas'tan sonra erzurum, askerlik anıları	*bayramlar (teke köyü'ne Cuma camisi, ilk gün çağırıldık oraya, köy köy gezilir, eski, yeni karşılaştırması, salıncak, güreş, sosyal bir ortam) *düğün (zurna, oyun, gelin alma, öküz arabası) *bayram (salıncak, sosyal ortam, şarkı, türkü) *guguk yumurtası (guguk öttü, yumurta toplayacağız derlermiş) *düğün (öküz arabası, üç gün, araba çok güzel süslenmişti, eski gelinlik, zülûf kesimi, sandığa koyma, ölünce yanına konmak için)	*buğday (ekim, biçim zamanı, harman, yığın, düvenler, tıraz, temizlemesi, kullar'da değirmene, kış değirmeni yakındaydı) *değirmen (çubuklu'dan gelen dere ile kulüğü'nden gelen dere birleşmiş, orada değirmenler varmış) *keten tohumu (satış mağazalarda) *peynir, dartı tarifleri *kamuş pekmezi (çiğlik bitince bıraktık, babası onun sıkma aletini de yaparlarmış) *mancar (kaziyik-şimdi zamanı, nspanak) *mantar (bildiğimizi yeriz) *erik burcu (un çorbasına katarlarmış, hoşaf olurdu) *para çok değerliydi *yerlerini kiraya veriyormuş ekilmesi için	*eski ev çandıymış (çandı detayları) *taşlar derelerden gelirdi evler için *çamur siva ile oturdıkları evi sıvamışlar (çoban çadırı gimiymiş) *çamur için özel yer varmış, beyaz siva için *kabası kırmızı toprak ve at pisliği, saman, soğuklar gelmeden yapılmış tamir işleri, aynı tırşunu yaptığı gibi *keten (gömlek, çarşaf, tezgahlar yakılmış)
YENİCE / Yenice	*köyün kuruluş hikayesi-mezar taşından hareketle *köyün eski adı ve yeni adının hikayesi *çiğlik, ticaret, ihtiyaç heyeti *köyde kahve ve dükkan	*misafirlerin ağırlanması *düğün detayları *bayram detayları *imece uygulamaları	*ipek böcekçiliğinin ve ticaretinin detayları *koyun yatırma-gübre *bezir yağı *keten işlemlerinin çok detaylı ve güzel tarifi	*eski caminin yeri ve hikayesi *değirmen *ormanla değişen ilişki
ZEYTİNBURNU	*Savaş zamanı dedeleri katılmışlar, kaçmışlar, okulun altında bodruma koymuşlar eşlerine işkenceyle yerlerini sormuşlar. Subay kaçarsanız silahlarınızı bırakmadan kaçın demişler. *Zabit hikayesi (düşmanı nasıl toplu olarak bombaladıkları) *askerden sonra boru fabrikasında çalışmış ama babasının hatrına dönmüş *depremin zamanı çok ev yıkılmış, çok da yardım gelmiş, ölen ve sakat kalanlar olmuş, devlet para vermiş, o kendi evi olduğu için kredi almamış	*bayram (ilk gün bu mahallede, sonra hoca anons ediyordu, sabaha kadar tepeköy'de, cicoğluna geçiyor vs, güreş, salıncak, para ve basma toplanıyor ve kazanana hediye ediliyor) *guguk gelince yaz gelir zaten, kapı kapı gezip guguk yumurtası toplanırmış, çobanlar eğrekte pişirip yermiş) *Cuma günleri toplanıp Kuran okuyup yemek yiyorlar her hafta birinde,	*tarım (iyi bir çiftçi, karpuz satarak ev yapmış, mısır, buğday, devirli ekerlermiş, öküz arabalarına İzmir'e karpuz götürürlermiş, Kurşunlu Camii (Yeni Cuma) yanına, karpuzda yeni tohumlar gelmiş, koyunlar da tarlayı gübrelermiş) *orman (herkes zaptetmiş bir yerleri, şimdi değişti, devlet kesip veriyor, parası karşılığında) *tütün (kotanı dolduracakmış, tek el yakıtlar onu, içini tarif ediyor, özel ucuzlatınca ekmemişler) *ipek böceği (Bursa'ya götürürlermiş, Özal onu da ucuzlatmış, dut ağaçlarını başkalarının bahçelerinden satın alıp keserlermiş, detaylı anlatıyor, iskele, böceğin tabiatı, koza mizani, ölümler siyah koza) *ayçiçeği, keten tohumu, mısır satışı yapmış *domates, karpuz (tohum satın almış, şimdi şimdi kendileri yapıyormuş tohumdan) *köy yerinde az bir gezinsin yiyeceğini çıkarabiliyormuş şehirde küçük bir pazı bile parayla	*depremde yıkılan üst taraftaki evde iki kat bir kat olmuş, çocuklar camlardan çıkmışlar, bir hayvanları ölmüş *çiti kendi yapmış *yıkılan eski evin kiremitlerini bu yeni evin ahırında kullanmış

G

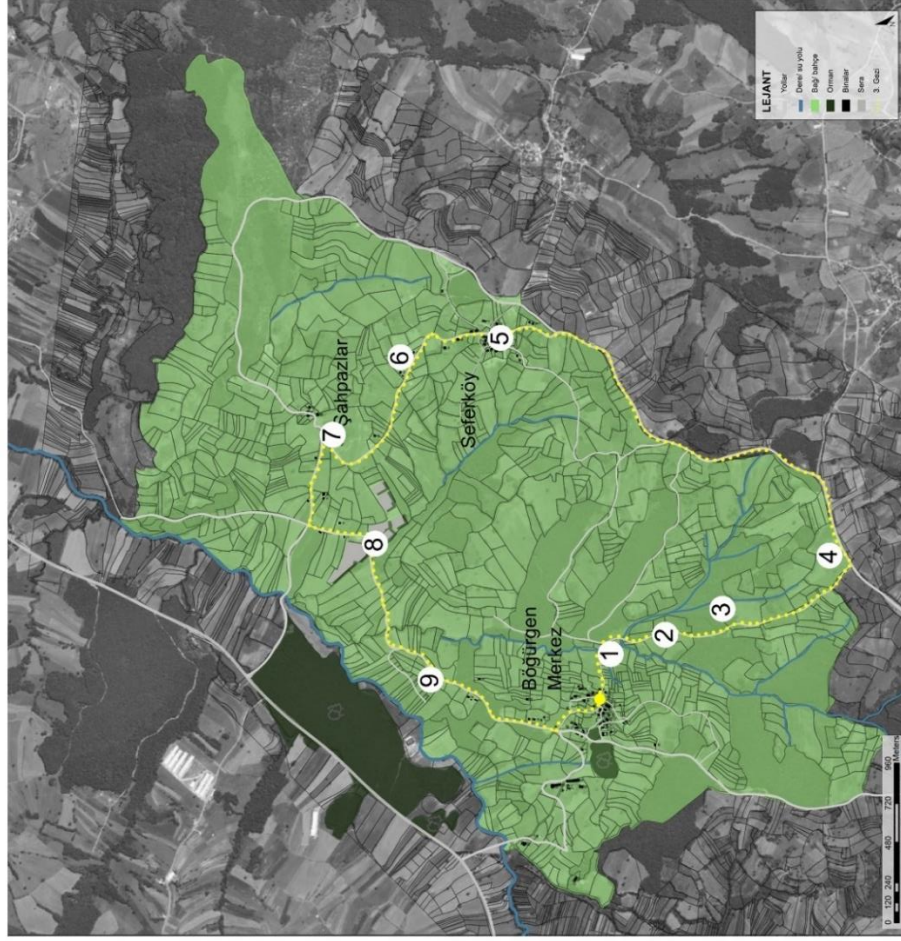

I

KOCAELİ, İZMIT BÖĞÜRGEN SEFERKÖY ŞAHBAZLAR KESİMİ REHBERLİ YÜRÜYÜŞ PAFTASI

REHBERLİ YÜRÜYÜŞ/ BÖĞÜRGEN

3. Rota

- 1 Köprü. Köyün altından geçen suyun üzerinden geçen dere. Yanına şimdi ev yapıldı. Eski köprü kalmadı, yenilendi.
- 2 Eski İzmit-Kandıra yolu. Biz bu yola bakıyoruz. Çok iyiydi şimdi yakın zamanda çok yağmur yağdığı için akmış biraz. İnsanlar yürüyerek bu yoldan İzmit-Kandıra arası güpüp gelirmiş.
- 3
- 4
- Yeni ev. Köyden uzakta, fenerleri yakıp söndürerek habersizsiniz çöğence olsun diye eski zamanlardaki gibi.
- 5
- 6
- Yeni ev. Sahibi İstanbullu tekstilci. Sadece hafta sonlarında geliyor.
- 7
- 8
- Seralar: Kendisi Iraklı, eşi Trabzonlu biri satın aldı bu araziyi ve kendi getirdiği tohumlarla burada çilek üretimi yapıp Dubai'ye satış yapıyor. Neredeyse 100 tane sera var orada. Ben isteyince çilek veriyor bana.
- 9
- Yeni mahalle. Buraya bir Giresunlu yerleşti. Arkasından bir sürü akrabası geldi. Buraya yakında Giresunlular Mahallesi adını koyarız beki de. Çay içmeye gelip havasını çok beğenip burada bir yer alıyor bu aile.

KOCAELİ, İZMIT DAĞKÖY REHBERLİ YÜRÜYÜŞ PAFTASI

REHBERLİ YÜRÜYÜŞ / DAĞKÖY

1. Rota

1

Cami: 1943 yılında elde yapılmış cami. Tavanı beton değil, Minare yeni yapıldı. Eski minarenin yeri de bahçede duruyor. Cuma günleri bahçede toplanırlardı, geceleri yazın Eski'den gasilhane kullanılırdı, artık kullanılmıyor, sadece namaz kılınıyor.

2

İkinci çeşme: Sebke suyu gelince batıl oldu. Karşıdan geliyordu suyu. Komşunun tarlasından, şimdi boralar eskidiği için ve seviyesi de yüksek olduğu için çıkmıyor. Köye yakın olsun, kolaylık olsun diye yaptık ama hep arıza verirdi.

3

Eski ev 1: Kiler, mutfak, oda, camlar. Tuvalet eski sistem, dışarda. 1942 model. Caminin çatısı da bu model. 10x10 elle yontma taşlar... meşe ve gürgen bunlarda kavak olmaz. Anılar kerpiç, siva olmadıkları bakım olmaması zaman gücü, o zamanın evlerini o zamanın evlerinden daha sıhhatli.

4

Eski ev 2: 10-12 metre boy. Evler hep güneye bakar. Yeni yapılan evler de hep güneye bakar.

5

Arsa sistemi ve eski ev 2: Herkesin evinin arsa 2 dönüm, 4 dönüm. Bakıldığında, yıkılmış, öksal, bakılmamış. Arsa 2 dönüm. Adam evinden çıkar ahırna gider, ahırın arkasında samanlık olur. Üstü kapalı bir alana da öküz arabalarını koyar.

6

Eski ev 3: Sonradan eklenmiş bir odunluk. Akılcı bir sofa var. Sonradan yapılan kiler-tuvalet var. Bu tekil evin içinde kiler-tuvalet var. Çekirdek kiler-tuvalet var. Bu socaların önü açıldı. Bizim evimizde pencereler işleniydi babam, dedem sanatkâr olduğu için. Biz kapılarımızı hala kitlemeyiz, burada hiç hırsızlık olmaz.

7

Harman yeri: köyün ortak yeri. Üzerinde çocuk parkı var şimdi. Altı düz, burada gürgenler vardı. Sıvabı dönme işi şöbehanın işi. Gürgenler çoktu. Her rüzgar çıkınca da tuza yapılırdı. Her hanenin kendi harman yeri vardı. Harman yeri 1975'ten beri, buralar çıkartılmadı, artık kullanılmıyor. Burada bir şey yapacak olsa köy bitti deriz. Çünkü kendi yerimiz değil, bir şey yapamıyoruz.

8

Harmandaki çeşme: yeni yapıldı, şimdi de batıl oldu.

9

Gölet: yağmur suyu birikiyordu, mandallar onun içine giriyordu.

10

Salıncak kurulan meşe: burada salıncak kuruldu gençler burada volta atardı. Dallarını yola sarkardı, yolu doğru sallanırdı.

11

Mezarlık: 1940'dan bu yana mezar taşları var. Eski yazıya taş yok, köyün kuruluşu 1940 olduğu için.

12

Yolda: çiçek çoktur bizim köyümüzde. Caminin tokatlarına onların düzenine çok önem verirdi.

13

Köyün punarı: Kaynağı yakınındaki bir tarladan çıkar. Kırasun çayı olamaz, kireçli su. Eskiden kırmızı künklerle su birimlerden çeşmeye gelirdi. Eski künklerle suyun suyun çıktığı yer olduğu için. En sonunda plastik boruya alındı su.

14

Köyün ilk çeşmesi: adı at punarı yazısı silinmiştir. Burada buğdaylar olukların içinde yıkamırdı. Aşağı çeşmeden deriz biz buna. Kadınlar o çeşmeden su taşıyordu. Kışın sıcak yazın buz gibidir.

15

Dere: dere boyunca arsaşları orada domates, biber yetişir.

16

Satış yapılan parsellerde ağaçların seyrekleşmesi

17

Orman içerisinde yerleşmiş bir üretim alanı. Burada sanatsal hayvanları var tavukları ve diğer hayvanları var. Onlara bakıyor.

18

Zeytin olmuyor, çok esintili yeri zeytin olmuyor, her taraf zeytin zeytin, burası çoktur, kalıyor. Aslında toprağı iyi, analiz yapıldığında her şey ekilebilirsin dediler. O zaman zeytin ekmiştim. O zaman o zaman ilkokuldaydım, şimdi o zaman o zaman zeytin ekmişim zeytinler ama ben ümitliyim. Burada önceden ormandı, aştık burayı.

19

Oranlık tarım çiftliği burası, domates ve kırmızı buğday. Kadınlar bu seraları kurdu. Belediyeden destek alıyor ve ürünlerini internetten İstanbul'a satıyor.

20

Muhacirlerden kalan eski ev.

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

- Ekşi Balcı, E. (2019). *Old and New Solaklı Valley: Culture, Agriculture and Settlements*. Rural History Conference Özet Kitabı. s.140.
- Ekşi Balcı, E. (2021). *Koruma Planlamasına Kültürel Coğrafya Perspektifinden Bakma Denemesi: Karadeniz Solaklı Vadisi'nde Anlam Katmanları*. 2. İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Özet Kitabı (224-229).
- Ekşi Balcı, E. ve Dinçer, İ. S. (2023). *Kırsal Korumada Kültürel Coğrafya Yaklaşımı: Kocaeli, İzmit Üzerine Bir Analiz*. III. Uluslararası Coğrafya Kongresi 21-23 Haziran 2023.Yüzyılda Coğrafya: Sürdürülebilirlik İçin Fırsatlar ve Tehditler içinde (292-296).

Makaleler

- Ekşi Balcı, E. ve Dinçer, İ. S. (2024). A Cultural Geography Review on Understanding the Mechanisms of Transformation in Rural Settlements: The Case of İzmit District. *Megaron*. (19:1). 13-26.
- Ekşi Balcı, E. ve Dinçer, İ. S. (2024). İzmit kırsal yerleşmelerinin dönüşümüne dair bir kültürel coğrafya okuması. *Mimarlık Dergisi* (yayın sırasında).

